DOCUMENT RESUME

ED 041 267 48 AL 002 469

AUTHOR	Agrali, Selman N., Comp.; And Others
TITLE	Turkish Basic Course. Graded Reader.
INSTITUTION	Foreign Service Inst. (Dept. of State), Washington, D.C.
SPONS AGENCY	Institute of International Studies (DHEW/OE), Washington, D.C.
BUREAU NO	BR-5-1211
PUB DATE	70
CONTRACT	OEC-5-14-044
NOTE	318p.
AVAILABLE FROM	Superintendent of Documents, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C. 20402 ($2.75)
EDRS PRICE	EDRS Price MF-$1.25 HC Not Available from EDRS.
DESCRIPTORS	*Cultural Context, History, Illustrations, *Language Instruction, Literature, Poetry, *Reading Materials, *Turkish, Vocabulary Development

ABSTRACT

The present Reader is the third and final volume in the Foreign Service Institute's "Turkish Basic Course." (See ED 013 451 and ED 024 050 for Units 1-30 and Units 31-50.) Reading selections are arranged in approximate ascending order of difficulty with some grouping of selections in subject matter categories. The selections, which have not been edited or simplified, are taken from history; geography; religion; proverbial, prose and poetic literature; reviews and political writing. The material is designed for the further expansion of vocabulary and classroom discussion, and constitutes a "reasonably representative sample of the simpler forms of current Turkish and of Turkish literature." The readings provide the student with a bridge between materials written specifically for pedagogical purposes and the ungraded material of literature and the current press. The numerous illustrations include both contemporary photographs and traditional art forms. A Turkish-English glossary appears at the end of the volume. (AMM)

OE/115 PR 51211
PA 48
AL

FOREIGN SERVICE INSTITUTE

TURKISH

ERIC
Title VI, NDEA
OE-5-14-014

ED041267

BASIC COURS

GRADED READER

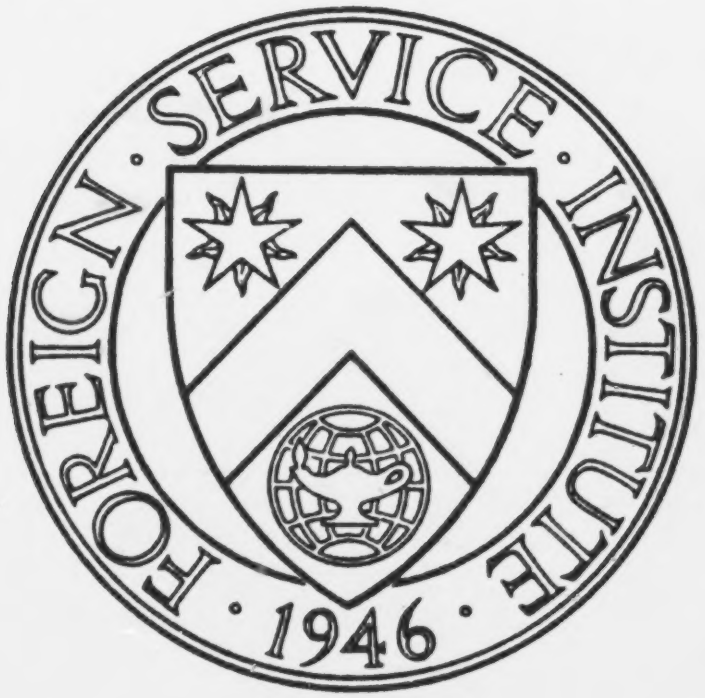

AL 002 469

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION & WELFARE
OFFICE OF EDUCATION

THIS DOCUMENT HAS BEEN REPRODUCED EXACTLY AS RECEIVED FROM THE PERSON OR ORGANIZATION ORIGINATING IT. POINTS OF VIEW OR OPINIONS STATED DO NOT NECESSARILY REPRESENT OFFICIAL OFFICE OF EDUCATION POSITION OR POLICY.

DEPARTMENT OF STATE

ED041267

TURKISH

BASIC COURSE

GRADED READER

This work was compiled and published with the support of the Office of Education, Department of Health, Education and Welfare, United States of America.

Compiled by :

SELMAN N. AĞRALI, LEMAN YOLAÇ FOTOS
SUAT SELİM DEMİRAY AND LLOYD B. SWIFT

FOREIGN SERVICE INSTITUTE

WASHINGTON, D.C.

1970

DEPARTMENT OF STATE

FOREIGN SERVICE INSTITUTE
BASIC COURSE SERIES
Edited by
AUGUSTUS A. KOSKI

This volume is gratefully dedicated to the memory of Selman N. Ağralı, 1922 – 1969, Turkish instructor at the Foreign Service Institute. 1957 – 1969.

For sale by the Superintendent of Documents, U.S. Government Printing Office
Washington, D.C. 20402 - Price $2.75

PREFACE

The current volume is the third and last in the Foreign Service Institute **Turkish Basic Course.** *It provides a graded series of readings with extensive illustrations, intended to provide students with a wealth of material for classroom discussion.*

The first volume, **Turkish Basic Course Units 1-30,** *provides the students with the basic patterns of the Turkish simple sentence and with a limited vocabulary related to common situations likely to be encountered in Turkey. The second volume,* **Turkish Basic Course Units 31-50,** *provides a considerable expansion of vocabulary together with patterns appropriate to complex sentences. The current volume is intended primarily for the further expansion of vocabulary and provision of a wider variety of subject matter for discussion as well as reading practice.*

Good progress on compilation of the materials for this volume had been made by Selman N. Ağralı, Turkish instructor, prior to his untimely death in January 1969. This work has been expanded and carried through to fruition by Leman Yolaç Fotos and Suat Selim Demiray, Turkish instructors.

Overall supervision of the project has been the responsibility of Lloyd B. Swift, Assistant Dean for Washington Instruction, School of Language Studies. Composition of the final type script is the work of Irma Ponce. Invaluable assistance in preparing the illustrations for reproduction was provided by Joseph A. Sadote of the FSI Audio-Visual Staff.

James R. Frith

James R. Frith, Dean
School of Language Studies
Foreign Service Institute
Department of State

F O R E W O R D

The selections in this volume have been arranged in approximate ascending order of difficulty. However, this principle has been somewhat modified by an effort to group selections in subject-matter categories. The order of presentation may be varied according to the interests of particular students. No effort has been made rigorously to control vocabulary. Many words likely to be unfamiliar to the student have been glossed, usually on the reverse of the page on which they appear in an article. The gloss provided is, however, only that appropriate to the particular use of the word in the selection and it is expected that the student will have access to a good dictionary. All words which are glossed appear in the glossary at the end of the book.

Language study, especially when conducted in a classroom atmosphere far from the environment in which the language is normally used, takes on an aspect of reality only when materials can be introduced into the classroom which are accurately representative of the language and the underlying culture. An attempt has been made here to introduce selections from history; geography; religion; proverbial, prose and poetic literature; reviews and political writing. None of the selections has been edited or simplified. All are in the words of the original authors. The selections are therefore a reasonably representative sample of the simpler forms of current Turkish and of Turkish literature. They provide the students with a natural bridge between materials written specifically for pedagogical purposes and the ungraded materials of literature and the current press to which the student should graduate on the completion of this course. The illustrations include both contemporary photographs and traditional art forms.

İSTİKLÂL MARŞI

(İstiklâl Marşı 1921 de yazılmış, Büyük Millet Meclisi tarafından gene o tarihte millî marş kabul edilmiştir. Okuyacağınız parça, on kıta olan bu şiirin baş tarafıdır.)

Korkma sönmez, bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlıyacak,
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül, ne bu şiddet, bu celâl
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakka tapan milletimin istiklâl.

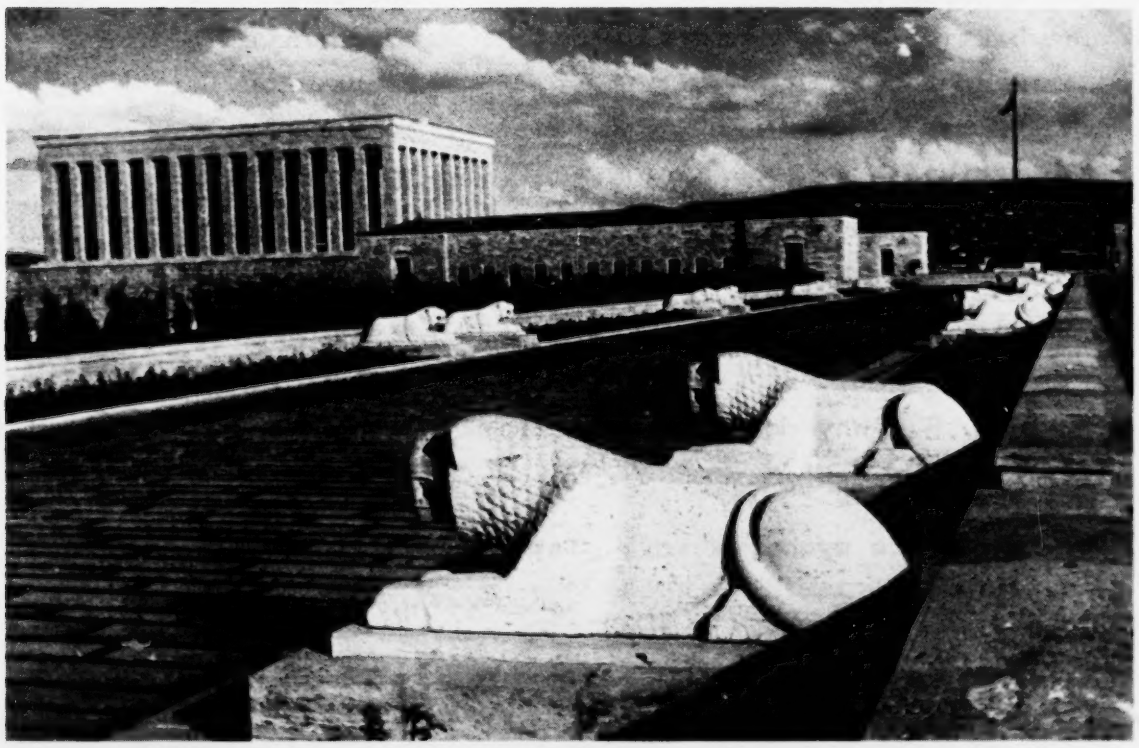

Anıt Kabir

I.

sönmek	(for fire) to go out
şafak	dawn
al	bright red
sancak	banner (the embroidered, fringed flag used especially by troops)
ocak	hearth, fireplace
tütmek	to smoulder
tüten ocak	the hearth with the smoke rising over it signifying life within the house
parlamak	to shine
nazlı	coy
hilâl	crescent (of the Turkish flag)
çehre çatmak	to frown
kahraman	valiant, hero, heroic
ırk	race (here: nation)
şiddet	ferocity
celâl	wrath (of God)
helâl olmak	to be one's own to have and enjoy
dökülen kan	the blood that is shed
hakkı olmak	to deserve
Hak	Truth, God
tapmak	to worship
istiklâl	independence

II. Questions:

1. When was the "İstiklâl Marşı" written?
2. What does the poet mean by "as long as the banner floats over the last hearth"?
3. Why does the poet think his nation has deserved independence?

III' Give synonyms for: istiklâl, millet, şehir, yurt

DOROTHY SCOTT
GÜNEŞ SOK, No. 15
KAVAKLIDERE, ANKARA

YOLLAR KAPALI. BİR HAFTA DAHA KALACAĞIM. ACELE BİN LİRA TELLE.

JOHN

- - - - - - - - - - -

ALİ DURMUŞ
KAPALIÇARŞI, BAKIRCILAR No. 331
İSTANBUL

ACINIZI PAYLAŞIR BAŞSAĞLIĞI DİLERİZ

DOROTHY ve JOHN JONES

- - - - - - - - - - -

TÜLİN VE ORHAN GÖKÇEN
EVLENME SALONU
KADIKÖY, İSTANBUL

SONSUZ SAADETLER DİLERİZ

ELLEN ve LLOYD SMITH

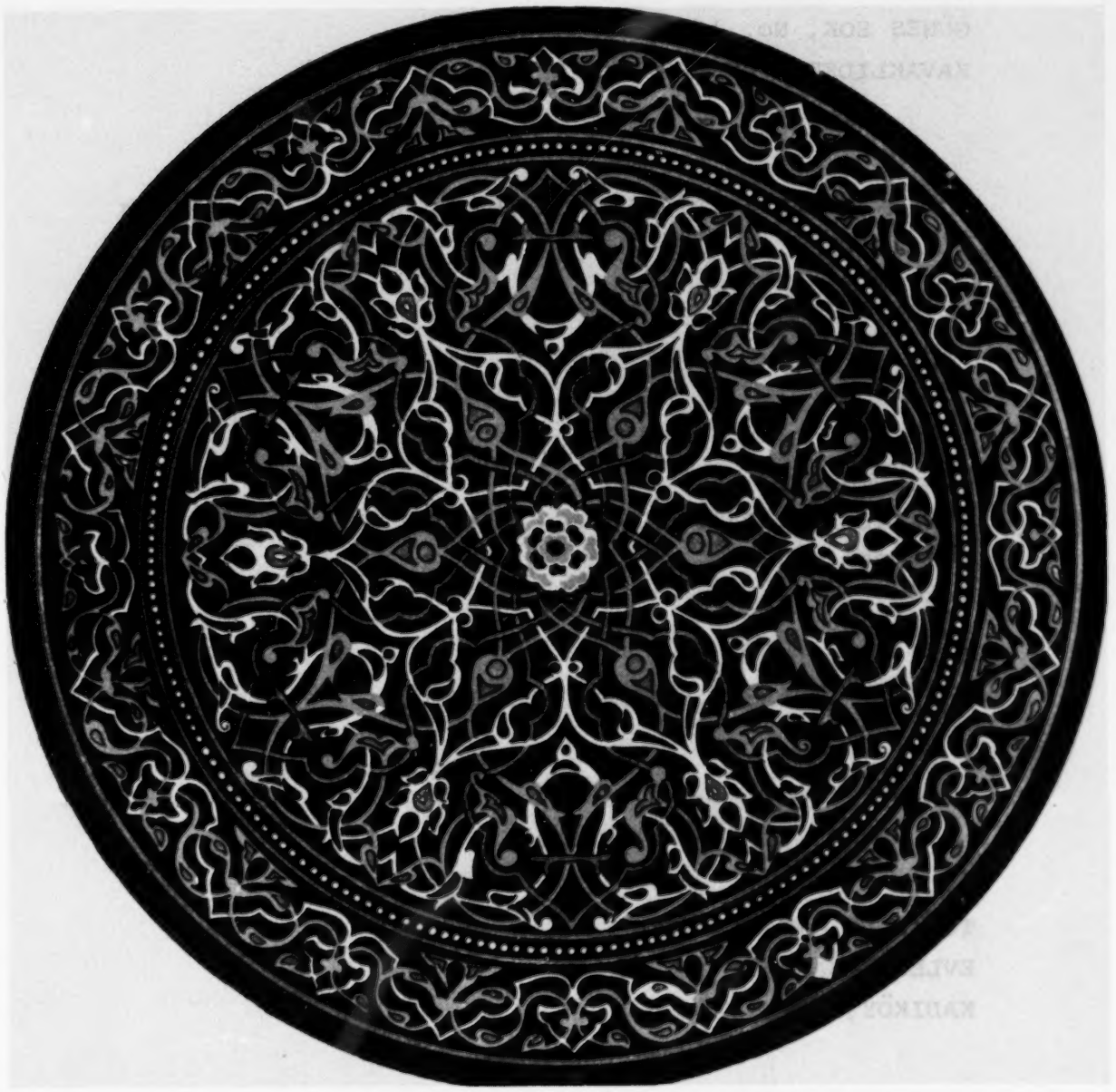

DOĞUM VE TEŞEKKÜR

Oğlumuz Erol'un doğumunda gösterdikleri yakın ilgi ve ihtimamdan dolayı sayın

Dr. Metin Ercan'a
Ebe Raziye Ataç'a

ve bütün Eren Kliniği personeline teşekkürlerimizi sunarız.

Ayşe - Hasan Akkoç

Dursun Yiğit
ile
Gülderen Denizer
nikâhlandılar.

TEŞEKKÜR

Kıymetli varlığımız, merhum Ahmet Erengil eşi
Hatice Erengil'in
vefatında acılarımızı paylaşan, çok kıymetli arkadaşlarımız, akraba ve dostlarımıza şükranlarımızı sunarız.

Aydemir, Olcay, Tosuner Aileleri

BAŞ SAĞLİĞI

Cemiyetimizin İdare Heyeti üyesinden Ali Şaşmaz'ın hemşiresi ve Hüseyin Zincirkıranın eşi Necibe Zincirkıran'a Tanrıdan rahmet, kederli ailesine başsağlığı dileriz.

Istanbul Demir-dökümcüler Cemiyeti

I.	doğum	birth
	ihtimam	care
	şükran, teşekkür	thanks
	ebe	mid-wife
	sunmak	to offer, to give
	nikâh	legal act of marriage
	paylaşmak	to share
	rahmet dilemek	to wish God's mercy and grace for a deceased
	hemşire	nurse
	vefat (ölüm)	death
	keder (acı)	grief
II.	merhum	
	Allah rahmet etsin!	
	başınız sağ olsun!	
III.	evlenen, nişanlanan babası ölen, yeni bir ev alan, hastalıktan kalkan,	bir dostunuza ne dersiniz?

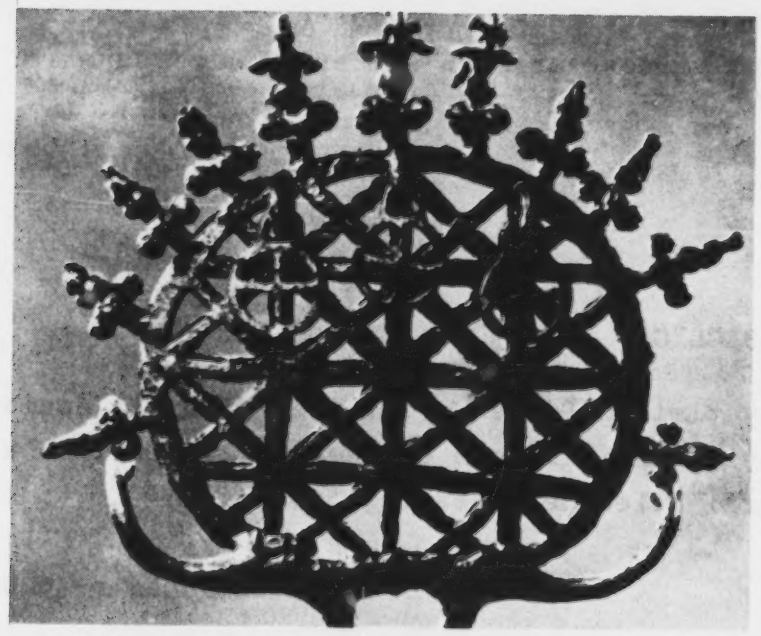

Eti Güneş Takvimi

TÜRKİYEMİZE NASIL YERLEŞTİK

Üzerinde yaşadığımız topraklara Türkiye denir. Türkiye bizim vatanımızdır. Türkiye topraklarının büyük bir kısmı Anadoludadır; öbür kısmı da Trakyadadır.

Anadolumuzun üç tarafını denizler çevirmiştir. Kuzeyde Karadeniz, batıda Ege Denizi, güneyde Akdeniz vardır. Anadolu topraklarında Fırat, Dicle, Kızılırmak, Yeşilırmak ve Sakarya gibi birçok ırmaklar akar.

Biz eskiden bu topraklar üzerinde yaşamıyorduk. Dedelerimizin dedeleri, atalarımız Orta Asyada yaşarlardı. Bu topraklara oralardan geldik yerleştik. Buraları yurt edindik.

ATALARIMIZ KİMLERDİ?

Atalarımıza Oğuz Türkleri denirdi. Bu Türklerin başında Oğuz Han adlı ünlü bir kahraman vardı.

Oğuz Han bütün Türkleri kurt başlı bayrağı altında topladı. Büyük bir Türk devleti kurdu. Bu devlet, uzun zaman Orta Asyada hüküm sürdü. Gün geçtikçe büyüdü, genişledi. Oğuz Hanın devletinin sınırları, doğuda Çine, batıda Volga Nehrine dayandı.

Oğuz Hanın altı oğlu vardı. Bunlardan üçüne "Bozok", üçüne de "Üçok" adını vermişti. Böylece daha sağlığında kendine bağlı Türkleri, Üçoklar, Bozoklar diye boylara ayırmıştı. Memleketi oğullarına paylaştırmıştı.

Fakat Oğuz Hanın ölümünden sonra durum değişti. Bölünmüş memleketler arasında birlik kalmadı. Devlet zayıf düştü. Düşman devletler de, bunu fırsat bildiler, Oğuzlara saldırdılar. Oğuzlar bu saldırılara dayanamadı ve devletleri yıkıldı.

ünlü (meşhur)	renowned
kahraman	hero
boz kurt	grey wolf
saldırmak (hücum etmek)	to assault, to attack
yıkmak	to destroy, to pull down

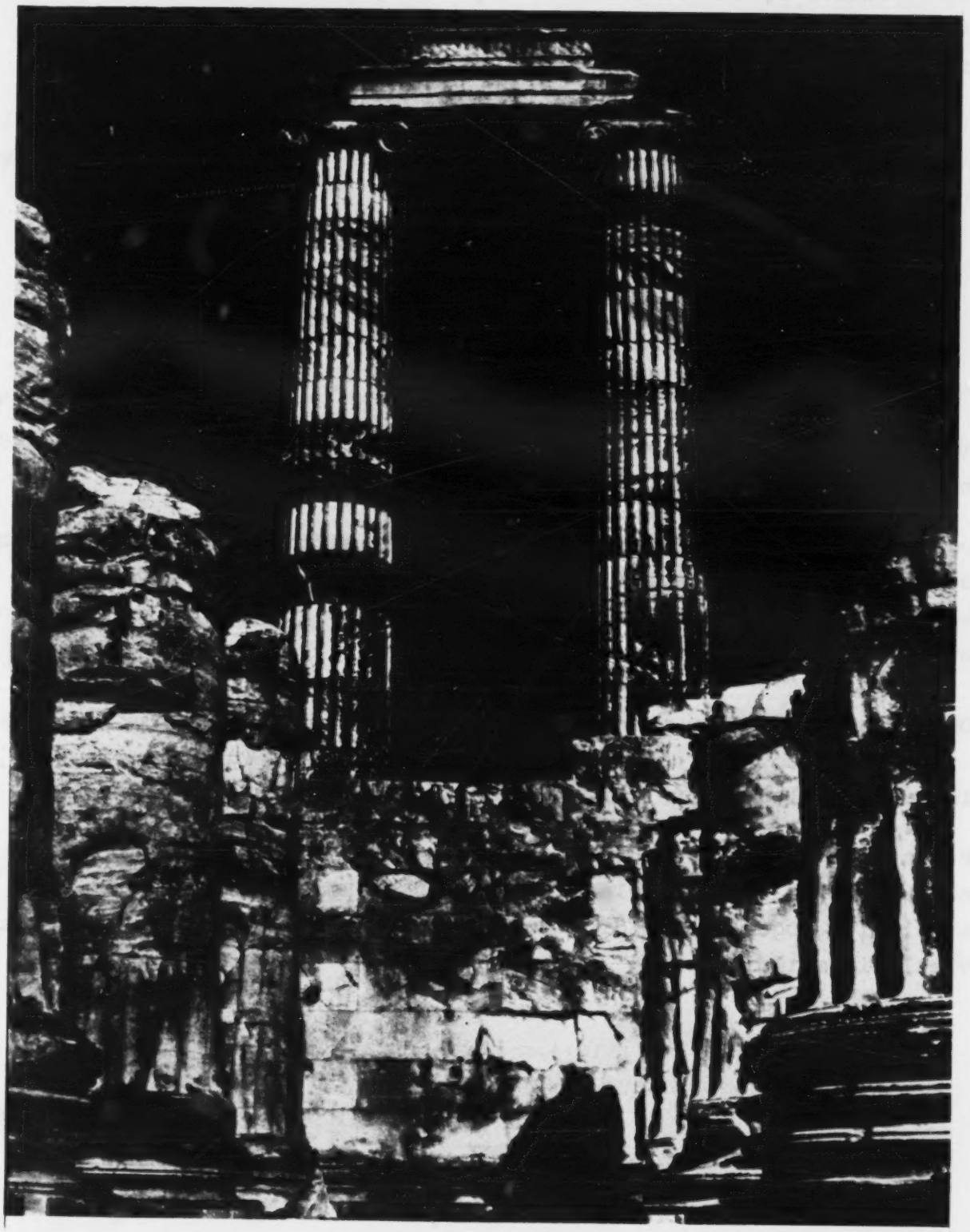

Didime Apollon Tapınağı

OĞUZ GÖÇLERİ (*)

Bundan sonra Oğuz Türkleri Orta Asyadaki yurtlarından göç etmek zorunda kaldılar. Bundan bin yıl kadar önce olan bu göçlere "Oğuz göçleri" diyoruz.

Oğuz Türkleri ilkin Orta Asyanın batı taraflarına geldiler. Burası Aral Gölü ile Hazar Denizi arasıdır. Oğuzlar Aral Gölü ile Hazar Denizi arasına yerleştiler. Buralarda köyler, şehirler kurdular.

Aradan yıllar geçti. Oğuzlar yine kendilerine daha rahat, daha zengin bir yurt aramak ihtiyacını duydular. Yeni baştan batıya doğru bir göç başladı. Bu sefer şimdi İran sınırları içinde bulunan Horasan topraklarına geldiler.

O zamanlar Horasan kendi başına buyruk bir devletti. Horasan hükümdarı Oğuzları iyi karşıladı. Onlara kendi ülkesinin en güzel yerlerinde toprak verdi; onları yerleştirdi. Oğuz Türklerinin çoğunluğu burada İslâm dinini kabul ettiler.

Müslüman Oğuzlar Horasanda bir süre kaldılar. Fakat zaman geldi, Horasanlılarla aralarında geçimsizlikler çıktı. Bu yüzden Horasanda ayrılmak istediler. Tekrar batıya doğru göç ettiler. Bu defa İran yaylasını baştan başa geçtiler. Anadolunun doğu sınırına dayandılar.

ANADOLUYA GELİŞ

Dedelerimiz Oğuz Türkleri, Anadoluya geldiler. Fakat o zamanlar Anadolu toprakları başka bir devletin elinde idi. Bu devletin adı Bizans İmparatorluğu idi. Kısaca Bizans denirdi. Bizansın başkenti İstanbuldu. Bizans o zamanlar büyük bir devletti. Anadolu ve Balkanlar Bizans Devletinin elinde idi.

Bizans Devletinin idaresi bozuktu. İç durumu kötü idi. İstanbulda sık sık isyanlar çıkıyor, halk ayaklanıyordu. Her yerde işler kötü gidiyordu.

Sınır boylarındaki askerlerin durumu çok daha kötü idi. Ellerinde yeteri kadar silâhları yoktu. Savaş güçleri azalmıştı. Kısaca, Bizans Devleti kuvvetini yitirmiş, zayıf düşmüştü. İşte, Oğuzlar Doğu Anadolu sınırına geldikleri zaman Bizans Devleti böyle bir durumdaydı.

Dedelerimiz Anadolu sınırlarına geldikleri zaman, Anadoluda bazı Müslüman ve Hıristiyan Türkler de vardı. Müslüman Türkler, Oğuz Türkleri gibi Orta Asyadan gelmişlerdi. Bunlar, Adana, Maraş, Diyarbakır ve Erzurum taraflarına yerleşmişlerdi. Orduları ile sık sık Anadoludaki Bizans topraklarına saldırıyorlardı.

(*) Millî Eğitim Bakanlığı Halk Eğitimi Yayınları'ndan alınmıştır.

göç (muhaceret)	migration
ilkin (evvelâ)	at first
ayaklanma (isyan)	riot, rebellion
süre (müddet)	a while, a period
geçimsizlik	conflict, disharmony
akın	raid

Bizans Devleti kendi kuvveti ile bunlara karşı koyamıyordu. Sonunda bu akınlardan korunmak için başka bir yola başvurdu. Balkanlarda yerleşmiş olan Türklerden faydalanmak istedi.

Balkanlardaki Türklerden bir kısmı Hıristiyan dinini kabul etmişlerdi. Bizanslılar, bu Türkleri Anadolunun sınır boylarına yerleştirdiler.

ANADOLUNUN TÜRKLEŞMESİ

Bizansın karmakarışık olduğu bu zamanda, Oğuzlar Anadolunun doğusuna geldiler. Burada toplanmaya başladılar. Oğuz Türklerinin gelişi haberi dört yana yayıldı. Çevredeki hükümdarlardan bazıları telâşlandı; bazıları da Oğuzlarla anlaşmak yolunu aradı. Fakat Oğuzların Anadoluya akınları durmadı. Yer yer Anadoluya yerleştiler. Anadolu Türkleşmeye başladı.

SELÇUK DEVLETİNİN KURULUŞU

Oğuzların, Anadoluya akınları kesilmedi, devam etti. Bir yandan bu akınlar sürüp giderken, bir yandan da Oğuzlar Horasan tarafında, Selçuk adında bir beyin idaresinde toplanmaya başladılar. Selçuk Bey kısa zamanda Oğuz boylarını bir araya getirdi. Böylece Oğuzlar iyice kuvvetlendiler.

Selçuk Bey ölünce yerine torunu Tuğrul Bey geçti ve bağımsızlığını ilân etti. Böylece yeni bir devlet kurdu. Yeni kurulan bu devlete Tuğrul Beyin dedesinin adına göre "Selçuk Devleti" dendi.

Tuğrul Bey, önce Horasan ve İranı tamamiyle eline geçirdi, sonra Doğu Anadoluda Bizansın elinde bulunan şehirler üzerine akınlar yaptı. Bir süre sonra Tuğrul Bey Anadoluya daha büyük bir ordu gönderdi. Bu ordu, Erzurum yakınındaki Pasin Ovasında Bizans ordusu ile karşılaştı. Çetin bir savaş oldu. Oğuzlar, Bizans ordusuna yıldırım gibi saldırdılar. Bizans askerlerinin çoğunu kılıçtan geçirdiler; bir kısım düşman da kaçtı. Böylece Oğuzlar Anadoluya doğru ilerlemeye başladılar.

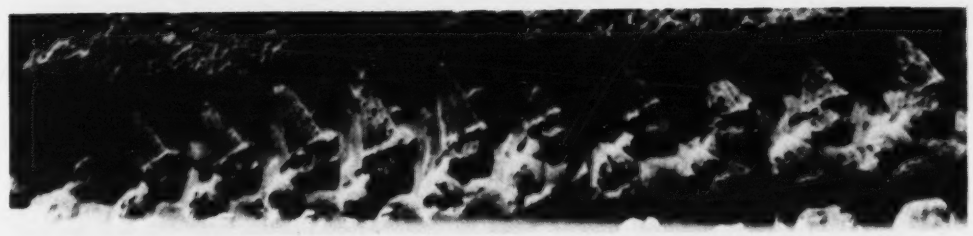

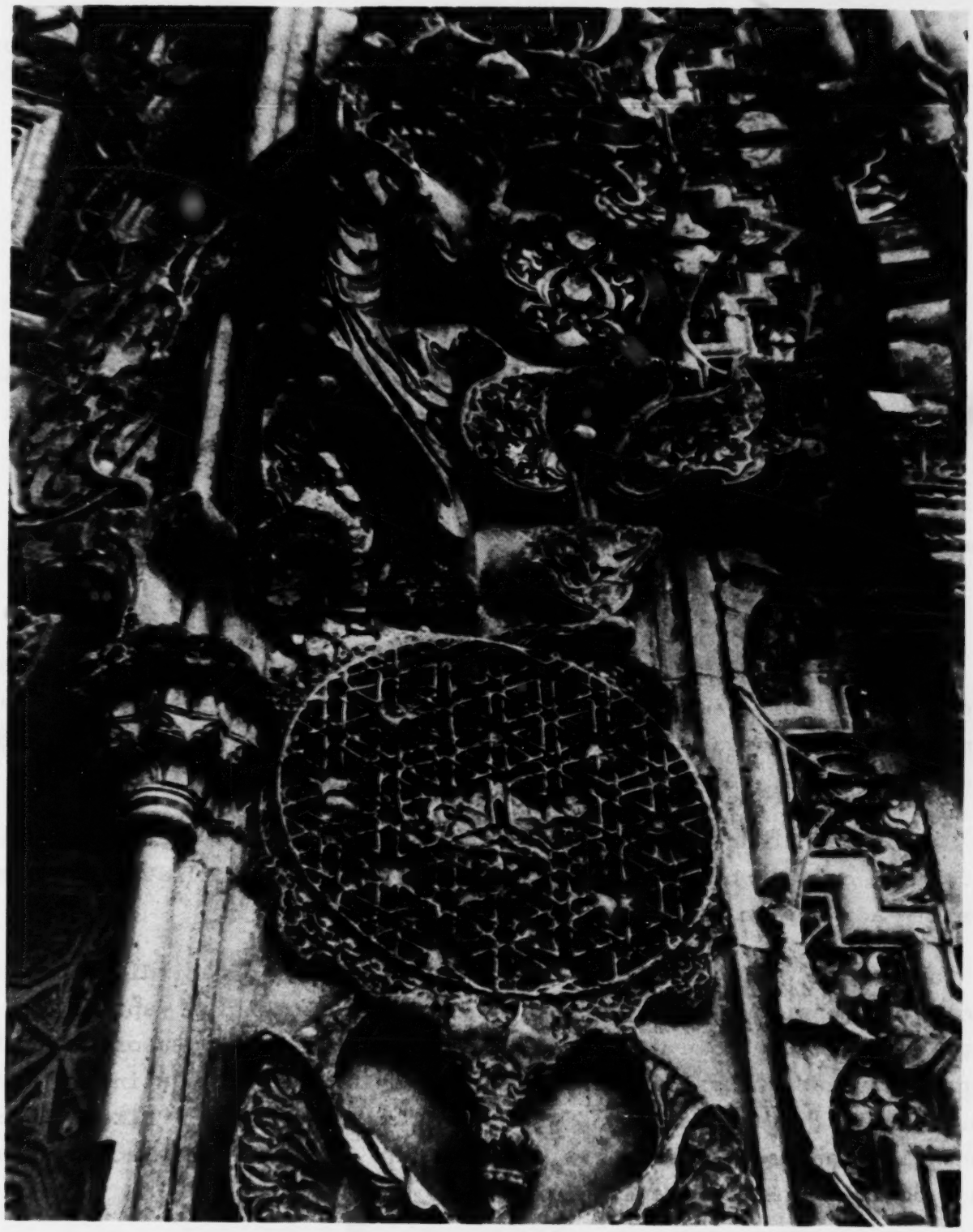

Konya, İnce Minare Camiinden (1262)

ALPASLAN VE MALAZGİRT SAVAŞI

Tuğrul Bey ölünce, yerine yeğeni Alpaslan geçti. Alpaslan iyi yürekli, haksever bir insandı. Çok bilgili ve cesur bir komutandı. Bu yüzden milleti ve askerleri Alpaslanı çok severlerdi.

Alpaslan iş başına geçtiği sırada Bizansta da Romen Diyojen adlı bir komutan imparator oldu. Romen Diyojen iki yüz bin kişilik bir ordu topladı. Alpaslanın üzerine doğru yürüdü.

Alpaslan bu haberi alınca çok kızdı, çok öfkelendi. Hemen elli bin kişilik bir ordu ile harekete geçti. Malazgirt ovasına geldi.

Alpaslan barışsever bir insandı. Bunun için Romen Diyojene bir elçi gönderdi. Savaştan vazgeçmesini istedi. Romen Diyojen, Alpaslanın savaştan korktuğunu sandı. Elçiye savaştan vazgeçmek istemediğini söyledi.

Günlerden, 26 Ağustos 1071 Cuma idi. Alpaslan askerleri ile birlikte Cuma namazını kıldı. Savaşı kazanmak için Tanrıya dua etti. Sonra eski Türk savaş geleneklerine uyarak yay ve oklarını fırlattı. Atının kuyruğunu bağladı. Eline kılıç ve gürzünü aldı. O gün Alpaslan beyaz bir elbise giymişti. "Ölürsem bu elbise kefenim olsun." dedi. Askerleri coşturacak bir nutuk söyledi. Sonra atına atladı. Askerleri ile birlikte yıldırım gibi Bizans ordusuna saldırdı. Düşman askerlerini ok yağmuruna tuttu. Fakat Bizans ordusu savunmada kaldı. Düşmanı yerinden atmak için, Alpaslan bir savaş hilesine başvurdu. Askerlerinin bir kısmını pusuya soktu. Bir kısmına da geri çekilme emri verdi.

Romen Diyojen ve askerleri Türklerin çekildiğini görünce savaşı kazandıklarını sandılar, sevinçle ileri atıldılar. Bunun üzerine Alpaslanın pusudaki askerleri düşmana saldırdı.

Bizans ordusunda Balkanlardaki Hıristiyan Türk boylarından ücretli askerler vardı. Bunlar karşılarındaki askerlerin konuşmalarından ve giyimlerinden Türk olduklarını anladılar. Savaşın en kızgın zamanında Alpaslanın tarafına geçtiler.

Alpaslan bu fırsatı kaçırmadı. Yeniden ve daha hızlı düşmana saldırdı. Türk askerleri Romen Diyojenin ordusunu bozguna çevirdiler. Yaman bir savaş oldu. Bizans ordusu yenildi, darmadağın oldu. Romen Diyojen de esir düştü. Alpaslan, esir imparator Romen Diyojene karşı çok iyi davrandı. Onu affetti, hayatını bağışladı. İstanbula gitmesine bile izin verdi.

telâşlanmak	to be flurried or anxious
boy	clan, bank
bağımsız (müstakil)	independent
ilân etmek	to proclaim
çetin, yaman	tough, hardy

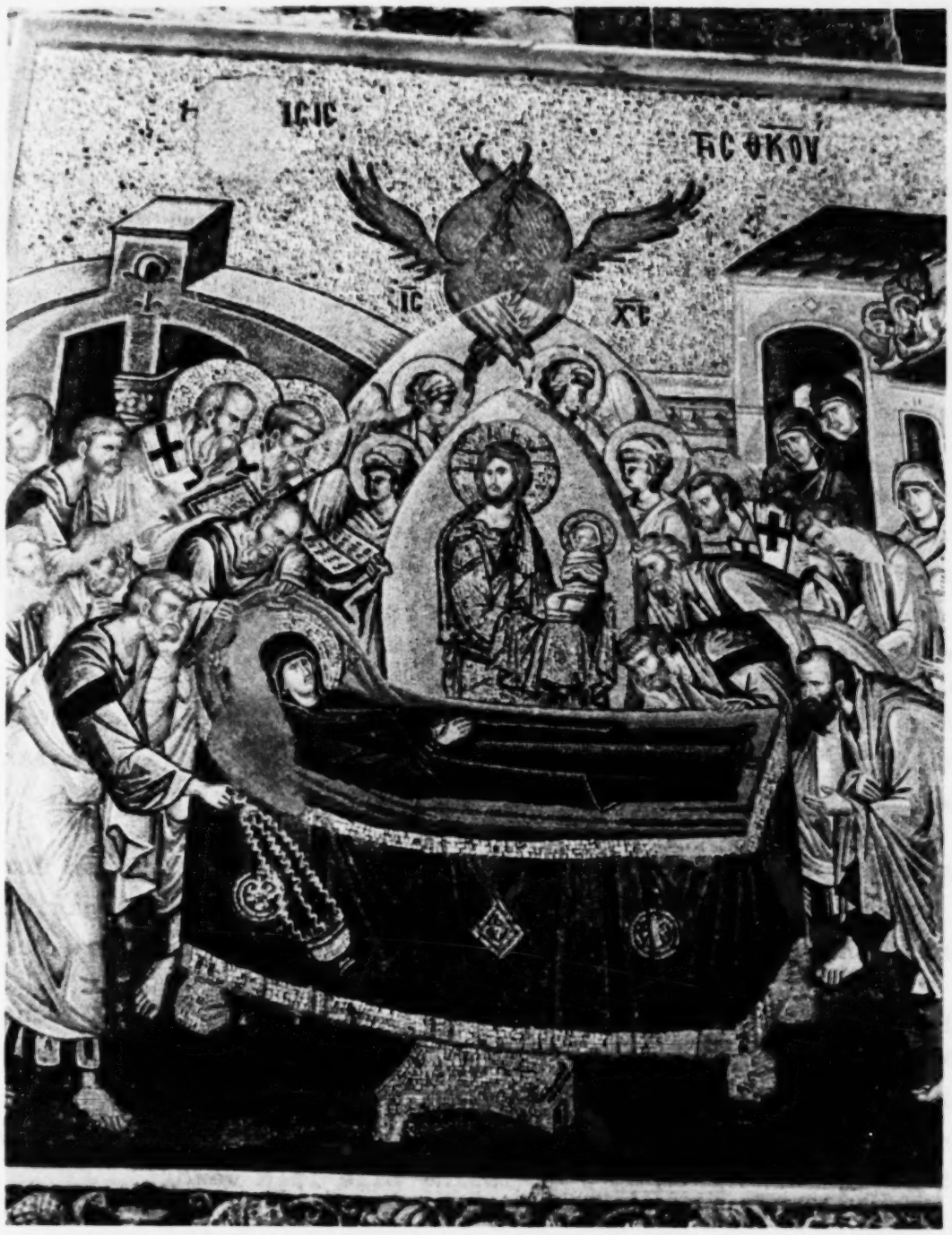

XIV. yüzyıl mozayiği, İstanbul Kariye Camiinden

Malazgirt zaferinden sonra Selçuk Türklerine artık Anadolu yolu tamamiyle açıldı. Alpaslan Anadolunun alınmasını komutanlarına bıraktı. Bu komutanlar Kızılırmağa kadar bütün Anadoluyu aldılar. Böylece, Selçuk Türkleri Anadolu içlerine yerleşmeye, köy, kasaba ve şehirlerde oturmaya başladılar.

Alpaslandan sonra yerine oğlu Melikşah geçti. Melikşah zamanında Selçuklular Anadoluda yeniden ilerlemeye devam ettiler.

Melikşah, Kutulmuşoğlu Süleyman Bey adındaki bir komutana Anadoluyu tamamen almak görevini verdi. Süleyman Bey, Bizanslılarla birçok savaşlar yaptı. Onları yendi. Sakarya Nehrini geçti. İstanbul yakınlarına kadar yaklaştı. İznik şehrini aldı; burasını kendine başkent yaptı.

Melikşah zamanında Selçuk Devletinin toprakları çok genişti. Orta Asyadan, Marmara ve Akdenize kadar ulaştı.

Melikşah ölünce, çocukları birbirine düştüler. Selçuk Devleti parçalandı.

İşte bu sırada, Selçuk Devleti içinde bazı önemli komutan ve valiler bağımsızlıklarını ilân ettiler. Bunlardan biri de Melikşah tarafından Anadoluyu almakla görevlendirilen Kutulmuşoğlu Süleyman Beydi. Süleyman Bey, Anadoluda yeni bir Türk devleti kurdu. Bu devletin adı "Anadolu Selçuk Devleti"dir. İşte, Anadolu Selçuk Devleti zamanında, Anadolu, tam bir Türk yurdu haline gelmiştir.

ANADOLU TÜRK VATANI OLUYOR

Malazgirt zaferi, Anadolunun kapılarını Oğuzlara ardına kadar açtı. Bu yüzden Türkler, Orta Asyadan, Horasandan, İrandan, akın akın Anadoluya geldiler. Bu Oğuz Türkleri Anadolu içinde dağıldılar.

Boy adlarına göre Kınık, Bayındır, Kayı, Bayat, Afşın, Afşar gibi, köyler, kasabalar kurdular. Dağlara, ırmaklara, yaylalara Türkçe adlar verdiler. Yerleştikleri bu yerlerde, at, koyun, deve, sığır gibi hayvanlar, sürüler beslediler. Yazın serin yaylalardaki otlaklara çıktılar, kışın ılık yerlere inerek kışladılar. İşte bugün Anadoluda yaşıyan bizler bu Türklerin torunlarıyız.

Dedelerimiz Oğuz Türkleri, Ananoluya geldikleri zaman buralar haraptı. Şehirler yanmış, yıkılmıştı. Yol yoktu. Onlar her şeyi yeniden kurdular. Konya, Kayseri, Sıvas, Ankara gibi şehirlere yerleştiler. Buralarda camiler, medreseler, hastaneler, kervansaraylar kurdular. Yollar, köprüler, çeşmeler yaptılar. Böylece Anadolu vatanımız, yurdumuz oldu.

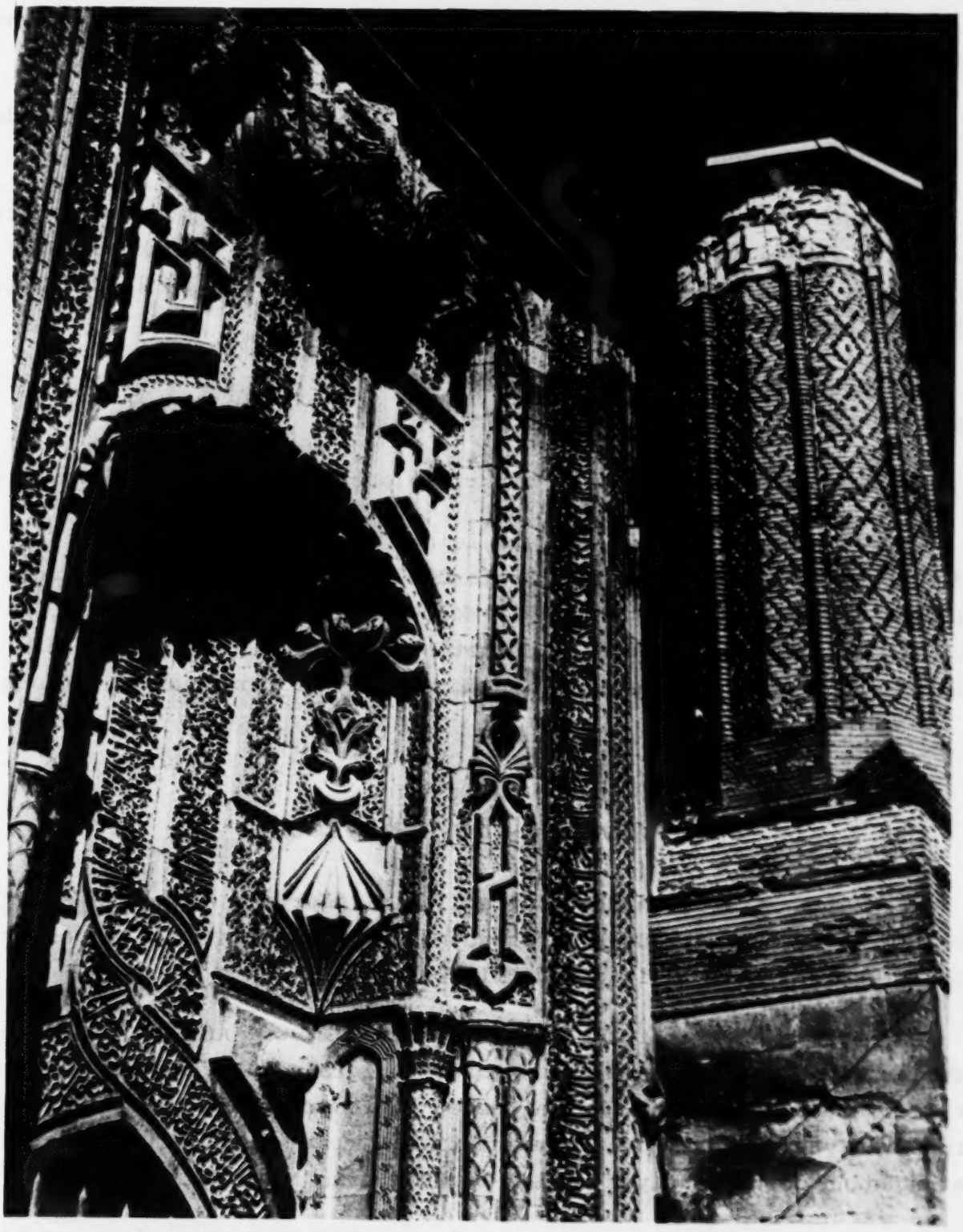

İnce Minare (1279)

Oğuzlar, yerli halka dürüst ve dostça davrandılar. Yerli halk da onlara kolayca ısındı. Anadoluda daha önce yerleşen Türkler, Oğuzlarla kolay ve çabuk anlaştılar.

İş hayatı çabuk düzeldi ve gelişti. Anadoluda konuşulan başka diller gittikçe azaldı ve unutuldu. Türk dili yavaş yavaş herkesin konuştuğu dil oldu. Anadoluda Türkçe konuşulmaya başlandı. Anadolunun Türklerin vatanı olması, Anadolu Selçuk Devleti zamanında gerçekleşti. Bu devlet iki yüz yıl kadar yaşadı. Sonra o da yavaş yavaş parçalandı.

OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU

Selçuk Devletinin son zamanlarında, Anadoluda birçok beylikler ortaya çıktı. Bu beyliklerden birisi de Söğüt ve Domaniç dolaylarında kurulan Osmanlı Beyliğidir. Osmanlı Beyliğini, 1299 yılında Oğuz Türklerinden Kayı Boyunun başkanı Osman Bey kurmuştur.

Osmanlı Beyliği çabuk gelişti. Bu sırada Anadoludaki Bizans topraklarının çoğu Osmanlı Türklerinin eline geçti.

Osmanlı Türkleri, Çanakkale Boğazı üzerinden Rumeliye geçtiler; Balkanlara yayıldılar. Anadoludan başka, Balkanlar ve Rumeli de Türk yurdu olmaya başladı. Böylece yüz elli yıl içinde Osmanlı Türkleri İstanbuldan başka, Bizansın topraklarının çoğuna sahip oldu. Bizans imparatorları Osmanlılara vergi vermeye başladılar. Türklerle akrabalık kurmaya çalıştılar; kızlarını verdiler. Bu arada Osmanlı Türkleri İstanbula serbestçe girip çıkar oldular.

Bizansın elinde yalnız İstanbul ve dolayları kalmıştı. Türkler İstanbulu alarak, Bizansı ortadan kaldırmaya karar verdiler.

Bu sırada Osmanlı Devletinin başına genç bir padişah geçmişti. Bu genç padişah "Ya ben Bizansı alacağım; ya da Bizans beni," diyordu. Bu padişahın adı İkinci Sultan Mehmet idi. Sultan Mehmet, o zamana kadar görülmemiş büyük toplar döktürdü. Büyük bir ordu, kuvvetli bir donanma hazırladı. İstanbulu karadan ve denizden kuşattı. Büyük toplarla İstanbulun kalın surlarını kolayca yıktı. 1453 yılının 29 Mayıs günü, şehre genel hücum yapıldı. Türk ordusu İstanbula girdi. Böylece, Bizans Devleti ortadan kalktı. İstanbul Türklerin başkenti oldu. İstanbulu alan İkinci Sultan Mehmede "Fatih" adı verildi.

Türklerin İstanbulu alması ile tarihte yeni bir çağ açıldı. Bu çağa "yeni çağ" denir.

Osmanlı Devleti zamanında Anadoluda ve Rumelide Türk birliği sağlandı.

İşte, bugün üzerinde yaşadığımız yurdumuza biz böyle geldik, böyle yerleştik.

gürz	mace, iron club
kefen	shroud
coşmak	to become exuberant
savunma (müdafaa)	defence
hile	ruse
pusu	ambush
davranmak	to behave
ulaşmak	to extend, to reach

II. Aşağıdaki deyimleri açıklayın:

hüküm sürmek
zayıf düşmek
firsat bilmek
başına buyruk
karşı koymak
bozguna çevirmek
hayatını bağışlamak
esir düşmek
birbirine düşmek
karmakarışık
darmadağın (darmadağınık)

III. 1. Alpaslan kimdir? Ne yapmıştır?
2. Selçuklar ne gibi eserler bırakmışlardır?
3. İstanbulun fethini anlatın.

Hadrian Tapinağı

KURTULUŞ SAVAŞI (*)

OSMANLI DEVLETİNİN ÇÖKÜŞÜ

1914 yılında birçok büyük devletler kanlı bir savaşa tutuştular. Osmanlı Devleti Almanlarla birlik olmuştu. Bizim tarafta birkaç devlet daha vardı. Karşı tarafta da İngilizler, Fransızlar ve daha birçok devletler bulunuyordu. Bu savaş dört yıl kadar sürdü. Bu savaşa "Birinci Dünya Savaşı" denir.

Bu savaşta yurdumuzun dört yanında ve yurt dışındaki cephelerde vuruştuk. Birçok muharebeler kazandık. Fakat bizim taraftaki devletlerden bazısı silâhlarını bıraktılar.

Osmanlı Devletinin birlikte savaştığı devletlerle bağıntısı kesildi. Bu yüzden savaşa son vermek zorunda kaldı.

MONDROS MÜTAREKESİ

Osmanlı Devleti mütareke şartlarını konuşmak için delegelerini Ege Denizindeki Mondros adasına gönderdi. Oradaki bir düşman savaş gemisinde karşı taraf delegeleri ile toplantı yapıldı.

30 Ekim 1918 de yapılan bu mütarekeye "Mondros Mütarekesi" denir. Mondros Mütarekesine göre Osmanlı Devleti, askerlerini terhis edecek, silâhlarını ve donanmasını bırakacaktı.

Ayrıca düşmanlar yurdumuzun kendilerince uygun görecekleri yerlerini işgal edebileceklerdi.

Bu şartlara göre Osmanlı Devleti çökmüş oluyordu.

MUSTAFA KEMAL PAŞA İSTANBULDA

Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada Mustafa Kemal Paşa Suriye Cephesindeki Yıldırım Orduları Grupu Komutanı idi. Oradan devlet büyüklerine yazdığı yazılarla kendi düşüncelerini bildirdi.

- Düşmanlarımızın sözlerine kanmıyalım. Ordularımızı dağıtmıyalım. Silâhlarımızı teslim etmiyelim, dedi.

(*) Millî Eğitim Bakanlığı Halk Eğitimi Yayınları'ndan alınmıştır.

cephe	front
mütareke	armistice
terhis etmek	to demobilize
çökmek	to collapse
kanmak	to be persuaded or deceived

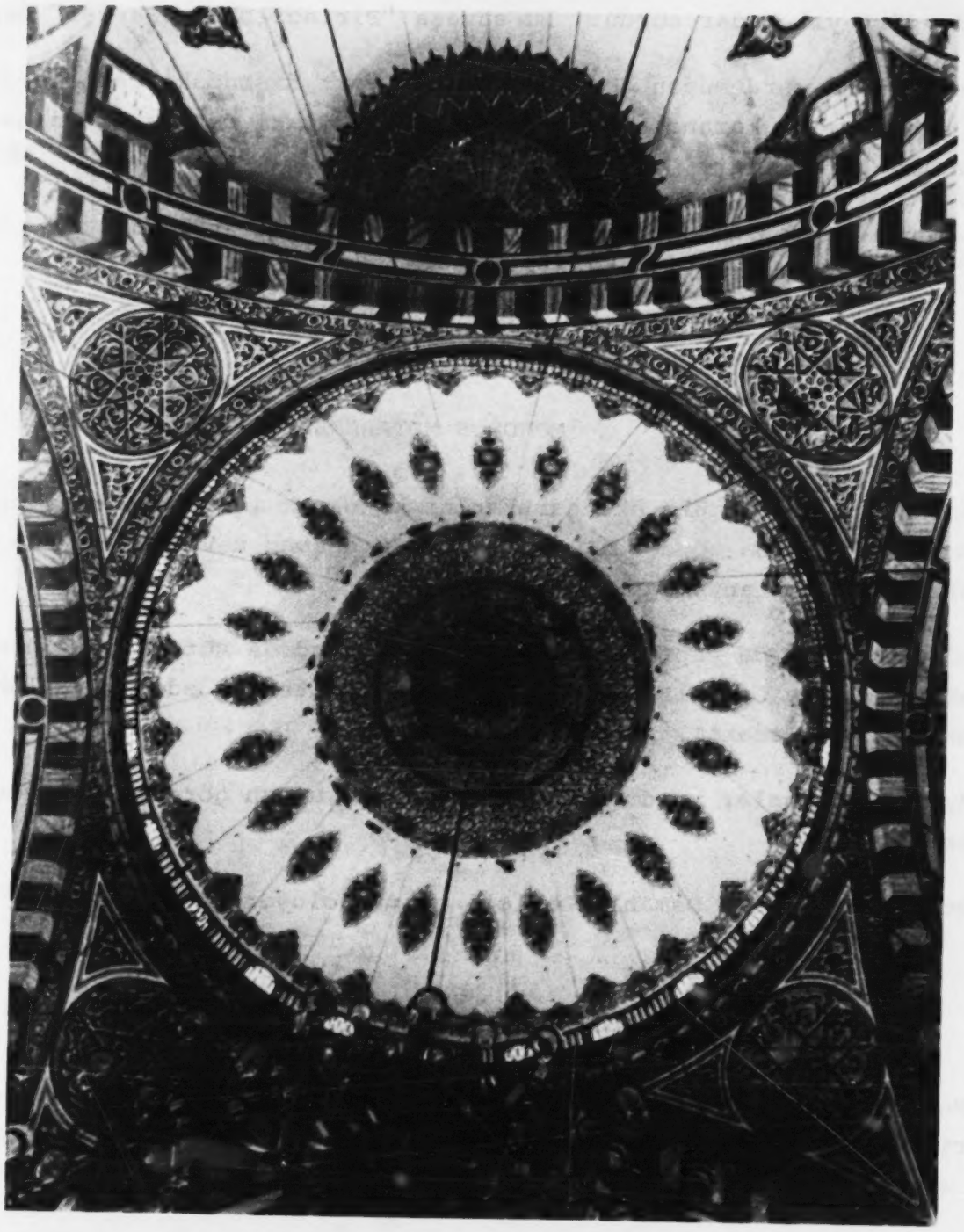

Şehzade Camiinden (XVI. yüzyıl)

Fakat bu sözler boşa gitti. Osmanlı devlet adamları, Mustafa Kemal Paşanın bu sözlerini dinlemediler. O da yapılacak bir iş kalmadığı için Adanadan İstanbula doğru yola çıktı.

Mustafa Kemal Paşa İstanbula vardı. Haydarpaşa istasyonunda tirenden indi. Marmara ve Boğaziçinde dolaşan düşman savaş gemilerini gördü. Yüreği kan ağladı. Yanındaki arkadaşlarına:

-Bir gün bunlar geldikleri gibi, buralardan gidecekler, dedi.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbulda devlet büyükleriyle görüştü. Başımıza gelecek olan felâketleri saydı, döktü. Kurtuluş için çareler ortaya koydu. Ama hiçbirinden işe yarar bir karşılık alamadı. Padişaha bile çıktı. Ona da durumu anlattı. Fakat padişah da ötekilerden farksızdı. Mustafa Kemal Paşa devletin başında bulunan bu kimselerin ilgisizliğine çok şaştı.

Türk milleti yenilmeyi kabul mü edecekti? Esir mi yaşıyacaktı?

Bu sıralarda Mondros Mütarekesine dayanan düşmanlarımız, yurdumuzun birçok yerlerini işgal etmeye başladılar. Adana, Antep ve çevresine Fransızlar girdiler. Antalya taraflarına İtalyanlar asker çıkardılar. Yunanlıların da İzmire asker çıkaracakları söylentisi ortaya çıktı. İngilizler, bir yandan Güney Doğu Anadoluya, öbür yandan Karadeniz kıyılarına girmeye kalkıştılar.

TEK ÇARE: ANADOLUYA GEÇMEK

Bu olup bitenleri gördükçe Mustafa Kemal Paşanın aklı başından gidiyordu. Fakat ne yapabilirdi? Devlet büyükleri bezgin, padişah şaşkındı. Millet de gerçekleri bilmiyordu. Mustafa Kemal Paşa, milleti aydınlatmak için Anadoluya geçmeyi düşünüyor, fırsat gözlüyordu. Anlamıştı ki İstanbulda yapılacak bir şey yoktu. Anadoluda halkla birlikte savaşmak gerekiyordu.

Bu sırada Anadoluda yer yer düşmana karşı koyan topluluklar belirmişti. İstanbuldaki hükümet halk ile bir olacak yerde, bu yurtsever insanları sindirmeye çalışıyordu.

Mustafa Kemal Paşa, bu olaylar karşısında bir an önce Anadoluya geçmek, bu dağınık kuvvetleri bir araya getirmek için can atıyordu. Tam bu sırada, o zamanın Millî Savunma Bakanı, Mustafa Kemal Paşayı yanına çağırdı. O'na şöyle dedi:

- Seni Kuzey Doğu Anadolu Bölgesindeki ordunun müfettişliğine göndermek istiyoruz. Oralardaki Türkler, Rumlara baskı yapıyormuş; işgal devletlerinin askerlerine karşı geliyormuş. Onları yola getireceksin.

felâket	calamity
çare	remedy, solution
işgal etmek	to occupy
söylenti	rumor
kalkışmak	to attempt
bezgin	weary
belirmek	to appear
sindirmek	to repress, to cow
müfettiş	inspector

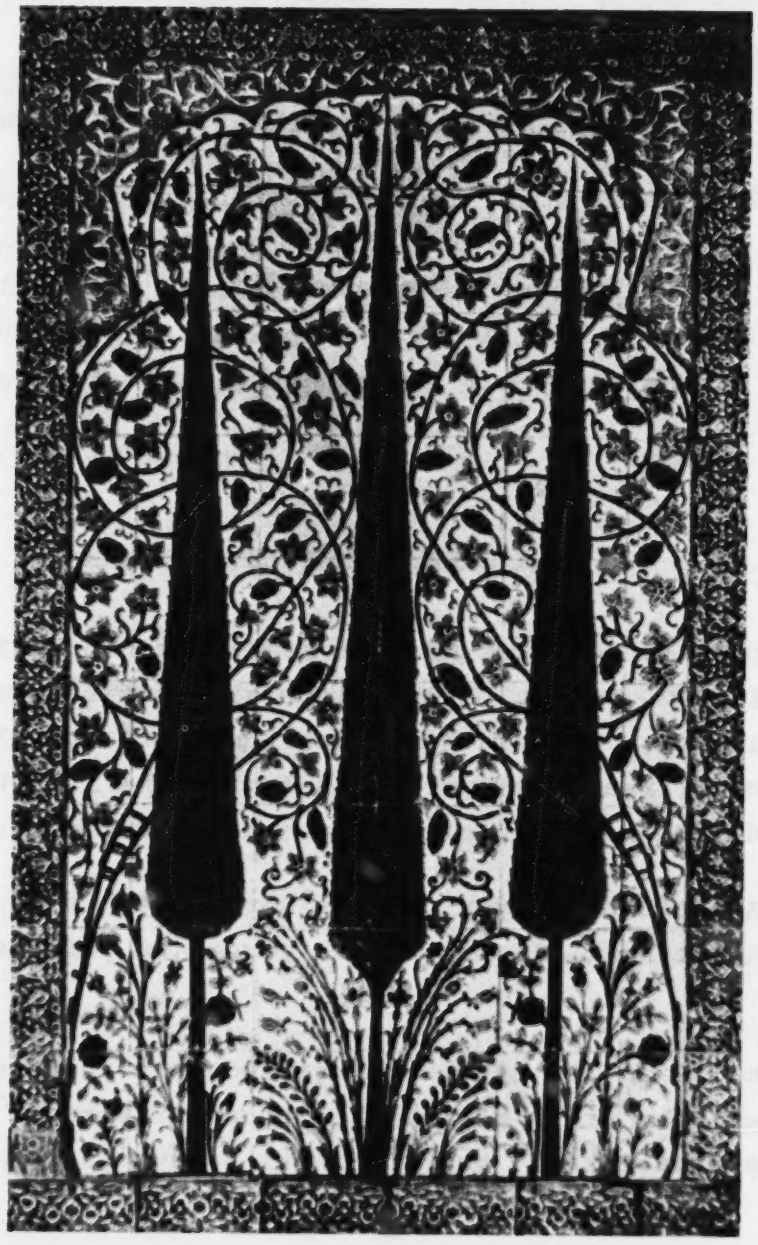

Mustafa Kemal Paşa:

-Giderim, dedi.

-Öyleyse hazırlan!

Mustafa Kemal Paşa, İstanbulda en çok güvendiği arkadaşlarına olup bitenleri anlattı ve:

Beni Anadoluya gönderiyorlar. Duşmana karşı koyan Türk kuvvetlerini sindirecekmişim. Halbuki ben, halk ile birlik olup düşmanla savaşmaya gidiyorum. Zamanı gelince sizi de çağıracağım. Gelir misiniz? dedi.

Arkadaşları, "Sen emret, geliriz." dediler.

Mustafa Kemal Paşa, emrine verilmiş olan kimselerle birlikte vapurla Karadenize açıldı.

İstanbuldaki işgal kuvvetleri komutanları, Mustafa Kemal Paşanın Anadoluya gitmesinden kuşkulandılar. O'nu, yoldan geri çevirmeye çalıştılar. Ama iş işten geçmişti. Mustafa Kemal Paşanın bindiği vapur çoktan Boğazdan çıkmış, Karadenizin azgın dalgaları arasında Samsun yolunu tutmuştu.

ANADOLUDA PARLIYAN IŞIK:
MUSTAFA KEMAL PAŞA

Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919 da Samsuna ayak bastı. Halk O'nu büyük bir sevinçle karşıladı. O, burada halkın ileri gelenleriyle konuştu.

Mustafa Kemal Paşanın Samsuna geldiği, kısa zamanda her tarafta duyuldu. Her yerden O'na telgraf üstüne telgraf, mektup üstüne mektup yolladılar. O'na olan güvenlerini belirttiler. Birçok kimse de uzak yerlerden kendisini görmeye geldi. Herkes O'na:

-Başa geç! diyordu.

Mustafa Kemal Paşa çoktan kararını vermişti: Anadoluda kalacak, halk ile birlikte yurdu kurtarmaya çalışacaktı.

Mustafa Kemal Paşa, Samsundan Amasyaya gitti. Oradan Sivasa geçti.

kuşku (şüphe) — suspicion
azgın — wild

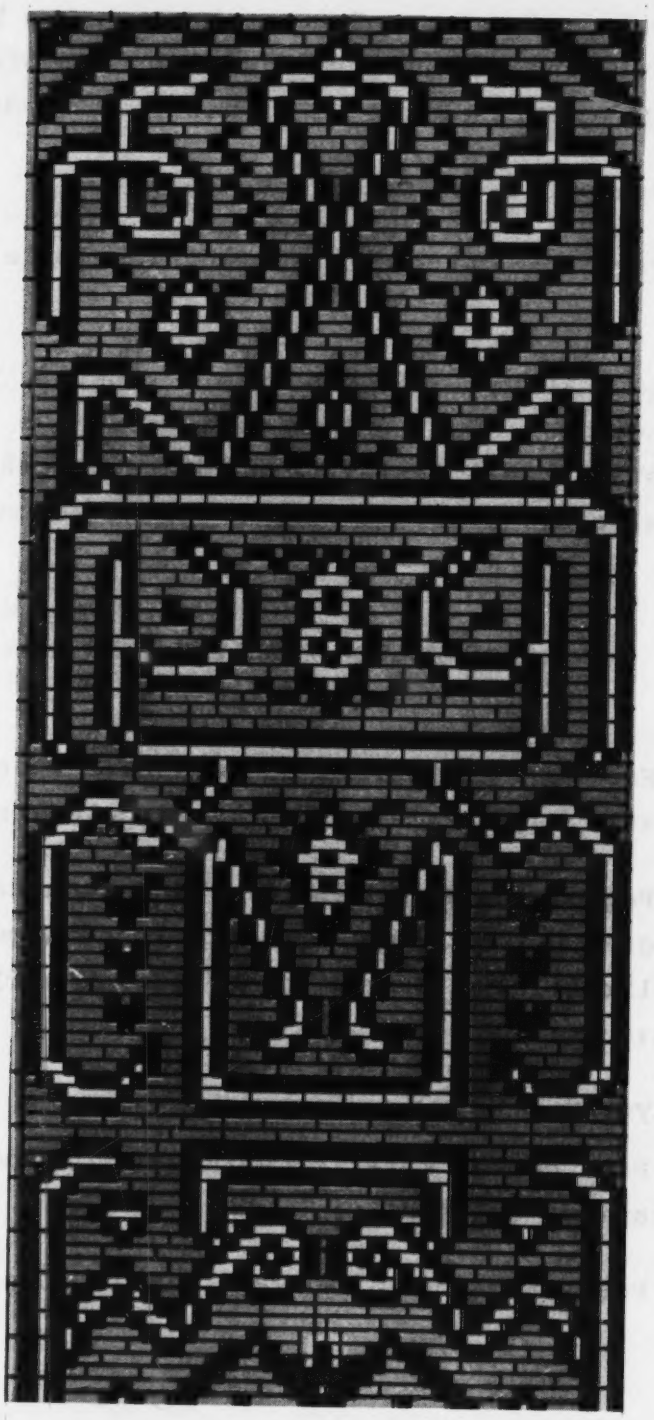

Selçuk Çini örneklerinden

ERZURUM KONGRESİ

Bu sırada Doğu Bölgesinin ileri gelenleri Erzurumda toplanmaya karar vermişlerdi. "Erzurum Kongresi" adı verilen bu toplantıda doğu illerinin kurtuluş çarelerini arıyacaklardı. Mustafa Kemal Paşa, bu kongreye katılmak için hemen Erzuruma gitti. Erzurumlular, O'nu sevinçle karşıladılar.

Mustafa Kemal Paşanın giriştiği işlerden İstanbul hükümeti telâşa düştü. O'nu ordudan uzaklaştıran bir emir çıkardı. Bu emirde:

"Mustafa Kemal Paşa, giriştiği işlerle milletimizi uçuruma götürüyor. Bu sebeple, O'nu ordudan uzaklaştırdık. Artık O'nun emrini dinlemiyeceksiniz." deniliyordu.

Mustafa Kemal Paşa, Erzuruma vardıktan sonra komutanlarla ve bazı ileri gelen kişilerle görüştü. Onlara:

-İstanbul hükümetinden hayır yok. Yurdumuzu kurtarmak için çalışmaya başlamalıyız. Bir kişinin başa geçmesi gerek. Başa geçecek kişi ve ona yardım edecek olanlar, her şeyi göze almalıdırlar, dedi.

Onlar da:

-Siz başa geçiniz. Sizin emrinizde çalışacağız, dediler.

Erzurum Kongresi 23 Temmuz 1919 da toplandı. Mustafa Kemal Paşa kongreye başkan seçildi. Kongre üyeleri, yurdun kurtarılması için düşündüklerini söylediler. Sonunda şu kararları verdiler:

1. Yurdumuz bir bütündür, parçalanamaz.
2. Yurdumuza giren düşmanlarla savaşacağız.
3. İstanbul hükümeti, istediklerimizi yapamazsa, Anadoluda yeni bir hükümet kuracağız.
4. Hiçbir devletin güdümünü kabul etmiyeceğiz.
5. Dağılmış olan Millet Meclisinin hemen toplanmasını sağlıyacağız.

Erzurum Kongresinde verilen kararları uygulıyacak bir Temsilciler Kurulu seçildi. Bu kurula Mustafa Kemal Paşa başkan seçildi. Sonra Temsilciler Kurulu ile birlikte Sıvasa gitti.

il (vilâyet) — town
güdüm — mandate

Sivas Kongresini toplayan Mustafa Kemal

SIVAS KONGRESİ

Mustafa Kemal Paşa, toplanacak daha büyük bir kongrenin hazırlıklarını önceden yapmıştı. Sıvasa vardığı zaman yurdun dört bir yanından gelen temsilcileri orada hazır buldu.

4 Eylül 1919 da Sıvas Kongresi toplandı. Mustafa Kemal Paşa yine kongreye başkan seçildi.

Sıvas Kongresine katılanların kepsi aynı düşüncede değillerdi. Bazıları, Anadoluda yeni bir savaşa girişemiyeceğimizi söylüyorlardı. Onlara göre, bir büyük devletin güdümünü kabul etmeliydik. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına göre, güdülmek de bir çeşit esirlikti. Sıvas Kongresinde bu konuda çetin tartışmalar oldu. Sonunda Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları üstün çıktılar. Yurdun tamamı kurtarılıncaya kadar savaşa devam edilmesine karar verildi. Böylece Erzurum Kongresinde alınan diğer kararlar da genişletilerek kabul edilmiş oldu. Ayrıca yeni bir temsilciler kurulu seçildi. Bu kurula da yine Mustafa Kemal Paşa başkan seçildi.

ANKARADA MİLLİ HÜKÜMETİN KURULUŞU

Mustafa Kemal Paşa, Millet Meclisinin hemen toplanmasını gerekli görüyordu. O, Meclisin Anadoluda toplanmasını istiyordu. Fakat İstanbul hükümeti ve padişah, Millet Meclisinin Anadoluda toplanmasını kabul etmedi. Bunun üzerine İstanbulda toplanacak olan milletvekillerinin çalışmalarını daha yakından izlemek için Ankaraya doğru yola çıktı. Uğradığı yerlerde halk yollara dökülüyor, O'nu bağrına basıyordu. Mustafa Kemal Paşa da, her uğradığı yerde bıkmadan usanmadan halkı aydınlatıyordu. Uzun bir yolculuktan sonra 27 Aralık 1919 da Ankaraya ulaştı. Ankaralılar O'nu Dikmen sırtlarında karşıladılar. Mustafa Kemal Paşa Ankarada, ilk iş olarak, İstanbula gidecek bir kısım millet vekilleriyle görüştü. Onlara:

uygulamak	to apply, to execute
tartışma (münakaşa)	argument, dispute
izlemek (takip etmek)	to follow, to pursue
bıkmak, usanmak	to grow weary, to be fed up
aydınlatmak	to enlighten

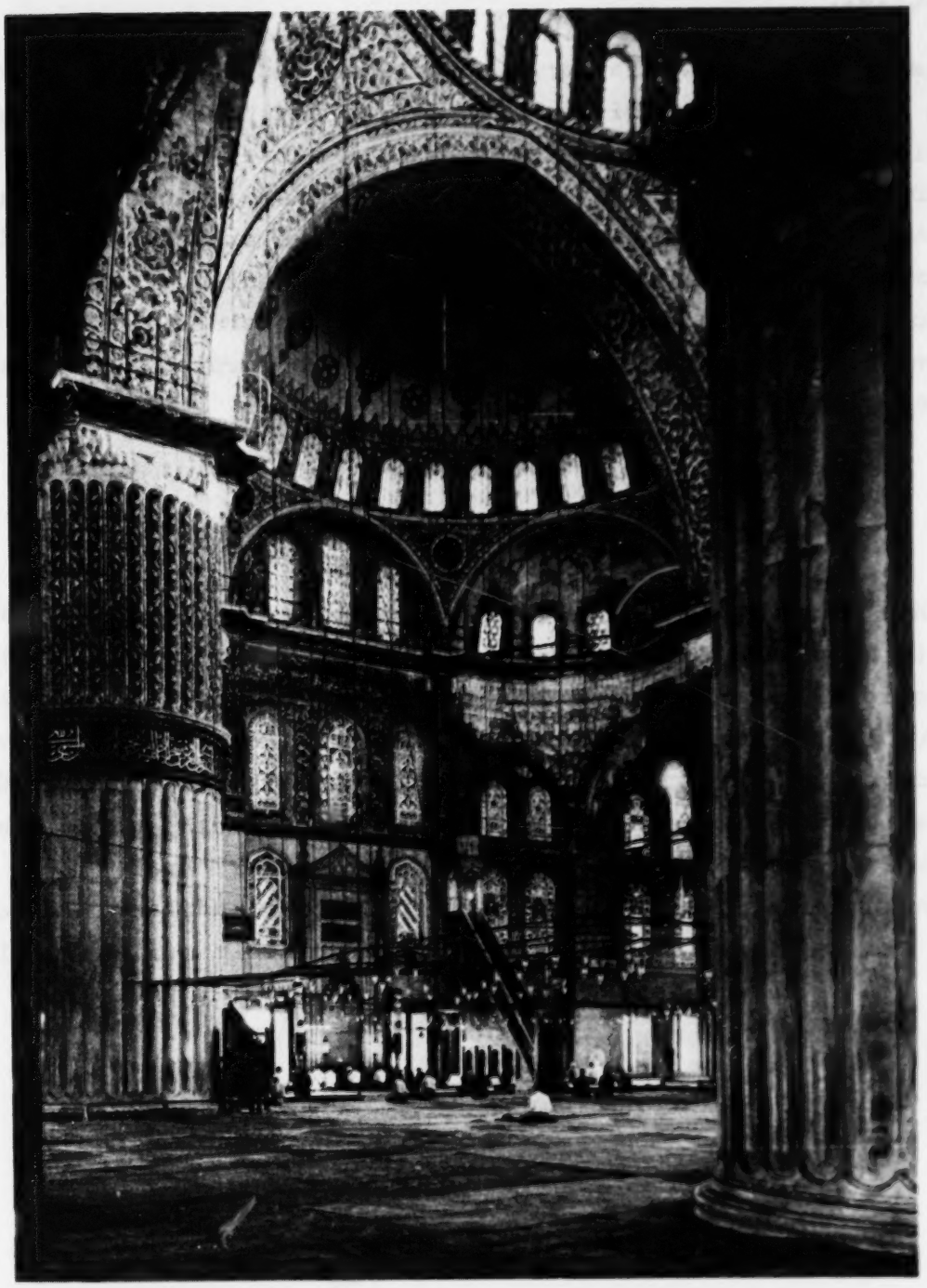

Sultan Ahmet Camii

İSTANBULDAKİ SON MİLLET MECLİSİ

Düşman devletler, İstanbulda yeniden toplanacak olan Millet Meclisinden kuşkulanıyorlardı. Hükümeti sıkıştırıp duruyorlardı. Millet Meclisi bu ağır şartlar altında açıldı.

Türlü baskı altında çalışan Meclis, bir toplantısında yurdumuzun tamamı kurtuluncaya kadar savaşmamızı kararlaştırdı. Bu karar, bütün dünyaya ilân edildi. Bu karar, Mustafa Kemalin düşüncesine uygun bir karardı.

Çok geçmeden düşman kuvvetleri İstanbuldaki devlet dairelerini bastılar. Gece yarısı kışlalarda uyuyan askerlerimizi şehit ettiler. Sokaklarda ele geçirdikleri Türkleri dipçiklerle, süngülerle yaralayıp öldürdüler.

Düşmanlarımız İstanbuldaki Millet Meclisini de dağıttılar. Birçok milletvekillerini hapsettiler. Bazılarını da yurt dışına götürdüler.

ANKARADA BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILIŞI

İstanbulun işgali üzerine Mustafa Kemal Paşa, Millet Meclisinin Ankarada toplanacağını, bunun için seçim hazırlıkları yapılmasını, gerekenlere bildirdi. İstiyen ve kaçabilen milletvekilleri, İstanbuldan Ankaraya geleceklerdi.

İstanbuldan kaçan ve yeniden seçilen milletvekilleri Ankaraya geldiler. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan 1920 tarihinde Ankarada açıldı. Bu olay, yurdun her tarafında törenlerle kutlandı.

Milletvekilleri, Mustafa Kemal Paşayı başkan seçtiler. Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919 dan beri olup bitenleri ve yaptıklarını Meclise anlattı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, ilk iş olarak, yeni bir hükümet kurmaya karar verdi. Bu hükümetin başkanlığına yine Mustafa Kemal Paşa seçildi. Böylece Mustafa Kemal Paşa hem hükümetin, hem de Büyük Millet Meclisinin başkanı oldu.

Bir süre sonra da Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisinin nasıl işliyeceğini gösteren bir kanun tasarısı hazırladı. Bu tasarıya göre, Türk milleti kendi işlerini kendisi düzenliyecekti. Büyük Millet Meclisi, millet adına kanun yapacaktı.

Meclisin yapacağı bu kanunları gene Meclisin kurduğu hükümet yürütecekti. Tasarı kabul edildi. Böylece ilk Anayasamızın temelleri atılmış oluyordu.

gerekli (lüzumlu)	necessary
başarmak (muvaffak olmak)	to accomplish
baskı	repression, restraint
basmak (see other meanings)	to raid, to swoop down
şehít etmek	to kill a Moslem soldier
dipçik	butt of a rifle
süngü	bayonet
meclisi dağıtmak	to dissolve the Parliament
kanun tasarısı	draft law, bill
düzen (nizam)	harmony, order
anayasa	constitution
temel	foundation

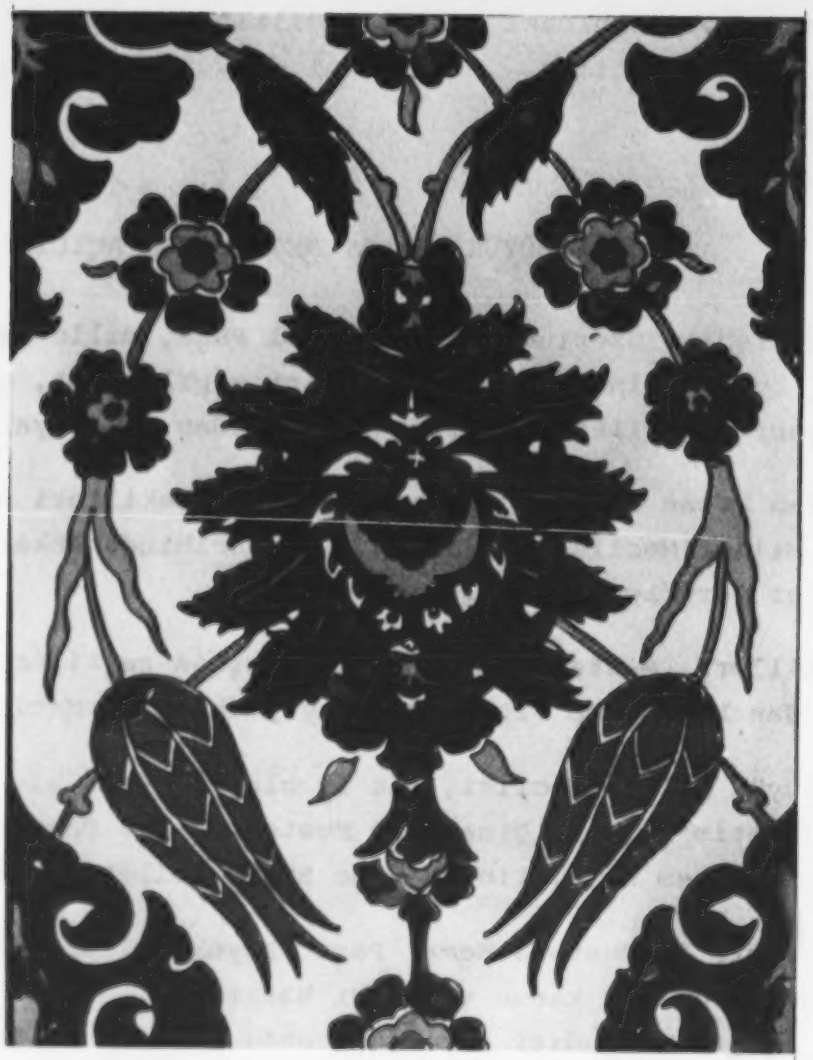

İstanbul Rüstem Paşa Camiinden (1561)

ÖLÜM KALIM YILLARI

Büyük Millet Meclisi kurulduğu sırada genel durum şöyle idi:

İzmir Bölgesini eline geçirmiş olan Yunan ordusu, Anadoluda ilerliyordu. Yunanlıların karşısında, askerî birliklerimiz azdı. Yer yer halk toplulukları da düşmana karşı koyuyordu.

Doğu Anadolunun birçok şehir ve kasabalarını Ermeniler ellerine geçirmişlerdi. Oradaki kolordumuz, Ermenilerle savaşıyordu.

Fransızlar Güney Anadoluda, Adana, Maraş, İçel, Antep ve çevresini almışlardı. Buraların halkı da Fransızlarla savaşıyordu.

İstanbuldaki padişah Vahdettin ve adamları, Anadoluda kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine düşman olmuşlardı. Anadoluya adamlar gönderiyorlar, cahil halkı yeni hükümete karşı kışkırtıyorlardı.

Durum çok çetindi. Bu kadar çok düşmana nasıl karşı koyacaktık? Fakat Mustafa Kemal Paşa, Türk milletine güveniyordu. O, bu güven içinde gece gündüz durmadan çalışıyordu. Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunlarla yeniden asker topluyor ve savaş için gerekli hazırlıklar yapıyordu. Bir yandan da düşman işgali altındaki yerlerden silâh ve cephane kaçırtıyor, ordumuzu kuvvetlendiriyordu.

DOĞU CEPHESİNDE SAVAŞLAR

Mustafa Kemal Paşa, Doğu Cephesi Komutanlığına, oradaki kolordu komutanı Kâzım Karabekir Paşayı getirdi. Kısa bir hazırlıktan sonra Kâzım Karabekir Paşa, Ermeniler üzerine saldırdı. Çetin savaşlar oldu. Ermeniler yenildiler; darmadağın oldular. Doğu illerimiz düşman eline geçmek tehlikesinden kurtulduğu gibi, uzun yıllar düşman elinde kalan Kars ve dolayları da kurtarıldı. Böylece Doğu Cephesinde savaş sona erdi.

Bundan sonra bütün kuvvetimizi, Batı Cephesine toplamak imkânına kavuşmuştuk.

BATI CEPHESİNDE DURUM

Bu sırada, Yunan ordusu, Aydın, Nazilli taraflarına saldırdı. Birliklerimiz geri çekildi. Bir yandan da Yunanlılar, Bursayı ve Balıkesiri aldılar. Bu olay, halk arasında birçok kötü söylentilere yol açtı. Bozguncular bundan faydalandılar. Halkı, Ankaradaki hükümetin ve Mustafa Kemal Paşanın aleyhine kışkırttılar. Fakat Mustafa Kemal Paşa, telâşa düşmedi. O, sonunda düşmanı alt edeceğimize inanıyordu. Bu inançla, durmadan ordumuzu düzenlemeye, kuvvetlendirmeye çalışıyordu.

cahil	ignorant
kışkırtmak	to incite against
cephane	ammunition
bozguncu	defeatist

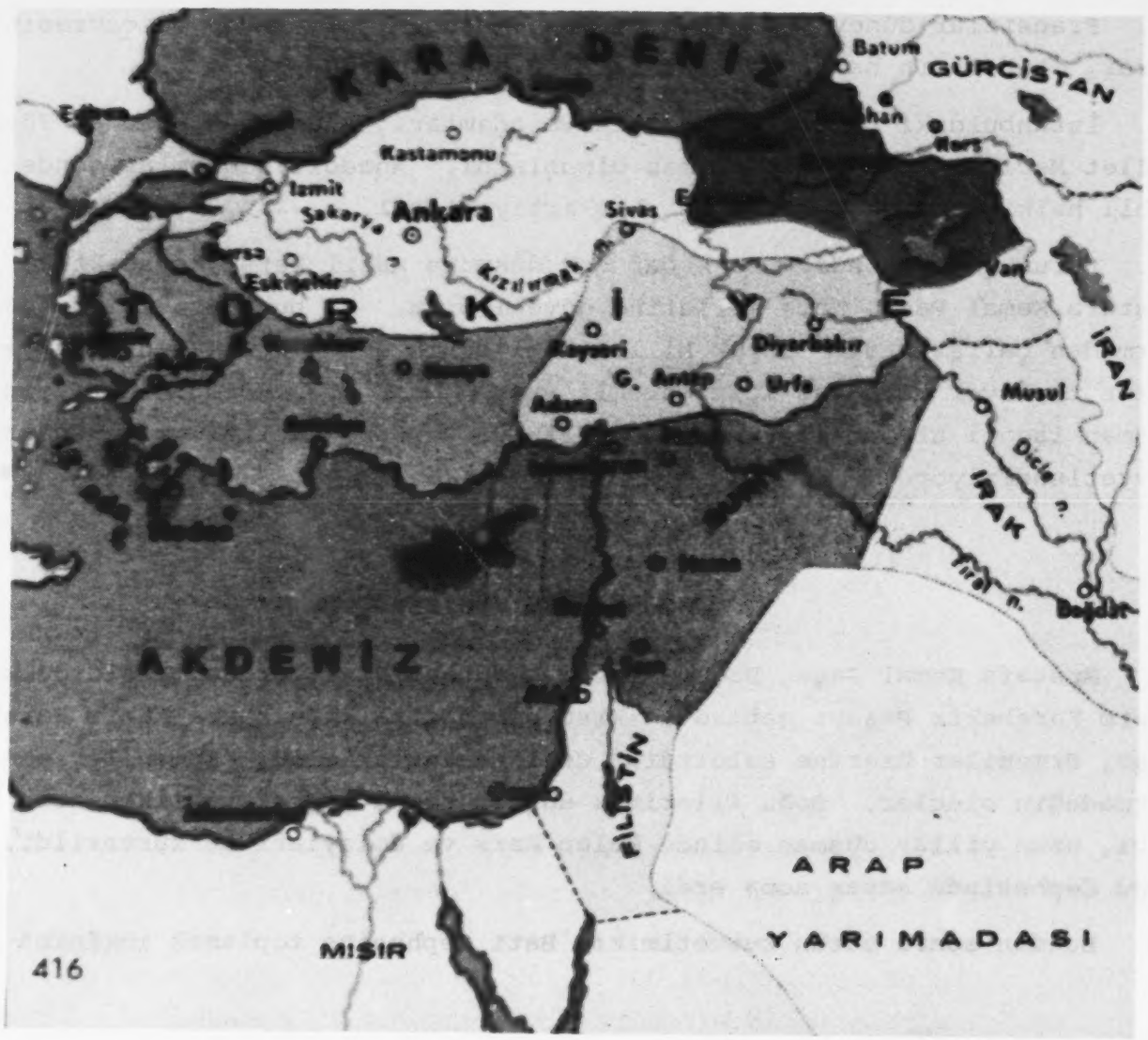

Sevr Antlaşmasına göre Osmanlı İmparatorluğu topraklarının bölünüşü

SEVR ANTLAŞMASI

Bu işler olurken düşman devletler, İstanbul hükümetini bir barış toplantısına çağırdılar. Paris yakınında "Sevr" de toplandılar ve 10 Ağustos 1920 de bir barış antlaşması imzaladılar. Bu antlaşmaya göre, Batı Anadolu Yunanlılarda kalacaktı. Güney Anadolunun bir kısmı İtalyanlara, bir kısmı Fransızlara veriliyordu. Güneydoğu Anadolu İngilizlerin olacaktı. Doğu Anadolu Ermenilere verilecekti. İstanbul ve Çanakkale Boğazlarında, özel bayrağı olan ayrı bir idare kurulacaktı. Ordumuz dağıtılacaktı. Sevr antlaşması, bizim için esirliği kabul etmek demekti. Padişah ve İstanbul hükümeti işte böyle bir antlaşmayı imzaladı. Fakat Ankaradaki Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümeti, bu antlaşmayı kabul etmediğini bütün dünyaya ilân etti.

İNÖNÜ MUHAREBELERİ

Bu sırada Yunanlılar, Bursa ve Uşak taraflarından Anadolu içlerine saldırdılar. "Batı Cephesi" dediğimiz bu cephede, Albay İsmet (İnönü) komutandı. Albay İsmet önce birliklerimizi geri çekti. Yunanlılar, Eskişehir yakınlarında İnönü sırtlarına kadar geldiler. Bu sırtlarda düşmanla çok çetin bir çarpışma başladı. Yunanlılar silâh ve cephane bakımından üstündü. Böyle olduğu halde onları yendik. Büyük bir zafer kazandık. 10 Ocak 1921 de kazandığımız bu zafere "Birinci İnönü Zaferi" denir.

Birinci İnönü Zaferi, yurdumuzun her tarafında şenliklerle kutlandı. Batı Cephesi Komutanı Albay İsmetin rütbesi generalliğe yükseltildi. Bu zafer, milletimizin kurtuluş umudunu çok artırdı.

Bir süre sonra, Yunan askerleri tekrar toparlanıp yine saldırdılar. Bu sefer daha kuvvetliydiler. Uşak üzerinden Afyona, Bursa üzerinden de Eskişehire doğru ilerlediler. Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Bursa yönünden ilerliyen düşmanı yine İnönü sırtlarında durdurdu. Burada çok çetin bir muharebe başladı. Düşman, İnönü sırtlarından bir adım ileri geçemedi. Muharebe meydanında binlerce ölü bırakarak geri çekildi. Böylece 1 Nisan 1921 de İkinci İnönü Zaferini de kazandık.

Bu zaferden sonra, Afyona saldıran düşmanlar da geri püskürtüldü. Artık, hem yurt içinde, hem yurt dışında Türkiye Büyük Millet Meclisinin sözü daha çok dinlenir oldu.

ant	pact
şenlik	public rejoicing
umut (ümit)	hope
rütbe	rank
geri püskürtmek	to repulse, to drive back

İnönü savaşları

SAKARYA MUHAREBESİ

İkinci İnönü yenilgisinden sonra Yunanlılar, Anadoluya çok sayıda asker getirdiler. Birçok silâh ve cephane yığdılar. Her bakımdan iyice hazırlandılar. 10 Temmuz 1921 de cephemize saldırdılar. Bu kez ordumuzu yok edeceklerini, Ankarayı alacaklarını söylüyorlardı.

Yunan ordusu, önce birkaç yerde başarı kazandı. Bozgunculer yine ortaya çıktılar. Milletin umudunu kırmaya başladılar. Mustafa Kemal Paşa, Batı Cephesine koştu. Ordumuzun, savaşa Sakarya Nehrine kadar çekilmesini emretti.

Düşman Eskişehiri aldı. Polatlıya doğru ilerlemeye başladı. Bu çekilişi bazı kimseler yenilgi sandılar. Büyük Millet Meclisinde bir milletvekili:

-Ordu nereye gidiyor? Millet nereye gütürülüyor? Bu işlerin suçlusu nerede? Onu, bu korkunç günde ordunun başında görmek isterdik! dedi.

Durum gerçekten korkunçtu. Büyük Millet Meclisinde Mustafa Kemal Paşa söz aldı:

-Ordunun başına geçerim; ama, bana geniş yetki verilmelidir, dedi.

Bu konuda Mecliste çetin tartışmalar oldu. Sonunda Mustafa Kemal Paşanın en geniş yetkiyle başkomutan olması kabul edildi.

Yunanlılar 23 Ağustos 1921 sabahı Sakaryada yüz kilometrelik bir cephe boyunca taarruza geçtiler. Çok kanlı bir muharebe başladı. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, birliklerimizi oradan oraya kaydırıyor, düşmanı şaşırtıyordu. Muharebenin çok kızıştığı bir sırada ordumuza şu emri verdi: "Savunma hattı yoktur, savunma alanı vardır. Bu alan bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça düşmana bırakılamaz!"

Bu emir, her subaya, her ere: "Bulunduğun yerde öleceksin, ama çekilmiyeceksin!" demekti. Artik birliklerimız, bulundukları yerlerden bir adım bile geriye çekilmiyorlardı. Düşman askerleri iyice yorulmuş, saldıramaz olmuşlardı. Mustafa Kemal Paşa tam bu sırada birliklerimize, karşı taarruz emrini verdi. Yunanlılar perişan oldular. Savaş alanında binlerce ölü ve birçok silâh, cephane bırakarak kaçtılar. Böylece 22 gün 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesini 13 Eylül 1921 de kazandık.

Zafer haberi yurdumuzun dört yanına yayıldı. Her tarafta günlerce şenlik yapıldı. Bu arada Büyük Millet Meclisi toplandı. Başkomutan Mustafa Kemal Paşanın rütbesini mareşalliğe yükseltti. Ona "Gazi" unvanını verdi.

I.	yetki (selâhiyet)	authority
	taarruza geçmek	to start an attack
	kaymak	to glide, to slip
	kızışmak	to become heated
	karış	span
	perişan olmak	to be routed
	unvan	title

İnönü Savaşları

ANKARA ANLAŞMASI

Sakarya zaferi, Türkün gücünü dosta düşmana bir kez daha gösterdi. Düşman devletler yavaş yavaş yumuşamaya başladılar. Güney illerimizi işgal eden Fransızlar, halkımızın gösterdiği kahramanlıklar karşısında yılmışlardı. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile anlaşmak istiyorlardı. Ama, Yunanlıların Sakaryaya kadar ilerlemesi Fransızları umutlandırdı. Türk ordusu Sakaryada yenilirse savaş biter sanıyorlardı. Bu yüzden Fransızlar Hükümetimizi oyalıyorlardı.

Sakarya Muharebesi düşmanların umduğu gibi bitmedi. Türk ordularının zaferi ile sona erdi. Bunun üzerine Fransızlar Ankaraya bir heyet gönderdiler, Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile 20 Ekim 1921 de Ankara Anlaşmasını imzaladılar, Bu anlaşmaya göre Fransızlar memleketimizin güneyinde ele geçirdikleri Gaziantep, Maraş, Adana ve dolaylarını boşalttılar.

DÜŞMAN YENİLİYOR

Sakaryada yendiğimiz Yunanlılar, Afyona kadar çekilmişlerdi. Ama biz onları daha yurdumuzdan büsbütün çıkaramamıştık.

Ordumuzun durumu buna elverişli değildi. Bunun için eksiklerimizi tamamlamak ve orduyu daha çok kuvvetlendirmek gerekiyordu.

yılmak — to recoil
oyalamak — to distract, to put off

TAARRUZ HAZIRLIKLARI

Mustafa Kemal Paşa, bu kez düşmanı ya yok etmek ya da yurttan sürüp çıkarmak istiyordu.

Zaman geçtikçe yurdun her tarafında sabırsızlık başladı. Bozguncular:

-Türk ordusunun taarruz gücü yoktur. Taarruz yapamaz. Sakarya zaferinden faydalanalım. Düşmanlarla bir barış yapalım. Ne koparabilirsek kârdır, diyorlardı.

Mustafa Kemal Paşanın aleyhinde de konuşmalar başlamıştı. Bir gün Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisinde söz aldı ve şöyle dedi:

-Sabırsızlanmaya lüzum yok. Düşmana taarruz edeceğiz; ama zamanı gelince taarruz edeceğiz. İyi hazırlanmadan yapılan taarruzlar, felâketle sona erebilir. Ben size taarruzun zamanını söyliyeceğim!

Paşanın bu konuşması milleti ve memleketi sevenlere umut verdi.

Sakarya Muharebesinden sonra Yunanlılar, Eskişehir, Kütahya, Afyon hattının doğusunda, evvelce hazırladıkları mevzilere çekilmişlerdi. Bu yerlerde siperler kazmışlardı. Siperlerin önüne tel örgüler çekmişler ve savunmaya elverişli çok sağlam bir cephe kurmuşlardı. Bu arada Batı Anadoludaki Türk halkına çok işkence ediyorlardı. İhtiyarları, kadınları, çocukları bile öldürüyorlardı.

Herkes düşmana bir an önce saldırmamızı istiyordu. Mustafa Kemal Paşa ise gece gündüz durmadan çalışıyor, cepheyi geziyor, komutanlarla birlikte taarruz plânını hazırlıyordu.

Yapılan plâna göre, ordu birliklerimizin büyük kısmı düşmanın haberi olmadan Afyonun güneyinde toplanacaktı. Buradan Dumlupınar yönüne doğru düşmana taarruz edilecekti. Böylece Yunan ordusunu baskına uğratacak, yok edecektik.

koparmak	to get something out of someone
kâr	gain, profit
mevzi	position (military)
siper	trench
işkence	torture

BÜYÜK ZAFER

Beklenen gün geldi. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, savaşı idare edeceği Kocatepeden ordularımıza taarruz emrini verdi. 26 Ağustos 1922 de şafakla birlikte taarruz başladı. Önce topçularımız düşman siperlerine ateş açtılar. Yunan siperlerini çökerttiler. Ondan sonra da piyadelerimiz taarruz ettiler. Yunan ordusu her taraftan sarıldı. 30 Ağustosa kadar şiddetli muharebeler oldu. Düşman askerlerinin bir kısmı yaralandı, öldü. Birçoğu da esir edildi. Dağılan Yunan ordusundan kurtulabilen birlikler İzmire doğru kaçıyorlardı. Tam bu sırada Mustafa Kemal Paşa şu emri verdi:

-Ordular, ilk hedefiniz Akdenizdir. İleri!

Bu emri alan askerlerimiz, kaçan Yunanlıları fırtına gibi kovalamaya başladılar. Bu arada Yunan ordusu başkomutanı esir edildi. Sonunda ordumuz, 9 Eylül 1922 de İzmire girdi. Bir gün sonra da Mustafa Kemal Paşa İzmire vardı.

Üç buçuk yıldan beri ordumuzun yolunu gözliyen İzmirliler, yollara dökülmüşlerdi. Mustafa Kemal Paşayı ve Türk ordusunu bağırlarına bastılar. Mustafa Kemal Paşa kazandığımız büyük zaferi milletimize İzmirde ilân etti.

Ordularımız bir yandan da Çanakkaleye ve İstanbula doğru ilerliyorlardı. Bunu gören düşmanlarımız İzmire delegeler gönderdiler. Başkomutan Mustafa Kemal Paşadan savaşı durdurmasını istediler. Bir zamanlar yurdumuzu aralarında paylaşan devletler, şimdi Mustafa Kemal Paşaya yalvarıyorlardı.

MUDANYA MÜTAREKESİ

Mustafa Kemal Paşa düşman devletlerine, savaşı durdurmaya hazır olduğumuzu bildirdi. Mustafa Kemal Paşa, düşmanlarımızla mütareke yapacak heyetin başına İsmet Paşayı seçti.

İngiliz, Fransız, İtalyan ve Türk delegeleri Mudanyada toplandılar. Bizim istediğimiz, düşman kuvvetlerinin yurdumuzdan hemen çekilip gitmesi idi. Çetin tartışmalar oldu. Sonunda düşmanlar, yurdumuzdan çekilip gitmeyi kabul ettiler. Biz de savaşı durdurduk.

şafak	dawn
piyade	infantry
kovalamak	to chase
yalvarmak	to plead, to beg

Selçuk Camilerinden-Sivas

ZAFER DÖNÜŞÜ: MUSTAFA KEMAL PAŞA ANKARADA

Mutafa Kemal Paşa, bu büyük zaferden sonra Ankaraya döndü. Ankaralılar yollara döküldüler. O'nun geçeceği yollara halılar serdiler; zafer sevinci ile kurbanlar kestiler.

Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisine gitti; orada milletvekillerine şunları söyledi:

-Ordularımız, verdiğiniz görevi şanla, şerefle yerine getirdi. Şimdi hepimiz mutluyuz. Fakat işlerimiz bitmemiştir. Bizi daha çetin işler bekliyor.

CUMHURİYETİN KURULUŞU

Mudanyadan sonra İsviçrede Lozan şehrinde bir barış toplantısı yapılacaktı. Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa Dışişleri Bakanı seçildi ve Lozana gidecek heyete başkanlık etti.

PADİŞAHLIĞIN KALDIRILMASI

Lozan Barış toplantısını hazırlıyan devletler, İstanbul hükümetinden de delege çağırdılar. İstanbuldaki sözde hükümet, Ankaradaki Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bir yazı gönderdi:

-Lozana gidecek delegeleri birlikte seçelim, dedi.

Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa ve bazı milletvekilleri bir kanun tasarısı hazırladılar. Büyük Millet Meclisi başkanlığına sundular. Tasarı kanunlaşırsa padişahlık kalkacaktı. Mustafa Kemal Paşa, Mecliste şöyle konuştu:

-Büyük Millet Meclisi ilk kurulduğunda, milletin kendi kendini idare edeceğini ilân etmiştik. Bu millet, Anadoluda düşmanlarla savaşırken İstanbuldaki padişah ve hükümet ne yaptı? Düşmanlarla bir oldu, bizimle uğraştı. Şimdi millet, yurdunu kurtarmıştır. Bunda İstanbuldaki padişah ile hükümetin ne emeği var?

Bu konuşma, Büyük Millet Meclisinde çetin tartışmalara yol açtı. Milletvekilleri ikiye ayrıldılar. Mustafa Kemal Paşa tekrar söz aldı:

-Millet istemedikçe hiç kimse başa geçemez. Padişahlık kaldırılacaktır. Bunu istemiyenler de kim olurlarsa olsunlar, cezalarını çekeceklerdir, dedi.

şan - şeref	glory and honor
sözde	so-called, pseudo

İstanbul Taksim Anıtı

Kanun tasarısı kabul edildi. Böylece I Kasım 1922 de padişahlık kaldırıldı. İşgal altındaki İstanbulda bulunan padişah da 17 Kasım 1922 de bir İngiliz zırhlısına bindi, yurt dışına kaçtı.

LOZAN ANTLAŞMASI

Lozan Barış toplantısında çalışmalar, 21 Kasım 1922 de başladı. Fakat görüşmeler çetin tartışmalarla sürüp gidiyordu. Biz, yurdumuzun tam bağımsızlığını ve milletimizin özgürlüğünü istiyorduk. Düşman devletleri ise bizden Osmanlı Devletinin hesabını soruyorlardı. Sonunda istediklerimizi kabul ettirdik. 24 Temmuz 1923 te Lozan Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma, bizim için bir barış zaferi oldu.

ANKARANIN BAŞKENT OLUŞU

Lozan barışından sonra birçok kimseler, hükümetin İstanbula gideceği düşüncesini yaydılar. Fakat Mustafa Kemal Paşa, Ankaranın başkent olmasını uygun buluyordu. Bunun için bir kanun tasarısı hazırlattı. Bu tasarı 13 Ekim 1923 te kabul edildi. Yeni Türk Devletinin başkenti artık Ankara idi.

CUMHURİYETİN İLÂNI

Mustafa Kemal Paşa, yeni Türk Devletine yeni bir düzen vermenin zamanı geldiğine inanıyordu. Padişahlık kaldırılmıştı. Yapılacak iş, cumhuriyeti ilân etmekti.

Mustafa Kemal Paşa, bir akşam, güvendiği bazı arkadaşlarını yemeğe çağırdı. Sofrada onlara:

-Yarın cumhuriyeti ilân edeceğiz, dedi.

Yemekten sonra yalnız İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşanın yanında kaldı. Bir kanun tasarısı hazırladılar. Bu tasarının birinci maddesinde: "Türkiye Devletinin idare şekli cumhuriyettir." yazılı idi.

zırhlı	battleship
özgür (hür)	free
yaymak	to spread

Ankara Ulus Anıtı

Ertesi gün, yani 29 Ekim 1923 te, Büyük Millet Melisi toplandı. Mustafa Kemal Paşanın hazırladığı kanun tasarısını Meclis kabul etti. Milletvekilleri ayağa kalktılar:

-Yaşasın cumhuriyet! diye bağırdılar.

Böylece cumhuriyet ilân edildi.

İLK CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

Sıra, cumhurbaşkanının seçilmesine gelmişti. Bütün oylar, Mustafa Kemal Paşaya verildi. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa kürsüye çıktı. Kısa bir konuşma yaptı ve şöyle dedi:

-Arkadaşlar, şu son yıllarda büyük olaylarla karşılaştık. Milletimiz kendisini uçurumun kenarından kurtardı. Bugünkü mutlu sonucu, büyük milletimize borçluyuz. Kabul ettiğimiz kanunla, aslında var olan cumhuriyetin adını koyuyoruz. Beni Cumhurbaşkanı seçtiğiniz için hepinize teşekkür ederim. Türkiye Cumhuriyeti başarı kazanacaktır. Türk milleti mutlu olacaktır.

Cumhuriyetin ilânı üzerine yurdun her yerinde haftalarca süren şenlikler yapıldı.

Çetin savaşlardan sonra yurdu düşmanlardan kurtarmıştık; padişahlığı kaldırmıştık; Halk idaresi olan cumhuriyeti kurmuştuk.

Büyük vatan evlâdı, Gazi Mustafa Kemal Paşa (ATATÜRK) Türk milletine yeni bir yol açmıştı. Artık Türk milleti yeni ve şerefli bir yaşama çağına girmişti.

Konya Karatay Medresesi Çinilerinden (1252)

I. borçlu olmak — to owe

II.
savaşa tutuşmak
silâhları bırakmak
yüreği kan ağlamak
sayıp dökmek
aklı başından gitmek
fırsat gözlemek yahut kollamak
can atmak
yola getirmek
olup biten
ilerigelen
göze almak
üstün çıkmak
alt etmek
başı dara gelmek

III.
1. İnönü Savaşı neden önemlidir?
2. Büyük Millet Meclisi ne zaman ve nasıl kuruldu? Seçimler hakkında ne biliyorsunuz?
3. Kurtuluş Savaşında Yunanlıların ne rolü olmuştur?

GÜZEL YURDUM (*)

DAĞLAR VE ORMANLAR MEMLEKETİ

Aşağıdaki yazı, Reşat Nuri Güntekinin Anadolu Notları adlı eserinden alınmıştır. Yazar, bu yazısında yurdumuzun dağlık ve ormanlık bir yöresini tanıtıyor. Yazar, yalnızca buraların görünüşünü bize tanıtmakla kalmıyor; kendi duygularını da anlatıyor.

Bolunun, Safranbolu tarafının çok değişik bir görünüşü vardır. Burası dağlar ve ormanlar memleketidir.

Bir ovanın ortasında durup bu dağlara bakarsak, gözümüzün alışmadığı şeyler görürüz.

Dağlar birbiri ardınca ta uzaklara gider. Bu dağların geride olanlarından birtakımı çok yüksektir.

Başka memleketlerde bu kadar yükseklikte yalnız bulutları görürüz. Bunlar, sanki başka bir dünyanın dağları gibidir. Biz, sıradağların tepelerini, çoğu zaman, düz bir çizgi gibi görürüz. Oysa bu tepeler testere ağzı gibidir. Bu görünüş bize bambaşka bir duygu verir.

Doktorlar "meydan korkusu" diye bir sinir hastalığı olduğunu söylerler. Buna tutulan hastanın, geniş ve boş meydanlara baktığı zaman, minareye çıkan bir adam gibi, başı, döner, ürkermiş. İnsan bu dağlık ve ormanlık yerlerde, uzaklara, yüksekliklere ve derinliklere baktığı zaman buna benzer bir korku duyuyor.

BOZKIRLAR

Yurdumuzun her bölgesinin ayrı bir güzelliği, ayrı bir görünüşü vardır. İşte Reşat Nuri Güntekin, aşağıdaki yazısında bizlere orta Anadolu bölgesini anlatıyor. Bu yazı, yazarın Anadolu Notları'ndan alınmıştır.

Şimdi de orta Anadoluya, isteplere yönelelim.

Trenle yolculuk ediyorsunuz. Sabahleyin serin bir hava içinde uyanıyorsunuz. Ortalık ışık içinde. Pencereden bakıyorsunuz, bir ova. Hafif dalgalı bir yeşillik. Bunun altında esmer bir toprak... Sonra yine tepeler ve dağlar...

(*) Millî Eğitim Bakanlığı Halk Eğitimi Yayınları'ndan alınmıştır

yöre	side, suburb
çizgi (hat)	line
oysa (halbuki)	whereas
testere	saw
ürkmek	to be frightened, to start with fear
yönelmek	to turn towards
dalga	wave
esmer	dark in complexion

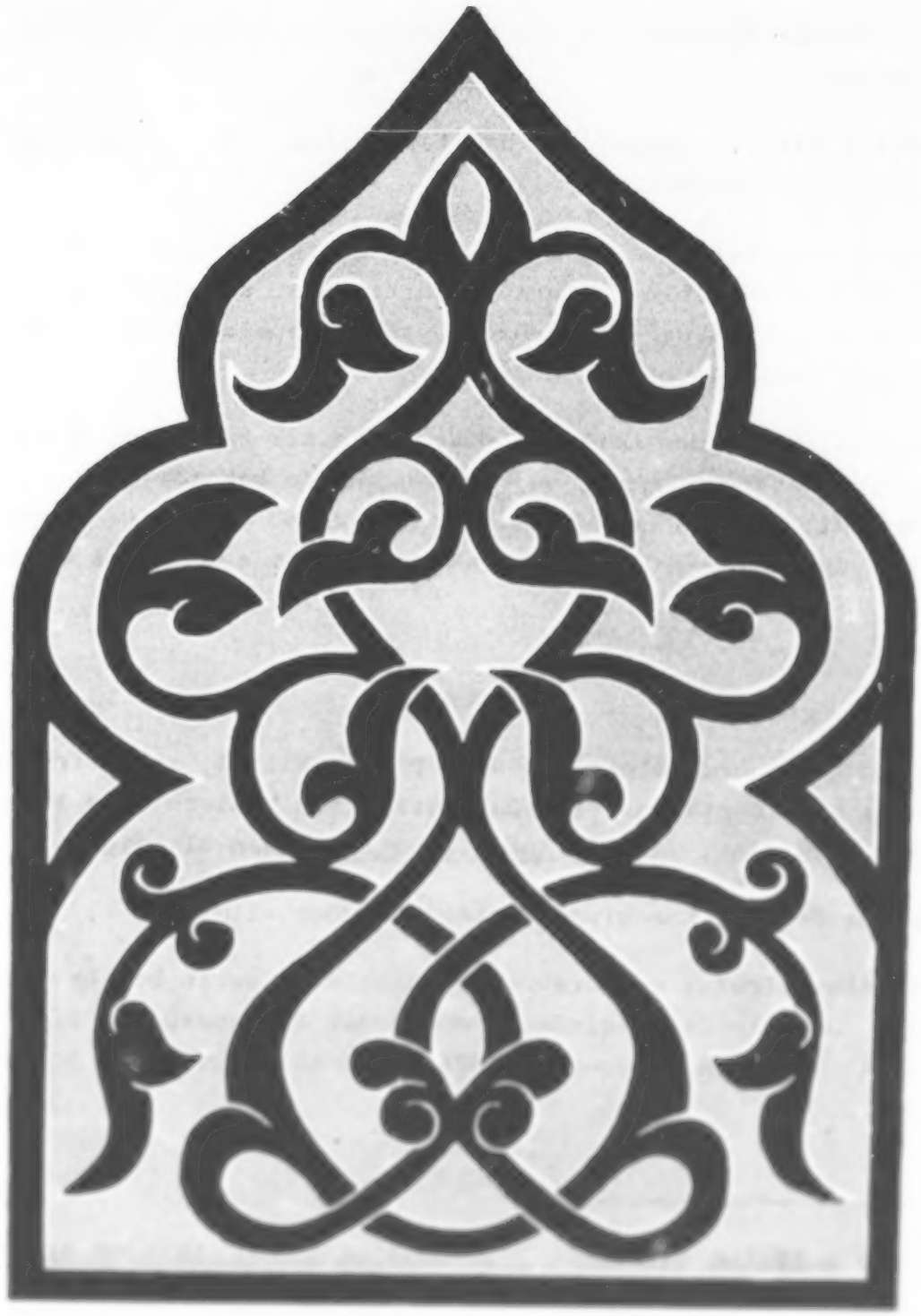

Biraz uzakta, bir çocuk kalemiyle çizilmiş resimlere benziyen, incecik söğütler ve sazlar görünüyor. Bunların bir sıraya dizilmiş olmalarından anlıyoruz ki orada kurumuş bir dere yatağı var. Daha ötede, ağaran yoldan bazı bazı yolcu geçiyor. Buradan da arada sırada su geçiyor olmalı.

Kıraç höyüklerde, tepelerde, insan elinden çıkmış gibi bir şey vardır. Sanki çok eski zamanlarda birtakım dev insanlar yaşamışlar da, burada yarmalar, kovuklar açmışlar. Kaleler, kulelerle bir dev memleketi yapmaya çalışmışlar. İnsan etrafa bakınca bu duyguya kapılıyor.

KARADENİZ KIYILARINDA KIŞ

Bu yazı, Yakup Kadri Karaosmanoğlunun Hüküm Gecesi adlı romanından alınmıştır. Bu parçada, Karadeniz kıyılarının kış aylarındaki durumu anlatılmaktadır. Oralı olanlar, yazarın anlattıklarını daha iyi gözlerinin önüne getirebileceklerdir.

Anadolu topraklarına kış ağır gelir. Gittikçe artan bir belâ gibi çöker. Havada, suda ve toprakta meydana gelen değişiklikler dünyanın sonu geldiğini anlatır gibidir. Hele Karadeniz kıyıları, kıyamet gününden bir örnek sayılır.

Deniz, günlerce, bazan da haftalarca hiç durmadan kükrer. Yalçın kayalardan akan sellerin arasında sıkışmış olan kasabalar, batmış bir geminin su üstündeki kısımlarını andırır. Bunun içindeki insanlar da, deniz altında yaşıyan acaip yaratıklara benzer.

Arasıra rüzgâr durur, dalgalar da hafifler gibi olur. Ufuktan bir vapurun direkleri görülür. İnsanlar kıyıya birikir; fakat sonra vapurun buraya uğramadan gideceği anlaşılır.

O zaman birtakım balıkçı ve kayıkçı çocukları, küme küme, kayalara çıkarlar. Soğuktan şişmiş, çatlamış ayaklarının üstünde zıplarlar. Sanki o uzaklaşan gemiyi selâmlıyorlarmış gibi ıslıklar ve çığlıklarla seslenmeye başlarlar.

Bu çocuk oyunu, insana vapurun kıyıya yaklaşırken uzaklaşıvermesi kadar üzüntü verir.

Şu karşıdaki evden görülen tek manzara ve işitilen tek ses budur.

Bu ev, fırtınalı bir havada, açık denizde yelkeni parçalanmış küçük bir geniye benzer. Rüzgâr esince her tarafı vahşi bir sesle çatırdamaya başlar. Her delikten ayrı feryat çıkar. Çatı, yıkılacakmış gibi sarsılır. Sanki göze görünmiyen birtakım yaratıklar çatının üzerinde tepinip koşmaktadırlar.

söğüt	willow
saz	reed
dere	stream, brook
ağarmak	to become white, visible in light
akçıl	whitish
kıraç	arid, unfit for cultivation
höyük	artificial mound, tumulus
kovuk	cave, cavity
kale	fortification
kule	tower
belâ	curse, calamity
kıyamet	Doomsday
kükremek	to roar
acaip	strange
direk	pillar, pole, mast
küme	heap, pile, mass
şişmek	to swell
çatlamak	to crack
zıplamak	to hop, to jump up and down
ıslık	whistle
çığlık	scream
çatırdamak	to crackle
feryat	wail, cry for help
delik	hole
çatı	roof
sarsılmak	to be shaken
tepinmek	to kick and stamp

TOROS ETEKLERİ

Türkiyemizin Akdenize bakan güney taraflarının başka bir görünüşü vardır. Yaşar Kemalin İnce Memet adlı romanından alınan bu yazıda, Akdeniz kıyıları ile Çukurovanın değişik görünüşleri anlatılıyor.

Toros dağlarının etekleri ta Akdenizden başlar; doruklara kadar yavaş yavaş yükselir. Akdenizin üstünde her vakit ak ak bulutlar salınır. Kıyılar dümdüz, cilâlanmış gibi düz, killi topraktır.

Bu kıyılar, saatlerce gitseniz, iç taraflara kadar deniz kokar, tuz kokar.

Düz, killi, sürülmüş topraklardan sonra Çukurovanın bükleri başlar. Bükler, sık çalılar, kamışlar, böğürtlenler, yaban asmaları, sazlarla kaplı, koyu yeşil, ucu bucağı belirsiz alanlardır. Bunlar, karanlık bir ormandan daha gür, daha karanlıkmış gibi gelir insana.

Biraz daha içeriye doğru Osmaniyeden İslahiye taraflarına gidilirse bataklıklara varılır.

Bataklıklar yaz aylarında fıkır fıkır kaynar. Kirli ve pistir. Kokudan yanına yaklaşılmaz. Çürümüş saz, çürümüş toprak kokar. Kışın ise duru, pırıl pırıl taşkın bir sudur. Yazın otlardan, sazlardan suyun yüzü gözükmez. Kışın ise çarşaf gibi açılır.

Bataklıklar geçildikten sonra, tekrar sürülmüş tarlalara gelinir. Toprak, yağlı, ışıl ışıldır. Bire kırk, bire elli vermeye hazırdır. Sıcacık, yumuşacıktır.

Üstleri, ağır kokulu mersin ağaçlarıyla kaplı tepeler geçildikten sonra, kayalar birdenbire başlar. İnsan birden ürker. Kayalarla birlikte çam ağaçları da başlar. Çamların birer billûr gibi parıldıyan sakızları, buralarda toprağa sızar. İlk çamlar geçildikten sonra gene düzlüklere varılır. Bu düzlükler verimsiz, kıraç mı kıraç...

Buralarda Torosun karlı dorukları, yanındaymışsın, elini uzatsan tutacakmışsın gibi gözükür.

böğürtlen	blackberry
yaban asmaları	wild creepers, vine
gür	abundant
salınmak	to sway
cilâlamak	to polish
kil	clay
çalı	bush
kamış	cane, reed
bataklık	swamp
çürümek	to rot
duru	clear
taşkın	overflowing
mersin	myrtle
sakız	gum
sızmak	to ooze

UÇAK YOLCULUĞU

Nurullah Ataç, bu yazısında, uçak yolculuğunun zevkini, rahatlığını ve kolaylığını anlatıyor. Uçağa binmekten korkmanın ne kadar yersiz olduğunu gösteriyor. Yazı, Günlerin Getirdiği adlı kitaptan alınmıştır.

Bilmem hiç uçağa bindiniz mi? Binmedinizse bir deneyin. Bir daha trenle, vapurla yolculuk etmek istemezsiniz. İkisini de artık pek eski birer taşıt saymaya başlarsınız.

Uçağın korkulacak, insan yüreğini oynatacak bir şeyi yok. Biniyorsunuz, oturuyorsunuz; sanki büyükçe, daha rahat bir otomobildesiniz. Bir de bakıyorsunuz ki havadasınız.

Uçak mademki yükselmiş gidiyor, siz de anlıyorsunuz ki düşmesi için hiçbir sebep yoktur. İçiniz rahatlıyor. Pencereden bakıyorsunuz.

Üstlerinden bakıldı mı bulutların seyrine doyum olmuyor. Suya da benziyor, dağa da. Hele uzaktan bazı irileri gözüküyor, sanki birer buzdağı. Ama benzetip de ne olacak? Bulut işte. Her zaman olduğu gibi altından değil üstünden görülmüş bulut.

Yukardan baktınız mı, dünya daha şirin görünüyor. Şehirleri toptan görüyorsunuz. Hani çocukların oyuncakları vardır; küçük küçük kesilmiş, kimi dört döşe, kimi yuvarlak, kiminin ucu sivri tahta parçaları. Şehirler işte onlarla yapılmışa benziyor. Bakın insanlarda bir değişiklik yok. Hiçbiri gözükmüyor.

Uçağa binin. İnsan zamanına uymalı. Bizim zamanımızda yolculuk da hız istiyor. Uçakla yolculuğun tehlikesi varmış! Kim demiş? Dünyada uçakla yolculuk etmiş, gene de eden binlerce insan var; bir şey mi olmuşlar? Tehlike her yerde olur diye hiçbir iş görmiyecek misiniz? Uçak yolculuğu, bugünkü halinde, hiçbir yolculuktan daha tehlikeli değil.

İnsan keyfetmek için vapura, trene, öyle yavaş giden taşıtlara binebilir. Bizim çocukluğumuzda öküz arabasına binip kırlara gidilirdi. Onun gibi bir şey Yoksa iş için uçağa binilir. Buna razı değilseniz, zamanınızın dışında yaşıyorsunuz demektir.

yürek oynatacak	scary
buzdağı	iceberg
mademki	since, as
iri	large
şirin	attractive
keyfetmek	to have a good time
doyum olmuyor	one cannot have enough

İZMİR YOLUNDA

Aşağıdaki yazı, Fikret Adilin Beyaz Yollar: Mavi Deniz adlı kitabından alınmıştır. Yazar, bir kaptıkaçtı ile Balıkesirden Izmire gitmiştir. Bu yazıda, yolda neler gördüğünü, neler düşündüğünü anlatıyor.

Saat 8 de iki gece misafir kaldığım Balıkesirden ayrıldım. Yol, traktör ve römork dolusu süslenmiş köylülerle dolu. Kurtuluş bayramı için şehre akın ediyorlar. Tek başlarına, merkeplerine binmiş gelenler de var. Ah bu merkepler! Bu Anadolunun canlı motorları.

Bugün Bigadiçin de pazarı var. Şenlik içinde. Karayol adını taşıyan bir yokuş tırmanıyoruz. Yanımızda ova bir harita gibi uzanıyor. Dar bir boğazdan Karaçay akıyor. Tozdan saçlarımız, kaşlarımız, kirpiklerimiz bembeyaz oldu.

İşte Sındırgıdayız. Buraya bir saatte geldik. Yol artık Manisaya kadar asfalt. Yalnız rahat rahat ilerliyemiyoruz. Toz yok; ama, buna karşılık davar ve çocuklar var. İkide bir onlara raslıyoruz. Çekilmiyorlar. Sanki karşıdan karşıya geçmek için bir otomobil gelsin diye bekliyorlar.

Şimdi çamlar arasından dağa yükseliyoruz. Ne güzel korular geçiyoruz! Çıplak yamaçlara bakıyorum, neden oraları konuşuyoruz. Yer yer yolun kenarına bırakılmış çam kütüklerini görüyorum. Neden mi? Çıra almak için böyle yapıyorlar. Sonra ağaç kuruyor, ölüyor.

En iyisi... en iyisi şurada durup birer ayran içmek. İşte gazino adı verilen bir barakaya geldik. Çamlar içinde çok güzel bir yer. Ulubattaki düşünceler gene bastırıyor. Buralara ne güzel hanlar yapılır! Havası, suyu, manzarası bu kadar güzel olan bir yerde neden birkaç gün kalınmasın?

"Başlamış" isimli bir köyden geçip Akhisar ovasına inmeye başlıyoruz. Çamların serinliği geride kaldı, sıcak bastırıyor. Akhisarda yol ya çok fena. Ağaçlar bozuk yollarda beyaz, asfalt yollarda yeşil. Bu tütün şehri ovada, ama hisarını göremiyoruz. Saat 10.25; İzmire yüz kilometre var.

Kapaklı, Yeniköy isimli iki köyden geçiyoruz. Yeniköye gelirken yol üstünde iri siyah bir leke görünüyor. Bir eşek. Vah zavallı! Kamyon ezmiş. Orada ayakları havada bırakılmış, yatıyor. Süratin felâket olduğuna canlı bir örnek gibi. Gözüm kaptıkaçtının kilometre saatine ilişiyor. Doksan beş kilometre yapıyoruz. Yarım saat sonra Manisadayız.

kaptıkaçtı	minibus
römork	a trailer hitched onto a tractor
akın etmek	to invade
merkep (eşek)	donkey
yokuş	slope
koru	grove
yamaç	side of a hill
çam	pine
kütük	log
çıra	chip of pitch pine wood
baraka	hut, shed
hisar	fort, fortress
leke	stain, spot

İşte tren yolundan geçtik. Manisa Anadolunun en eski şehirlerinden biridir. Bu şehrin Osmanlı tarihindeki önemli yerini düşünüyorum. Koca Sinanın son eseri diye bilinen Muradiye Camisi buradadır. Manisadan durmadan geçiyoruz. Göçmenler için yapılmış evler asker gibi sıralanmış. İlerde askerler talim yapıyorlar. İki gün sonra Manisanın kurtuluş bayramı. Büyük bir hazırlık var.

İzmir kırk sekiz kilometre ötede. İlerliyoruz, sert dönemeçli yamaçlardan geçiyoruz. Sibildağı, İzmire yaklaştıkça kayboluyor. İşte, bir dönemeçte İzmir göründü, kayboldu. Üçüncü dönemeçte tekrar çıktı. Körfez, güneşin altında ayna gibi parlıyor. Yükselen buhar pırıltısı gözleri kamaştırıyor. Böyle, birinde kaybolup öteki dönemeçte görünen İzmir, başını çevirip "Cee..." diyen yaramaz bir kız çocuğuna benziyor.

ARABA YOLCULUĞU

Aşağıdaki hikâye, Memduh Şevket Esendalın Otlakçı adlı kitabından alınmıştır. Yazar, bir yolculuk süresince neler görmüş, neler duymuşsa bizlere anlatmaya çalışıyor.

Geceden yola çıktık. Ayaz vardı. Gün biraz yükselince gecenin soğuğu yerine yakıcı bir sıcak kırları kapladı. Yaylının eskimiş deri kaplı tentesi kızdıkça beni de ağırlık basmaya başladı. Uyukluyordum.

Arabacı, uzun boylu, yirmi yaşlarında kadar, yanık yüzlü, eğri bakışlı bir oğlan. O da uyuklıyacak gibi duruyor. Sinekler bırakırsa belki atlar bile uyuyacaklar. Dört yanımız dalgasız, dümdüz bir ova. Bir ufacık tepecik bile yok. Ovanın yüzünde sanki kızgın alevler uçuşuyor.

Gün ilerledikçe, uzaktan kararan dağlar akçıl bir sisle buğulandı. Arasıra gözlerimi açıp bakıyorum. Dağlar hep o dağlar, ova hep o ova. Sanki hiç yerimizden kımıldamamışız.

Arabacıya:

-Sür bakalım şu senin atları, gidelim, diyorum.

Arabacı dizginleri tartıyor, kamçısı ile gönülsüzce vuruyor. Atlar hiç aldırmıyorlar. Ben de yeniden uyuklamaya başlıyorum. En sonunda arabanın içine uzandım. Uyumuşum.

talim	drill, exercise
pırıltı	glimmer
kamaştırmak	to dazzle

ayaz	strong cold wind
yaylı	horse-drawn carriage with springs
tente	awning
uyuklamak	to snooze, to doze off
eğri	crooked, slanted
buğu	vapor, fog
kımıldamak	to move slightly, to stir
dizgin	reign
tartmak	to weigh
kamçı	whip

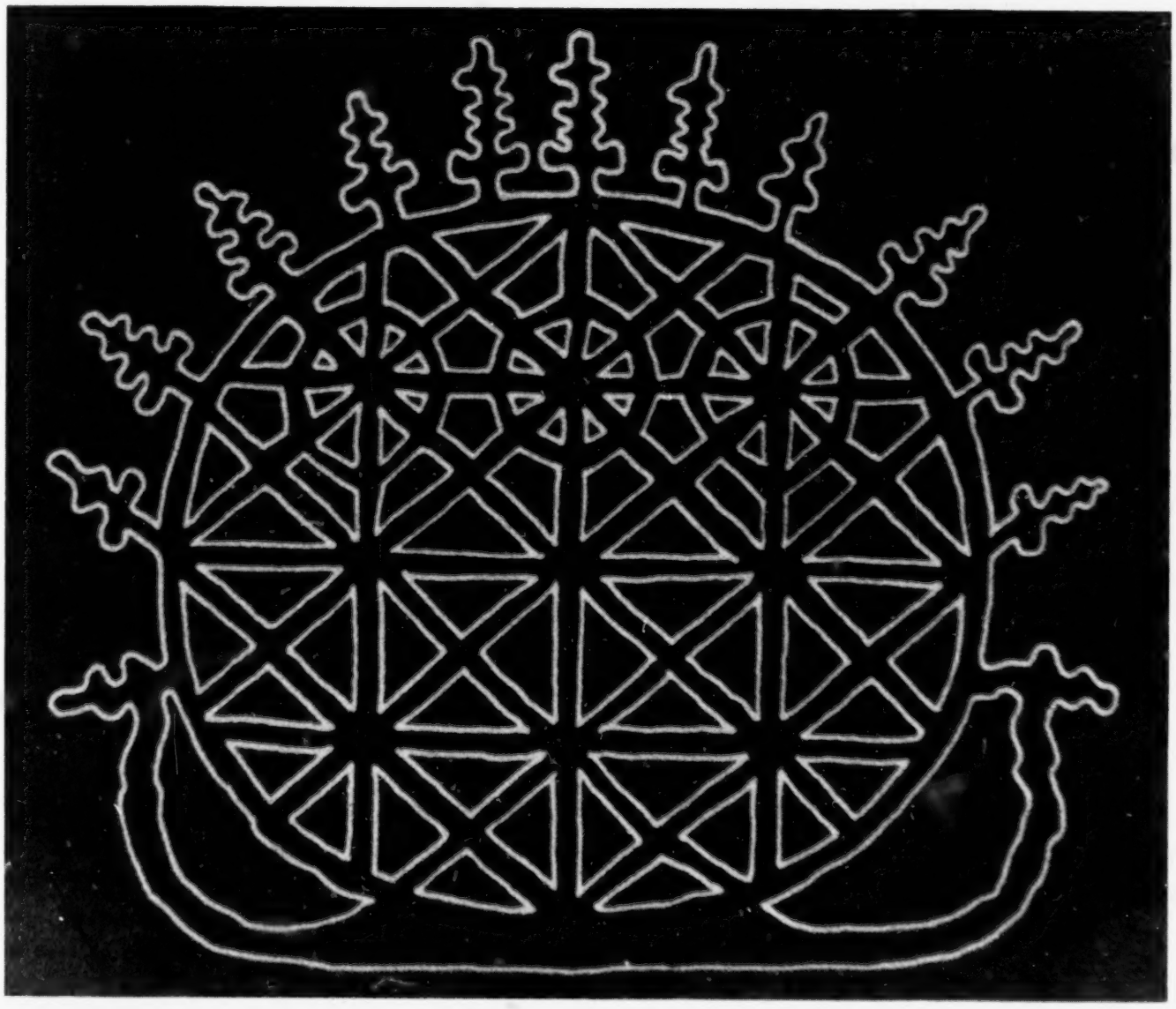

Uyandım. Araba duruyor. Arabacı da atları çözüyor. Nereleri geçmişiz, nerelere varmışız, bilmiyorum. Bir han avlusundayız. Avlunun etrafında yıkılmış duvarlar, damları çökmüş odalar var.

Odaya girdim. Burası karanlık, serin bir yer. Gözlerim bu karanlığa alışınca, bir yanda bir seki, onun karşısında boş bir ocak gördüm. Yanında, duvara dayanmış dolu iki çuval duruyor. Sekinin yarısına kadar eski bir kilim serilmiş. Kilimin üstüne çıktım. Orada sekinin toprak olan yerine uzandım. Biraz sonra hancı ile arabacı da geldiler. Boş ocağın başına gidip konuşmaya başladılar.

TAL TEPESİNİ NASIL AŞTIK?

Aşağıdaki parça Selâhattin Şimşek tarafından yazılan Hakâri Dedikleri adlı eserden alınmıştır. Tal, Hakâriye giden yol üzerinde bir dağdır. Yazar bu yazısında, yurdumuzun çok dağlık olan güney doğu bölgesinde yaptığı bir yolculuğu ve Tal dağını nasıl aştıklarını anlatıyor.

Zap vâdisini dolanmak güçtü. Hem beş günde Hakâriye varacaktık hem de boyuna yaya gidecektik. Bu kadar yaya yolculuğa can mı dayanırdı?

Yol boyunca birçok yerde katıra biniyorduk. Asıl zorluk, Tal tepesini aşmaktı. Tal tepesi korkunç bir tepe. Eteğine gelip dayanmışız. Burayı yarın aşacaktık. Yarın tam öğle üstü tepeye tırmanmış olacaktık.

Katırcıya sorduk:

- Taldan ne haber? Aşabilecek miyiz?

-Havadisler iyi gelmiyor, dedi.

Fazla zaman geçiremezdik. Hazır yol verilmişken yola çıkmalıydık. Giyinmek, kahvaltı etmek çabuk oldu. Bu arada gerekli bilgileri de bize veriyorlardı:

- Tehlike görünce dönün.

- Çıkarken durmayın, hızlı çıkın:

- Katırlarınızın izinden ayrılmayın.

- Uykunuz gelirse; ya da tatlı bir rahatlık, bir ağırlık duyarsanız sakın durmayın, yürüyün.

- Tam tepeyi koşarak aşın. Dereye inînceye kadar yuvarlanın. Buna benzer daha bir sürü öğütler.

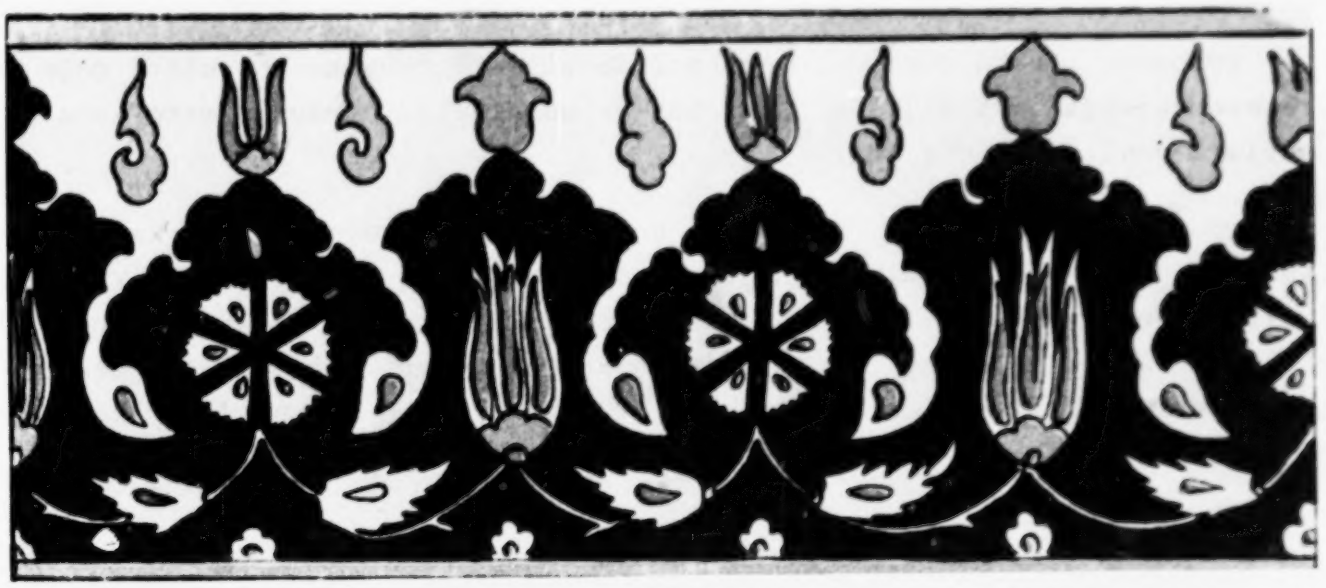

çözmek	to unbind, to untie
avlu	courtyard
han	inn
seki	stone or earthen seat
eğlemek	to stop

Tal tepesi yine bulutluydu, ama bulutlar tehlikeli değilmiş.

Katırlara binip sürdük. Yerli katırlara güvenimiz tam. İz olmadığı yerde de yolu buluyorlar. Sağlam yapılı hayvanlar.

Kuşluk vakti tepeye yaklaşıyoruz. Yol, dolana dolana çıkıyor. Dağın doruğu görünmüyor. Böylece iki saat çıkıyoruz. Sonra yol dikleşiyor. Katırlardan iniyoruz. Diz boyu kar. Dizlere kuvvet.

- Daha çok mu? diye katırcıya soruyorum.

- Çok beyim çok, diyor. Hava bir açılıp bir kapanıyor. Bir dakikası bir dakikasına uymuyor. Çıktıkça da soğuyor.

Arasıra yol kayboluyor. Tipi doldurmuş. Yerli katırlar yolu yaman çıkıyor.

Yorgunluk başlıyor. Adımlar gittikçe daralıyor. Soluğumuz sıklaşıyor.

Yola çıkmadan önce söylenenler kulağımızda küpe. İnadına dayanıyoruz. Dağın doruğu gözümüzde dev gibi oluyor. Orayı bir atlıyabilsek...

Korkumuzu dışarı vuruyoruz. Katırcı hiç konuşmuyor. Katırlara habire "deh" diyor. Dalga dalga rüzgâr geliyor. Tam tepede gelmeseydi bari...

Eğer rüzgâr gelirse, durmak olmadığı gibi yürümek de olamazdı. Korku ile yürüyoruz.

Bir kara taşın yanından geçiyorduk. Katırcı kendiliğinden ilk olarak konuştu:

- Az kaldı beyim, az.

Taşı gösterdi. Katırları eğleyip ufak bir mola verdi. Yüklerini, kemerlerini yokladı. Kendi çarığını da sıkıladı. Ağzını, gözünü iyice sardı. Onun yaptıklarını biz de yapıyorduk. Sonra bize dönüp "Hazır mısınız?" der gibi baktı. Bir de dağın doruğuna.

Rüzgâr diner gibi olmuştu. Karartı dağılmıştı. Katırcının gözlerinin içinde bir umut ışığı parlıyordu. Sarılıp sarmalandıktan sonra "Haydi bismillâh!" dedi.

Sanki bize yeni bir kuvvet gelmişti. Yorgunluğumuzu unutmuştuk. Canın gerçekten tatlı olduğunu bu anda anlıyorduk.

Yürüyor muyduk, uçuyor muyduk, farkında değildik.

dolanmak	to wander around, to go round in a circle
katır	mule
dik	steep
diz	knee
adım	pace
dar	narrow
soluk (nefes)	breath
inat	obstinacy
doruk	summit, peak
mola	rest, pause
dinmek	to cease

Katırcı:

- Koşun! dedi.

Aşıyorduk. Karışık, tatlı bir sevinçle koştuk. Her yanımız bir bulut denizi idi. Daha yukarıda bir şey yoktu. Görünmüyordu.

Arkadaşım ile gülüşerek Tal'ı aştık.

Katırcı:

- Geçmiş olsun beyim, dedi.

- Geçmiş olsun, dedik

İnmek kolaydı, çünkü karşıda Hakârinin testere tepesi görünüyordu.

YILANLI KALE

Aşağıdaki parça Nazmi Sevgenin Anadolu Kaleleri adlı eserinden alınmıştır. Yazar, bu yazısında Çukurovada bulunan eski bir kaleyi tanıtıyor.

Bilmem, Adanadan Ceyhana doğru trenle ya da otobüsle gittiniz mi?

Sirkeli istasyonunu geçtikten sonra, yolun solunda bir kale görünür. Yalçın kayalıklı bir tepe üzerinde kurulmuş, yüksek bir kale. Ustaca yapılmış bu güzel kalenin adı "Yılanlı Kale" dir. Çukurovada Yılanlı Kale gibi başka kalelere de raslanır. Çünkü burası pek eski zamanlardan beri birçok devletlerin eline geçmiştir. Çukurovayı eline geçiren her devlet, burasını başka devletlerden korumak için kaleler yaptırmıştır. Eskiden kaleler birer önemli korunma araçlarıydı. İşte "Yılanlı Kale" de bu amaçla kurulmuş kalelerin en önemlilerindendir. Çünkü kervan yolu üzerindeydi ve çok da kuvvetlendirilmişti.

Kale, uzunlamasına yapılmıştır. Dört yüzü vardır. Çevresi 700 metre kadardır. Sekiz tane burcu vardır. Burçlar ile araları mazgallıdır. Kale duvarları tentene gibi işlenmiştir. Mazgalların ortaları da silâh atmak için deliklidir.

Kalenin Adana - Ceyhan yoluna bakan bir tek demir kapısı vardır. Kapının üstünde, kapalı savunma mazgalları görülür. İçerdeki meydanlıktan dört yana çıkan merdivenler çok düzgündür. Burçlar ikişer katlıdır.

Halk şimdi bu kaleye daha çok "Şahmaran Kalesi" der.

Bu kale içinde eskiden Şeyh Meram adında birisi yılan yetiştirirmiş. Onun için kaleye bu adın verilmiş olduğu söylenmektedir.

ustaca	skillfully
araç	means
çevre	periphery
burç	tower, bastion
mazgal	embrasure (in a parapet), loophole

II. kulakta küpe olmak
bismillâh
ele geçirmek
kuşluk vakti
dışarı vurmak

III. "İnsan zamanına uymalı"
sözünden ne anlıyorsunuz?

BİZİM ANADOLU

Bu memleket niçin bizim? Dört yüz atlıyla Orta Asya'dan gelip fethettiğimiz için mi? Böyle diyenler gerçekten benimsemiyor, anayurt saymıyorlar bu memleketi. Gurbette biliyorlar kendilerini yaşadıkları yerde. Hititler, Frikyalılar, Yunanlılar, Farslar, Romalılar, Bizanslılar, Moğollar da fethetmişler Anadolu'yu. Ne olmuş sonunda? Anadolu onların değil, onlar Anadolu'nun malı olmuş.

Bu memleket bizim olduğu için bizim, fethettiğimiz için değil. Aramızda dışarıdan gelmeler çoğunluk olsa bile -ki değil elbette- kaynaşmış, halleşmiş hepsi. Fetheden de biziz artık, fethedilen de. Eriten biziz, eriyen de. Biz bu toprakları yuğurmuşuz, bu topraklar da bizi. Onun için en eskiden en yeniye ne varsa yurdumuzda öz malımızdır bizim. Halkımızın tarihi Anadolu'nun tarihidir. Paganmışız bir zaman, sonra hıristiyan olmuşuz, sonra müslüman. Tapınakları kuran da bu halkmış, kiliseleri de, camileri de. Bembeyaz tiyatroları dolduran da bizmişiz, karanlık kervansarayları da. Kâh bozkıra çalmışız, kâh mavi denize. Sayısız devletler, medeniyetler bizim sırtımızda yükselmiş, bizim sırtımızda çökmüş. Yetmiş iki dil konuşmuşuz Türkçede karar kılmazdan önce. Hepsinin tadı kalmış damağımızda. Aylarımızın, günlerimizin, köylerimizin, adlarına bakın. Ne değişik eller, ne değişik halk oyunlarında tutuşmuş, ne horonlara, ne halaylara girmişiz. Doğuyla batı sarmaş dolaş olmuş bizim içimizde. Ya o ya bu değil, hem o hem buyuz biz. Anadolu Mevlâna ile demiş ki:

Gel, gel, kim olursan ol, gel
Kâfir ol, ateşe tap, puta tap, yine gel
Bu bizim dergâh umutsuzların yeri değil
Yüz kere bozmuşsan da tövbeni yine gel.

Biz bir başka türlü Türk, bir başka türlü müslümanız. Mayamızda en ağır basan, bu medeniyetler beşiği Anadolu'dur.

Gelelim şimdi Yunan bahsine. Eski Yunan dünyasını her milletle birlikte bir okul saymamız, insanlığın malı olduğu için benimsememiz bir yana, Anadolu'lu olarak bizim bu kültürdeki payımız en az Yunanistan'ınki kadar büyüktür. Ne var ki biz bu payı yüzyıllarca hor görmüş, kendi malımızın dışarıda değerlendikten sonra tekrar bize gelmesini beklemişiz. Önce İskender, ki adı bile bir Anadolu adıymış, ve doğuşunda Artemis Anadolu'dan kalkmış Makedonya'ya gitmiş, sonra Romalı'lar, ki atalarına kendileri Anadolu'lu demişler, sonra Arap'lar, ki Yunan'ı ikinci, üçüncü ellerden almışlar, sonra Avrupalı'lar, ki çoklarının kıralları aslında Trovalı olmakla övünür, gel zaman git zaman bizden aldıklarını bize satmışlar. Bozdağ'da, Kazdağı'nda, Beş Parmak dağlarında en güzel efsaneleri biz pişirmişiz, eller kotarmış. Anadolu uşağı Homeros'u bir biz kalmışız

Şehzade Mehmet Türbesinden (XVI. yüzyıl başları)

benimsemedik. O Homeros ki gönlünün bütün sıcaklığını Anadolu'ya vermiş. Troyayı yıkanlara karşı için için duyduğu öfkeyi bütün baskılara rağmen belirtmiş en candan övdüğü Akhilleus değil Hektor olmuş.

Selçuk ve Osmanlı atalarımız, en uyanık zamanlarında, Rum diyarı dedikleri Anadolu'daki Antik değerlerle uzlaşma kaynaşma yollarını aramışlar. Ne var ki bu uyanık günler kısa sürmüş, softalar her yerde ve her zaman açılma gayretlerimizin hakkından gelmiş ve İslâmlık öncesi kültür değerlerimizin yüze çıkmasını önlemişler. Yoksa eski Yunan sevgisi bizde çoktan, meselâ Mevlâna yahut Fatih zamanında başlıyabilirdi. Bununla beraber Anadolu'da ilk Hıristiyanların yıktıkları Antik eserler yanında bizim yıktıklarımız hiç kalır. Bodrum Kalesini yapan Saint-Jean Chevalier'leri bu kaleyi yapmak için nice pagan anıtlarını yerle bir ettiklerini övüne övüne anlatırlar, Bizans'ın yıkıp kilise yapıldığı Antik eserler saymakla bitmez. Bizse kiliseleri bile cami yaparak korumuşuz. Fatih, Bizans mozayikleri için: "Bunlar benim mücevherlerimdir, dokunmayın" demiş softalara. Zaten bizim yıkıcı tarafımızı ne dinimizde aramalı, ne devletimizde, ne de halkımızda: Ne yıkılmışsa softalar yıkmıştır bu memlekette. Cahilliğimizin eline baltayı veren, keyif için, para için yıkanları da destekliyen onlar olmuş. Yalnız yapılmış eserleri yıkmakla kalsalar iyi, yeniden yapma gücünü de körletiyorlar. Tarihten verebileceğimiz sayısız örnekler bir yana, size yepyeni bir tanesini anlatayım. Daha onbeş gün önce Bodrum'da, Cova körfezinde dolaşıyorduk. Bir balıkcıdan şunu öğrendik: Son yıllara kadar balıkçılar kayıklarına oyma, boyama resimler yaparlarmış. Konuştuğumuz balıkçının kendi de tahtaya insan eli oymağa meraklıymış. Bir hoca gelmiş Bodrum'a, sakın ha, demiş, bir daha yapmayın böyle şeyler, çok büyük günahtır, rızkınız kapanır, çarpılırsınız vesaire. O da bırakmış tahtaya insan eli oymayı, ne olur ne olmaz, hoca bizden akıllıdır, diye. Asıl günahı o hoca işlemiş; müslümanlıkta güzel şey yapmak sevaptır, dedikse de balıkçı kulak vermedi bizim sözlerimize. Hoca böylece, belki tâ Eski Yunan dünyasına uzanan bir elimizi kesmiş oluyordu.

Daha eski bir Ege gezisinde de şöyle bir softalıkla karşılaşmıştım. O zamanlar bizim türkülerde, masallarda Yunan efsaneleriyle akrabalıklar aramağa başlamıştım. Anadolu folklorunda çok raslanan üç güzel motifin, İda dağında, yani bizim Bursa yakınındaki Kaz dağında, üç tanrıça arasında Aphrodite'yi seçen Paris efsanesiyle benzerliği yabana atılır cinsten değildi. Hele bir türküde Karacaoğlan yahut adsız bir Anadolu şairi sanki Paris'in ağzından konuşur:

Üç güzel oturmuş bana el eyler
Biri Şemsi, biri Kamer, ille Elif.

. . . . . .

Rüstem Paşa Camii kenar çinilerinden (1561)

Birinin parmağı dopdolu yüzük
Birinin kolunda şık şık bilezik
Büyüğünü sevsem küçüğüne yazık
Biri Şemsi, biri Kamer, ille Elif.

Uğradığımız köylerde buna benzer türküler, masallar soruşturuyordum. Bir köy kahvesinde ayni şeyi sorduğum bir genç köylü bana bayağı içerledi. Sen bunları müslüman köylerinde arama; Kızılbaşlarda olur öyle şeyler, dedi. Peki onlar da müslüman değil mi? dedim. Tövbe tövbe, diye yanımdan uzaklaştı köylü. Kusura bakma bey, dedi bir başka köylü; hoca günah sayıyor da biz gayri söylemiyoruz o türküleri. Hangi türküleri? diye sordum. İşte o Şemsili, kamerli türküleri. Sonraları şaşmaz oldum bu hazin tuhaflıklara, ama o gün dona kalmıştım kahvede.

Bir de Horon hikâyemi anlatayım size. On beş yıl önce Euripides'in Bakkhalar tragedyasını Fransızcadan dilimize çevirmiştim. Bu tragedyayı seçmeme sebep de içinde Anadolu'nun önemli bir yer tutmasıydı. Daha başında Dionysos ilk korolarını Anadolu'da Tmolos dağında (Manisa yakınındaki Bozdağ) kurduğunu söyler. Sonra Euripides türlü vesileler bularak Dionysos için Anadolu'da yapılan dansları, Horonları târif eder. Nasıl el ele verip halka halka tepinirlermiş, nasıl ayaklarını yere vurunca başlarını arkaya atarlarmış, Koro başı Euhoy! diye bağırınca nasıl kendilerinden geçesiye hora teperlermiş. Bu dans bana kendi memleketimin, Karadenizin danslarını hatırlattığı için tercümenin önsözünde bizim horonların, kelime bakımından bile, hora tepme sözüle birlikte belki ilk Dionysos Horonlarına bağlandığını yazmaktan kendimi alamamıştım. Halk danslarımızdan hiçbirinin kaynağı doğru dürüst bilinmediğine ve hepsinin de İslâmlık öncesi dinî ayinlerden geldiği su götürmediğine göre böyle bir ihtimalden bahsetmeyi fazla cüretkârlık saymamıştım. Aile büyüklerimden okur yazar, hem de uzun zaman Fransa'da bulunmuş biri beni sıygaya çekti. Ne demek istiyorsun? dedi, yani biz horonumuzu Rumlar'dan mı aldık? Yok, dedim; belki onlar bizden aldı. Ben sadece horonun sandığımızdan çok daha eski kaynakları olabileceğini bu toprakların en eski tarihinden gelebileceğini söylemek istedim. Hangi bu memleket, dedi büyügüm bana; biz Ergenekon'dan getirdik. Sen özbeöz Türk oğlusun, nasıl böyle şeyler söylersin. Horon bizim atalarımızın dansı olmasaydı biz Trabzon'da kimseye horon oynatır mıydık? Baktım iş sarpa sarıyor, sustum. Belki de Horon gerçekten Orta Asya'dan geliyor bilmem. Ama benim bilmek istediğim bir şey var, o da şu: bu memleketin kendi tarihi nerede yaşıyor hâlâ? Biz bu toprakların bütün oyunlarını durdurduk, bütün türkülerini susturduk mu? Ne değerimiz varsa yaşayan, hep dışarıdan mı getirdik? İnsaf gayrı softa kardeş; bırak bizi de benimseyelim vatanımızın tarihini.

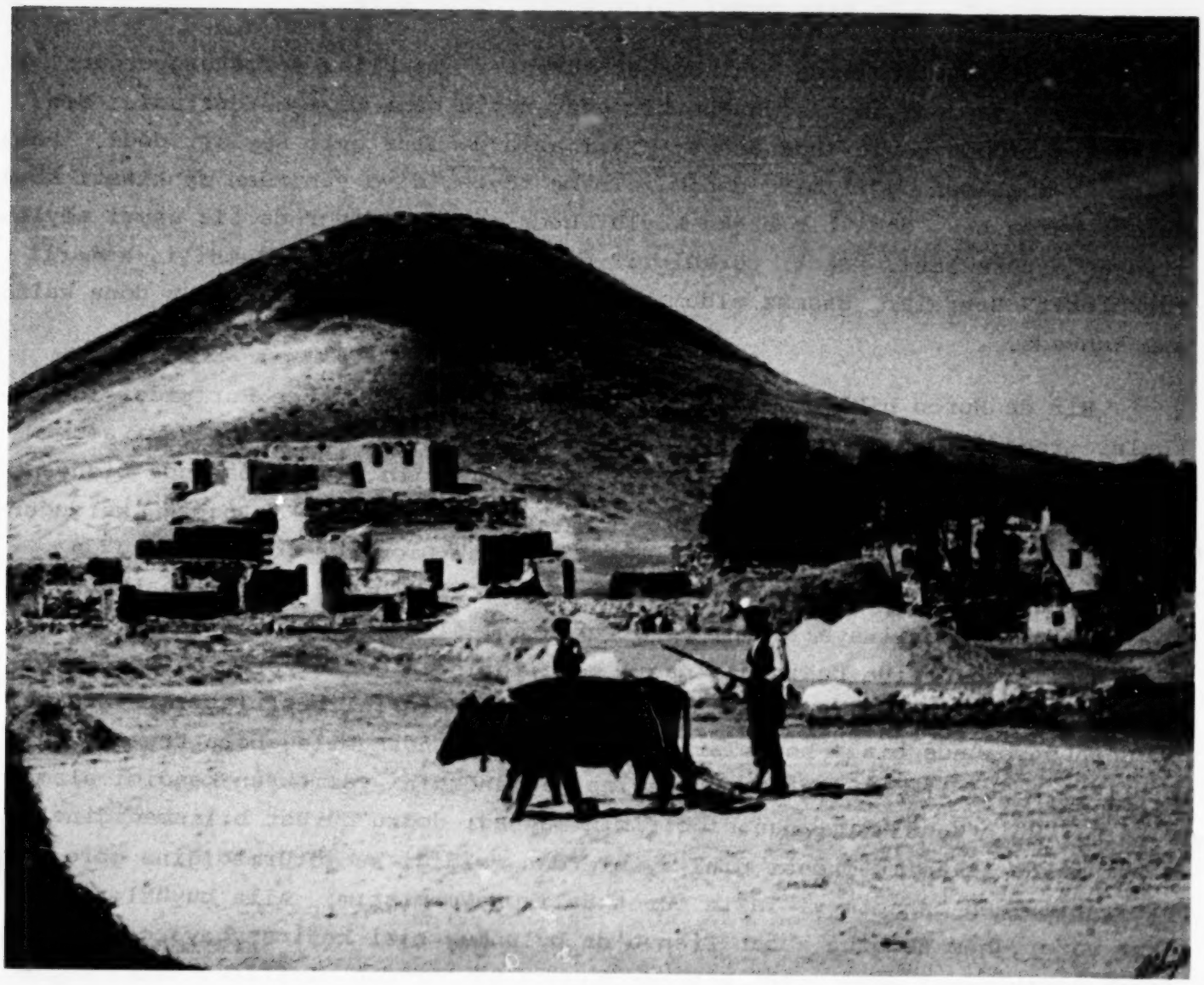

Harman

Ziya Gökalp'in tarihî zaruretlerle uzak ve meçhul ülkelerde aradığı vatan, anavatan bizim için adaları ve Rumeli'siyle Anadolu'dur. Başka yerlerde kardeşlerimiz, uzak yakın akrabalarımız olabilir. Ama Türkiye'nin asıl kökleri Türkiye'dir. Atatürk'ün dil ve tarih nazariyelerini de yanlış anlamamalı: Bunlar onun bu topraklardaki bütün değerleri benimseme gayretinden doğuyordu. Yunan Türktür demekle biz bu memleketin Yunan'dan önce de sahibiydik, asıl Yunan da zaten Anadolu'dan kopmadır, demek istiyordu. Son yıllarda topraklarımızdan birer birer baş kaldıran Eti tanrılarının gülümseyerek söylemek istedikleri de bu.

Sabahattin Eyuboğlu
(1908 -)

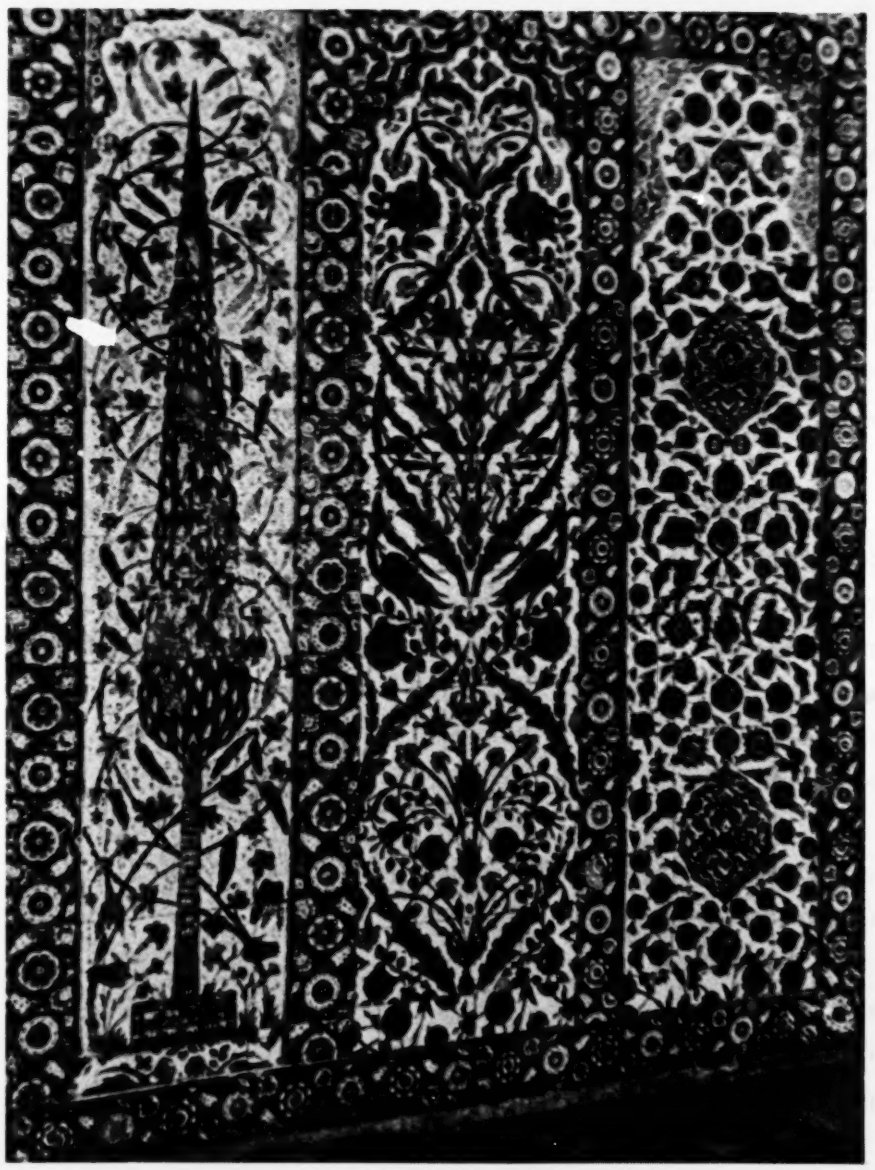

Sultan Ahmet camiinden

I.

fethetmek	to conquer
saymak	to consider, to count
gurbet	alien land
kaynaşmak	to weld
halleşmek	to dissolve
yuğurmak	to knead
tapınak	temple
karar kılmak	to choose after deliberation
sarmaş dolaş	entwined
kâfir	heathen, infidel
put	votive image
dergâh	dervish convent
tövbe	repentance
maya	essence, leaven
ağır basmak	to prevail
beşik	cradle
hor görmek	to scorn
efsane	myth
kotarmak	to dish out
için için	secretly, inwardly
uzlaşma	reconciliation
uyanık	alert
softa	fanatic
sevap	good deed
ille (colloquial)	particularly
içerlemek	to be annoyed with, to resent
bayağı (adv.)	quite, actually
dona kalmak	to be stupefied
hazin	sad
vesile	opportunity
nazariye	theory

II.

tadı damağında kalmak
hakkından gelmek
rızkı kapanmak
çarpılmak
yabana atılır cinsten olmamak
iş sarpa sarmak

III.

Kimler Anadoluya gelip yarleşmiş; ne gibi eserler bırakmıştır?
Bügün izlerini nelerde görebiliyoruz?

OTORAY YOLCULUĞU

Niğde — Kayseri

Niğde'ye yaklaşıyorduk.

Yanımda oturan bir Niğde'li, şehrin eteğini saran ağaç kümeleri arasında pek iyi seçemediğim bir noktayı işaret etti:

- Faruk Nafiz'in hanı, dedi.

Büyük şairin han sahibi olduğu günleri de inşallah görürüz. Fakat yol arkadaşımın bana gösterdiği bina, sadece Faruk Nafiz'in unutulmaz Han Duvarları şiirinde tasvir ettiği han idi.

Kıyafetinden anlaşıldığına göre Niğde'li arkadaş bir esnaf, yahut işçi idi. Böyle olmakla beraber Han Duvarları'nı ve Faruk Nafiz'i tanımamasını kabul etmiyor, ateş ve su nev'inden herkesçe malûm şeylerden bahseder gibi iki kelime ile bana maksadını anlattığına inanıyordu.

Güzel şiirin kudreti! İyi yazılmış bir manzum hikâye koskoca bir hanı, koynundaki tapu senedine rağmen asıl sahibinin elinden alıyor, Faruk Nafiz'e maledivordu.

* * *

Niğde ile Kayseri arasındaki yolu, Faruk Nafiz'in İstiklâl Muharebesi senelerinde kona göçe, üç günde aştığı o uzun mesafeyi, ben, bugün otoray denen yeni icat bir alet içinde, âdeta uçarak geçiyorum.

Akşamın beş buçuğunda daha Niğde istasyonunda kahve içiyordum. Sokak fenerleri yanarken Kayseri'de olacağım.

Bisikletin ilk icadı zamanlarında ona verilen şeytan arabası ismini bu otoraya saklamak lâzımmış! Otoray, görünüşte yirmi otuz kişilik büyücek bir otobüs. Fakat ikisi arasında âdeta nalınlı adam ile patenli adam farkı var. Otobüsün mütemadiyen taşla, toprakla boğuşmasına mukabil otoray, cilâlı raylar üzerinde yağ gibi kayıyor.

Ulukışla ile Kayseri arasında günde iki sefer yapan bu arabaların, birinci ve ikinci sınıf yolcuları için, şoförün arkasında dört maroken koltuğu, camekânlı bir kapı ile buradan ayrılan geri tarafında da yirmi otuz kişilik kanepesi var.

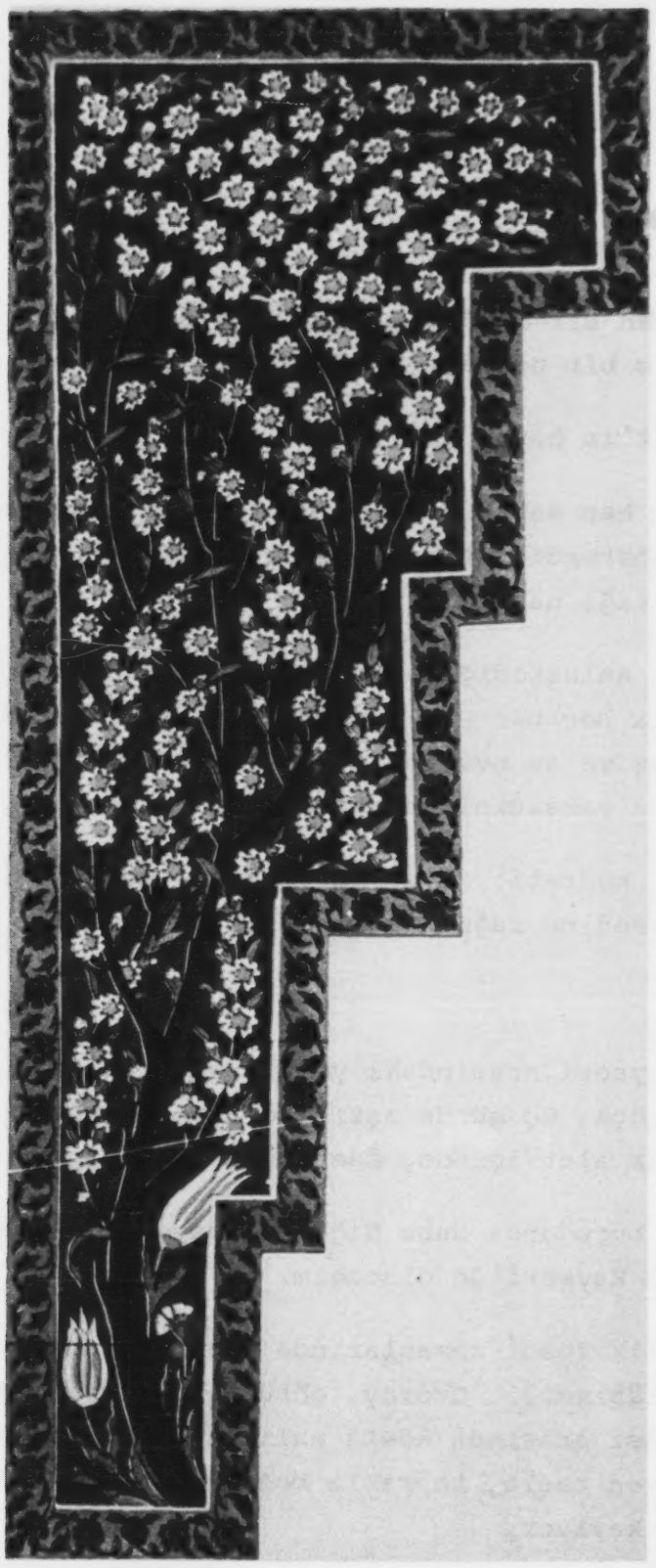

Hürrem Sultan Türbesinden (XVI. yüzyıl)

Bazı şakacı yolcular lüks kısma Lortlar Kamarası, ötekine Avam Kamarası adını takmışlar.

Bu otoray, yolları âdeta çocuk oyuncağına çevirmiş. Meselâ, Kayserili'ler bizim Ada vapurları biletinden daha ucuz bir para ile günübirliğine Bor bahçelerinde eğlenmeğe gidiyorlar.

Bu seyahat, artık yolculuktan usandığım bir zamana rastlamış olmakla beraber, beni atlı karıncaya binmiş bir bayram çocuğu gibi eğlendiriyordu. Otoray, son derece munis bir dekor arasından akıp giderken kâh makinistin omuz başından önümüzdeki yola, kâh arkaya geçerek akşam ışıklariyle sararıp kızaran ovalara bakıyordum.

Yeni bir icat yalnız manzaraları ve hayatı değiştirmekle kalmıyor, duygularımıza, dünyayı görüş tarzımıza da tesir ediyor.

Reşat Nuri Güntekin
(Anadolu Notları - 1958)

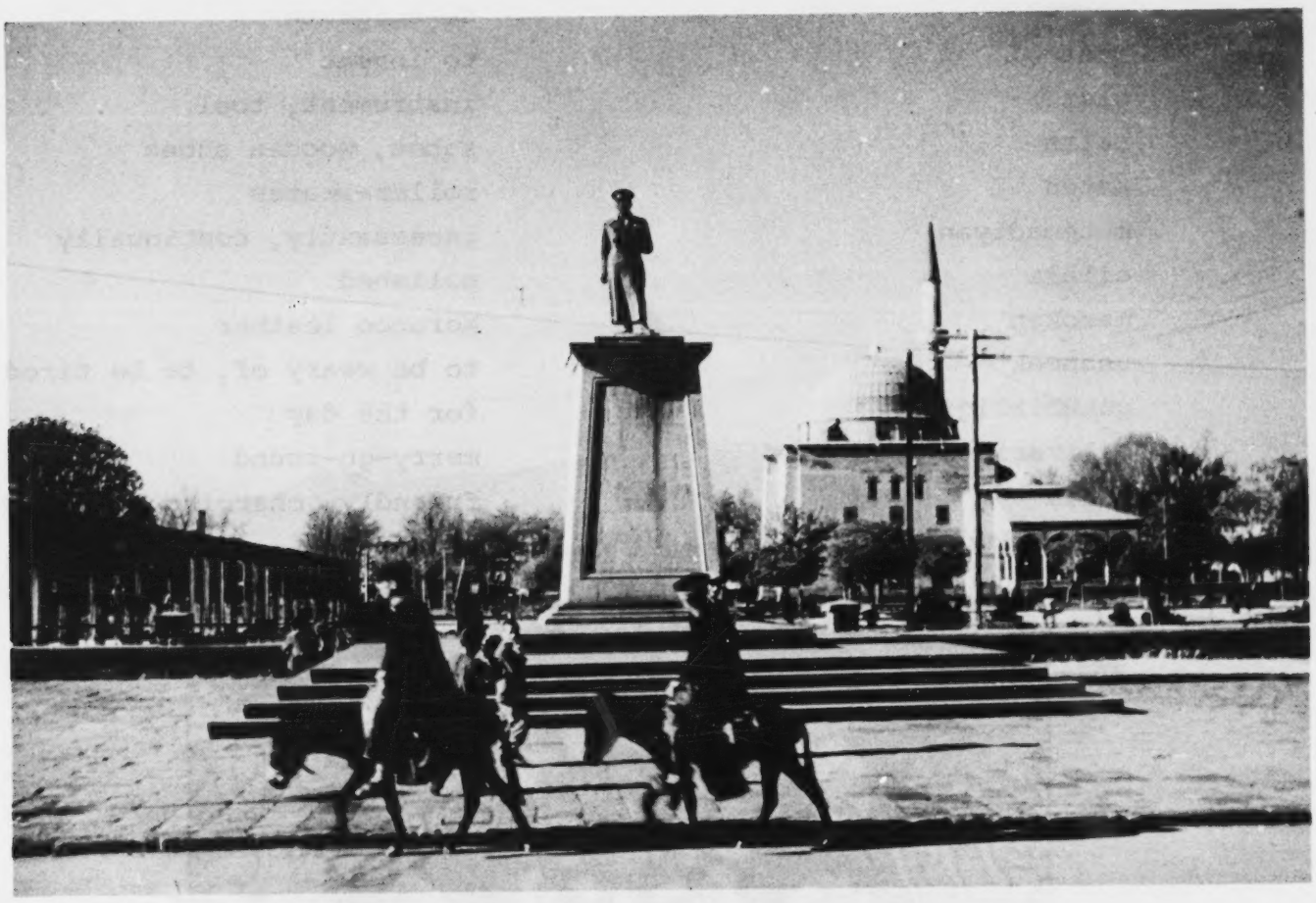

Kayseri Meydanı

Niğde -- Kayseri

etek	skirt, edge (of a city)
küme	mass, mound
seçmek	perceive, distinguish
kıyafet	attire, costume
tasvir	describe
esnaf	tradesman, artisan
maksat	purpose
manzum hikâye	story in verse form
kudret	power
koyun	bosom
tapu senedi	title deed
konaklamak	to stop over
göçmek	to emigrate
icat	to invent
alet	instrument, tool
nalın	sabot, wooden shoes
paten	roller-skates
mütemadiyen	incessantly, continually
cilâlı	polished
maroken	Morocco leather
usanmak	to be weary of, to be tired of
günübirliğine	for the day
atlıkarınca	merry-go-round
munîs	friendly, charming
tesîr etmek	to affect

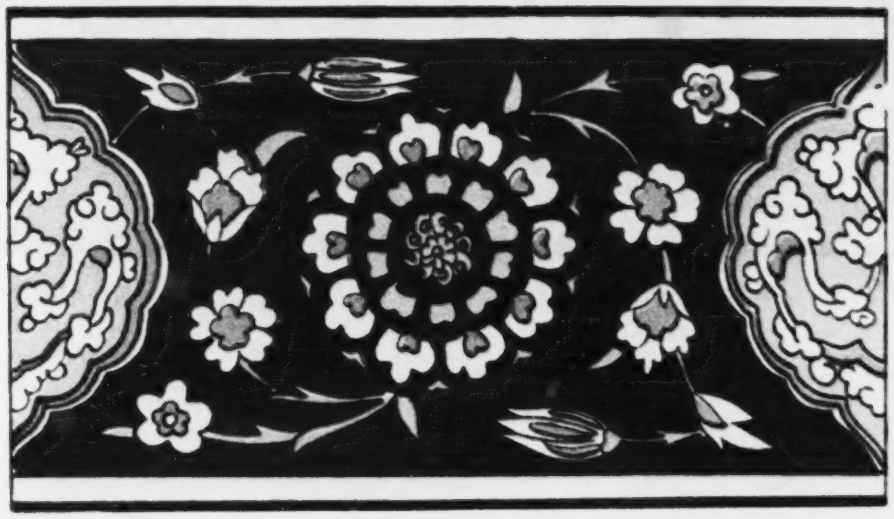

DİN VE İSLÂMLIĞIN TEMELLERİ (*)

Acaba, üzerinde yaşadığımız bu dünyayı kim yarattı? Güneşi, ayı, yıldızları, insanları kim yarattı; bunları kim yoktan var etti? İnsanlar, çok eskiden beri bu soruları kendilerine soruyorlar; fakat bir türlü bunlara karşılık bulamıyorlardı. Uzun bir süre hep böyle düşünüp durdular. Etraflarına bakıp araştırdılar. Yer, gök, ay, güneş, şimşek neydi? Yoksa bunların her biri ayrı ayrı birer Tanrı mıydı?

İnsanoğlu, bu varlıkları kendine göre güçlü buluyordu. Onlardan korkuyor, çekiniyordu. Bu yüzden onları kutsal sayıyor, onlara karşı çok saygılı davranıyordu.

Böylece birçok Tanrıya birden inanan insan toplulukları ortaya çıktı. O zamanki insanlara göre, yeryüzünde birçok Tanrı vardı. Dünyada olup bitenleri bu Tanrılar idare ediyorlardı. Her Tanrı ayrı bir işle uğraşıyordu. Savaş Tanrısı, Rüzgâr Tanrısı, Deniz Tanrısı, Güzellik Tanrısı gibi birçok Tanrıların varlığına inanıyorlar ve onlara tapıyorlardı. Bu inanış, yüzyıllarca sürdü gitti.

İnsanlar gerçek dine nasıl ulaştılar?

Fakat bir zaman geldi ki, bu yanlış inanca saplanmış insanların arasında duygulu, akıllı, yüksek yaratılışlı kişiler belirdi. Bunlar, insanoğullarına doğru yolu göstermek istediler. Onlara, "Ey insanlar, bu sizin tuttuğunuz yol yanlıştır. Yerde, gökte olup bitenleri görmüyor musunuz? Bunlardan ibret almıyor musunuz? Hiç, bu sizin taptığınız varlıklar gerçek Tanrı olabilir mi? Bu kadar çok ve çeşitli Tanrı olsa ortalıkta dirlik düzenlik kalır mı? Biz, size açıkça bildiriyoruz ki, Tanrı birdir. Her şeyi yaratan, yoktan var eden O'dur. O'ndan başka hiçbir Tanrı yoktur; olamaz da. Bizler de yüce Tanrının, sizin aranızdan seçtiği kullarız. Sizlere iyiyi, güzeli, gerçeği öğretmek için gönderdiği peygamberleriz," dediler.

İnsanların bir kısmı bu sözleri iyi karşıladılar. Bu sözleri söyliyenleri, kendilerine doğru yolu gösteren birer kılavuz olarak benimsediler; peygamber olarak tanıdılar. Onların gösterdiği yoldan gittiler. Bir kısım insanlar ise, onlara inanmadılar. Yine yanlış inançlarında ayak dirediler. Fakat sonunda şu düşünce üstün geldi: "Bu varlıkların bir tek yaratanı var. Her şey onun buyruğuna bağlıdır. Bu bir tek Tanrıya inanacağız, O'nu seveceğiz. Kulluğu yalnız O'na yapacağız." İşte gerçek din de buydu.

(*) Millî Eğitim Bakanlığı Halk Eğitimi Yayınları'ndan alınmıştır

din	religion
temel	foundation
yaratmak	to create
araştırmak	to search thoroughly
tanrı	god
çekinmek	to draw back through fear, scruple, or dislike
kutsal [mukaddes]	sacred
davranmak	to behave
saygı	respect
idare etmek	to govern, to rule
ulaşmak	to arrive at
saplanmak	to be stuck in
belirmek	to appear
seçmek	to select
kul	creature of god (man)
gerçek [hakikat]	truth
peygamber	prophet
kılavuz	guide
buyruk	command
bağlı	depending on

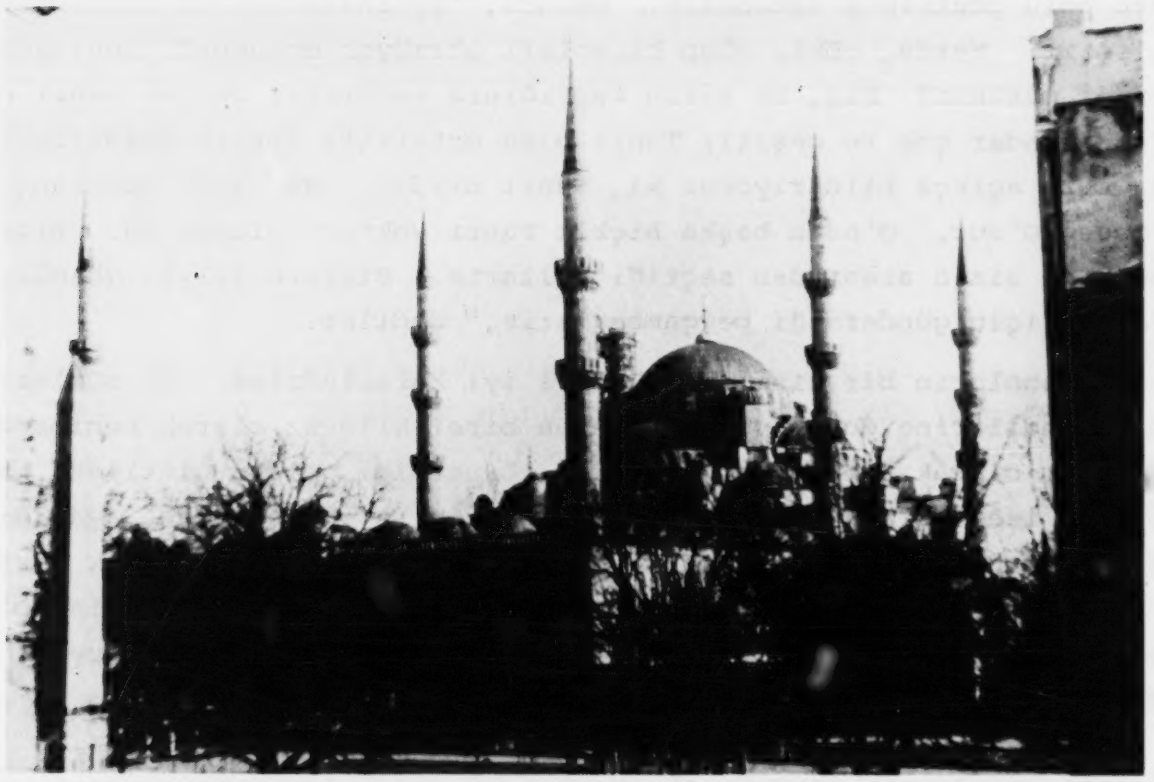

Sultan Ahmet Camii

Bu din, ilk peygamberlerle birlikte gelişmeye başladı. Sonra Musa peygamberle Musevilik, İsa peygamberle Hıristiyanlık ve son peygamber Hz. Muhammedin elçiliğiyle de Müslümanlık ortaya çıktı.

Bütün bu dinlerin temel inançları birbirine uyuyordu. Hemen her zaman peygamberler, Tanrının elçileri olarak, insanlara Tanrının birliğini anlatmışlardı. O'nun, bu evrenin tek yaratanı ve gerçek sahibi olduğunu öğretmişlerdi. Hepsi de insanlara tek doğru yolu göstermişlerdi.

Hazreti Muhammed, peygamberlerin en sonuncusu olarak geldi. Tanrının buyruğuyla O da elçilik görevini yaptı. Müslümanlığı yaymaya, öğretmeye çalıştı. İslâmlığın esaslarını anlattı. İslâmlık büyük bir din haline geldi. Bugün dünyanın çeşitli bölgelerinde beş yüz milyondan fazla Müslüman yaşamaktadır.

Müslümanlığın dayandığı esasları öğrenmek, her Müslüman için din borcudur. Bu esaslar nelerdi? Bunları biliyor, tanıyor musunuz?

Müslümanlığın iki yönü

Müslümanlığın iki yönü vardır.

Birincisi Tanrıya inanmak; O'na kulluk etmektir. İkincisi de Tanrının yarattığı başka insanlarla iyi geçinmektir. Bu ikisi birlikte yürürse, Müslümanlık tam anlamıyla gerçekleşmiş olur.

Bu yüce dine bağlı olanlar, bir yandan Tanrının buyruklarını yerine getirecekler; öbür yandan da kulların haklarını koruyacak, onlarla iyi geçineceklerdir.

Yaptığımız ibadetlerde de bu iki yön yok mudur? İbadetlere bir bakarsak, bunların bir kısmının yalnız Tanrıyla kul arasında olduğunu görürüz. Tanrıya kulluk etmek, O'nun buyruğunu yerine getirmek için namaz kılar, oruç tutarız. Gücümüz yetiyorsa zekât veririz, hacca gideriz. Bunları yapmakla hem Tanrı buyruğunu yerine getirmiş oluruz, hem de başkalarına yardım ederiz.

Şöyle ki: Zekât ve hac, Müslümanlar arasındaki sevgiyi ve bağlılığı artırır; onları birbirlerine karşı saygılı kılar. Varlıklı olanlarla yoksulları birbirine yaklaştırır. Demek ki insanlara yararlı olmak, onlara yardım etmek, dinimizin en başta gelen, en önemli iki yönünden biri oluyor.

gelişmek	to develop
uymak	to fit
evren [kâinat]	universe
görev [vazife]	duty
yaymak	to spread
dayanmak	to rest on
yön [istikamet]	direction
geçinmek	to get along with
yüce	great
ibadet	act of worship
yarar	use
zarar	harm
iman	faith
öz	core
ilke	principle
madde	article
melek	angel
ahiret günü	Doomsday
kader	destiny

II.

karşılık bulmak
düşünüp durmak
bir işle uğraşmak
ibret almak
dirlik düzenlik
ayak diremek
buyruk yerine getirmek
hesap sormak

Bursa, Ulu Camiden (1312)

Peygamberimiz Hz. Muhammed, "İnsanların en iyisi, başkalarına en çok yararlı olanıdır. En kötüsü ise en zararlı olanıdır." diye buyuruyor. İşte bu düşünceye bağlı kalarak işlerimize yön verirsek, gerçek insan ve gerçek Müslüman olabiliriz.

İslâm inancının ilkeleri

Müslümanlığın temel inancı şu sözde toplanmıştır:

"Lâ ilâhe illâllah Muhammedün resulullah." B, "Allahtan başka tanrı yoktur, Hz. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir." demektir. Buna, imanın özü de denir.

Peygamberimiz, dinimizin ilkelerini biraz daha açıklamış, şu beş maddede toplamıştır.

1. Allaha inanmak,
2. Meleklerine inanmak,
3. Kutsal kitaplara ve bu dört kitaptaki peygamberlere
4. Ahiret gününe ve o gün bizden hesap sorulacağına inanmak,
5. Kadere (iyilik ve kötülüğün Allahın bilgisi ve yaratmasiyle olduğuna) inanmak.

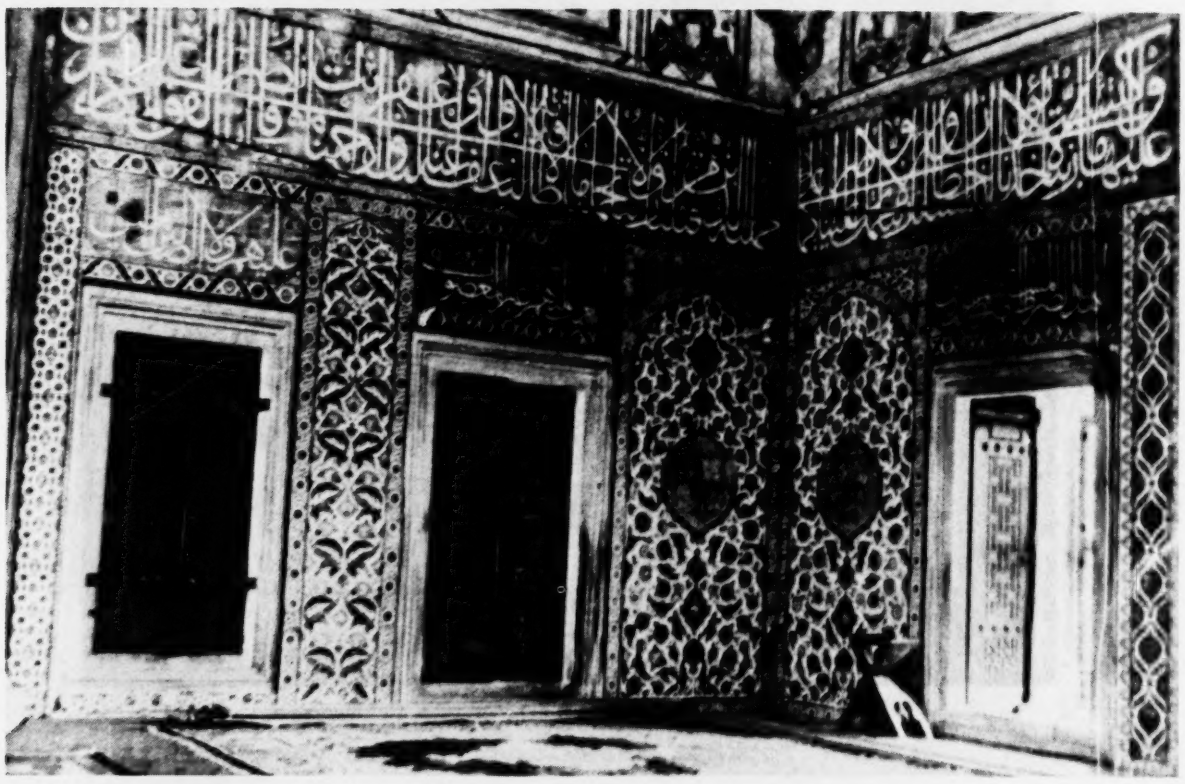

Edirne Sultan Selim Camiinden (1522)

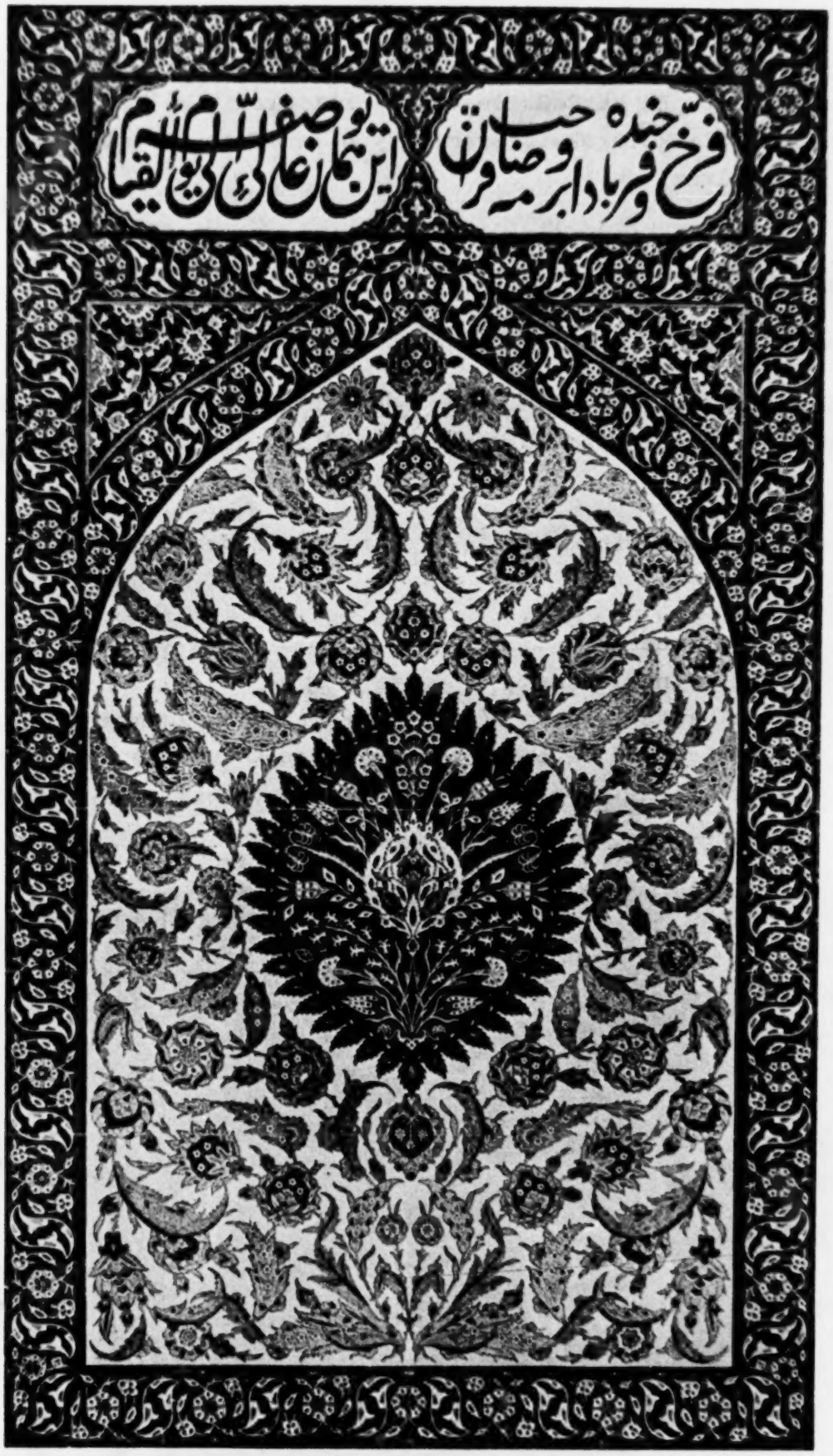

Topkapı Sarayından (XVI. yüzyıl)

MEMLEKET İSTERİM

Memleket isterim:
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun!
Kuşların, çiçeklerin diyarı olsun!

Memleket isterim:
Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun!
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun!

Memleket isterim:
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun!
Kış günü herkesin evi barkı olsun!

Memleket isterim:
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun!
Olursa bir şikâyet, ölümden olsun!

C. S. Tarancı
(1910 - 1956)

I.

dal	branch
tarla	field
diyar	realm
dert	trouble
gönül	heart
hasret	yearning
kavga	quarrel
nihayet	finally
şikâyet	complaint

II. ev-bark sahibi olmak

III.

a. Gök herzaman mavi olsa dal yeşil olur mu?

b. Şafr nelerin hasretini çekiyor?

c. İngilizce "heart" sözünün karşılığı olarak Türkçe ne sözler biliyorsunuz? Ayrılıklarını belirten örnekler verin.

NASREDDIN HOCA FIKRALARI

TAVŞANIN SUYU

I.

Hocanın pazarda her zaman kendisinden alış-veriş ettiği bir köylü, bir gün hatırını sormak için evine uğradı, hediye olarak da köyde vurduğu bir tavşanı getirdi. O akşam hoca misafirini ağırladı, güzel bir tavşan haşlaması ikram etti.

Ertesi gün Hocanın evine yabancı bir misafir geldi. Tavşan getiren köylünün dayısı olduğunu söyledi. Hoca nezaketen onu da eve aldı. Tavşan çorbası çıkardı, misafirini ağırladı. İki gün sonra tanımadığı bir adam daha kapısını çaldı, tavşan getiren köylünün amcasının bacanağı olduğunu söyliyerek kurulu sofraya oturdu. Hoca hemen adamın önüne bir kâse su getirdi. Köylü: "Bu da ne?" diye sorunca:

- Ne olacak, dedi, tavşanın suyunun suyunun suyu!

Selçuk çini örneklerinden

I.

tavşan	Hare
misafir ağırlamak	to treat with marks of respect and distinction (guest)
ikram etmek	to offer
çorba	soup
bacanak	husband of one's wife's sister
kâse	bowl
haşlama	stew

II. a) Hikâyenin özünü anlatın.

b) Konuşma dilinde uzak akrabalığı nasıl belirtebilirsiniz?

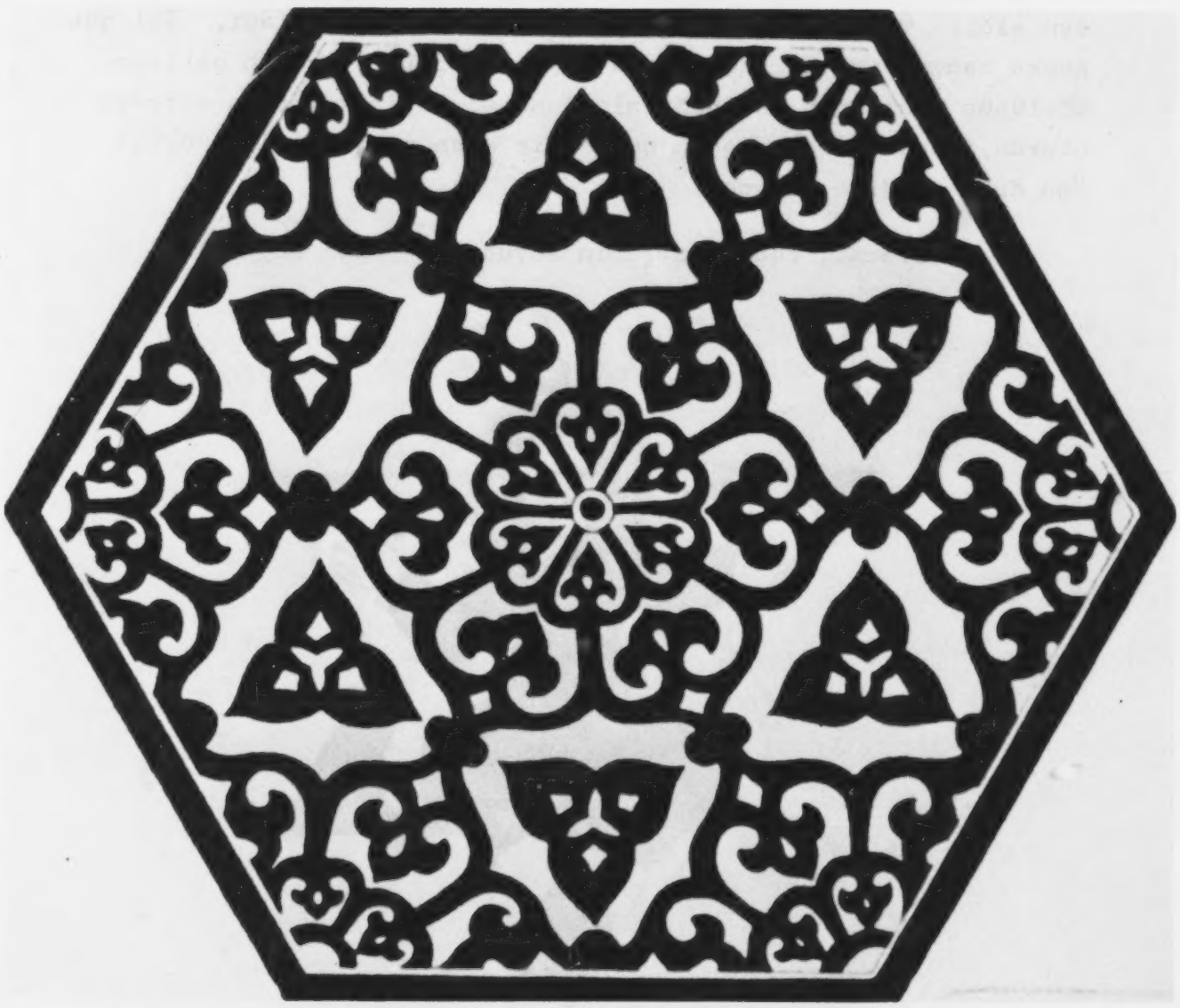

II.

Hocanın evine hırsız girmişti. Hoca bir patırdı duyarak korkuyla dolaba saklandı. Evi boş zanneden hırsız da rahat rahat aradı. Ama para eder bir şey bulamadı. Sonunda dolabı açınca Hocayla karşılaştı. Önce korktu sonra baktı ki hoca ondan korkak.

- Ne arıyorsun orada? diye sordu. Hoca hiç bozuntuya vermedi.

- Ah, sorma dostum, evi bomboş bulduğunu gördüm de utancımdan buraya saklandım.

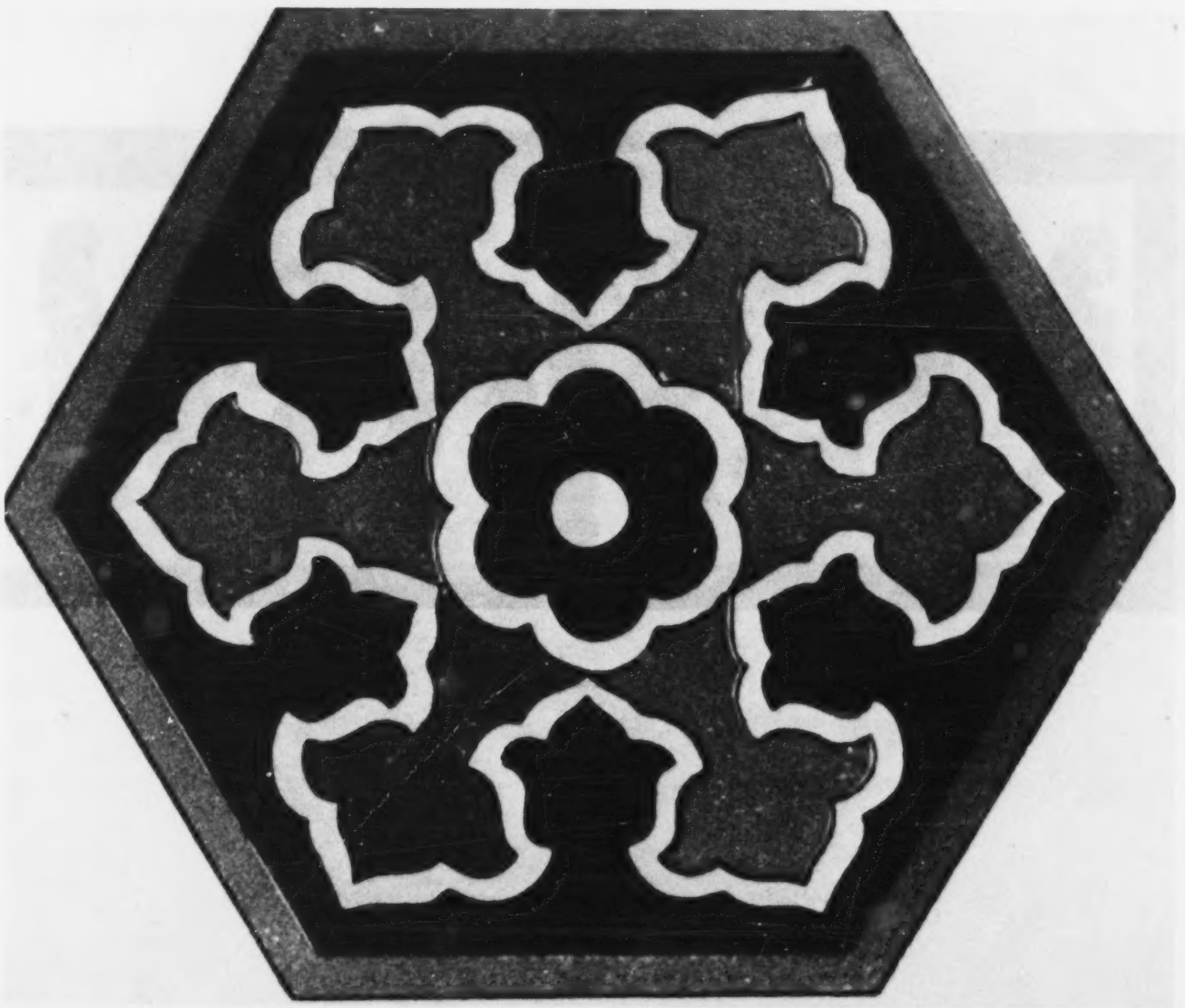

II.	patırtı	a tapping sound
	dolap	closet
	korkak	coward
	utanç	shame

II. bozuntuya vermemek

III. a) Hazır cevaplık nedir?

b) Bu fıkrayı tekrar anlatın.

c) "utanç" -"utanmak" tan geliyor - Benzer örnekler verin.

Karagöz

III.

Hoca gece karısiyle konuşurken: "Yarın sabah hava yağmurlu olursa oduna, olmazsa çifte gideceğim" demiş. Karısı: "Aman Efendi 'İnşaallah' demeği unutma "diye hatırlatmış. Ama Hoca aldırmamış.

Sabahleyin şehirden dışarı çikınca bir sürü sipahiye raslamış. Bunlardan biri değirmenin yolunu sormuş. Hoca omuzlarını silkerek "bilmem" deyince askerler kızıp Hocayı dövmüş, "Yürü, düş önümüze de yolgöster"; diye itiklemişler. Yağmurda, yaşta Hoca onları değirmene götürmüş.

Gece yarısı yorgunluktan bitkin eve dönüp kapıyı çalmağa başlamış. Karısı: "Kimdir o..." deyince Hoca: "Aç, karıcığım, "Aç, karıcığım, İnşaallah benim! "demiş".

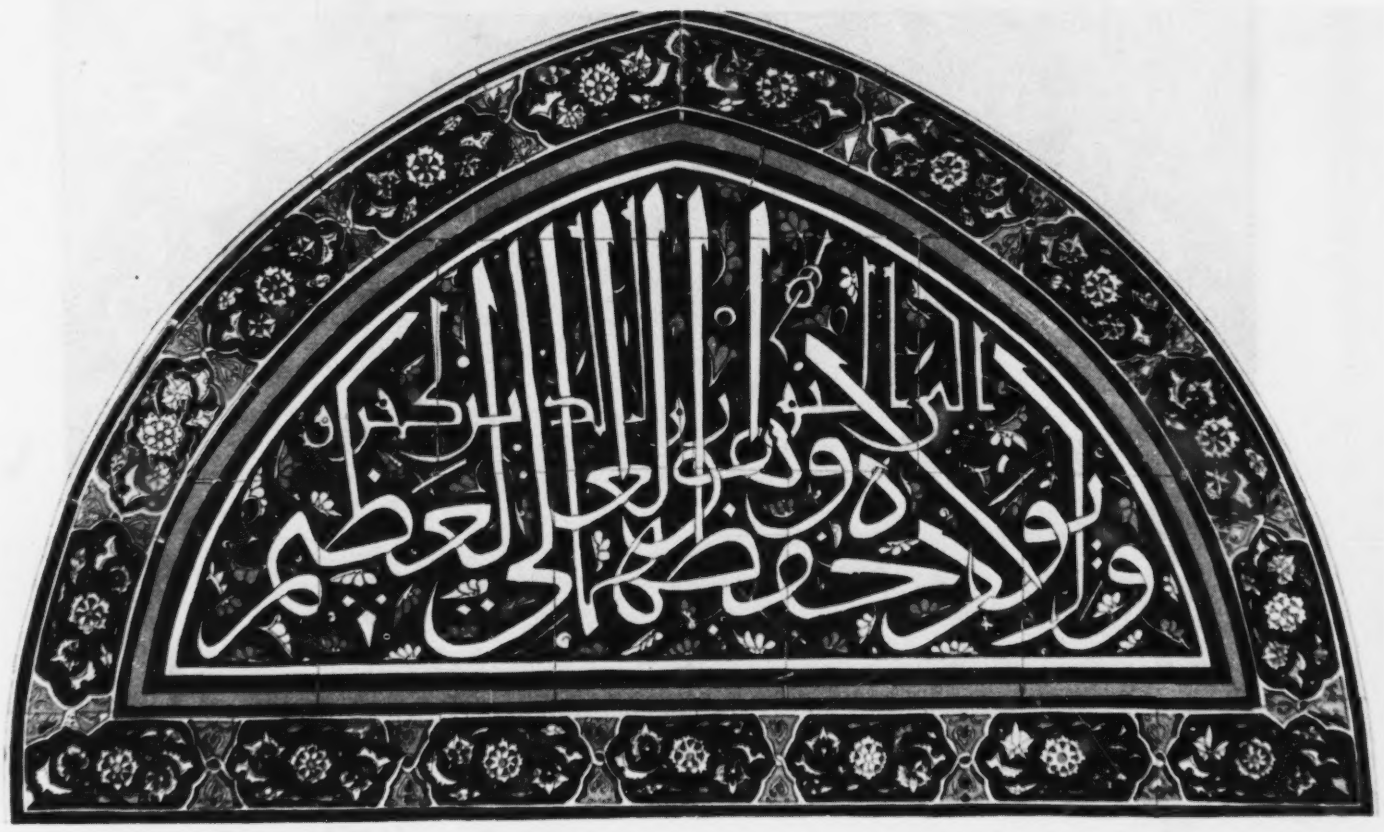

I.

sîpahi	cavalry soldier
raslamak, rastlamat	to encounter
değirmen	mill
omuz silkmek	to shrug one's shoulders
dövmek	to beat
iteklemek	to manhandle
bitkin	exhausted

II. önüne düşmek

III. "İnşaallah" ne demektir? Bu hikâyedeki önemini anlatın.

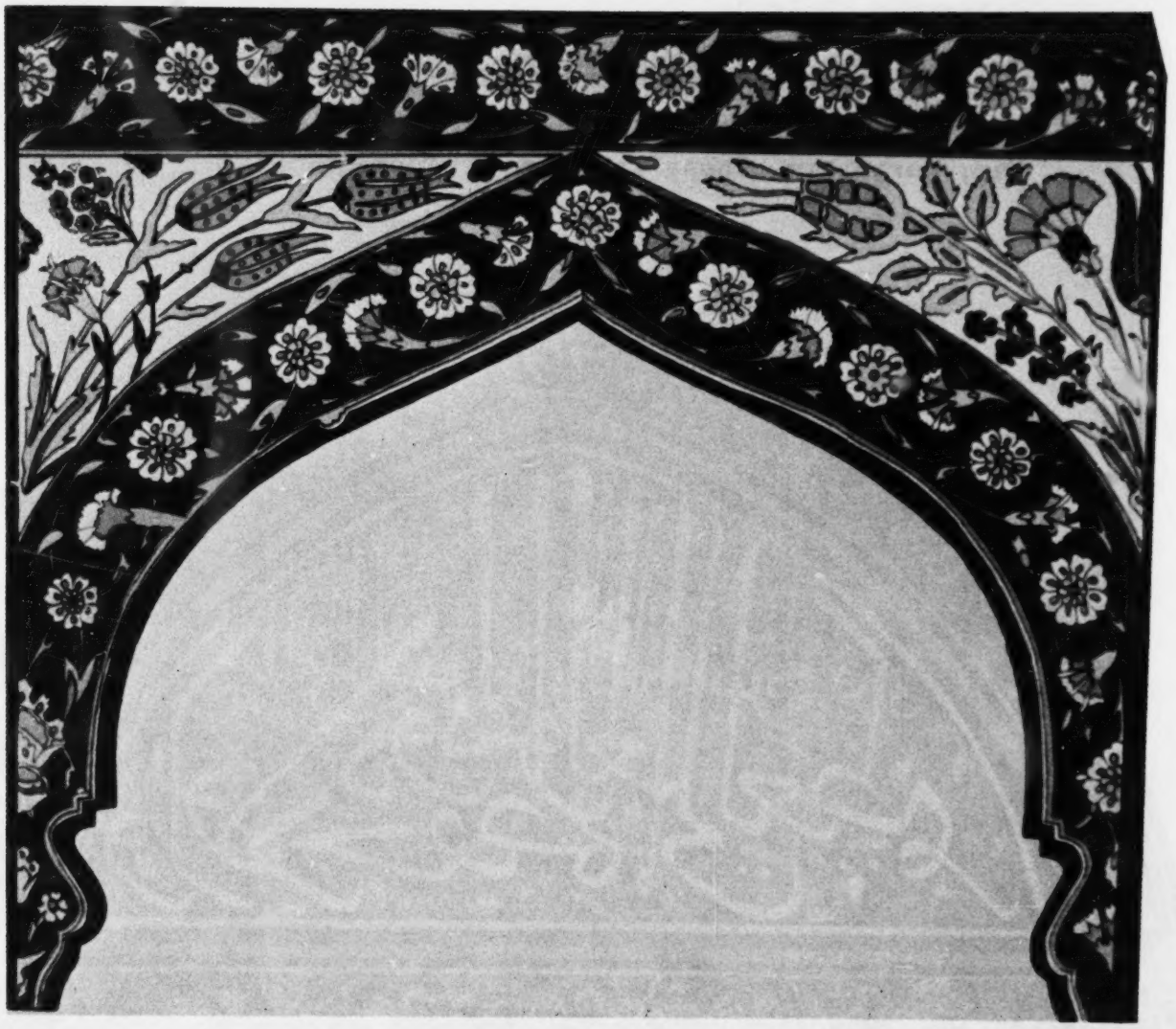

İstanbul, Rüstem Paşa Camiinden (1561)

IV

Hoca bir gün hamama gider. Hamamcılar Hocaya bir eski peştemal bir de eski havlu verir, hiç saygı göstermezler. Hoca bir şey söylemez. Çıkarken on akçe bırakır. Hamamcılar hem şaşar hem de sevinirler.

Bir hafta sonra Hoca yine bu hamama gelir. Bu sefer hamamcılar son derece saygı gösterir, sırmalı havlular, ipek peştemaller verirler. Hoca yine bir şey söylemeden çıkarken bir akçe bırakır. Hamamcılar bu sefer paranın azlığına kızar, "Hoca! Bu ne?" diye sorarlar. Hoca: "Bunda şaşılacak bir şey yok," der, "Bugün verdiğim bir akçe geçenki hamam içindi. Geçenki de bu günkü hamam için."

İznik, Yeşil Camiden (1391)

I.

peştemal	bath wrap
havlu	towel
saygı	respect
akçe	old Ottoman coin
şaşmak	to be surprised
sırma	silver gilt thread for embroidery

II. Bu fıkrada ne anlatılmak isteniyor?

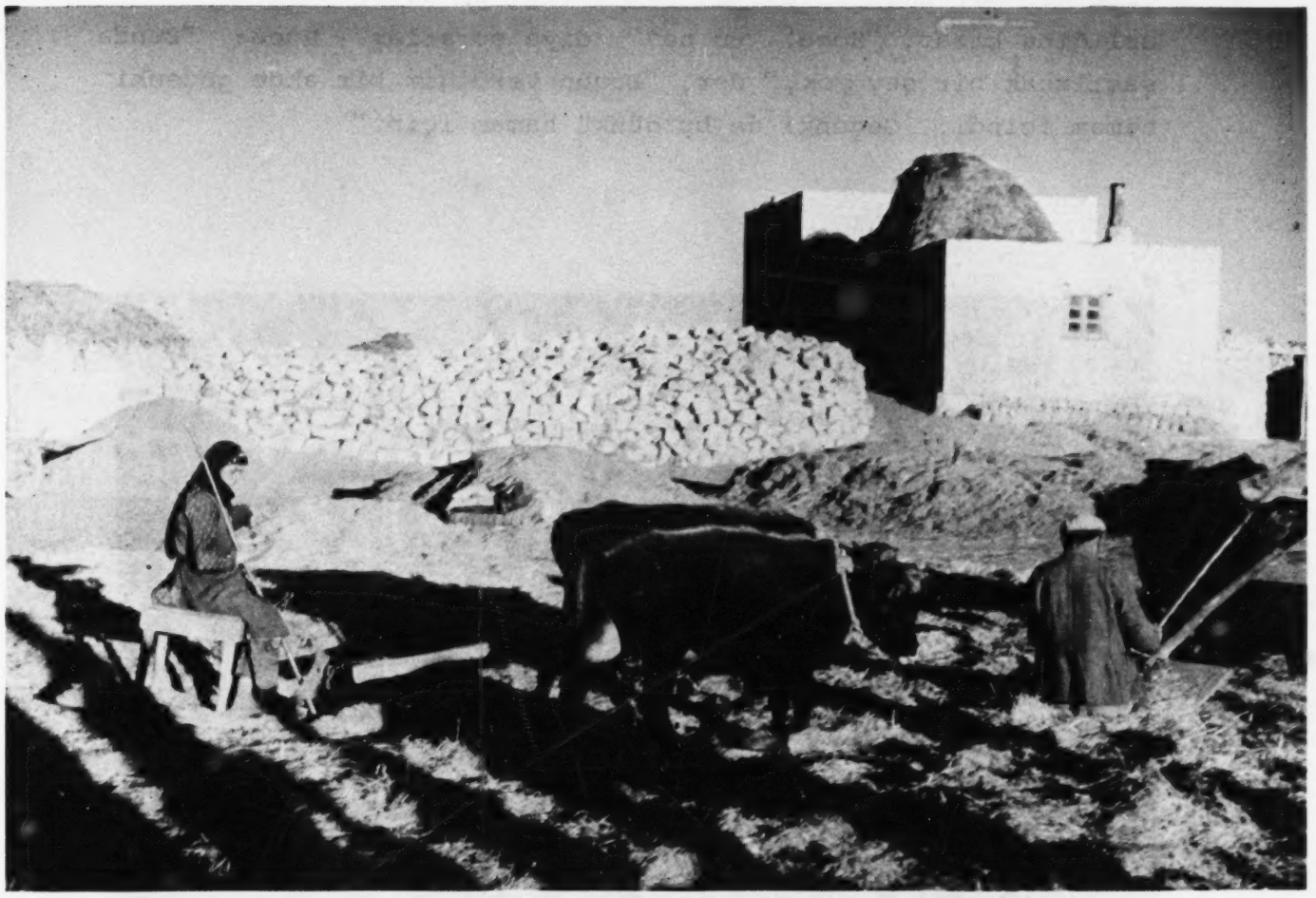

Köyde Harman

V.

Hoca bir gün pazara gidiyormuş. Mahallenin çocukları on para vermeden düdük ısmarlamışlar. Hoca hepsine, "Peki, peki," demiş. İçlerinden biri, "Şu parayı al da bana da bir düdük getir," demiş.

Çocuklar akşam üstü hocanın yolunu beklemişler. Şehre gelince etrafını almışlar: "Hani, Hoca Efendi, bizim siparişlerimiz" deyince Hoca para veren çocuğa düdüğü uzatarak:

"Parayı veren düdüğü çalar" demiş.

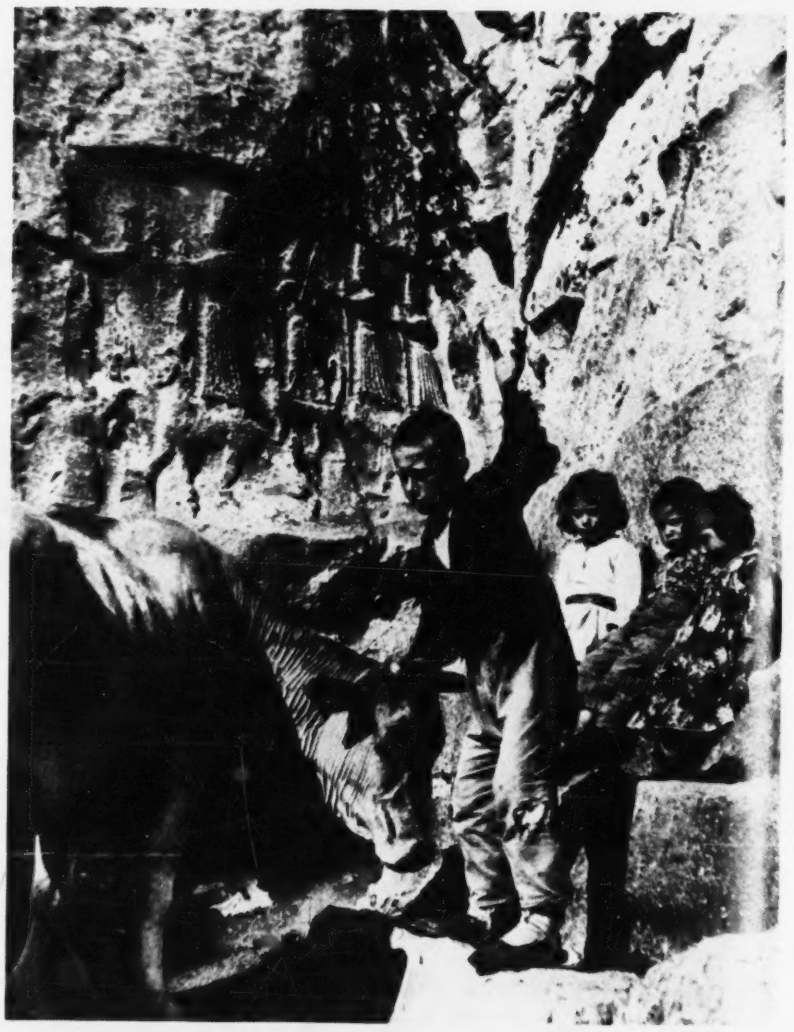

Bogazköy, Yazilikaya

I.

mahalle	residential quarter
düdük	whistle
ismarlamak	to order from
sipariş	an order placed
hani	what-about?
uzatmak	to extend

II.

yolunu beklemek
etrafını almak

III. "Parayı veren düdüğü çalar" sözü bir atasözü olmuştur. Açıklamak için örnekler verin.

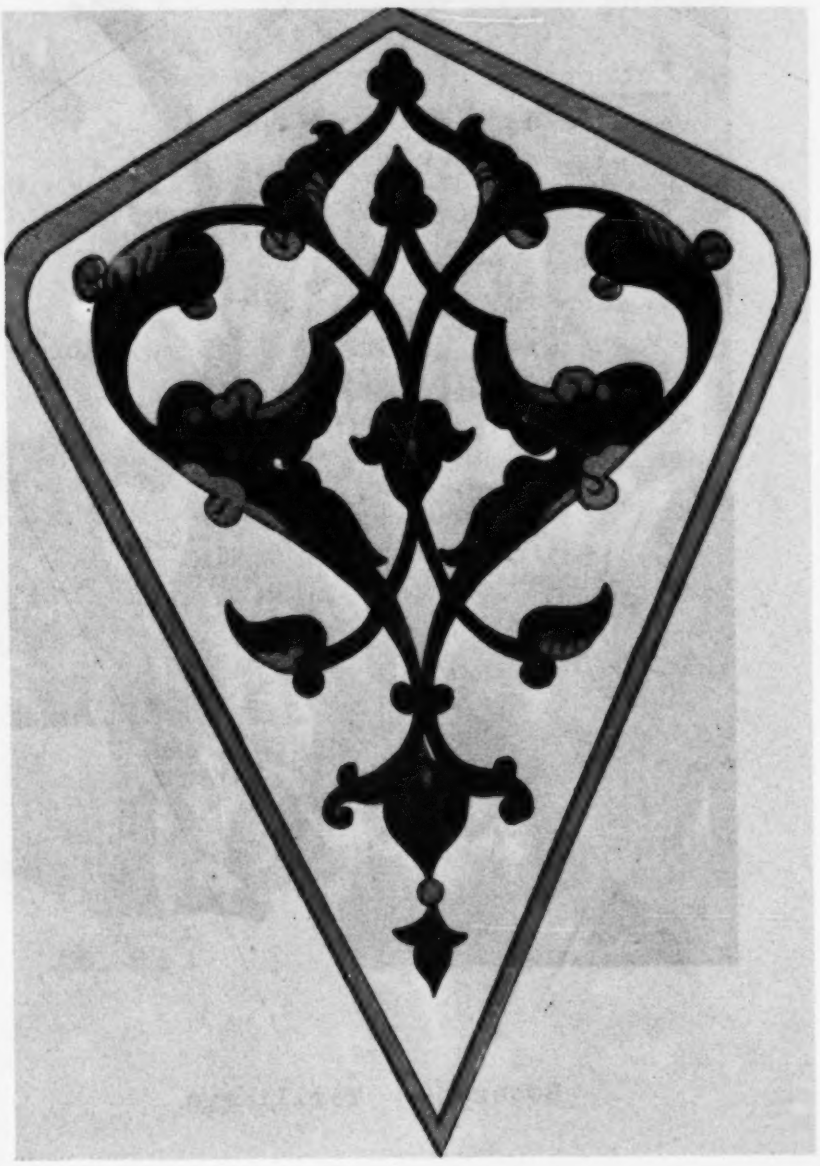

Nasrettin Hoca Fıkralarından:

YAZISIZ MEKTUP

Derler ki: "Düğün var falanca yerde.
Kazanlar dolusu pilâvla zerde!
Galiba şimdi de yemek zamanı..."
Görmeyin Hocadaki heyecanı.
Bir anda zihni allak bullak olur.
Ne yapsa da gitse düğün evine?
Düşünür taşınır, careyi bulur.
Çabucacık bir zarf alır eline;
Alı al moru mor, kapıya damlar.
Açıp ne istediğini sorarlar.
-"Bir mektubu var da ev sahibinin;
Onu getirdim..." - "Eh! Buyurun, girin,"
Sırtında samur bir kürk, görünür ev sahibi.
Hoca zarfı eline tutuşturduğu gibi
Geçer kurulur sofranın başına;
Çalakaşık dalar düğün aşına.
Adam bakar bakar zarfın üstüne;
Sonra Hocaya der ki: - "Yahu, bu ne?
Üzeri yazılı değil bu zarfın."
Hoca içine gömülüp hoşafın:
-"Aceleye geldi, der, af buyurun;
İçi de yazılı değildir onun."

O. V. Kanık

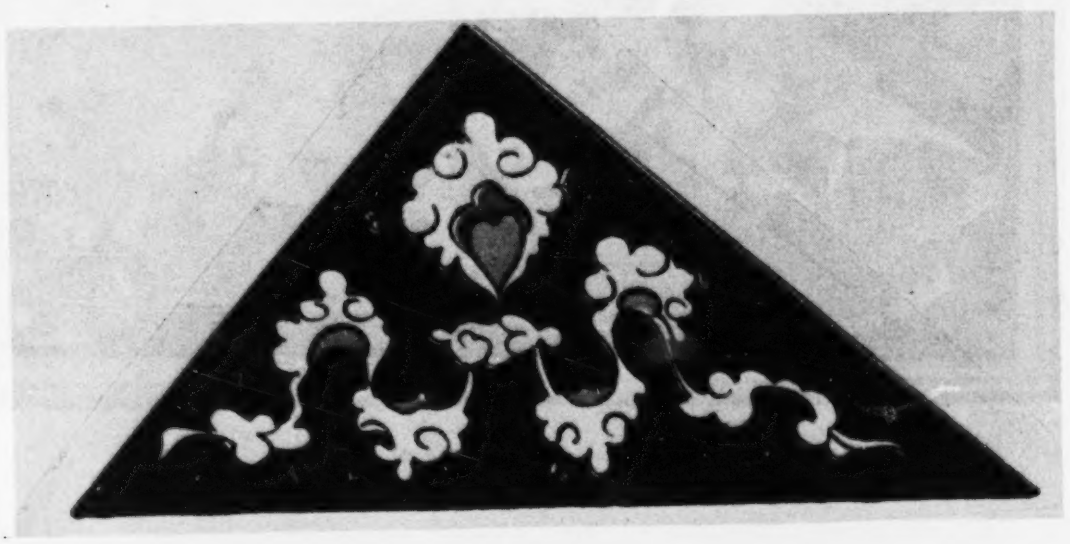

I.

falan, falanca	such and such
zerde	dish of sweetened rice colored with saffron
aş (cp. aşçı)	cooked food
gömülmek	to be burried in

II.

alı al moru mor
düşünüp taşınmak
zihni allak bullak olmak
kapıya (eve) damlamak
eline tutuşturmak
kurulmak
çalakaşık dalmak
yahu

III. Hikâyeyi kendi sözlerinizle anlatın.

"Bir Kervanın Yolda İstirahatı"

ATASÖZLERİ

Acele işe şeytan karışır.
Aç tavuk düşünde darı görür.
Akacak kan damarda durmaz.
Akıllı düşününceye kadar deli çayı geçer.
Akılsız başın cezasını ayak çeker.
Anlıyana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.
Aşığa Bağdat uzak değil.
Atılan ok geri dönmez.
Ayağını yorganına göre uzat.
Az tamah çok ziyan getirir.

Baca iğri olsa da dumanı doğru çıkar.
Bal tutan parmağını yalar.
Balık baştan kokar.
Bedava sirke baldan tatlıdır.
Beş parmak bir olmaz.
Bir kötünün seksen mahalleye zararı dokunur.
Bir çiçekle yaz olmaz, olursa da haz olmaz.
Bir elin nesi çıkar, iki elin sesi çıkar.
Bugünün işini yarına bırakma.
Bülbülü altın kafese koymuşlar, 'Ah, vatanım' demiş,
Büyük başın derdi büyük olur.
Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.

Can çıkar huy çıkmaz.

Çalma kapıyı çalarlar kapını.
Çok bilen çok yanılır.
Çürük tahtaya ayak basma.

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
Damlaya damlaya göl olur.
Danışan dağı aşmış danışmayan yolda şaşmış.
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
Denize düşen yılana sarılır.
Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
Dost ile ye iç, alış veriş yapma.
Düşmez kalkmaz bir Allah.

I.	düş (rüya)	dream
	saz	musical instrument
	ok	arrow
	yorgan	quilt
	tamah	greed
	ziyan	loss
	baca	chimney
	yalamak	to lick
	bedava	gratis, free
	sirke	vinegar
	bal	honey
	haz	pleasure
	huy	peculiarity
	çürük	unreliable
	danışmak	to consult
	sarılmak	to grab
	kovmak	to expel, to chase away

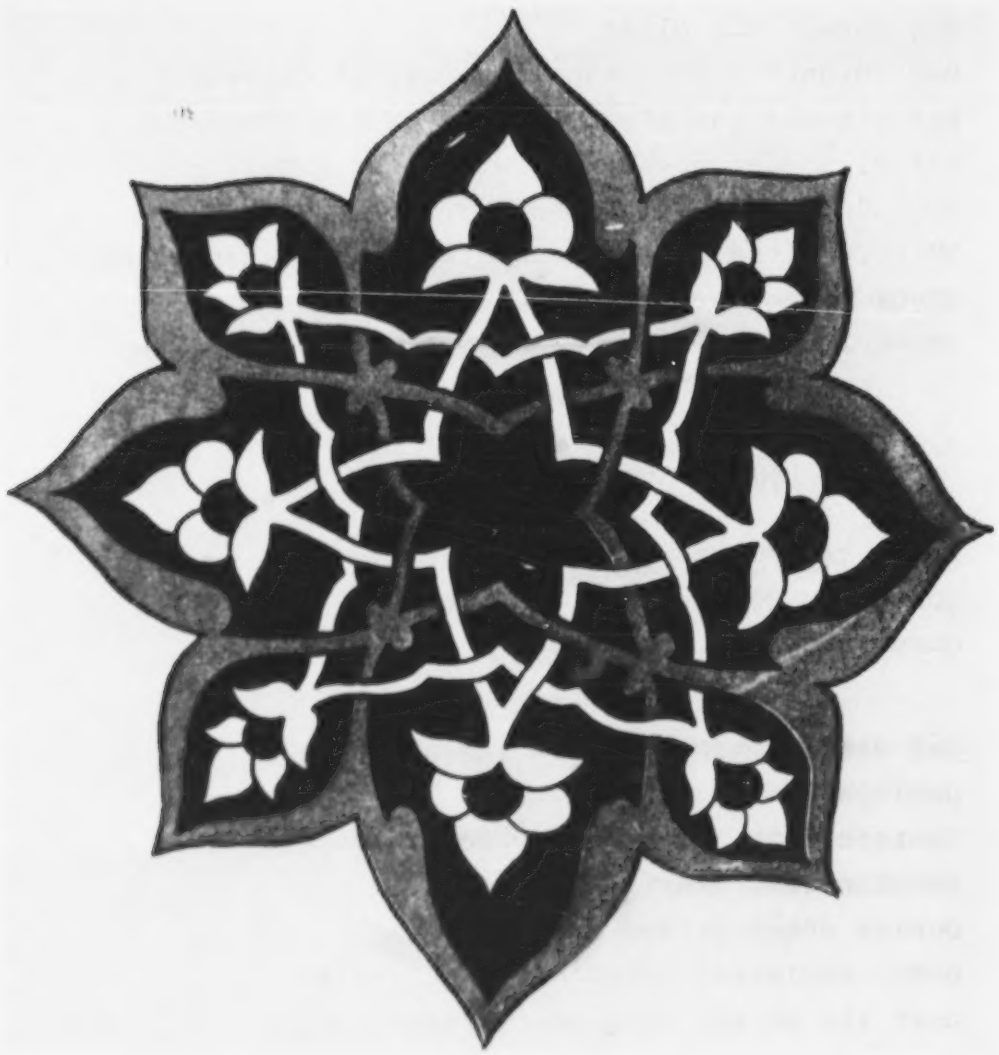

Eski dost düşman olmaz.
Eski hamam eski tas.
Et tırnaktan ayrılmaz.
Evdeki hesap çarşıya uymaz.

Garip kuşun yuvasını Allah yapar.
Gelen geçer, konan göçer.
Gemisini kurtaran kaptan.
Görünen köy kılavuz istemez.
Gülü seven dikenine katlanır.

Hamama giren terler.
Her koyun kendi bacağından asılır.
Her kafadan bir ses çıkar.
Herkesin bir derdi var, değirmencinin de su.

İki cambaz bir ipte oynamaz.
İki karpuz bir koltuğa sığmaz.
İşleyen demir ışıldar.
İt ürür, kervan yürür.
İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir.

Kargayı besle gözünü oysun.
Karga karganın gözünu oymaz.
Kaş yaparken göz çıkarma.
Kazma kuyuyu, kendin düşersin.
Kedi yetişemediği ete, 'murdardır' der.
Kendi düşen ağlamaz.
Kesemediğin eli öp.
Kısmetinde varsa kaşığında çıkar.
Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.
Korkak bezirgân ne kâr eder ne zarar.
Koyuna zorla gönderilen köpekten fayda beklenmez.
Köpeksiz köye kurt gelir.
Köpeği öldürene sürütürler.
Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı de.
Kulun dediği olmaz, Allahın dediği olur.
Kurunun yanında yaş da yanar.

tırnak	finger or toe-nail
kılavuz	guide
diken	thorn
terlemek	to perspire
değirmen	mill
canbaz, cambaz	acrobat
ip	rope
karpuz	watermellon
koltuk	under one's arm, (also armchair)
ürmek	to bark
beslemek	to feed
oymak	to scoop out
kaş	eye-brow
kaz	goose
kazmak	to dig
murdar	defiled
bezirgân (archaic)	merchant
kurt	wolf
sürümek	to drag

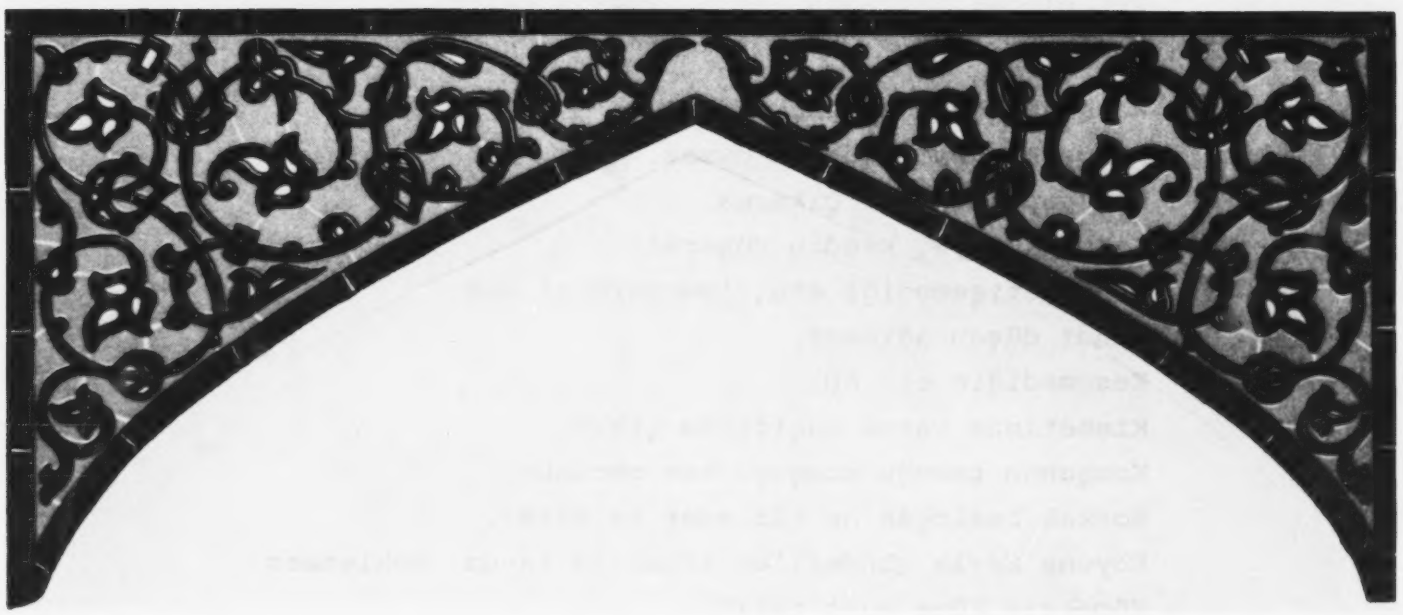

Lâkırdı torbaya girmez,(Âlemin ağzı çuval değil ki bağlayasın.)
Lâkırdı ile pilâv olmaz.

Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
Mum dibine ışık vermez.

Ne ekersen onu biçersin.
Ne fol var, ne yumurta.

Öfkeyle kalkan zararla oturur.

Para ile değil, sıra ile.

Sabrın sonu selâmettir.
Sabreden derviş muradına ermiş.
Sabır ile dut yaprağı atlas olur.
Sakınan göze çöp batar.
Sakla samanı, gelir zamanı.
Sel gider kum kalır.
Selâm verdim, borçlu çıktım.
Seninki can da benimki patlıcan mı?
Sert sirke kendi kabına zarar verir.
Sona kalan dona kalır.
Son pişmanlık ele geçmez.
Söz gümüşse sükût altındır.
Su uyur, düşman uyumaz.
Suyu dolduran da bir, testiyi kıran da.
Sükût ikrardan gelir.
Sütten ağzı yanan yoğurdu üfürüp içer.

Tavşana, 'kaç', tazıya 'tut' demek.
Tavşan dağa küsmüş dağın haberi olmamış.
Tekkeyi bekleyen çorbasını içer.
Tok acın halinden anlamaz.

Ummadığın taş baş yarar.

lâkırdı	talk
torba	cloth bag
biçmek	to reap, to cut out
fol	nest-egg
sabır	patience
murada ermek	to have one's prayers answered
dut	mulberry
sakınmak	to take care of oneself by standing out of the way
çöp	chip, straw
patlıcan	egg-plant
sükût	silence
testi	water-pitcher
ikrar	admitting
üfürmek	to blow
tavşan	hare
tazı	hound
küsmek	to be cross with
tekke	shrine
ummak	to expect
yarmak	to split

Üzüm üzüme baka baka kararır.
Üzümü ye bağını sorma.

Var mı pulun herkes kulun, yok mu pulun, cehennemdir yolun.

Yağmurdan kaçarken doluya tutulma.
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.
Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

Zararın neresinden dönsen kârdır.

İstanbul, Mihrima Sultan Camii (1550)

dolu, tolu	hail
yavuz	bold
yosun	moss
kâr	profit
zararı dokunmak	to cause harm

KÖŞEBAŞI

(Piyes bütüniyle bir mahallenin sokağında geçmekte ve mahallenin 24 saatlik hayatı, insanları anlatılmaktadır. Bu oyunda mahalle kahvesi önemli bir yer tutar.)

BİRİNCİ PERDE

-Öğleden evvel-

GAZETECI: -Yazıyor! Kocasını vuran kadını yazıyor!

BEYAĞABEY: -(Seslenir) Gazeteci!

GAZETECİ: -(Gelirken) Tanin, Tasvir, Vakit, Cumhuriyet...

BEYAĞABEY: -(Parayı verirken) Ver bir Cumhuriyet... (Gazeteci gider. Beyağabey gazeteyi karıştırır.)

KAHVECİ: -Dünya nasıl, dünya? (Sigarasının dumanını savurur.)

BEYAĞABEY: -İngiliz'lerle anlaşma yapıldı; Fransız'larla de konuşuluyor: lâkin doğru dürüst hiçbir şey yok yazılan...

KAHVECİNİN ÇIRAĞI: -(Kahveleri getirir) Beyabey, hoş geldin!

BEYAĞABEY: -Hoş bulduk, Nuri. (Gazeteyi işaret ederek) İlk sayfada kocaman harflerle cinayet... Gazetelerin de tadı tuzu kalmadı...

K. ÇIRAĞI: -Havadis bizim mahallede! Macit Bey...

BEYAĞABEY: -(Gazeteyi bırakır) Eee?...

K. ÇIRAĞI: -Sizlere ömür!

BEYAĞABEY: -Etme yahu?

KAHVECİ: -Kalender adamdı... Allah rahmet eylesin!

BEYAĞABEY: -Çok ağır diyorlardı...

KAHVECİ: -İnme indi adamcağıza...

K. ÇIRAĞI: -Birdenbire çöktü...

BEYAĞABEY: -Kadın çökertti onu: vır, vır, vır...

KAHVECİ: -Yok Beyabey, yaş yetmiş, iş bitmiş... Kaç senedir onlar karı koca. Hem, rahmetlik, öyle senin dediğin vır vırla çökecek adam değildi. İhtiyarladı...

BEYAĞABEY: -Canım, damla damla su bile kayayı oyar. Sen bakma onun son hastalığına... Kadın çökertti onu. Vah vah! Allah rahmet eylesin. Ne iyi adamdı!

KAHVECİ: -"Reis!" diye çağırırdı beni... "Reis!" Ben de ona bizim esnaf diliyle patron derdim. Macit Bey gitti, bizim reislik de gitti. Mahallenin tadı tuzu kalmadı... Eh, bu kadarmış onun da kısmeti.

I.

çırak	apprentice, novice
kalender	carefree
ínme	stroke, paralysis
çökmek	to collapse; to be prostrated by age, grief, etc.
vır vır etmek	to nag
oymak	to carve out

II. Deyimler

Tadı tuzu kalmamak

Sízlere ömür

III. Piyesin bu kısacık parçasında kimlerle karşılaşıyorsunuz? Sahneyí anlatın.

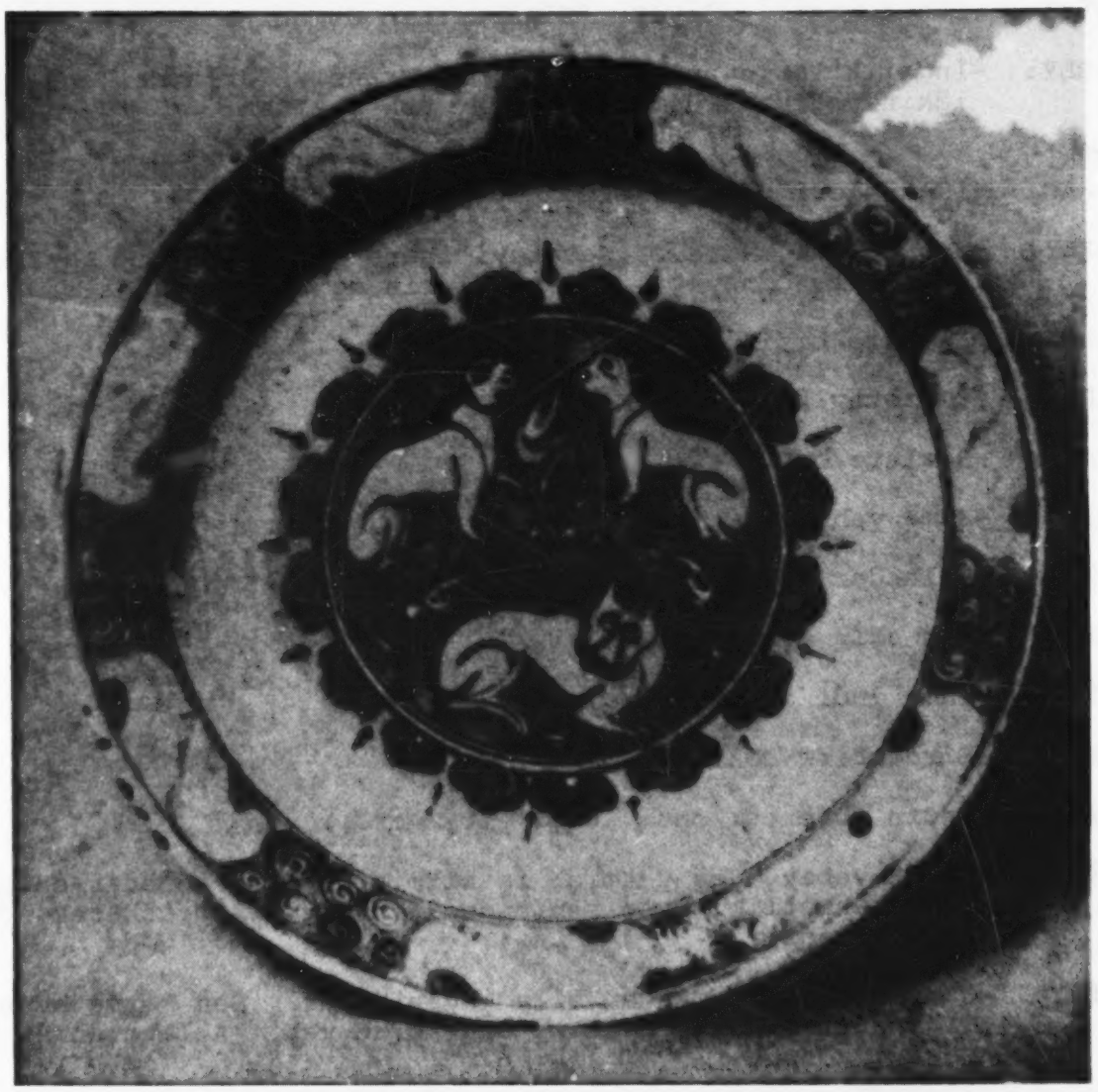

SİNEKLİ BAKKAL SOKAĞI

(Sinekli Bakkal romanında İstanbul'un ikinci Abdülhamit devrindeki hayatı anlatılmaktadır. Okuyacağınız parça bu romanın başıdır.)

Bu dar arka sokak bulunduğu semtin adını almıştır:

-Sinekli Bakkal.

Evleri hep ahşap ve iki katlı. Köhne çatılar; karşıdan karşıya biribirinin üzerine abanır gibi uzanmış eski zaman saçakları. Ortada baştan başa uzanan bir aralık bir geçit olacak. Doğuda, batıda, bu aralık, renkten renge giren bir ışık yolu olur. Fakat sokağın yanları her zaman serin ve loştur.

Köşenin başında durup bakarsanız her pencerede kırmızı toprak saksılar ve kararmış gaz sandıkları görürsünüz. Saksılarda al, beyaz, mor sardunya, küpe çiçeği, karanfil. Gaz sandıkları da öbek öbek yeşil fesleğen ile dolu. Ta köşede bir mor salkım çardağı, altında civarın en işlek çeşmesi vardır. Bütün bunların arkasında tiyatro dekorunu andıran beyaz, uzun, ince minare. Sürülü kafeslerin arkasında kocakarı başları dizili. Arada dikişlerini bırakır, pencereden pencereye bağıra bağıra dedikodu yaparlar. Sokakta ayağı takunyalı, başı yazma örtülü, eli bakraçlı kadınlar çeşmeye gider, gelirler. Saçları iki örgülü kız çocukları, kapı eşiklerinde sakız çiğner; çakşırı yırtık, yalınayak, başı kabak oğlanlar kırık taşlar arasındaki su birikintileri etrafında çömelmiş, kâğıttan gemi yüzdürürler.

Burası dünyanın herhangi yerindeki bir fukara mahallesinden çok farklı değildir. Mahalleli orada muhabbet eder, konuşur, kavga eder, eğlenir.

Halide Edip Adıvar
(Sinekli Bakkal, 1942)

I.	semt	region, neighborhood, quarter
	ahşap	house made of wood
	köhne	antiquated
	çatı	roof
	abanmak	to push with the weight of one's body, to lean forward
	ev saçakları	eaves
	kemer	arch, aquaduct, vault
	loş	gloomy, dark
	saksı	flower-pot
	sardunya	geranium
	küpe çiçeği	fuchsia
	karanfil	carnation
	öbek	heap. mound
	fesleğen	sweet basil
	mor salkım	wisteria
	çardak	trellis, bower
	takunya	sabot
	bakraç	copper bucket
	eşik	threshold
	sakız çiğnemek	to chew gum
	çakşır	trousers secured round the waist in folds and sewn to light leather boots at the ankles
	başıkabak	bare-headed
	yalınayak	barefoot
	çömelmek	to squat
	muhabbet etmek	to chat

MAKEDONYA

Elbasan ve Göriceye gidiyoruz. Şimdi Arnavutluk'ta güvenlik var. Dağlar durulmuş ve tüfek duvara asılmıştır. Elbasan'a doğru yirmi beş otuz kilometrede telefonlu bir jandarma karakoluna rasliyoruz. Türk ve Bulgar delegeleri, dört kişi iki otomobille yolculuk etmekteyiz.

Yolda İşkombi ovası bomboştur. Bu verimli toprak nufus, kurutma ve sulama beklemektedir. Sırtlarda tek evler var. Arnavut yuvası, hep yüksekte ve bir başınadır.

Arasıra, zeytin korularından geçiyoruz ve büyük bir zeytin ormanı içinden Elbasan'a giriyoruz.

Elbasan'dan sonra tırnakla yolunmuş gibi çıplak dağlar, geri kalmış memleketlerin başlıca ayırmaçlarından biri olan ağaç düşmanlığı...

Şurada, burada kırmızı, beyaz ve kara giyinmiş Arnavut erkek ve kadınları, gelincik gurupları gibi duruyor. Tiran'da hemen herkesin bildiği Türkçe, bir kaynak suyunun bitişi gibi, bozula bozula sönüyor.

Sert bir yokuştan sonra Ohri gölünü gördük. Karşıda yüksek vulkan toprağı, üstü karla örtülü, aşağıda bahar akşamının güneşi ve Meybeliada denizinin rengi...

Kenar tepede bir hudut kulübesi var. Ötesi Yugoslavya'dır. Hudut çizgisi Ohri gölünün ortasından geçiyor.

* * *

Görice'ye gece geç vakit geldik.
Görice ve İşkodra Arnavutluğun en bayındır iki şehridir.

Florina'dan Selânik'e giden trene yetişmek için yarın sabah erken kalkağız ve Makedonya dağlarını göreceğiz. Makedonya, Osmanlı saltanatının korkunç kelimesi ve acı anısı!

Hiç görmediğim Selânik için içimde merak ateşi yanıyor.

Sabahleyin yabanî dağları tırmandık. Tepelerin bir dönüş noktasında, tren geçit yerlerindekine benzer bir tahta kapı vardı: Yunan sınırındayız. Bu tahta parçası bir memleketin sonudur.

Bir Arnavut diyor ki:

- Size eski zamandan bahsediyorsunuz. Şimdi otomobile binsen, on saat sonra sınırdayım. Kara listeler, gümrük, pasaport, kargıma aşılmaz bir duvar çıkıyor. İmparatorluk devrinde kollarımı sallaya sallaya Mekke'ye Basra'ya ve Erzuruma kadar giderdim.

Bursa Yeşil Türbedan

Son sert bir çıkış, Makedonya dağları üstündeyiz. Bahar azala azala, ağaçlar çıplaklaşarak ve karalaşarak, kış ormanı içine girdik. Taze harları çiğniyoruz. Şimdi buradan Florina ovaları, bir tayyareden gibi görünüyor. Kapkara ormandan, yemyeşil bahara doğru iniyoruz.

Sırtlardan birine bir köy sığınmış; bütün bacaları tütüyor. Bu bir Bulgar köyüdür ve bir Rum papazın eline verilmiştir.

İşte Makedonya meselesi! Şimdi bu meselenin içinden, tıpkı bu dağdan iner gibi, öyle kolay geçiyorum.

Makedonya, Makedonya, o korkunç isim, bu güzel ve sevgili tabiatı nasıl hatıra getirebilir? Karadeniz tabiatı bundan bin kat daha korkunç değil midir?

Aşağıya bakıyorum. Sırplar önünde geri gelen ordu, o zaman bu yol olmadığı için, işte bu dağların böğrüne saklanıp kalmıştı. Bataklık ve çamur vardı. Askerler at leşinden at leşine basarak yürümekte idiler. Sabahleyin bütün Osmanlı ordusundan, birlikte götürülebilecek bir tek dağ topu. Subay koca Osmanlı imparatorluk ordusunun bu tek topuna hareket emri verdi.

Şimdi o toprakların üstünde bahar, bir gül gibi, bir karanfil gibi açıyor.

Makedonya dağlarının eriyen karlarının serin suları, bu gönül acısını anlamadan akıyor. Kim bilir nereye, Adriyatiğe mi, bizde bir damla tuzu kalmıyan imparatorluk denizlerinden hangisine?

Genç çocuklar, bu sular gibi, okadar yeni, okadar tasasız, eski dağlara yeni yağan karlardan doğuyor.

Her adımda bir kalp kırığı bırakıyorum.

* * *

Florina artık Türk değildir. Şuradan, buradan, Türk evinin bir duvar parçası, bir kerpiç penceresi, kirli çamaşırlar gibi sarkıyor. Arap harfli Florina bedana edilerek Rumcası yazılmış. Yeni yazının çerçevesi altında eski yazının bedanası, akmış bir kan gibi kurumuştur.

Falih Rıfkı Atay

Makedonya

raslamak, karşılaşmak	run into
ova	plain
sırt	slope
koru	orchard
zeytin	olive
tırnak	nail
yolmak	pluck
çıplak	nude
ayırmaç	characteristic
bozulmak	to be spoiled, corrupted
kulübe	hut
çizgi (hat)	line
sınır (hudut)	frontier
bayındır (mamur)	developed
anı (hatıra)	memory
saltanat	Ottoman reign
aşmak	to go over
çiğnemek	tread over
sığınmak	to take refuge
bataklık	swamps
damla	drop
tasa	care, concern
kerpiç	sun-dried bricks
sarkmak	hang down
badana etmek	whitewash
çerçeve	frame

SORULAR: 1. Rumeli nerededir?
2. Yazar buraları gezerken aklından neler geçiriyor?

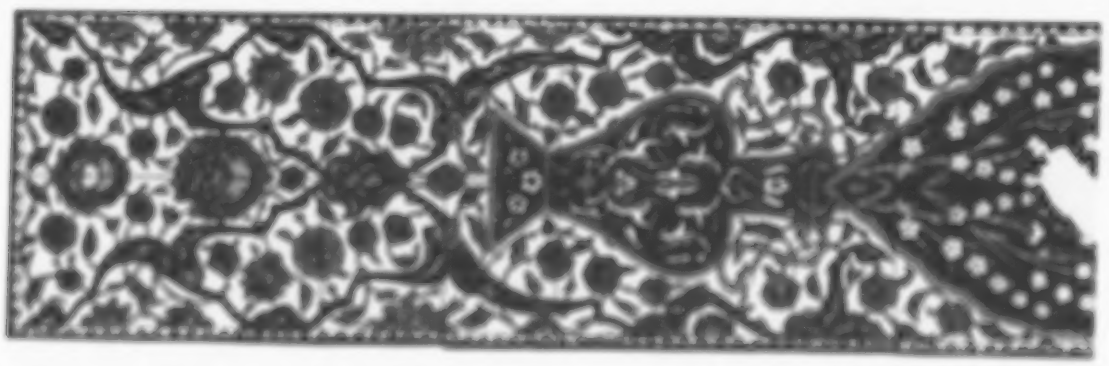

LEYLEK

Geçen gün sokakta, gölgeleri mor ve keskin yapan bir Afrika güneşi aydınlığında yürürken, birden damlar tarafından gelen bir leylek gagası tıkırtısile durdum.

Yıllardanberi özlediği dost sese kavuşan kulağım, bahtiyar ağızların geniş gülüşü ile gerilmişti. Leylek, yaz mevsiminin kuşu değil, yazın kendisidir. Kırmızı gagasının takırtısı, sese çevrilmiş bir sıcak Temmuzdur. Bir baca üstünden ufka çizilen bir leylek şekli, hayale neler hatırlatmaz:

Maviliği içi bayıltan sonsuz, derin bir gök; yeşil ovada gizlenmiş küçük, beyaz bir şehir; yarasaların uçuştuğu, kavak ağaçlarının hafif hafif sallandığı yeşil bir akşam...

Sıcak bir Asya gecesi... Damların yan duvarlarına dayanarak, gizli gizli konuşan ve doğacak bakır bir ayı bekliyen karasaçlı kırmızı dudaklı altın ve mercan gerdanlıklı kadınlar, alçak bir gece göğüne serpilmiş büyük yıldızlar, bütün bu yıldızlar içinde bir leyleğin düşünen gagası.

Şüphesiz leylek, ressam ve şairi, birtakım karışık ve güzel hayallere çağırmak üzere yaratılmış bir kuştur.

Ahmet Haşim
(1884 - 1933)

TURKISH

I.	gaga	beak
	tıkırtı, takırtı	rattling sound
	kavuşmak	reunion
	baca	chimney
	yarasa	bat
	kavak	poplar
	gerdanlık	necklace
	mercan	coral

II. içi bayıltan

III. İngilizcede "Leylek" akla ne getirir?

Türkçedekine benzer mi?

BİR KOŞU ŞAMPİYONASI

Araba, yürümeye başlayınca, elleriyle: Dur! der gibi işaretler ederek soluk soluğa koşan biri ortaya çıkmıştı.

Acaba, arkadaşı arabaya binmişti de, o, yetişememiş miydi? Fakat arabada ona tanıdık çıkan, işaretlerine karşılık veren olmamıştı. Demir kapıyı kapadıktan sonra inzibat vazifesini bitirmiş olan biletçi, bilet alana, almayana, eliyle dürterek soruyordu:

- Bilet, beyim... Bilet almayan... Bilet alalım, beyler...

Tramvaya işaret ederek koşan adam, ümidini kesmemişti. Hâlâ koşuyordu.

Tramvay, her vakit köprü üstünde ağırlaşırken, bu sefer, inadına hızlı gidiyordu. Sanki tramvay da gayrete gelmişti; köprüyü âdeta sekerek geçtik, tramvayda binilecek hal ve inecek de yolcu olmadığı için Karaköy'de durmadık, Voyvoda yokuşunu tuttuk.

Tramvayın arkasından koşan adam da, tramvaya yetişmeyi aklına koymuş olacak ki, bütün hızıyla tabanları kaldırmıştı.

Tramvay yol aldıkça, o, gerilemiyor, bilâkis ileri hamle edip hızını arttırıyordu.

Vatman, onunla alay ediyormuş gibi, Bankalar önünde durmadı ve Şişhane yokuşuna tırmanmağa başladık.

İnatçı adam, hâlâ tramvayın arkasından koşuyordu ve bütün tramvay halkı, bu enteresan maçı, heyecanla seyrediyordu.

Acaba yetişebilecek miydi?

Arka sahanlığın penceresini açmıştık. Ona, ellerimizle işaret ediyor, bağırıyorduk:

- Ha gayret... Ha gayret... Aman kesilme!

İddialı bir maç, bir yarış da ancak bu kadar merak ve alâka ile takip edilebilirdi.

Tramvaydakilerin insafsızlığına şaşıyordum. Kimse elini, zil kayışına götürüp çekmiyordu. Zil çekilse, tramvay durur ve koşan adam da yetişir, binerdi.

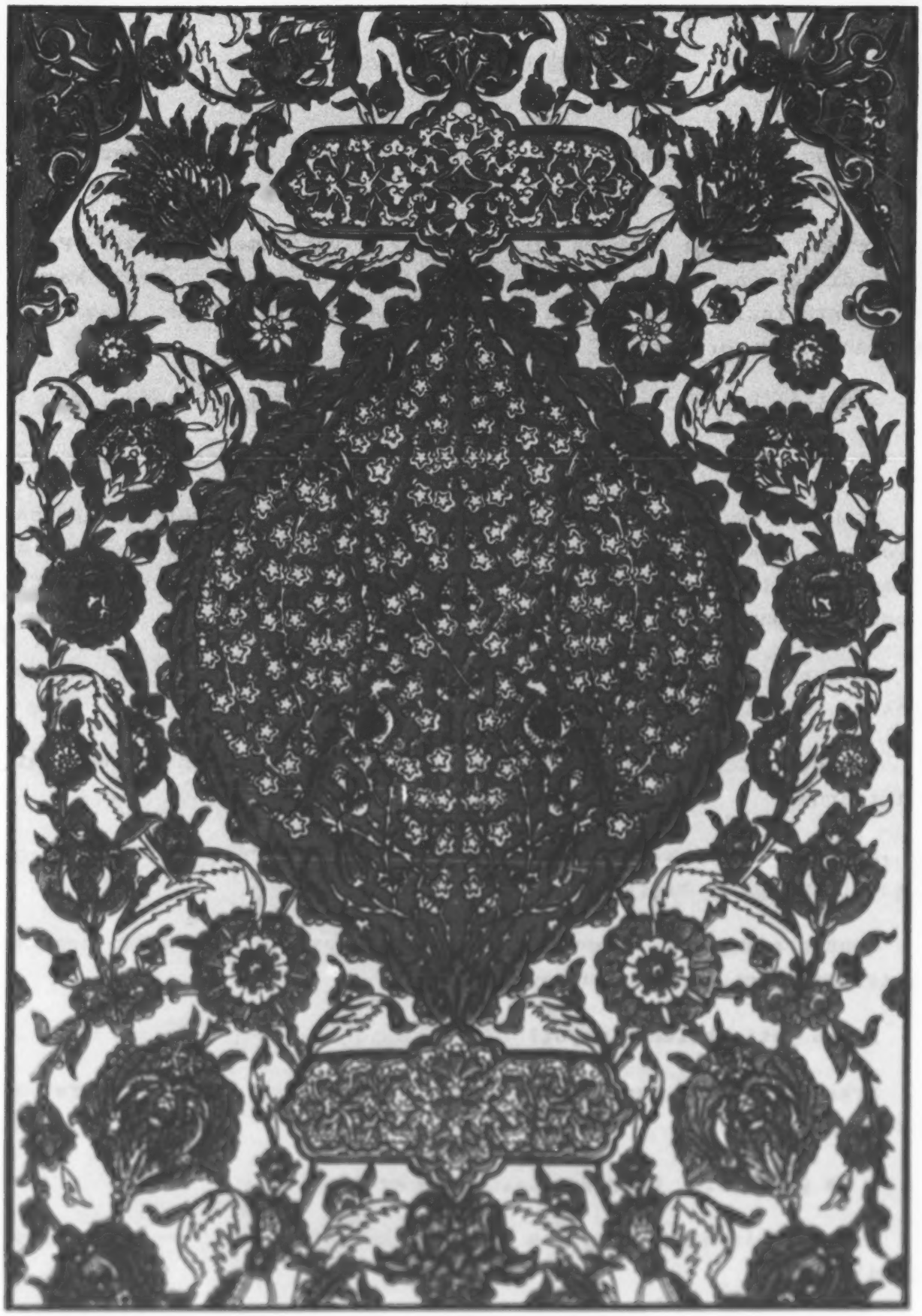

Topkapi Müzesinden

Fakat herkes, onun koşmasını, koşarak yetişmesini, daha doğrusu, yetişemeyip mütemadiyen koşmasını istiyordu.

Adamda göğüs dayanıklığına maşallah... O dik Şişhane yokuşunu, habire tırmanıyor. Yokuşun ortasında durur gibi olmuştu. Biz, kesildi, şişti zannettik. Meğer kuvvetini topluyormuş! Öyle şiddetle ileriye hamle etti ki, tramvayla arasında iki metre mesafe kaldı, kalmadı.

Bir hamle daha etse yetişecek. Biz, el çırparak bağırıyoruz:

- Ha gayret... Atıl ileri... Yetişiyorsun. Ha gayret... Herkesin yüzüne bakarak, kolunu dürterek en aşağı sekiz kere sorduktan sonra, bilet kesme faslını bitiren biletci de alâkadar olmuştu:

- Daireyi geçer geçmez duracağız...

Yokuş yukarı, vatman vites vermişti. Şişhane karakolunun önünde, tramvay, bir otomobile yol vermek mecburiyetinde kalmıştı. Sarsılarak durduk. Tramvayın arkasından çalataban koşan adam, bundan faydalanmak istedi, canını dişine aldı, ileri atıldı. Elini uzattı, kapının kenarındaki demiri yakalıyordu.

Tramvayın içindekiler, bir yarış kazanmış gibi el çırpıyorlardı:

- Yaşa... Ha gayret... Yakala... Atla... Sıçra...

Tramvay halkı, heyecandan yerlerinde duramıyor, sıkışıklığa aldırmıyor, sıçrıyor, tepiniyorlardı...

Fakat vatman da işi inada bindirmişe benziyordu. Araba bir an durdu, vatman, bu gerilemenin acısını çıkarmak istiyormuş gibi eskisinden daha şiddetle vitesi açtı, araba, daireye doğru ok gibi fırladı.

Tramvayın arkasından koşan adam, geride kalmıştı. Tramvay halkı, vatmana kızmamışlardı, bilâkis yarışı hızlandırdığı için âdeta alkışlıyorlardı:

- Haydi gayret... Ha gayret...

Fakat adamcağız bitmişti. Yüzü morarmış, burun deliklerini açarak soluyor, vakit vakit nefesi tıkanmış gibi ağzını açıyordu. Yorulsa da, şişse de, kesilse de haklıydı. Emminönü'nden beri koşuyordu. Voyvoda yokuşu, pek dik sayılmazdı: lâkin Şişhane yokuşunu, tramvayla yarış ederceesine koşarak çıkmak, her babayiğidin yapabileceği işlerden değildi.

Daireyi geçtik: artık tramvay duracaktı. Tramvay halkı, arabanın durmasını istemiyordu. Çünkü yarış bitecekti.

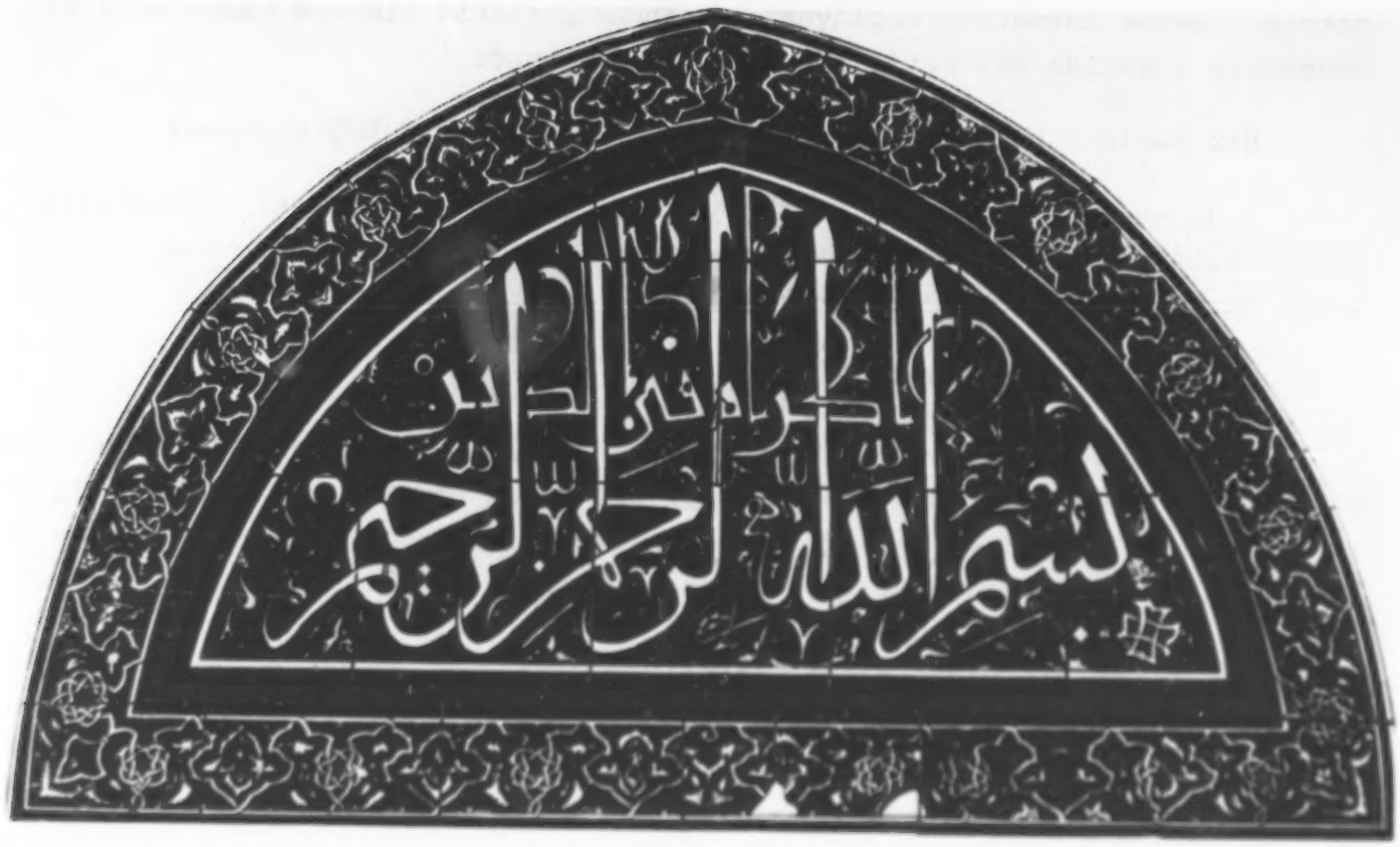

İstanbul Fatih Camiinden (1470)

Biletçi, zili çektiği zaman, herkes, yüzünü buruşturarak birbirine bakıyordu.

Tramvay durdu; kalabalığı yararak esnaf kılıklı biri indi. Tramvayın arkasından koşan adam da nihayet yetişmişti. Kapının kenar demirine yapıştı. Basamağa ayağını attı; yüzü ferahlamıştı. Tramvaydakiler, bir yarış kazanmış koşucuyu alkışlar gibi el çırpıyorlardı:

- Maşallahın var... Yetiştin ya nihayet... Kıyak koşucuymuşsun!

Adam, soluk soluğa tramvaya girmişti; biraz dinlensin, nefes alsın, diye biletçi beklemedi, hemen kutu elinde, yakasına yapıştı:

- Bilet... Bilet almayan...

Adam, istemem; der gibi, başını geriye itmişti; biletçi dikildi:

- Bilet alalım...

- Bilet almayacağım...

- Pason mu var?

- Hayır...

- Anafor yok... Bilet...

Adam, derin bir nefes almıştı:

- Bu tramvayda çemsiyemi unuttum. Onu alıp ineceğim. Biletçi, gözlerini açarak baktı:

- Nasıl çemsiye? Siyah mıydı?

- Evet, siyah çemsiye... Kemik saplı... Biletçi başını salladı:

- Ha! bildim... Ben, onu Eminönü durak yerindeki, kontrol gişesine bıraktım... Git, oradan al...

Zili çekmişti. Adam iki tarafına bakındı, tramvaydan sarsak adımlarla indi, fakat yürüyemedi, hareket eden tramvaya baktı, baktı; kaldırımın üzerine çöktü yıkıldı!

MAHMUT YESARİ
(Misak Mikâyeleri Antolojisi'nden - 1955)

I.	inzibat	M.P.
	kesilmek, çıkmak	to be exhausted
	hamle	move
	dürtmek	prod
	âdeta	almost
	sekmek	to skip, to hop
	dayanıklı	enduring
	sahanlık	platform of a streetcar
	insaf	mercy
	sarsmak	to shake
	sıçramak	to leap
	tepinmek	to kick and stamp feet
	ileri atılmak	to leap forward
	el çırpmak	to clap hands
	babayiğit	brave
	kalabalığı yarmak	to push through a crowd
	anafor	illicit gain
	sap	handle

II. tabanları kaldırmak
gayrete gelmek
ha-bire
... faslını bitirmek
çalataban koşmak
canını dişine almak (takmak)
işin inada binmesi
acısını çıkarmak
yüzünü buruşturmak

III. Kendinizi (1) Koşan adamın, (2) Tramvaydaki bir yolcunun yerine koyarak hikâyeyi anlatın.

KAYIP CÜZDAN

-Şimdi, canım, şimdi elimde idi. Vapura binmeden çıkardımdı. Köyde kasap bile bozmadı... Gene cüzdana koymuştum; pek iyi biliyorum... Fakat sonra ben cüzdanı nereye koydum... İşte; herzamanki yerinde değil... Hervakit sol cebime koyarım... Acaba vapura yetişeyim diye sıkı yürüyordum... düştü mü? düşürdüm mü? Sen bilirsin Tanrım... Bak şu işe! Vergi kâğıtları, kaynanamın aylığı, evin kontratı... Benim dört banknot... Of... Gene bu sabah tersinden kalkmışız... (Pantolonunun art cebini yoklıyarak)... Hay şeytan hay... İlkin nerede çıkardımdı?... Dur düşünelim...

- (Bu aralık ötekinin, berikinin baktığını görerek) Aman bu herifler de...

- (Ceplerini bir daha arayarak) Yo... k... Yo... k... Yok; ya düşürdük, ya kaptırdık... Mutlaka çıkarken... Sanki baskıya girmişiz gibi... Değil cüzdanı, insanın ciğerini söküp alsalar duyulmıyacak...

- (Dilenci çocuğu yılışarak): Beyfendi, inşallah bulursun...

- Şimdi...

(Hamal hızla geçerek): - Varda!...

(Dişlerini sıkar):

- Şimdi...

- (Otomobil kalın kalın öterek): Tarı... Tarı...

- (Duvara dayanarak)... Kelle götürüyor sanki...

(Bir omuz; hâlâ iç cebinde tuttuğu elini birdenbire çikararak):

- Oha!...

- (İhtiyar bir kadın): Baksana oğlum, Kabasakala buradan gidilir mi?...

- ?...

- (Gezgin kitapçı): Türkçe, arapça, almanca, fransızca öğretiyor, kırk paraya...

- ... ?...

- Acıbadem kurabiyem...

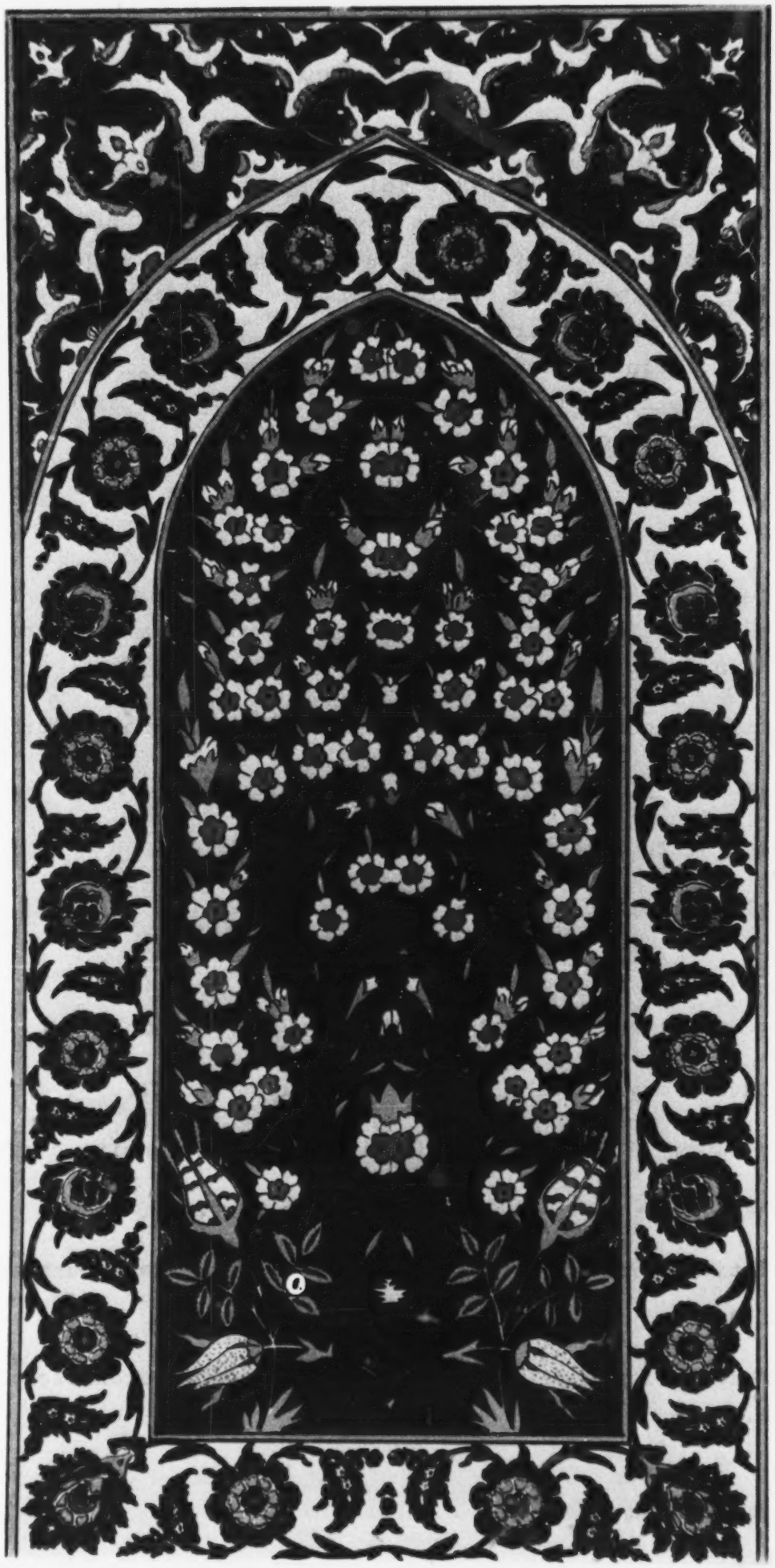

- ?... ?...

- (İki üç tanesini birden uzatarak, çabuk çabuk): Baston, baston.

- ?...

- (Dostlardan biri): Ne oldun? Bir şey mi var?

- (Kızgın): Cüzdanı kaybettim...

- Nerede?

- Canım, cebimde idi...

- İyice aradın mı? Telâşla insan...

- Bir saattir arıyorum, hangi telâş?...

- Çok bir şey var mıydı?

- Vardı ya...

- Vah vah... Şimdi ne yapacaksın?

- Gazetelere ilân vereceğim...

- Allah akıl versin...

(Ertesi gün dostlarından olan o adama gene raslar):

- Buldun mu?

- Buldum ya...

- Ya gazetedeki ilân?...

- Oldu bir şey... Ama ben de kendi kendime diyordum... Aranırken sağ elim pek fazla boşluğa gidiyordu... (Ceketin iç tarafından göstererek): Meğer bu cebim delinmiş, oradan aşağıya akmış...

Ahmet Rasim
(1864 - 1932)

I.	cüzdan	wallet
	vergi	tax
	herif	fellow, bum
	kapmak	to snatch
	baskı	press
	ciğer	lung
	yılışmak	grimming
	kurabiye	cookie
	badem	almond
	ilân	advertisement

II. Tersinden kalkmak
öteki beriki
"Kelle götürüyor sanki"

III. Vapur iskelesinde gelen-geçeni anlatın.

Ürgüp

YADELDEN SILAYA GİDERKEN

"Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var...,
Diye ağladığın gün gözümde yandı, anne!
Öksüz gönlümde yine bir dert uyandı, anne!

Artık avutmuyor beni ne gül, ne bahar...
Şu öksüzlük acısı derin, çok derin, anne...
En sonra işte çıktı söylediklerin, anne!

Ölümün kanlı yüzü sırıtıyor karşımda;
Bilmiyorum varlığım alevden bir gölge mi?
Niçin sürükler beni bilmiyorum bu gemi?

Dumanlı bir hatıra titriyor gözyaşımda,
Haykırıyor gönlüme engin denizler, dağlar:
"Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var...,

Ömer Bedrettin
UŞAKLI
(1904 - 1946)

I.

il, el	province
yadel	distant foreign place
sıla	one's native home
öksüz	orphan
avutmak	to comfort
sırıtmak	to grin
alev	flame
sürüklemek	to drag
haykırmak	to scream

II.

gözünde yanmak
söylediği çıkmak

III.

Şair ne anlatmak istiyor?

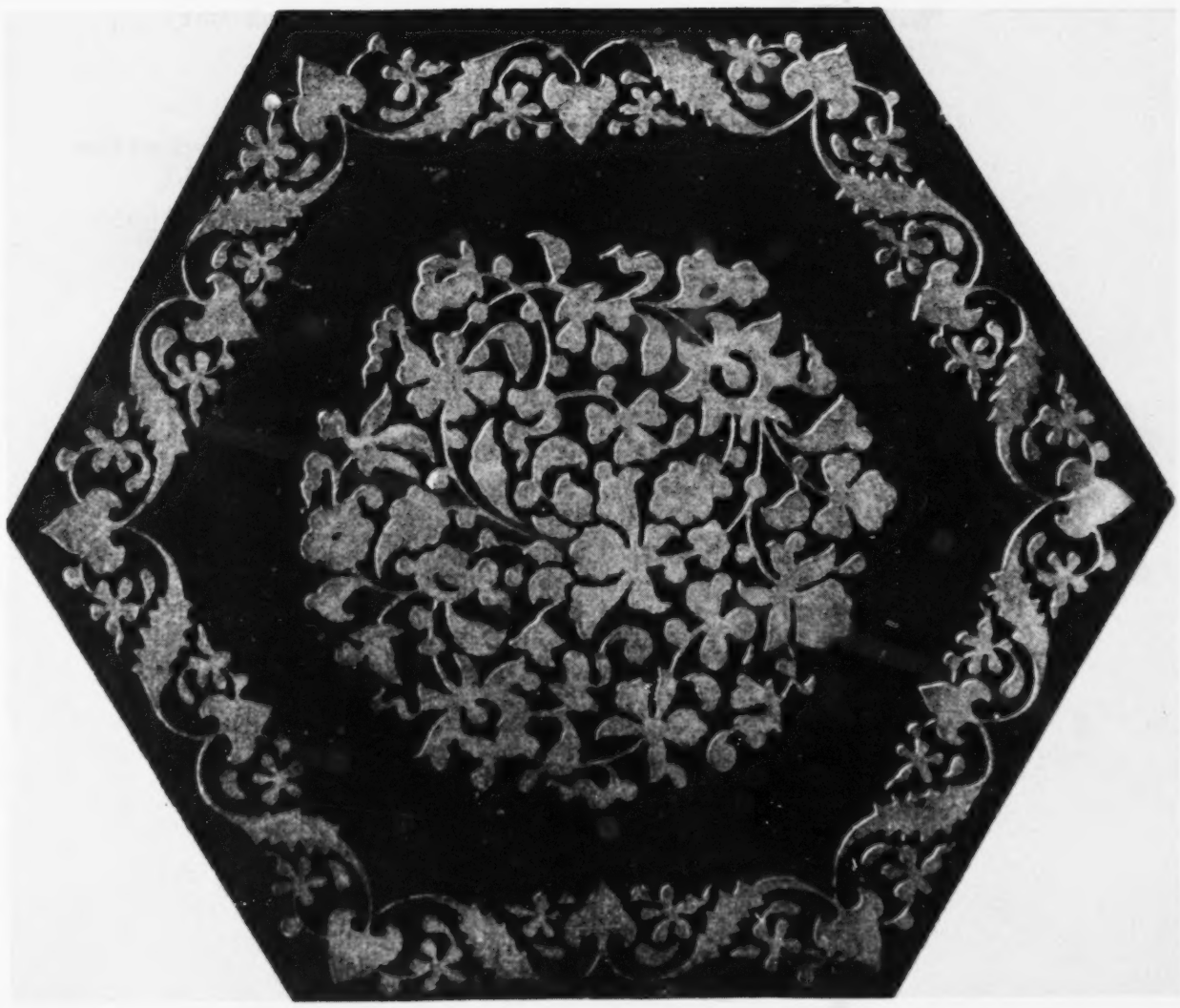

ANT

(Ömer Seyfettin, okulda arkadaşlarının birbirleriyle kan kardeşi olduklarını görür. O da bir arkadaşı ile kan kardeşi olmak ister.)

Arkamızdaki evlerin sahibi Hacı Budaklar'ın benim kadar bir çocukları vardı ki en çok adı hoşuma giderdi: Mıstık... Hepimizden kuvvetli o idi. Sanki adı gibi her tarafı yuvarlaktı; başı, kolları, bacakları, vücudu... hattâ elleri... Bütün çocukları güreşte yenerdi. Yazın her Cuma sabahı büyük bir deste söğüt dalı getirirdi. Bu dallardan kendimize atlar yapar, cirit oynar, yarışa çıkardık. Yarışta da hepimizi geçerdi. Onu hiçbirimiz tutamazdık. İşte yine böyle bir Cuma günü Mıstık, söğüt dallariyle geldi. Ben en uzununu kendime ayırdım.

... Kendi atımı yapıyordum. Mıstık'la diğer çocuklar sıralarını bekliyorlardı. Nasıl oldu, farkına varmadım, söğüdün kabuğu birden yarıldı. Arasından kayan çakı sol elimin şahadet parmağını kesti. Sulu, kırmızı bir kan akmağa başladı. O saatte aklıma bir şey geldi: andiçmek... Parmağımın acısını unuttum. Mıstık'a:

-Haydi, dedim, hazır elim kesildi. Kan kardeşi olalım. Sen de kes...

Tereddüdetti. Siyah gözlerini yere dikerek, büyük yuvarlak başını salladı:

- Olur mu ya?... Ant için kol kesmek lâzım...

- Canım ne zararı var? diye ısrar ettim, kan değil mi? Hepsi bir. Ha koldan, ha parmaktan... Haydi, haydi...

Razı oldu. Elimden aldığı çakı ile kolunu, hattâ biraz derince kesti. Kanı o kadar koyu idi ki akmıyor, bir damla halinde kabarıyor, büyüyordu. Parmağımın kanı ile karıştırdık. Evvelâ ben emdim. Bu, tuzlu, sıcak bir şeydi. Sonra o da benim parmağımı emdi.

Bilmiyorum aradan ne kadar zaman geçti. Belki altı ay... belki bir yıl... Mıstık'la kan kardeşi olduğumuzu âdeta unutmuştum. Gene birlikte oynuyor, mektepten eve birlikte dönüyorduk. Bir gün hava pek sıcaktı. Büyük Hoca bizi yarım azadetti. Tıpkı Perşembe günü gibi... Mıstık'la sokağın tozları içinde yavaş yavaş yürüyorduk.

... Büyük, geniş bir yoldan geçiyorduk. Kenarda, yıkılmış bir duvarın temelleri vardı. Birdenbire karşıdan iri, kara bir köpek çıktı. Koşarak geliyordu. Arkasından, birkaç adam, kalın sopalarla kovalıyorlardı. Bize: "Kaçın, kaçın, ısıracak..." diye bağırdılar. Korktuk, şaşırdık. Öyle kaldık.

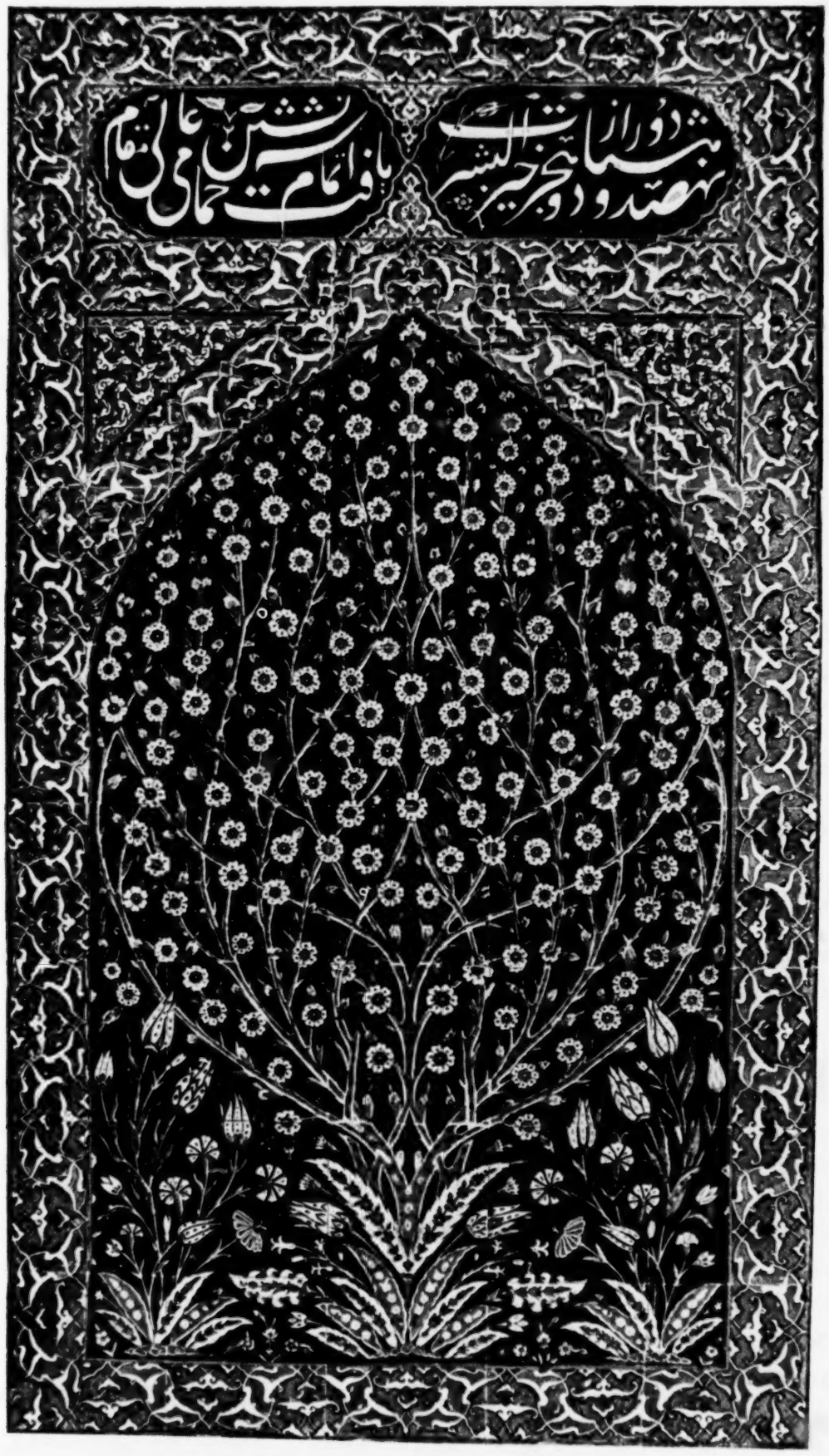

Topkapı Sarayından (1525)

Evvelâ ben biraz kendimi toplıyarak: "Aman, kaçalım..." dedim. Gözleri ateş gibi parlıyan köpek bize yetişmişti. O vakit Mıstık: "Sen arkama saklan!" diye haykırdı, önüme geçti. Köpek onun üzerine hücum etti. İlkin hızla birbirlerine çarptılar. Sonra tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı.

Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvarlandılar. Bu muharebe bana pek uzun geldi. Titriyordum. Sopalı amcalar yetiştiler. Köpeğe kollarının bütün kuvvetiyle birkaç tane indirdiler. Mıstık kurtuldu. Zavallının kollarından, burnundan kan akıyordu. Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, ağzı yerde, dörtnala kaçtı. Mıstık: "Bir şey yok... Acımıyor... Biraz çizildi..." diyordu. Evine götürdüler, ben de hemen evimize koştum.

Ertesi günü Mıstık mektebe gelmemişti. Daha ertesi günü gene gelmedi. Anneme Hacı Budaklar'a gidip Mıstık'ı görmemizi söyledim. "Hastaymış yavrum, dedi, inşallah iyi olunca gene oynarsınız, şimdi rahatsız etmek ayıptır."

Ondan sonra ben, her sabah Mıstık'ı iyileşmiş bulacağım ümidiyle mektebe gittim. Fakat heyhat!... O hiç gelmedi. Köpek kuduzmuş. Baktırmak için Mıstık'ı Bandırma'ya götürdüler.

Oradan İstanbul'a göndereceklerdi.

Nihayet bir gün işittik ki, Mıstık ölmüş...

Ömer Seyfettin
(Mahçupluk İmtihanı, 1938)

Selçuk hükümdarı Alâaddin
Keykubat camiinden

TURKISH

I.	yenmek	to defeat
	söğüt	willow
	cirit	game of jereed
	yarış	race, contest
	yarılmak	to split open
	şehadet parmağı	index finger
	andiçmek	to take an oath
	tereddüt etmek	to hesitate
	ısrar etmek	to persist, to insist
	kabarmak	to rise, to swell
	emmek	to suck
	azadetmek	to set free
	temel	foundation
	sopa	stick, club
	kovalamak	to chase, to pursue
	ısırmak	to bite
	hücumetmek	to attack, to assault
	saklanmak	to hide (oneself)
	haykırmak	to cry out
	titremek	to tremble
	yere yuvarlanmak	to topple over
	heyhat	alas
	kuduz	rabid

II. gözlerini yere dikmek
göz dikmek
kendini toplamak
dört-nala kaçmak

III. a. Bu hikâyeye Ömer Seyfettin niçin "Ant" adını koymuş?

b. Bir köpeğin kudurduğu nelerden belli olur?

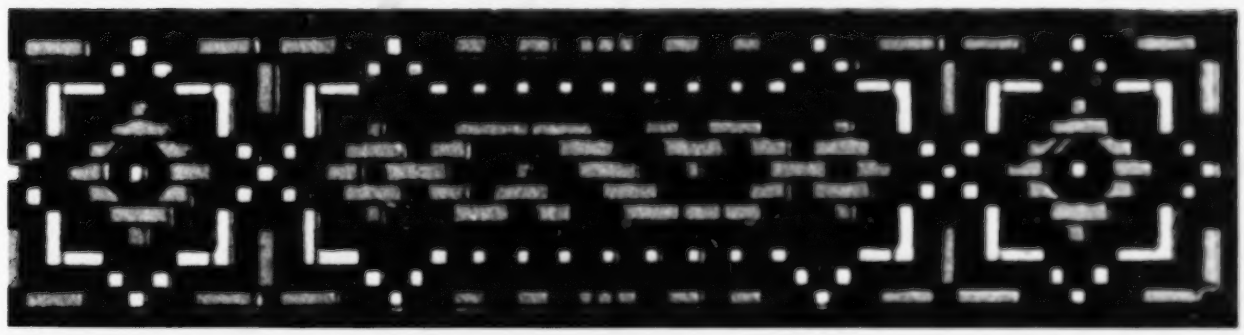

YAPTIĞINI KÜÇÜK GÖREN ADAM

Bir gün Anadolu bozkırlarının ortasında eşeğinin sırtında ayaklarını sallıya sallıya giden bir köylü ile yarenlik etmiştim. Köylünün bir gözü kördü. Fakat bu körlük belliydi ki bir kazanın eseridir. Onunla öteden beriden konuştuk. Hiçbir mesele için hayret etmiyordu. Onun kâmusunda şaşmak kelimesinin manası yoktu.

- Askere gittin mi, dedim.

- He, dedi.

- Muharebeye girdin mi? dedim.

- He, dedi.

- Gözün de muharebede mi yaralandı, dedim.

- Cık, dedi.. O budağa takıldı..

Çok soğukkanlıydı, ona sordum:

- Nereleri gördün?.

- Eh, dedi, biraz..

- Kafkası..

- Ke..

- Galiçyayı!

- He..

- Yemeni..

- He..

- Çanakkaleyi..

- He..

- Arnavutluk..

- He..

Biraz gördüğü buydu..

Yaralarını sordum:

- Kaç yaran var?

- Yaralandık işte.. Ne bileyim.. Bizi hastanede yatırdılar. Sonra iyi olduk.. Kaldırdılar, taburcu ettiler, asker böyledir.. Çıktık, gene gittik, muharebe ettik, yaralandık, gene hastaneye yattık.. Yaraların sayısını ancak hekim bilir. İnsan misket yağmuruna tutulur da kaç tane yaralandığını bilir mi?.

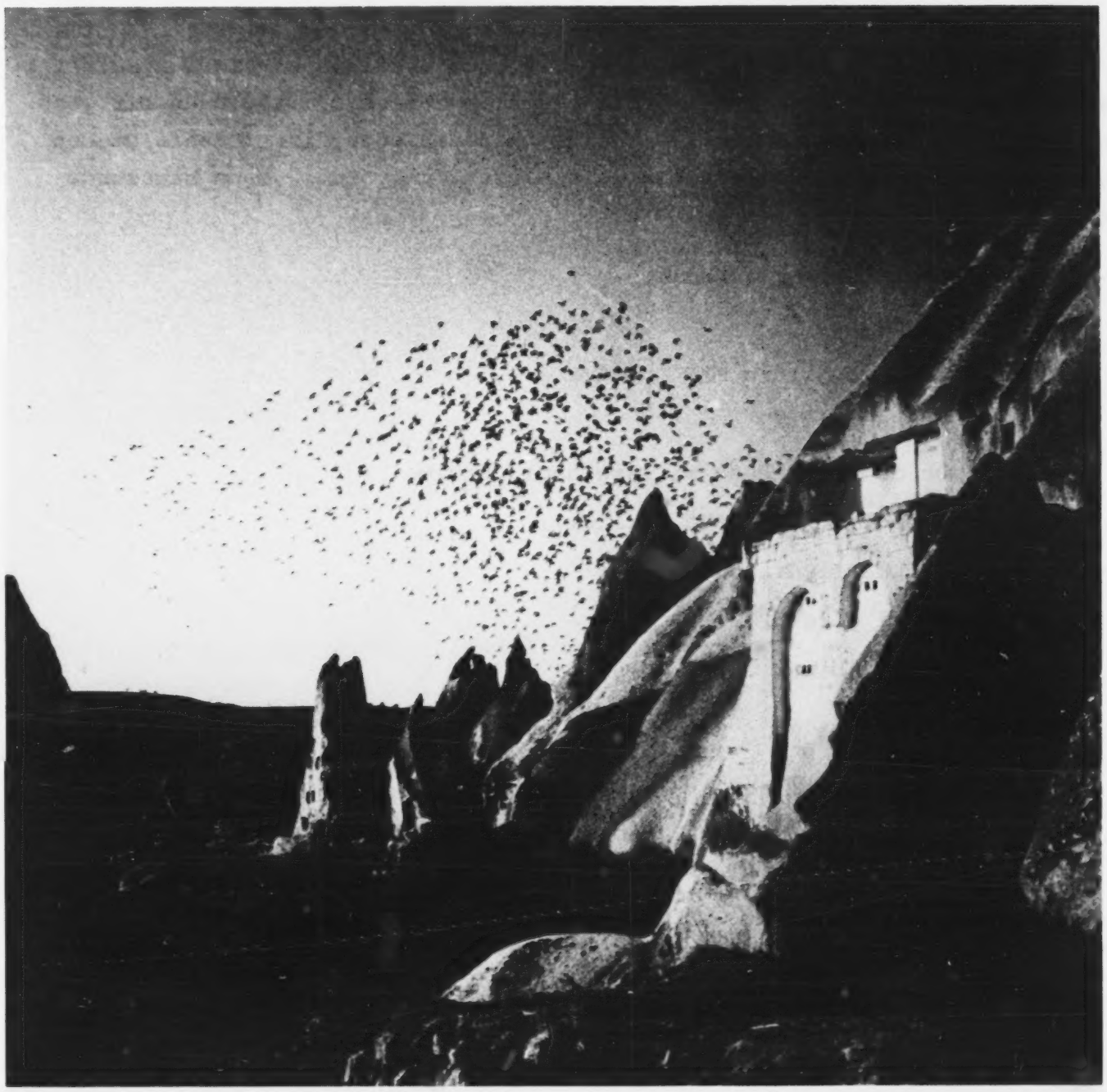

Gün doğarken Mucur

- Peki, dedim, bunları bilmezsin, fakat gözün nasıl budağa takıldı, onu bilmez değilsin ya!

- Budağa takıldı, dedik.

- Amma nasıl takıldı?

- Takıldı işte..

Merak ettim:

- Nerede, bağda, bahçede mi?

- Galiçya'da...

Galiçya, ağaç, kafa, bir türlü aklım almıyordu.

Sordum:

- Galiçya'da bu iş nasıl oldu?

- Anlatmağa değmez, geçmiş gün!

- Anlat, anlat..

Bir sigara verdim, bir tane de kendim yaktım, onu dinledim:

- Galiçyada idik, tarassut için beni batarya kumandanı piyadelerin olduğu yerde bir ağaca çıkarttı. Ben oradan telefonla mesafeyi haber veriyordum, topçular piyademizi kırmasın diye.

Muharebe başladı, ileri geri yürüyüşler oldu. Bizim piyadelerin yerini düşman askerleri aldı. Telefonla haber verdim. Piyadeler en çok benim olduğum ağacın dibinde birikiyorlardı.

Haber verdim.. Aşağıdan da kurşunlar vızır vızır işliyordu. Bir yandan da bizim karakızlar (topçular 75 milimetrelik sahra toplarına karakız derler) başladılar mı ateşe.. Sonuna kadar haberleri verdim.

- Peki bak, dedim, bu yara da muharebede olmuş..

- Muharebede amma, gözüm budakla yaralandı. O muharebe yarası sayılmaz. Askerliktir, hepsi olur.

Bunları, bu sabah tarlaya gittim, çapa çapaladım, eşeği tımar ettim, der gibi çalımsız bir üslûpla söylüyordu.

Biz konuşurken tren geçti.

- Nasıl, dedim, iyi mi?.. Aynı gülüşle cevap verdi:

- İyi kâr ediyoruz.

İyi kâr ediyoruz sözü donuktu, fakat bu donukluk gösterişsiz ve için için gelen bir aydınlıktı.

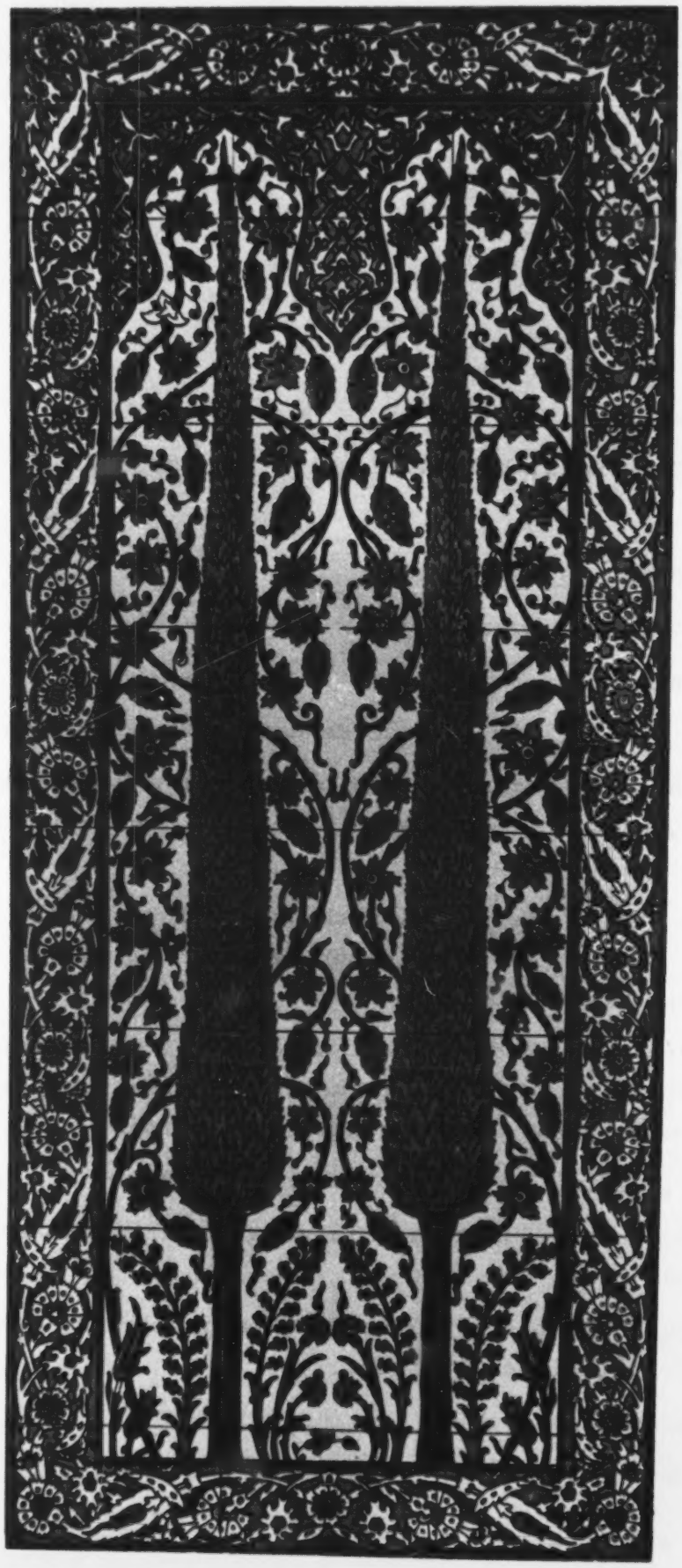

Topkapı Sarayından

Bu köylü benimle niçin böyle konuştu. Onu böyle donuk, dünyayı ve kendini mühimsemiyen adam haline koyan ne idi?

Uyduruyor muydu? Hayır..

Sadece yaptığını şatafatlandırmıyor..

O yaptığını değil, yapacaklarını sfenks sükûtu içinde bekliyen adamdır.

Bu adamın karakteri bir fert terbiyesi değildir. Bu adamın hayat karşısındaki görüşü bir basit istidat meselesi değildir. O, tamamen tarihe mal olan bir cemiyet ruhunun ifadesidir.

Bütün hayatı, bütün tarihi cüretle geçen ve tarihe değil, yaptığına bile bir kere dönüp bakmağa vakit bulamıyan, durup dinlenip de bir kere geçmişle öğünmeğe zaman harcamıyan bir cemiyetin oluşundan bir parçadır.

O, bunun için yaptığını küçük görüyor. Devir açıp, devirler kapayan bir cemiyetin çocuğu kendini insanlarla değil, devlerle ölçer.

Onun içinde şuura çıkmıyan bir mukayese dalgalanıyor ve utanışı, yaptığını küçük görüşü bundan ileri geliyor.

Sadri Ertem

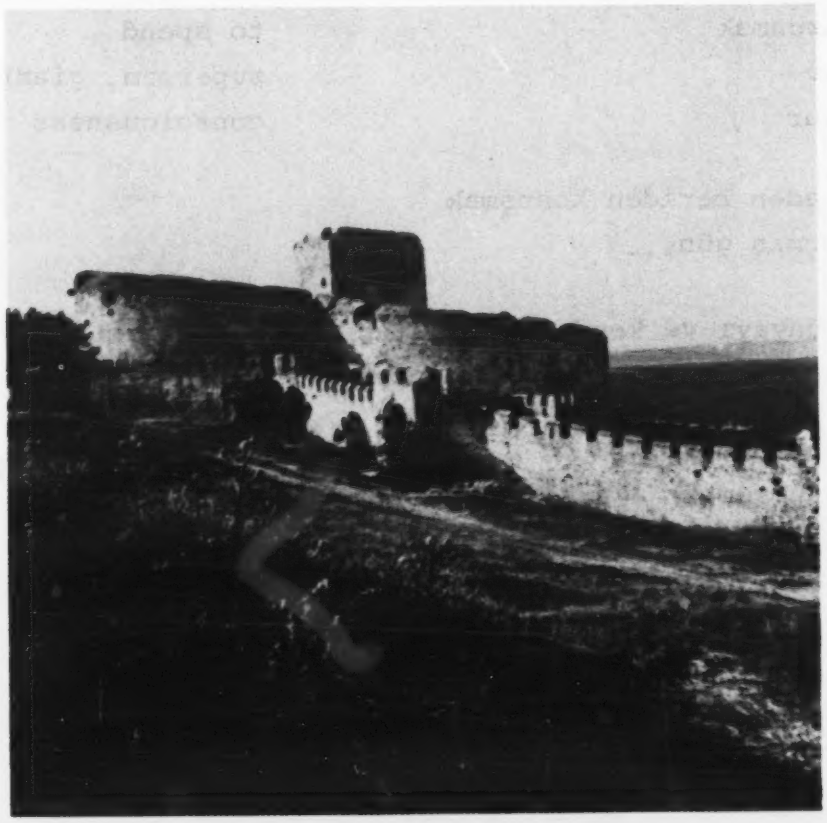

Çanakkaleden

I.

yarenlik etmek	to chat
kamus	lexicon
yara	wound
takılmak	to be stuck, to be caught on
taburcu olmak	to be discharged from hospital, etc.
misket	grapeshot
tarassut	observation
piyade	infantry
topçu	artillery
dip	end, foot of
tımar etmek	to groom animals
çapalamak	to hoe
çalım	arrogance
kâr etmek	to profit
mühimsemek	to take seriously
uydurmak	to contrive
şatafat	ostentation
istidat	aptitude
övünmek, öğünmek	to brag
fert	individual
cüret	courage
harcamak	to spend
dev	superman, giant
şuur	consciousness

II. öteden beriden konuşmak
geçmiş gün...

III. a) "Dünyayı ve kendini mühimsemeyen adam" ın hikâyesini kendi anladığınız gibi anlatın.

b) mühimsemek
küşümsemek
azımsamak
çoğunsumak
iyimsemek
kötümsemek

deyimlerini inceleyin

D Ö N Ü Ş

Saatıma baktım: 24 e 10 dakika var.

Karım anladı. Geç olmuştu. Elindeki yün örgüyü topladı. İzin istedik. "Erken daha" dediler. "Yarın pazar" dediler. Onlar da kalktı. "Geç olmuş, biz de gidelim" diye katıldılar bize.

Konukluğa gittiğimiz ev, kentin dışında idi. Gelirken taksi tutmuştuk. Ama şimdi gitmek güçtü. O gece tanıştırıldığımız öbür konukların otomobili vardı. "Sizi götürelim" dediler.

Yalancıktan, "Yok, sizin yolunuzu uzatmıyalım. Köşebaşına kadar yürürüz deyince üstelediler. "Öyle şey olur mu?"

Evin küçük oğlu uyumamıştı. Ayrılırken, "Amca, bak ama, bu müziğin masalını anlatacaksın sonra bana" dedi. Havaya kaldırdım, "Kara atların masalını mı?" dedim, "Sen bu gece uyu, yarın gelir plâğı koyar, kapıyı da kapatırız. Sonra kara atların masalını başından sonuna kadar bir güzel anlatırım."

Ayrıldık.

Otomobil bahçenin dışında idi. Karı, koca önden gittiler. Koca, direksiyona geçti. Kapıları açtı, "Buyurun," dedi. Ben karımla arkaya oturdum. Karısı öne, kocasının yanına geçti.

Bay Murat direksiyona yumuldu. Arkadan saçsız başı yıldız ışığında bile parlıyordu. Karısı Bayan Sultan yarım yan döndü. İri bukleli saçlarının taze kokusu geliyordu. Gözlerinin altındaki mor halkaları göstermeden, bakışlarını yola dikti. Hep öyle kaldı.

Bay Murat bir emir eri gibi bekliyordu. Sultan.

Farları yak, dedi. Karım sessizliği bozdu. "Ne güzel arabanız var, ne kadar temiz kullanmışsınız, sanki yeni," deyince, Sultan sözü aldı:

"Modeli eskidi kardeş. Temiz olmasına temiz ama, insan yeni modelleri görünce soğuyor arabadan."

- Isındı artık, gazla,

- Peki canım.

Sultan'ın emirleri arasıra çakan şimşek gibiydi.

Muradiye Türbesinden

Murat'ın çıplak başından aşağı -bana öyle geldi- bir kamçı soğukluğuyla iniyor, direksiyona sinmiş Murat'ı sarsıyordu.

Karım sordu:

- Neden ehliyet almadınız?

Sultan gülümsedi:

- Üç yıl öncesine kadar hemen hergün kullandım arabayı. Motor bilgime diyecek yok. Araba ne zaman aksasa Murat'a ben söyler, yaptırırım. Gerçekten o sıralarda sınava girsem hemen ehliyet alırdım. Sola yanaş. Yavaşla. Sağ açık. Ama araya ölüm girdi. Babamı kaybettim. Ondan sonra herşeyden soğudum. Vitesi üçe al. Arasıra kullanıyorum. Geçen yaz Giresun'a gittik. Oralarda hep ben kullandım. Yavaşla. Yollar ıssız olunca kullanıyorum. Şehir içinde hiç denemedim. Heatingi aç. Bilmem hiç Karadeniz kıyılarını gördünüz mü? Çok güzel yerler. Dur, önden gelen var. Selektörleri yak. Söndür. Ne diyordum? İnsan doğaya doyamıyor. Yemyeşil her yan. Bu yıl yine istiyoruz. Siz de bir araba alın canım artık. Taksitle veriyorlar. Murat bunu Almanya'dan getirtti. Kullanmış arabayı öğütlemem. Bakın bu arabanın motoru açılmış değil. İyi bakmanın da etkisi var. Arkadaki araba geçmek istiyor. Bırak geçsin. Eğer bir araba alırsanız size öğüdüm şu: Aranızda bir anlaşma yapın. Arabayı ne zaman kimin kullanacağını saptayın. Çok güç oluyor. Dört yol ağzına geliyoruz. Sağ açık. Sol da açık Geç. Murat'la çok tartışırdık. Gülmeyin. Evet, bazen birbirimizi kırdığımız da oldu. Şimdi sağa sap. İşaret ver. Şu araba geçsin. Araba kullanmak çok zevkli bir uğraşı. Gideri insanı üzüyor ama, ne de olsa insan arabasına atladı mı, istediği yere gidiyor. Heatingi kapa... Sağa yanaş. Ben sizin bir araba aldığınızı işitmiştim. Geçen yıl, birisi söylemişti.

- Nerede kardeş? Araba kim, biz kim?

- Öyle demeyin canım. Karıkoca çalışıyorsunuz. Birkaç bin lira verdiniz mi gerisini taksitle ödeyebiliyorsunuz. Murat size aracı olsun. Bizim tanıdıklar var. Viraji yavaş dön. Biz de yardım ederiz. Ne olacak? Yazları birlikte gezilere çıkarız. Bırak geçsin. Abuziddin beyleri de alırız. Bir konvoy, ne güzel olur.

- Teşekkür ederiz. Biz bir ev almanın peşindeyiz de...

- Aaa. Olsun... Onu da alırsınız. Kul sıkışmayınca Tanrı yardım etmezmiş. Heatingi aç. Bizim apartmanda üç aile bizim sıkıştırmamız sonunda araba sahibi oldular. Gerçekten öyle. Sağa yanaş... Geçme. Otobüsü izle. Biz bir gün gelelim size. Sizi alıp çıkalım. Göreceksiniz, hemen bir araba sahibi olacaksınız. Öğretmesi benden. Dersiniz olmadığı günler çiftlik yoluna gider, orada

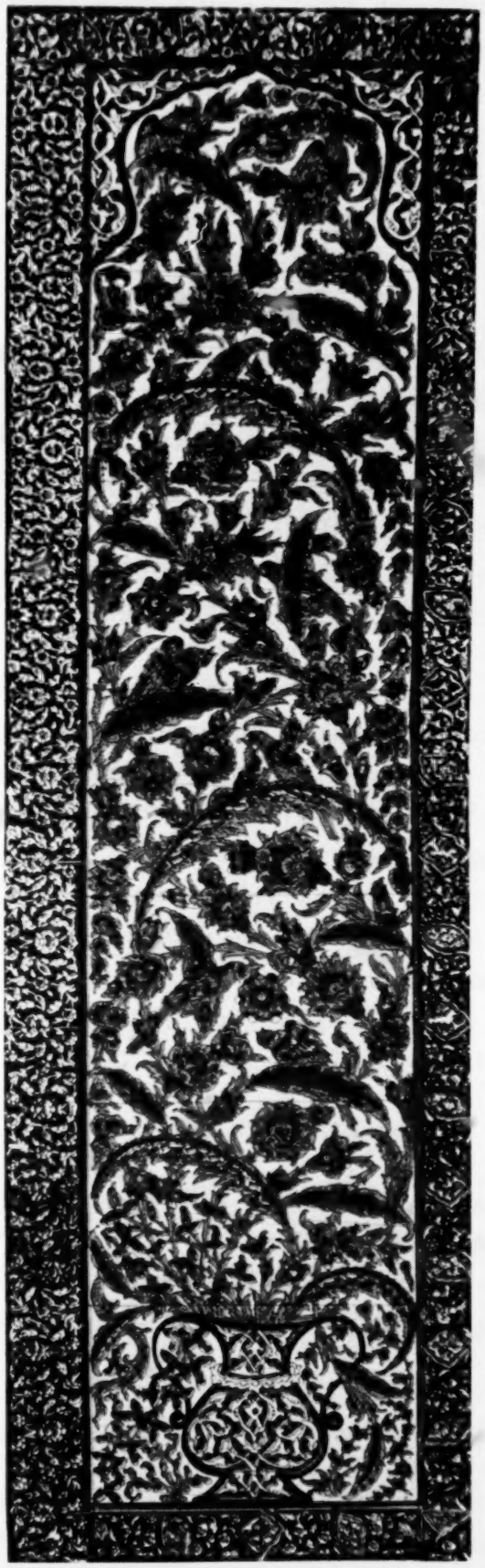

Topkapı Sarayı Bağdat Köşkünden (XVII. yüzyıl)

deneme yaparız. İşaret farlarını yak. Kullanmak o kadar da güç değil. Vites değiştirmeyi, gaza, frene basmayı öğrendiniz mi yeter. Size Şoför Ehliyet kitabını veririm. İki günde yazılı sınav sorularını öğrenirsiniz. Sola sapacağız. İşaret lâmbasını yak. Sağa yavaş, dur.

- Efendim, çok zahmetler verdik sizlere.

- Aman efendim ne demek? Murat kapıyı aç.

Murat fırladı. Boynu içinde kaybolan başı dışarı çıkmıştı. Kapıyı açtı. Çıktık.

İyi geceler diledik. Murat yeniden direksiyona geşti. Araba yokuş aşağı homurdanarak geceye doğru ilerledi.

Sultan, uzaklaşan otomobilde kraliçe gibi kurulmuş. Murat'ın başından aşağı kamçısını daha da şakırdatarak kullanıyor gibi idi.

Karımla birbirimize bir süre bakakaldık.

Adnan ARDAĞI

(1967)

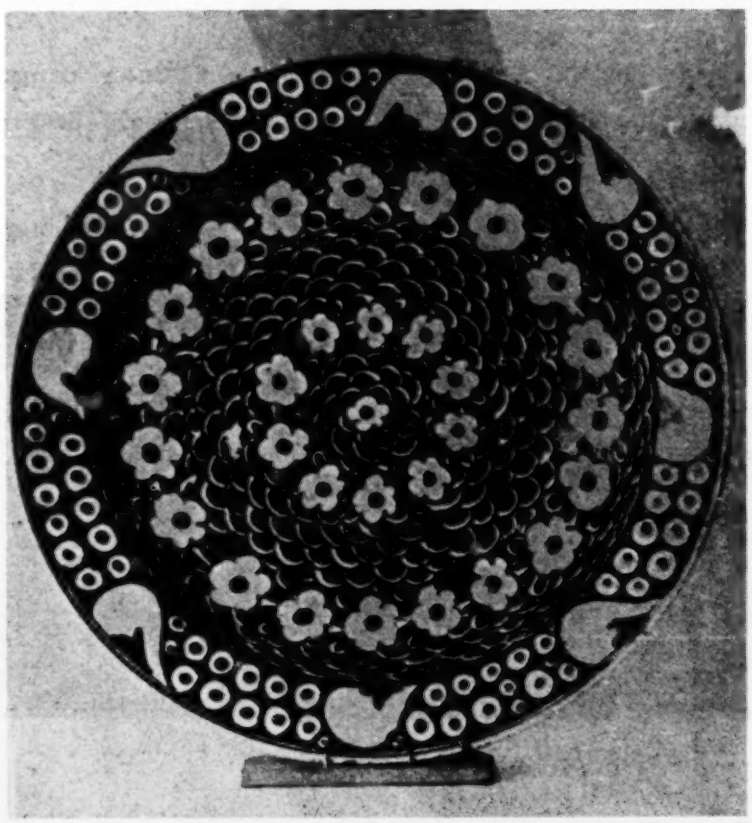

I.

örgü	knitting
konuk (misafir)	guest
kent (şehir)	city
yalancıktan	pretending
üstelemek (israr etmek)	to insist
şimşek	lightning
kamçı	whip
sinmek	to be cowed
ehliyet	license
aksamak	to stall, to develop a defect
doğa (tabiat)	nature
öğütlemek (tavsiye etmek)	to recommend
saptamak (tespit etmek)	to fix
tartışmak (münakaşa etmek)	to argue
uğraşı (meşgale)	occupation
fırlamak	to spring out
bir yere kurulmak	to sit pompously

II.

bir şeyden soğumak
bir şey peşinde olmak

III. Bu parça günlük dil bakımından bu kitaba konmuştur. Bir okuyucu olarak Bn. Sultan hakkında ne düşünüyorsunuz?

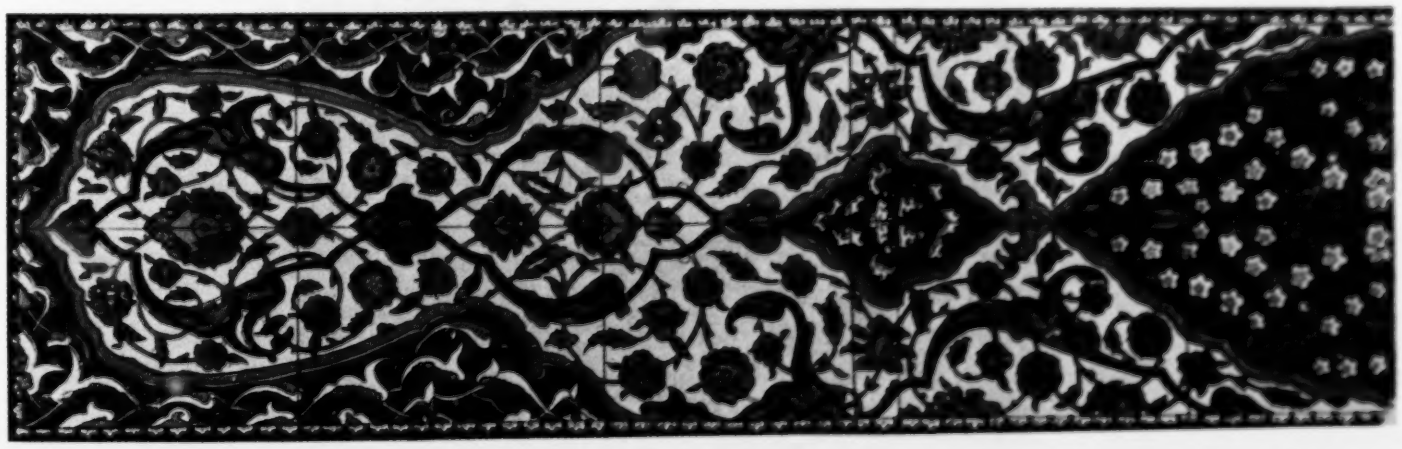

İKİ BEBEK GELDİ

Aynı gün aynı apartımana iki bebek geldi.

Birinin geleceği önceki günlerde konuşuluyordu zaten. Bebeğin ne zaman doğacağını özel doktoru söylemiş. "Korkmayın," demiş, "herşey iyi, falan gün gelirsiniz kliniğe." Onlar da doktorun dediği gün gitmişler kliniğe.

Ayten hanımın kliniğe gittiği gün bütün apartıman onu konuştu. Kimi kız olacak dedi, kimi de oğlan. Ama hepsi de birleşti sonunda: "Aman," dediler, "sağlıcakla doğum yapsın da nesi olursa olsun. Ya zor olursa, ya bi'şey olursa Allah korusun."

Ayten hanımın kocası, Ayten hanımın annesi, öteki komşular gelecek bebeğin karyolasını, yatağını, bezlerini, her bi'şeylerini hazırladılar kaç gün öncesinden. Belki annesinin sütü yetmez, ne olur ne olmaz diye yabancı malı mamalar bile buldular.

Özel kliniğe yatışının ertesi günüydü galiba. Öğleye doğru Ayten hanımların evinin telefonu çaldı. Evdekiler telâşla koşuştular telefonun başına. Telefondaki ses: "Gözünüz aydın," diyordu, "bir oğlunuz oldu." Haber çabucak yayıldı apartımana. Sadece apartımanın içinde kalmadı bu haber, tez elden dört bir yana haberler salındı.

Ayten hanım bebeğiyle evine döndüğü gün bütün apartımanda sevinçli, heyecanlı bir hava vardı. Komşu kadınların hepsi de hemen koşuştular bebeği görmek için, Ayten hanımı tebrik etmek için. Bebeği gören, "Ay... ne kadar şeker oğlan, Allah bağışlasın," diyordu. Onlar böyle konuşurken oğlan cici karyolasında avazı çıktığı kadar bağırdı durdu. Bir zoru vardı da onun için mi bağırıyordu, yoksa keyfinden mi, kimbilir? Belki de sıcacık odasına doluşan bu kalabalığın içten olmayan konuşmalarına sinirleniyordu, olur ya. Belki de kendinden önce cici karyolasına bakmalarına sinirleniyordu.

Aynı apartımana, aynı gün bir bebek daha geldi. Ama bunun ne dünyaya geleceği günden, ne de eve geleceği günden kimsenin haberi yoktu. Kapıcı Musa'nın karısının da gebe olduğu biliniyordu, ama ne zaman doğum yapacak, nerede yapacak belli değildi. Cennet bir defasında Ayten hamma imrenip özel doktora değil de hastahaneye gitmişti durumunu öğrenmek için de, muayene yapacak doktorun erkek olduğunu öğrenince kimseye görünmeden evine dönmüştü.

Bir gece yarısı Musa'nın karısı sancıdan uyuyamamış:

- Aman herif Kalk hele, demişti, sancıdan ölecem, doğuracam mı ne?

Topkapı Sarayından

Musa da fırlamıştı yatağından. Ne de olsa ilk çocukları olacaktı. Kıs, kıs kıvranan karısını dürtmüş:

- Kız, demişti, essahtan mı sancılanıyon? Dur bi araba getiriyim hemen.

Musa sokağa fırlamış, ilk rastladığı taksiyi çevirip karısını tam vaktinde yetiştirmişti hastahaneye. Zor da olsa yatırmıştı. Musa'ya da, "Sen bekleme," demişlerdi bakıcılar, "yarın gelir öğrenirsin."

O gecenin sabahı Musa kendiliğinden hiç kimseye demedi karısını hastahaneye yatırdığını. Ötekilerden de hiçbirinin haberi olmadı bundan. Gerçi Musa söylemek için can atıyordu ama, kendiliğinden diyemedi. O istedi ki ötekiler sorsunlar. Ayten hanıma nasıl koşuştularsa, onu hergün nasıl aradılarsa Cennet'i de bir kerecik olsun sorsunlar istedi. Biri deseydi, "Musa, karın nasıl?" diye, hemen söyleyiverecekti. Hem de sevinerek söyliyecekti. Ama sevinci içinde kaldı.

Ayten hanımın eve geldiği günün akşamı herkes Ayten hanımın oğlunu konuşurken, apartımanın dış kapısı açıldı, kucağında çocukla Musa girdi içeri. Arkasından da karısı Cennet. Acaba gören oldu mu diye pencerelere baktılar, hattâ biraz da ağırdan aldılar, ama kimsecikler görmemişti. Belki yalnız kapı sesini duymuşlardı, o kadar.

Aradan yarım saat geçti geçmedi, Musa'ların oturduğu kömürlük tarafındakı tek odadan bir şeyler çakılıyormuş gibi sesler gelmeye başladı. Ama kimse bir şeye yorumlayamadı bu takırtıları. Birkaç dakika sonra da ses kesilmişti zaten.

Ertesi sabah Musa, Ayten hanımlara kömür çıkarınca Ayten hanımın annesi sordu:

- Ne idi Musa, dedi, geceyarısı yaptığın gürültü? Oğlan tam da tatlı uykusundaydı.

Musa hem utandı hem de sevindi bu soruya.

- Salıncak kuruyordum da abla, dedi, bizim oğlan için.

- Ne oğlanı Musa? Ne zaman oldu oğlun?

Musa gene utandı. Sanki ayıp bir şey söylüyormuş gibi kızardı:

- Geçen gün oldu abla, dedi, dün akşam da eve getirdik. Yani sizinkiyle aynı gün.

İlkin Ayten hanımın annesi öğrendi böylece Musa'nın oğlu olduğunu. Sonra da ötekiler birbirine söylediler: "Duydun mu," dediler, "Musa'nın da oğlu olmuş." Musa ile Cennet'i gördükleri vakit de, "Gözünüz aydın, oğlunuz olmuş ha!" dediler.

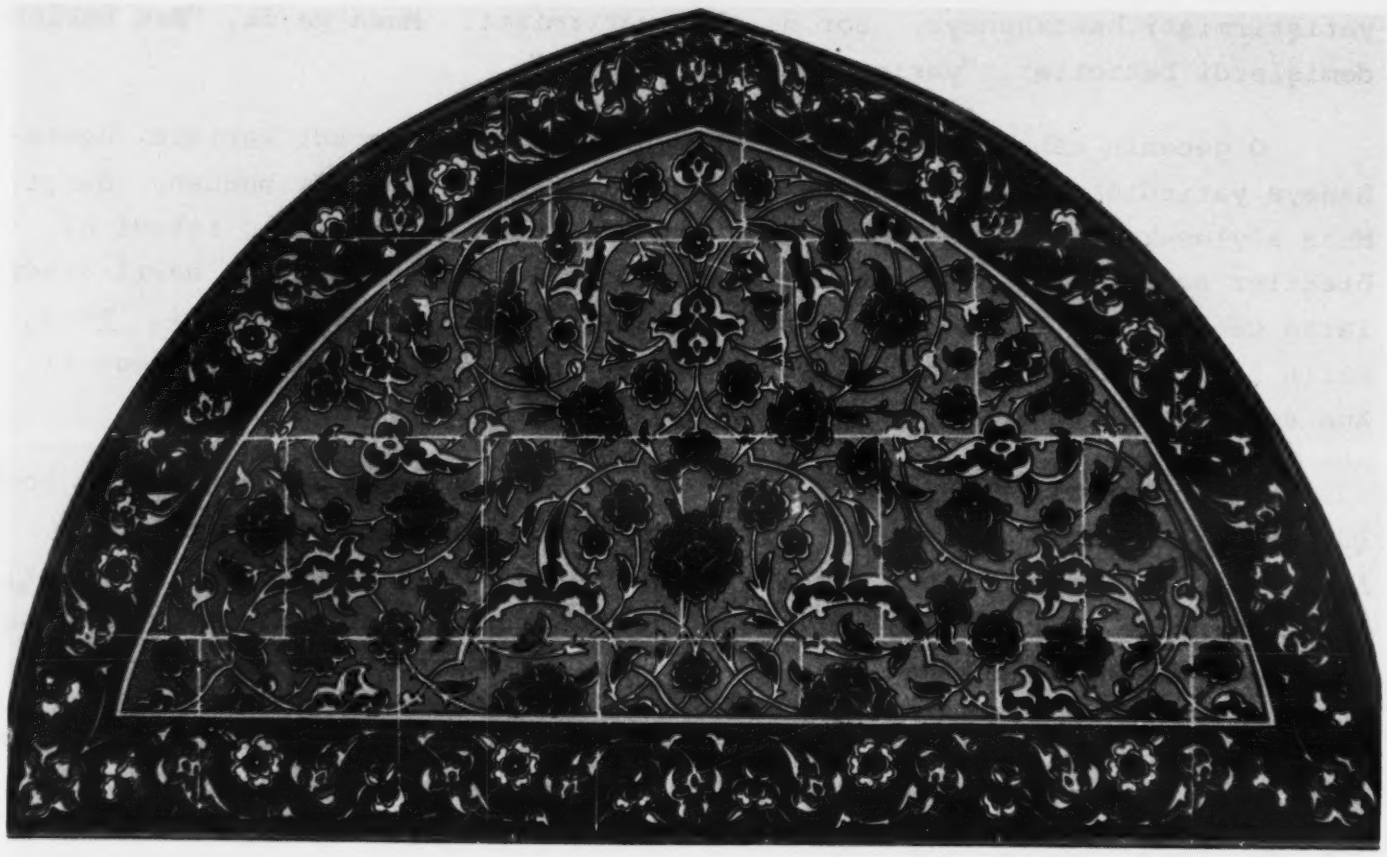

Yavuz Sultan Selim Türbesinden (1522)

Ayten hanımın oğlunu cici karyolasında bütün komşuları gördüler ama, Musa'nın oğlunu basık tavanlı tek oda içinde salıncağında sallanırken kimse görmedi. Haberini ya anasından ya da babasından aldılar, yahut da uzaktan uzaktan gelen sesini duydular. Böylece de görmediklerinden olacak, Ayten hanımın oğluna dedikleri gibi: "Ay, ne kadar şeker oğlan" demediler.

"Şeker oğlan" sıcacık odasında yanakları al al olurken, Musa ile Cennet'in oğlu da basık tavanlı, anası ve babası ile birlikte yattıkları ufacık odada rutubetten gün geçtikçe sararıp soluyordu. Anası her ne kadar, "Bizim oğlan bütün gece çığırdı durdu, acep nesi var ki, abla?" diye akıl danıştı ise de sararıp solmasını, geceleri bağırıp çağırmasını önliyemediler. Yalnız "çığırmasının" bir faydası oldu: Musa'nın da bir oğlu olduğunu iyice belletti herkese. Ben de varım dedi. "Şeker oğlanlığımla" olmasa bile, "çığırmamla" gösterdim kendimi dedi. Durun, bir faydası daha oldu bunun. Ötekiler arasında adı hiç geçmezken ondan da konuşmaya başladılar.

Cennet'in akıl danıştığı hanım, öbürlerine:

- Cennet bu sabah gelmiş, bizim oğlan bütün gece çığırdı durdu, acep nesi var ki abla, dedi diyordu.

Oğlanın çığırmasına mı, yoksa Cennet'in "çığırdı" demesine mi nedir, ötekilerin hepsi de katıla katıla gülüyorlardı. Ötekiler güldükçe anlatan tekrarlıyordu bunu.

Varsın gülsünlerdi, onun da adı geçiyordu ya artık. O da ötekiler arasında konuşuluyordu ya. Belki kendisini görseler gülmezler, gülemezlerdi. Belki de salıncağına da gülerlerdi. Aman sen de.. gülerlerse gülsünler, oğlanın umurunda mıydı?

Aradan günler geçti, aylar geçti. Ama oğlanın sararıp solması geçmedi bir türlü. Güç-belâ bir gün hastahanede doktora göstermişlerdi çocuğu da bir sürü ilâç vermişti, mamalar vermişti. Oturdukları yeri sormuş doktor ve onlar da anlatınca, "Çocuk oralarda elbette böyle olur," diye kızmıştı bile. Ama o mamaları, o ilâçları nereden alacaktı Musa? Günlük güneşlik yaz ayı değildi ki dışarı bıraksınlar da çocuk kendine gelsin.

Bir gün Cennet'le Musa kafa kafaya verip oğulları için hal yolu aradılar. Hiç olmazsa yaza kadar bir şey yapmalıydı. Sonunda, çocuğu birkaç aylığına köylerine götürmeye karar verdiler. İstanbul'dan kalkıp taa Sivas ın köylügüne gitmek masraflı olurdu ama, hiç olmazsa oğlana renk gelirdi. Şu rutubetten, şu havasızlıktan kurtulurdu çocuk. Köydeki evleri kerpiçten de olsa, gene de bu oturdukları odadan çok iyiydi. Musa, "Bizim köyün havası demir gibi," diyordu, "suyu da iyi hiç olmazsa." Sonra, az-çok konu-komşu da ilgilenirdi köy yerinde.

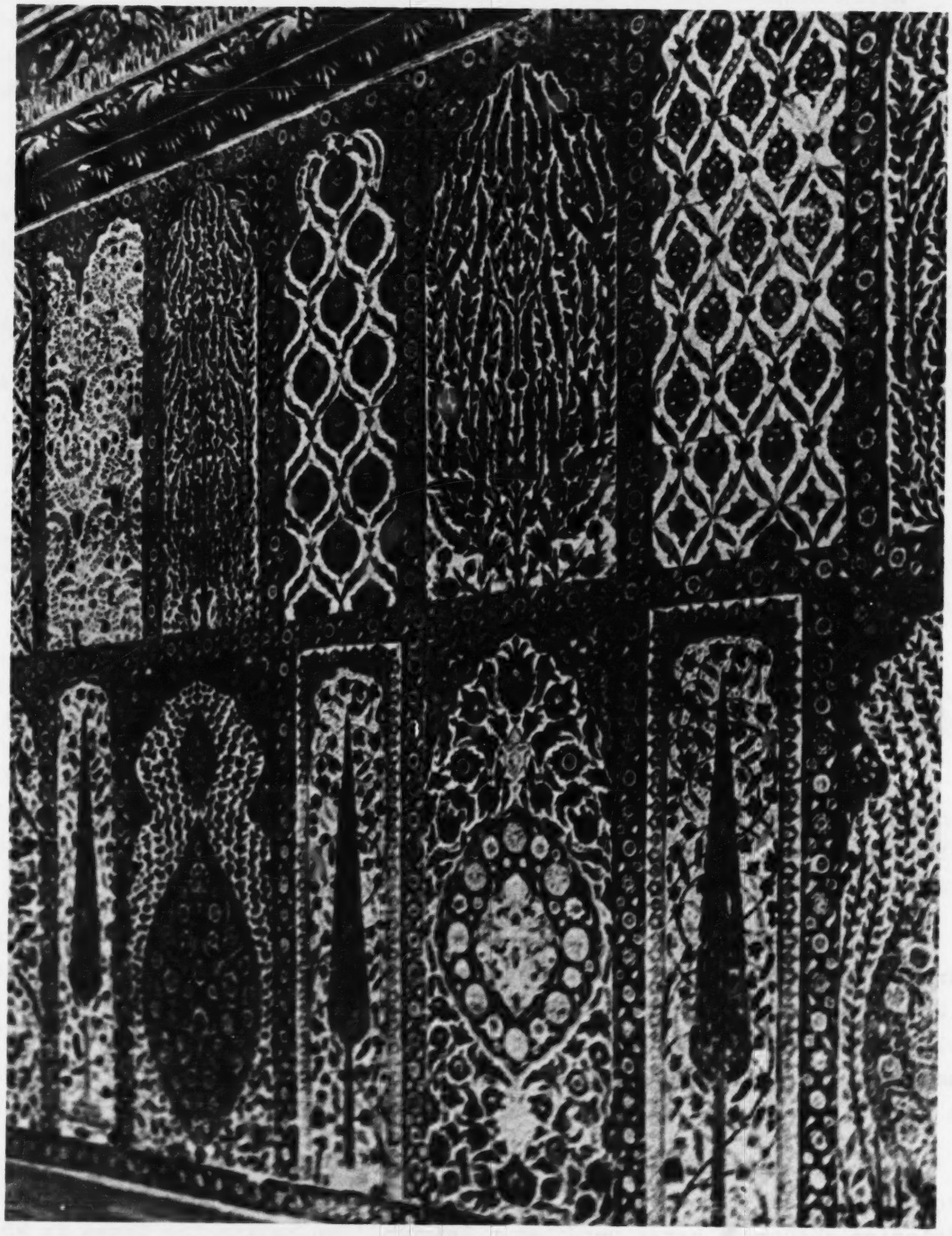

Fatih Camiinden

Bir zaman sonra yol harçlığını denkleştirip Musa, oğluyla Cennet'i Sivas'ın köylüğüne gönderdi. Onları uğurlarken de sıkı sıkı tembihledi Cennet'i:

- Oğlana iyi bak ha, rengi yerine gelince de hemen haber sal emi?

Cennet, oğlunu kucağına bastırırken:

- Sen meraklanma, dedi kocasına, inşaallah tez zamanda haber salarım.

Onlar gidince Musa evdeki salıncağı sökmedi. "Varsın dursun," dedi kendi kendine. "Bana ne zararı var ki? Odanın içinde dolaşıp geçerim." Sökerse sanki oğlu bir daha Sivas köylüğünden dönemezmiş gibi geldi ona nedense.

Musa'nın oğlunun "çığırması" kaç gündür apartımanda duyulmayınca ötekilerden biri nasılsa meraklandı ve sordu:

- Musa, dedi, senin oğlanın sesini kaç gündür duymuyoruz, evde yok mu yoksa?

- Yok abla, dedi Musa. Bizimkiyle onu köye yolladım. Rengi mengi iyice soluktu da...

Daha fazla konuşmadı. Ötekinin ne diyeceğini de beklemeden eline kömür kovasını alıp merdivenlerden aşağı inmeye başladı.

Nahit ERUZ

I.

tezelden, tez	without delay
sinirlenmek	to be irritated
fırlamak	to rush
kıvranmak	to writhe with pain
dürtmek	to prod
can atmak	to be dying to do something
salıncak	swing
ayıp	shame
akıl danışmak	to consult
uğurlamak	to bid God's speed to someone, to see off
tembihlemek	to instruct
eğilmek	to bend down, to duck

II. Allah bağışlasın!

III. a. Bu iki bebeğin benzerlikleri, ayrılıkları nelerdir?

b. Bu parçada köylü ağzıyla "ölecem, doğuracam, sancılanıyon, acep v.s." deniyor. Bunları İstanbul ağzıyla nasıl söyleriz? Benzer örnekler verin.

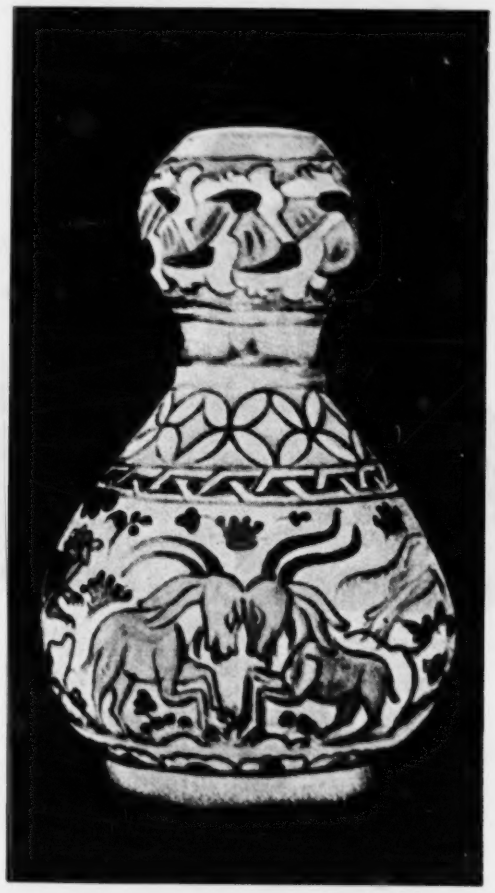

B O N O

Filim şirketlerinden birinden alınmış bin beşyüz liralık bir bonom var cebimde. Üç gün sonra vâdesi doluyor. Alacağım. Bin lirası, dört aylık ev kirasına yatırılacak. Kalacak beşyüz. Beşyüzün yarısıyla kömür, öbür yarının yarısıyla da odun alacağım. Elime şöyle böyle bir yüzlük kalacak ama, bu yüzlügü taş çatlasa eve vermiyeceğim. İçinden belki iki çift çorap satın alırım. Üstyanıyla birkaç gün İstanbul sonbaharının hârika Boğazında demlenirim. Biliyorum, çocukların okul kitapları, altları delinmiş pabuçlar, cebi yırtılmış yağmurluk, parçalanmış yatak çarşafları, havlular, elbise, pantolon, terlikler...

Umurumda değil!

Bakmayın böyle dediğime. Her zaman böyle düşünürüm de sonunda hava alırım. İnsan daha lüzumlu şeylerden kesip, hele kendi keyfine harcıyamıyor.

Neyse.. Üç gün sonra gideceğim. Doğrudan doğruya muhasebeciye değil de patrona uğrarsam daha iyi olur. Muhasebeciler dünyanın en sıkıntılı insanlarıdır. Onun için, o anda belki de gece uykusuz kaldığından sinirleri bozuktur, ya da kimbilir, akşam fazlaca kaçırdığı rakı midesini bozmuştur, başı ağrımaktadır.

İyi ama, patronu sanki daha mı rahattır? Belki de odasına girdiğim sıra yatar koltuğunda şekerleme yapmaktadır. Diyelim ki içeriye girişime sevindi de:

"- Vaaay" dedi, "iyi ki geldin be birader! Allah gönderdi seni. Şayet gelmeseydin, dalıp gidecektim. Gidince de birkaç saat uyku. Sonra? Sonrası, yâni gece felâket. Sabaha kadar yatakta dön Allah dön. Ben döndükçe hanım rahatsız olacak. Başlıyacak dırdıra. Derken kavga gürültü. O bana ben ona. Eski defterler açılacak, kirliler dökülecek ortaya..."

Büyük ceviz masanın yanındaki koltuğuna oturacağım. Çay mı, kahve mi içmeyi arzuladığım sorulacak. Şekerli kahve diyeceğim. Odacı çıkacak. Sonra da belki şöyle soracak:

"- E, ne var ne yok ? "

Aklımda bono, lâfı fazla uzatmamaya bakacağım:

"- Ne olsun? Yuvarlanıp gidiyoruz işte.."

"- Şu Diyanet işleri başkanının vazifesinden alınmak istenmesine ne diyorsun?"

Herhalde cebimdeki bono dürtecek. Çünkü vereceğim karşılık adamı kızdırabilir.

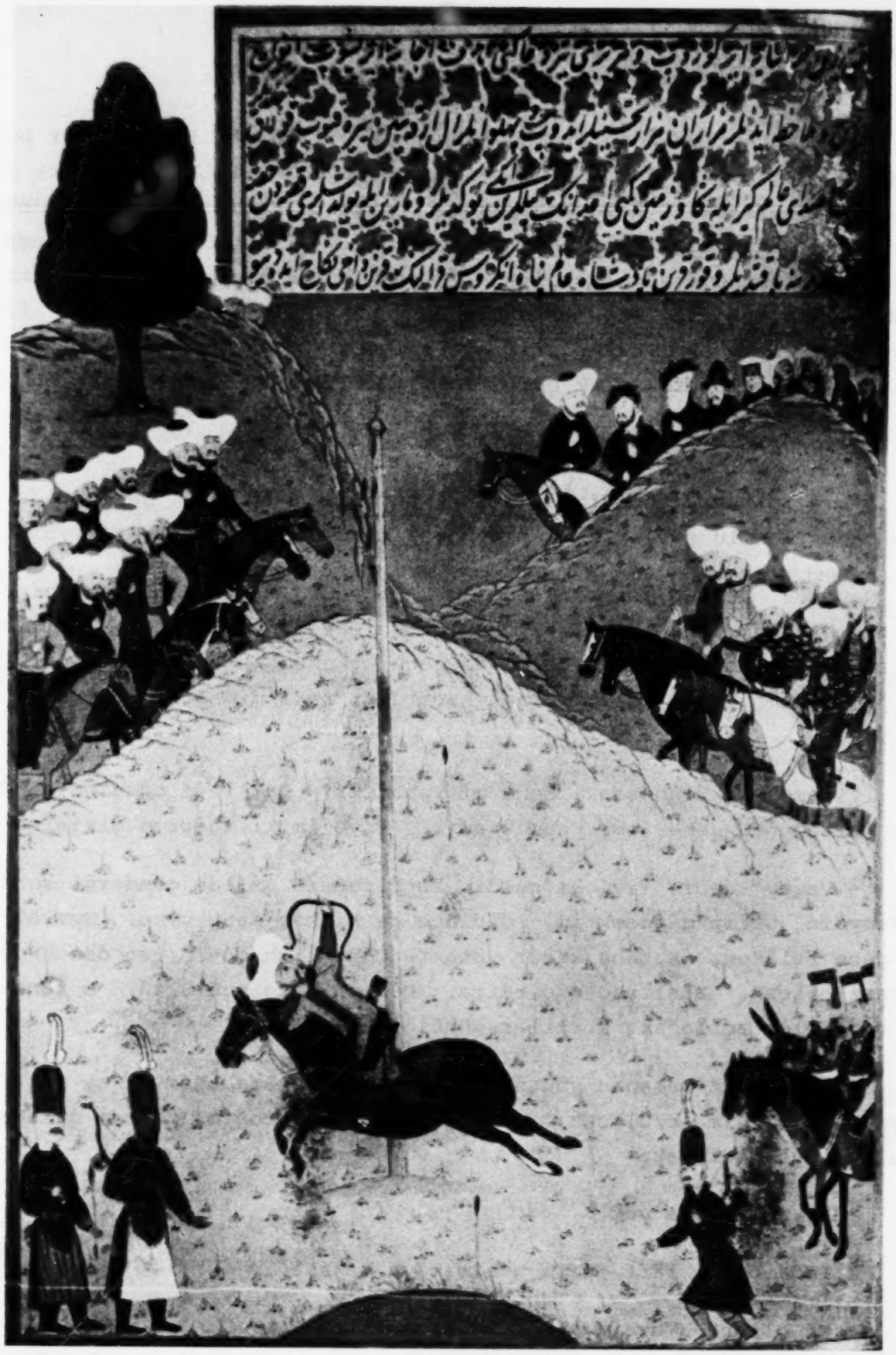

"Hünername" den. (1584)
Murat II. yabancı elçilerin de bulunduğu bir yerde
at üzerinde yüksek bir hedefe ok atıyor.

Bonoya hak verecektim:

"- Valla ne diyeyim? Hükûmet galiba açmaza düştü!"

Muhalefet partilerinden birinden, belki de ana muhalefettendi; yerinden sevinçle kalkıp oturacaktı:

"- Hem de nasıl açmaz! Seçimlerde ektiklerini şimdi biçiyorlar. Bizim partiyi vurmak için din adamlarını okşarlar mı?"

Cebimdeki bono, "- Aman sus, karşılık verme!" diyecek içimden.

Hak vereceğim, ya da vermiş görüneceğim:

"- Doğru."

Belki de lâfa yekûn çekmiyecek, şöyle devam edecekti:

"- Rüzgâr eken fırtına biçer. Onun için bugünlerde bütün sağcı gazeteleri alıyorum. Attıkları manşetler, yazdıkları başmakale, fıkra, haberlere, dini bütünleri kışkırtışlarına bayılıyorum!"

Bu sıra kahvelerimiz gelecekti. Alacaktık. Başlıyacaktık yeni cigaralarla höpürdetmeğe. O bu konuda şahlanmıştır, durmayacak, susmayacak, belki de hükûmetle aşırı dindarlar arasındaki çatışmalardan söz açacak, Yirmiyedi Mayıs devrimine benzeyişler bulacaktı. Bense, cebimdeki bononun ısrarlarına dayanamıyarak hep susacaktım. Sususum onu belki de sinirlendirecekti:

"- Bunun sonu ne olabilir kestirebilir misin?" diye soracaktı.

Belki de bir şeyler söylemeğe hazırlanacaktım ki, bono gene çimdiği basacaktı. Çaresiz:

"- Valla beyefendi," diyecektim, "ben aktüel politikayla pek ilgilenmem. Daha çok kendimi sanata verdiğimden..."

Kızacaktı herhalde:

"- Vatan, millet ve memleket için en faydalısı hakkında fikri olmıyanlar eşşektir!"

Kıyıları buruşmuş iri siyah gözleriyle beni gözden geçirecekti. Bense şaşacaktım adamın tutumuna. Sanki yıllar yılı siviller tarafından kovalanan, hemen her iktidar değiştikçe çeşitli bahanelerle Emniyete, Sıkıyönetime çekilen, evi aranan, yazdıkları pertavsızla incelenen oydu!

"- Evet, fikri olmayanlar eşşektir! Çünkü eşşekler, bir tutam ot, bir parçacık saman karşılığı başkalarının çıkarına bitmez tükenmez yükler taşırlar. Onun için, insan, eşşekten farklı insan, günlük politikayı adım adım izlemeli! Ben öyleyimdir. Hiçbir partiye girmem ama, gazetelerden bütün partileri izlerim.

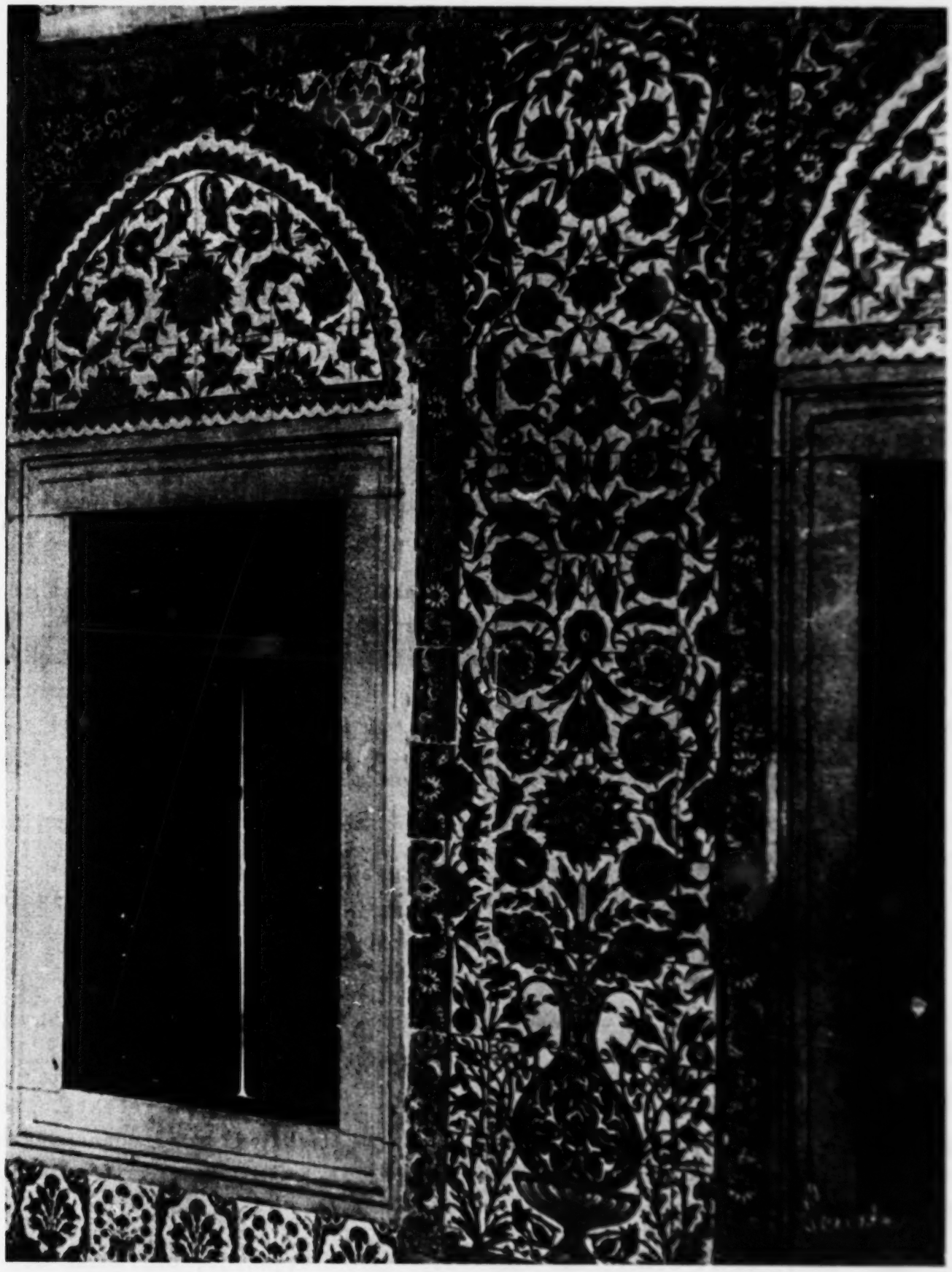

Şehzade Mehmet Türbesinden

Partileri, Meclis müzakerelerini, bakanların, başbakanın davranışını, muhalefeti.. Neden? Çıkarıma en uygun geleni alkışlamak için!"

Beni gene o, kıyıları buruşuk, kara gözleriyle inceledikten sonra ihtimal şöyle soracaktı:

"- Efendim?"

Bonomsa kafamın içinde açılıp katlanacaktı. Açılıp katlanışıyla da, "- Adamın suyuna git!" demek istiyecekti. Üstelik, o gün belki de Sonbahar İstanbulunun harika bir günüydü. Gök çivit mavi, güneş gökyüzünde bir top ateş değil de, yumuşacık bir kadın eli. Sonra aklıma Boğaz'daki bilmem hangi balık lokantası da gelebilirdi.

Basacaktım "- Haklısınız!"ı. Oysa daha da coşacaktı:

"- Gerçek çıkarlarının nerde olduğundan habersiz bir budala olmaktansa..."

Tamamlayamıyacaktı sözünü, telefon çalacaktı belki de. O konuşurken benim aklımdan gerçek çıkarlarının yönünü bilmeyen zavallılar kalabalığı gri bir fırtına gibi geçecekti. Acıyacak mıydım? Acımayacak mı? Acımamın ne işlerine yarıyacağını düşünecektim herhalde.

Telefon konuşması bitecek, adam masasından kalkacaktı:

"- Bana müsaade. Çok acele toplantımız var!"

Cebimdeki bono telâşlanacaktı: "-Herif gidiyor. Aç meseleyi, al paracıklarını. Beni de cebinin sıkıntılı karanlığından kurtar, hadi!"

Arka cebimden cüzdanımı çıkaracaktım sıkılarak. Bono. Şapkasını almış, gitmek üzere olan adamı kapıda durduracaktım:

"-Bugün vadesi doldu da..."

Şöyle bir bakacak, hiç önemi yokmuşcasına:

"- Haa, evet.." diyecekti. "Muhasebeciye uğrayın lütfen, ödesin.."

Bunca yıllık yurttaşı olduğum bu memlekette, en çok da para işlerimin bukadar çabucak oluvermesine alışamadığım için yadırgayacaktım. Başkalarının işlerini görmek yüzünden dehşetli sıkıntılı kişiler olan muhasebecileri tanırdım. Canciğer dost da olsak, bir muhasebeci, kesesinden çıkmasa bile, en haklı ödemelerde de zor para verirdi. Ne olursa olsun ben gene de en tatlı hal'imi takınarak girecektim yanına:

"- Günaydın!"

Topkapı Sarayı Şehzadeler Odası

Duymamazlıktan gelecekti. Bozulsam da ateşe devam edecektim:

"- Nasılsınız?"

O da kurdun biriydi, bu işlerde sadece kulağının ardı kalmıştı ihtimal. Başlangıcımdan anlıyacaktı döne dolaşa işin paraya dayanacağını. Yüz vermiyecekti:

"- Ne istiyorsun?"

Dilenci yerine konulmuşluğumu da hoş görüp, bonomu çıkaracaktım. Tiksinerek bakacaktı. Öfkeden kıpkırmızı kesilecek, elindeki kalem titreyecekti:

"- Nedir o?"

"- Bono!"

"- Ne bonosu?"

"- Sizin bononuz. Bugün ödenmesi làzım da.."

Elimde tuttuğum bono korkudan sapsarı kesilecek, belki de avucumun içine saklanmağa çalışacaktı. Muhasebeciyse, masasında açık kocaman defterine kapanacaktı:

"- Bugün imkânsız!"

Sabırla soracaktım:

"- Yarın?"

Kanı tepesine çıkacaktı:

"- Ne bugün, ne yarın, ne de üç ay sonra!"

Öfkeden deliye dönsem de tutacaktım kendimi:

"- Demek üç ay sonra da hava?"

Başını kocaman defterinden öfkeyle kaldırarak bağıracaktı:

" - Ne bağırıyorsun be?"

Gerçekten şaşacaktım:

"- Ben mi?"

"- Sen evet!"

Elimdeki bononun yalvaran bakışlarına aldırış edemiyecek, kendimi tutamıyacaktım:

"- Asıl bağıran sensin be!"

Ayağa fırlayacaktı:

"- Bana sen diyemezsin!"

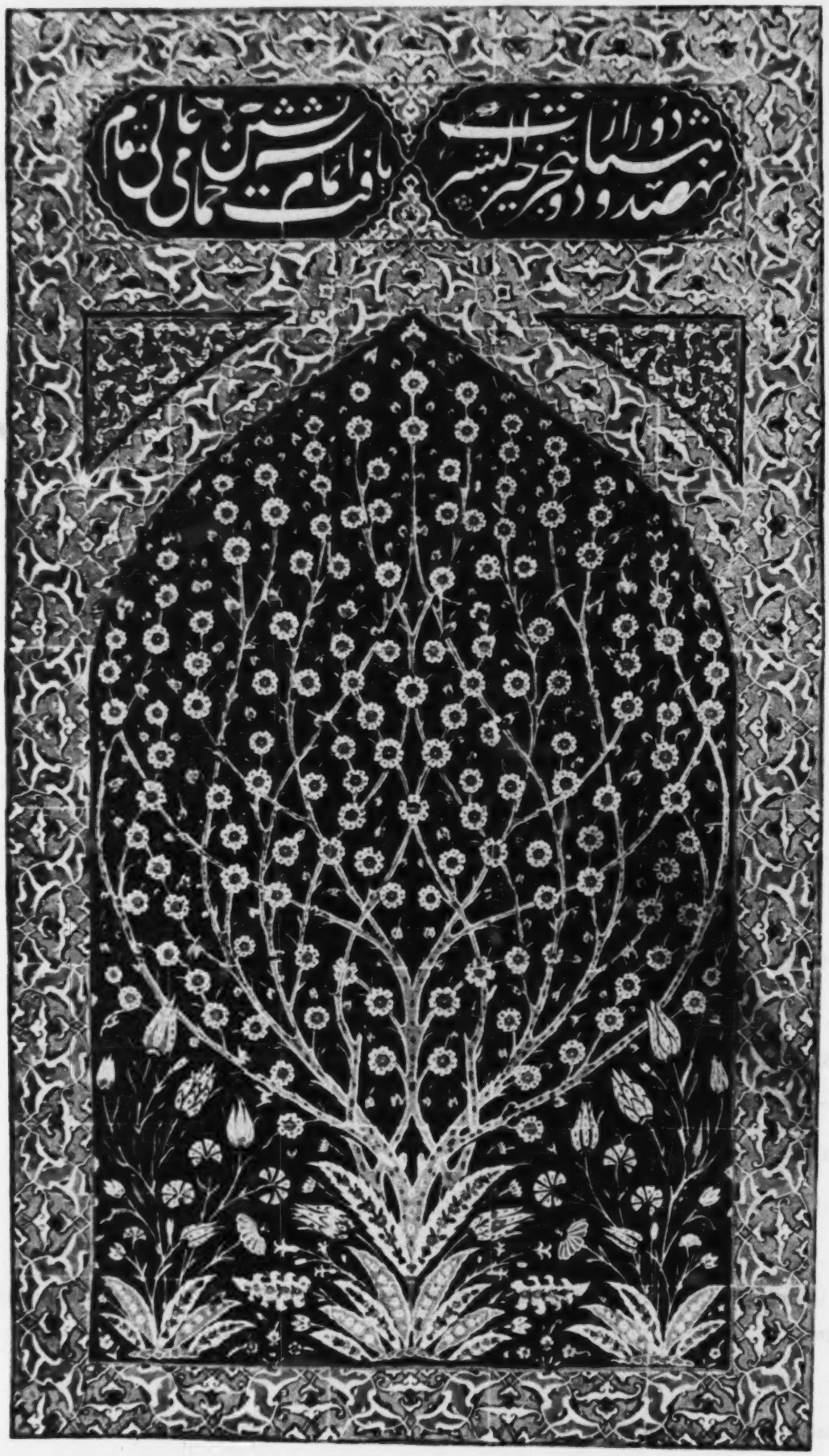

Takkeci İbrahim Ağa Camiinden

"- Ya? Zât-ı devletleri mi?"

Mosmor kesilecekti:

"- Alay mı ediyorsun?"

"- Yoo.."

"- Ben bugüne bugün memleketin en itibarlı firmalarından birinin muhasebecisiyim!"

"- Öyleyse firmanın verdiği bonoyu öde!"

"- Para yok!"

"- Tuhaf.."

"- Dört filim çevirdik döört! Her filim en azdan yüzelli bin lira. Altıyüz bin, nâber?"

"Bense sadece binbeşyüz lira istiyorum.."

"- Yok, binbeşyüz kuruş bile yok kasada. Ben bile eylül maaşımı alamadım henüz.. Filimler dublâjda!"

"- Peki ne zaman olacak paranız?

"- Bilmiyorum. Dublâjdan sonra kopyalar basılıp işletmecilere gönderilecek. İşletmeciler bütün Türkiye sinemalarında vizyona girecekler. Filimin tutması, masrafını çabucak amorti etmesi lâzım. Ettikten sonra..."

"- Ettikten sonra da yeniden bir dört filim çevirmeğe kalkarsınız. Yatırım yapar, bizim bin beşyüzü..."

"- Ne demek istiyorsun?"

"- Çevireceğiniz dört yeni filmin vizyona çıkmasından sonraya bırakırsınız. Yani, havayla cıva!"

Üzerime yürüyebilirdi:

"- Biz dolandırıcı mıyız yàni ulan?"

Bonom ne derse desin, "Ulan" sözüne bozulurdum bak. Ben ona, o bana. Sille, tokat, tekme. Havada gözlüğü uçabilirdi. Gürültüye adamları gelebilir, ondan yana çıkabilirlerdi pekâlâ. Dayak da yiyebilirdim bir güzel. Sonra karakola uzanırdık. Belki de muhasebeciyle sekiz kişi, müesseselerine saldırdığımı, hepsini döğdüğümü ileri sürerlerdi. Komiserin kafasını şişiren bir lâf kalabalığından sonra komiser bana dönebilirdi:

"- Bu kadar insan yalan mı söylüyor? Adın ne?"

Kendimi zor tutardım:

"-Efendim ben..."

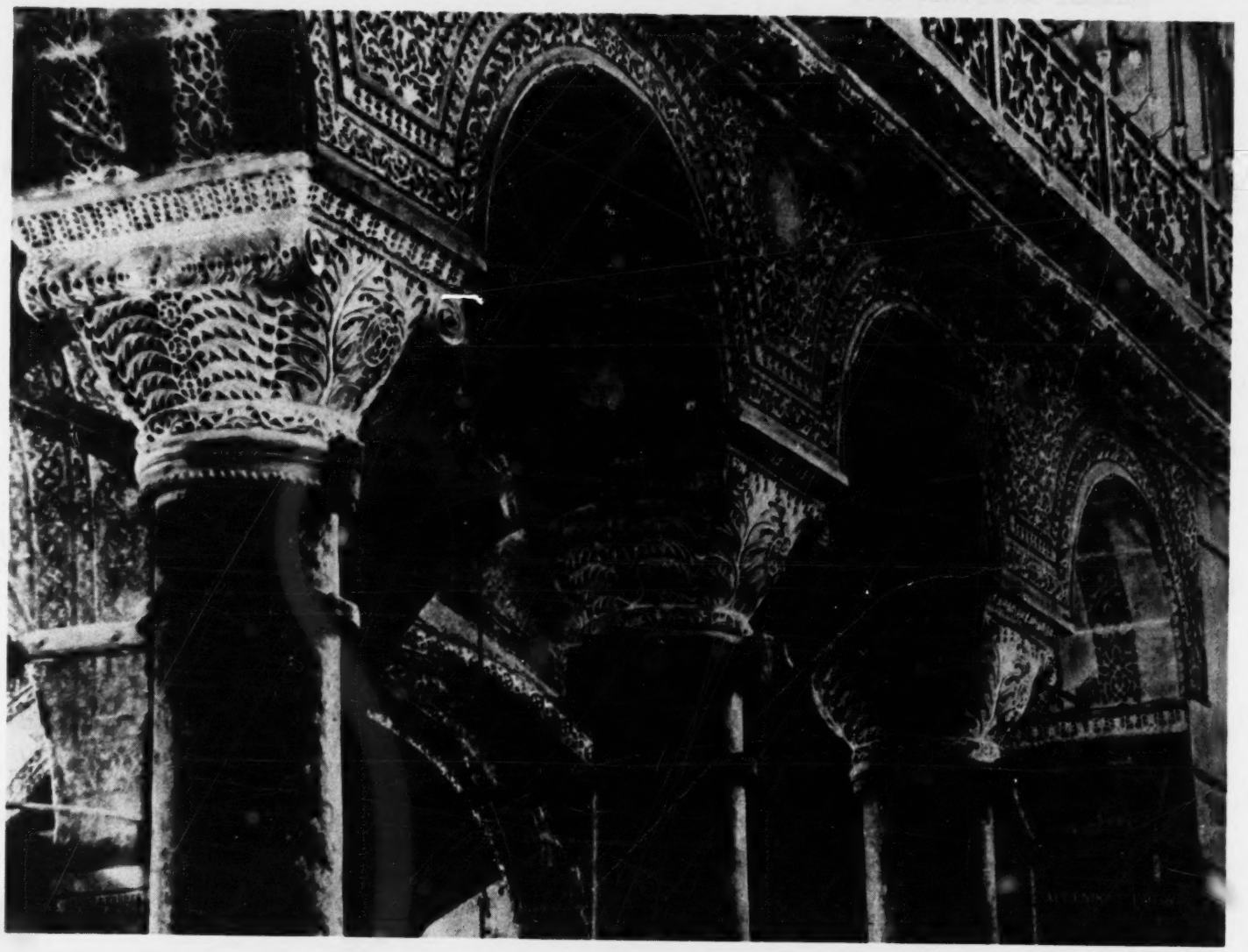

Ayasofya Müzesinden

"- Bugün ödenmesi gerekiyor. Müessese sahibi dedi ki..."

Elinde camı kırık gözlüğüyle muhasebeci:

"- Müessese sahibi der, komiser bey. Kasamızda aksilik, para yoktu. Dedim ki, kardeşim dedim, özür dilerim. Bugün paramız yok. Yarın teşrif edemez misiniz?"

Şaşkınlıktan belki de dilim tutulurdu.

O aldırış etmez ardını getirirdi sözlerinin:

"- Hayır, sanki anasına avradına söğmüşüm gibi, bir tavır, bir zavır... Gelemezmiş. Parasını şimdi, hemen istiyormuş. Adamın gözünü patlatırmış...

Komiser bana dönerdi:

"- Dağ başı mı burası? Kocca İstanbul be, Burada var mı böyle hikâye? Koçaro musun?"

Daktilo başındaki görevliye dönerdi:

"-Yaz. Al ifadesini..."

Görevli için emir emirdi şüphesiz. Başlardı ifademi almağa. Muhasebeci dâvacı duruma geçer, ötekiler de ona bal gibi tanıklık edebilirlerdi.

Her ne hâl ise. Koca üç gün var bononun gününün dolmasına. Ben gene de kibarca ödeneceğinden yanayım, bakalım.

Orhan KEMAL

(1914 -)

Topkapı Sarayı Çinili Köşkten

I.

vâde	term
umurunda olmamak	to be indifferent
hava almak (sl.)	to be left empty-handed
muhasebeci	accountant
şekerleme yapmak	to take a nap
dırdır	nagging
dürtmek	to nudge
okşamak	to caress
yekûn	total
şahlanmak	to get out of hand
aşırı	excessive
kestirmek	to calculate, to foresee
çimdiği basmak	to pinch
tutum	attitude
kovalamak	to chase
sıkıyönetim	martial law
pertavsız	magnifying glass
davranış	behavior
muhalefet	opposition
canciğer	bosom friend
kurt	shrewd person
tiksinmek	to be disgusted
titremek	to tremble
sille, tokat	slap
karakol	police headquarters
ileri sürmek	to claim
dili tutulmak	to be tongue-tied
ardını arkasını getirmek	to bring to an end
bal gibi	most easily
tanık (şahit)	witness

II.

taş çatlasa
ektiğini biçmek
birinin suyuna gitmek
yüz vermemek
havayla civa almak
demlenmek

III. Adamın aklından geçenler gerçeğe yakın olabilir mi dersiniz?

DENİZİN ORTASINDAN...

Güneş ha battı, ha batacaktı. Pembe ışıklar suya vurmuştu. Limandaki beyaz boyalı, kocaman vapurların yemek çanları çalıyordu. Rıhtım üzerinde avare karartılar dolaşıyor, amatör balık avcıları oltalarına vuran hamsi boyundaki balıkları sevinçle sepetlerine dolduruyorlardı.

Dursun, elindeki Amerikan konserve kutusu ile, teknedeki suları boşaltmaya çalışan oğluna öfke ile bağırdı:

- Elini çabuk tut, ulan!.. Bir saattir avuç içi kadar suyu denize boşaltamadın.

Ali, incecik parmaklarının tuttuğu kutuyu hışımla suya daldırırken, mırıldandı:

- Yaşlandıkça huysuzlaşıyorsun, baba...

- Sus ulan! İşine bak. Anan mı öğretti bu ağzı sana?

- Anam, baban kazandığını içkiye vermese, diyor, kayığa bir motor taktırırdı, kürek çekmekten kurtulurdunuz. Suyu boşaltmak için de bir tulumba alırdı.

- Başlatma beni kötü söyletmeğe. O kadınlığını bilsin, sen de çocukluğunu. İçkisiz yaşıyamam ben. Tüm denizciler su içemezler. Ömrümüz suyun içinde geçiyor zaten... Dizlerime kadar suyun içindeyim. Bir de bu mendeburu mığdeme mi doldurayım?..

Sözünü bitirince küreklere asıldı. Rıhtım üzerindeki insanlar küçüldü, küçüldü. Sonra kurşuni birer gölge oldular. Denizde yıldız böcekleri gibi balıkçı tekneleri dolaşıyorlardı.

Ali elindeki konserve kutusunu bıraktı. Yorgunluktan sızlayan parmaklarını kütletti:

- Löküsü yakayım mı baba? diye sordu.

- Yaksana, ne duruyorsun. Löküsü yak. Ağları da toparla, Sallanma, haydi... Deniz nerede ise patlayacak.

- Nereden bildin fırtına çıkacağını?

- Karşıya doğru bak. Midilli'nin üzerinde bir karartı var. Ortası kıpkırmızı. Gördün mü?

- Bulut o... Sen o karartıyı başka bir şey mi sandın?

I.	çan	bell, gong
	avare dolaşmak	to drift about
	kararti	shadow
	olta	line (fishing)
	sepet	basket
	tekne	tub
	öfke, hışım	wrath, fury
	huysuz	peevish, bad-tempered
	kürek çekmek	to row
	mendebur	wretched
	kurşunî	grey, (lead-colored)
	böcek	bug, insect
	sızlamak	to ache
	kütletmek	to crack one's knuckles
	sallanmak	to loiter

Ramazan Efendi Camiinden

- Bulut dediğin o karartı biraz sonra bizi Ezraille karşı karşıya getirebilir. Felâket işaretidir bu meret. İki sefer başıma geldi de biliyorum. İkincisinde kayığım batmıştı. Bütün gece azgın sularla boğuşa boğuşa güç attım kendimi karaya. Toprağa ayak bastığım zaman yarı ölü gibiydim...

Sular kımıldanmağa başlamıştı. Ali korku ile Midilli'ye doğru bakıyordu. Ölümü hiç düşünmemişti. Daha doğrusu aklına gelmemişti düşünmek..

Karanlık sular üzerinde, hafif kıpırdanmalar başlamıştı. Rüzgârın gücü artmıştı. Köpürmeye başlayan sular, bir savaş hazırlığı yapıyor gibiydiler. Midilli açıklarındaki ortası kırmızı karartı tepelerine gelmişti.

Dursun:

- Çabuk, dedi, ağları toparlayıp sıvışalım... Deniz daha fazla patlarsa kürekler bizi istediğimiz yere götürmez!...

Kabaran suların içine düşmemek için kayığın kenarlarına tutunarak ağları çekiyorlardı. Fırtına daha korkunç uğultular çıkarmaya başlamıştı. Dalgalar önce küçük dağlar gibi kümeleniyor, sonra yerlerinde derin çukurlar bırakarak ortadan kayboluyorlardı.

Korkudan titremeye başlayan Ali'ye:

- Kendini salıverme! diye bağırıyordu Dursun... Deniz korkakları sevmez. Kurtulmak istiyorsan benim gibi dimdik dur. Korktuğunu denize belli etme!... Fener yönüne doğru kendimizi atabilirsek, kurtulduk demektir. Oradan ötedekiler ölü dalgalardır. Sandalı sallar, ama deviremez.

İhtiyar deniz kurdu canını dişine takmış, küreklere bütün gücüyle asılıyordu. Dalgalar hızını arttırmış, üzerlerinden aşmaya başlamıştı. Dursun'un gözleri görmez, kulakları işitmez olmuştu. Bir ara içinde bulunduğu kayığı da göremez olmuştu. Rüyada, yıllarca yıl ötelerdeydi sanki...

Denizin altında, sünger topluyordu. Avuç avuç süngerler... Çok para getirirdi, denizin bu ilkel yaratıkları. Kocaman balıklara zıpkın atıyordu. Lüferlerin peşini sazanlar izlerdi. Kayık balıkla dolmuştu. Önce onları Balıkpazarında okutacak, sonra meyhaneye giderek birkaç tek atacaktı. İş dönüşü, yorgun argın, eller yarı donmuş olarak içmenin ayrı bir tadı vardı. Arkası arkasına kadehleri yuvarlayınca, garson hesap pusulasının kazaya uğramasını önlemek için, yanına sokulacak, ellerini uğuşturacaktı:

- Patron bugün çok öfkeli. Tansiyonu yüksek. Kimseye zırnık içki veresiye sektirmiyor... diyecekti. Dursun, şişkin cüzdanından yağlı ellerile eski bir onluğu masanın üzerine atacaktı:

meret	cursed thing
boğuşmak	to grapple with
kıpırdanma	stirring, rippling
köpürmek	to foam
sıvışmak	to run away quietly
uğultu	din, roar
küme	a pile, a stack
çukur	hollow
salıvermek	to let go
devirmek	to turn over
zıpkın	harpoon
lüfer	blue-fish
meyhane	pub
oğuşturmak	to rub
veresiye	on credit

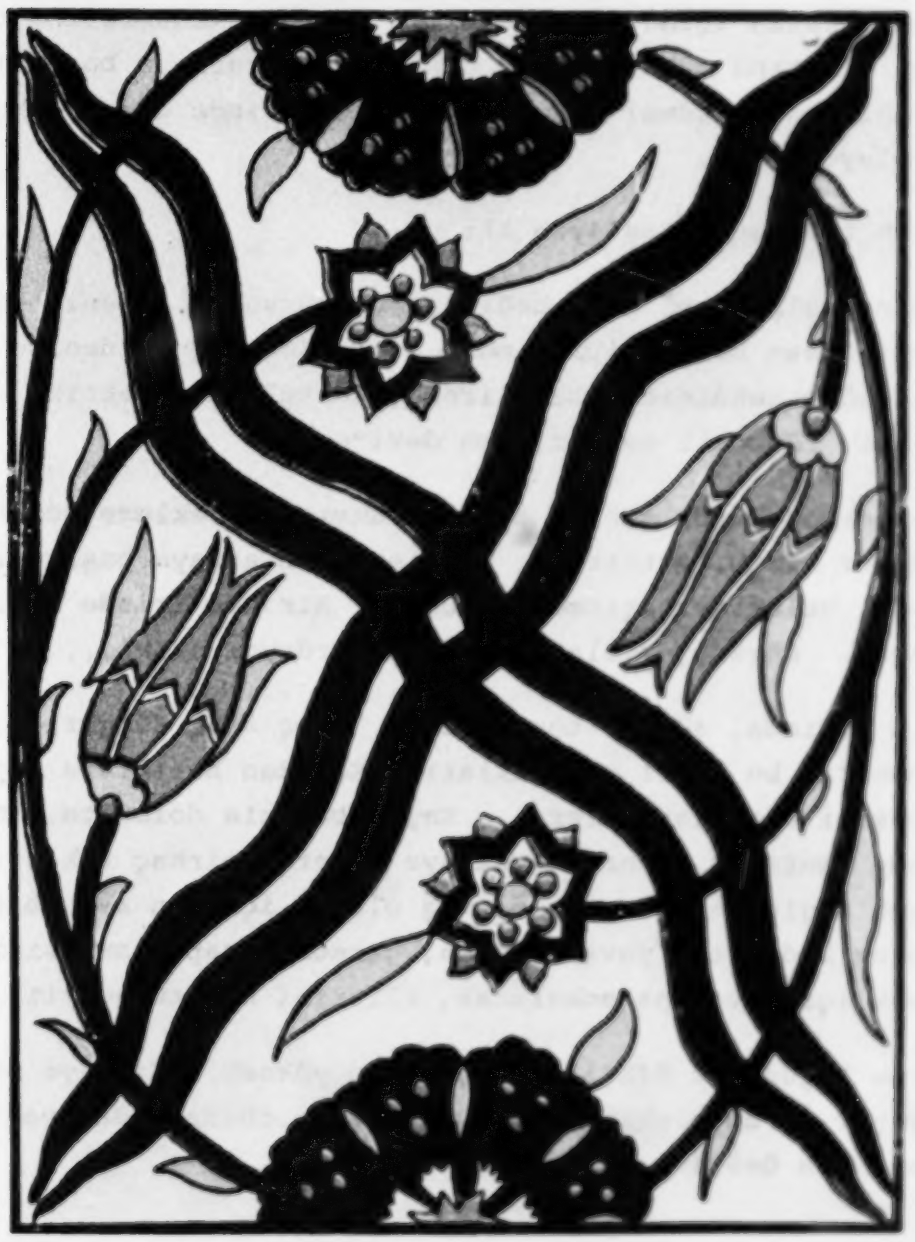

-Veresiye yiyen kesesinden yer, derler. Peşin para ile içtin mi iki kez sarhoş olmaz insan...

... Kocaman kocaman kefallar geliyordu. Sürü halinde mübarekler. Ne ağ dayanır, ne de zıpkın yetişir... En iyisi dinamit... Gözünü sevdiğimin bombası, seni icat eden dert görmesin e mi?

Dinamit demetinin kapsül ipini çekip, suyun içine bıraktı. Az sonra kıyametler kopacak, balıklar yarı cansız denizin yüzüne fırlayacaklardı.

İki saniye sonra top gibi kulakları çınlatan gürültü ile dinamitler patlamıştı... Dursun oturduğu yerden ayağa fırladığı zaman, kayıktan düşmemek için dengesini güçlükle eski haline getirdi. Yarı kapalı gözlerini açarak etrafına bakındı. Fenerin yanına gelmişlerdi. Fenerin ta kendisiydi bu... Neredeyse kıyıya çarpıp, tekneyi parçalayacaklardı.

- Aliiiii, diye bağırdı, neredesin oğlum? Feneri görmüyor musun? İşte fener karşımızda... Kurtulduk. Buradan ötesinde ölü dalgalar vardır. Cevap versene ulan... Korkudan dilini mi yuttun?

Fenerin dönen ışığı kayığın içini gündüz gibi ışıtmıştı: Ali yoktu...

* * * * * * * *

Moloz iskelesindeki küçük meyhaneye ihtiyar bir balıkçı girdi:

- Bana bir litre şarap, dedi. İki tek köfte, biraz da beyaz peynir...

Meyhaneci kulağına eğildi:

- Reis, dedi, eski hesap daha duruyor. Elâlem denizden inci, elmas bile çıkarıyor. Sen orada mehtap sefası mı yapıyorsun? Deniz sana birşey vermiyor mu?

Dursun kırış kırış alnını ellerile ovdu:

- Deniz bize vereceğine, bizden alıyor üstelik... Bugün Ali'yi verdik... Küçük Ali mi...

Dedi. Ve iki damla yaş göz pınarlarında inci gibi parladı. Orada noktalandı, kaldı...

Burhan ESEN

kese	purse
kefal	grey-mullet
mübarek	the blessed one
denge (muvazene)	balance
moloz	rubble
köfte	meatball
elâlem	everybody but you
inci	pearl
elmas	diamond
mehtap	full moon

II. birkaç (kadeh) tek atmak
kıyamet kopmak

III. Yoksul balıkçı boğulmaktan nasıl kurtuluyor?

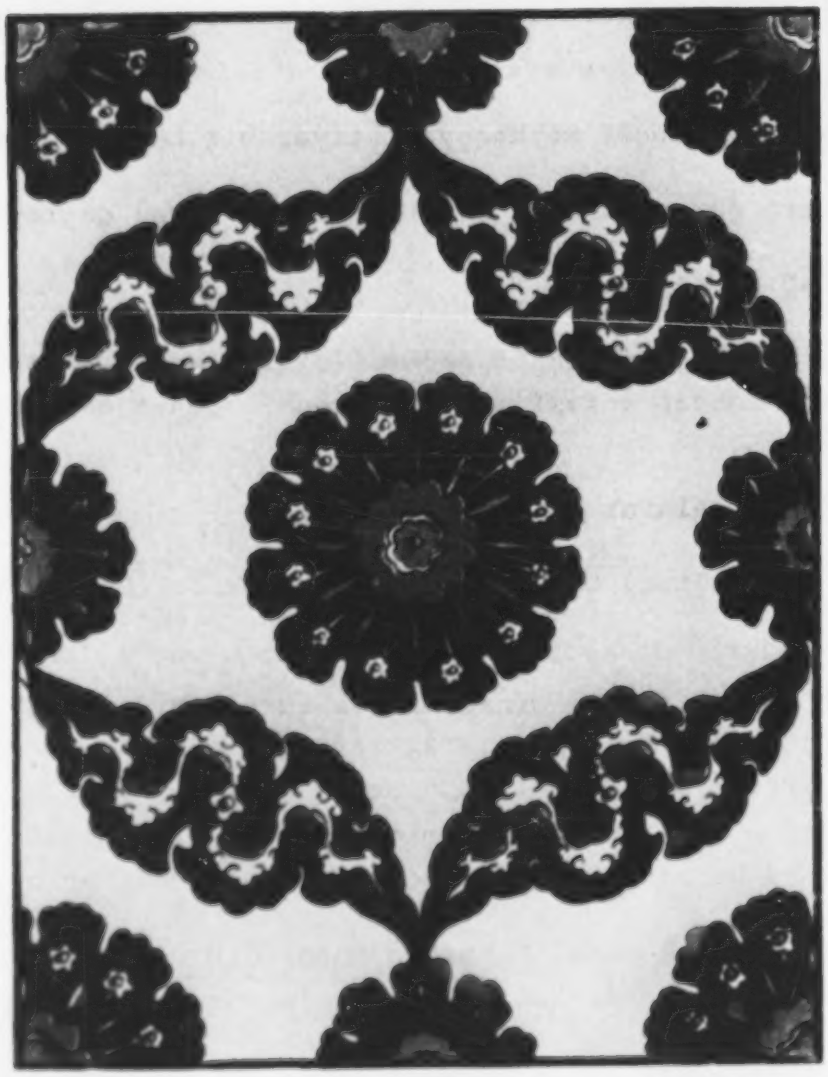

KONÇİNALAR

İskambil destesinin en sevdiğim kâğıtlarından biri, üzerinde The Jolly Jocker yazılı, o delişmen, o uçarı, o biraz cambaz, biraz sihirbaz, bir miktar da düzenbaz, ama neşe dolu, hayat ve hareket dolu, kanı sıcak delikanlıdır. Ne yazık ki, Jocker'lere Kanasta'dan, Kumkan'dan, Remi'den başka oyunlarda pek yer verilmiyor. Verilse, her girdikleri oyuna renk ve hareket, canlılık ve şaklabanlık katarlardı.

Jolly Jocker'ler bir yana, destenin en itibarlı kâğıtları, bilindiği gibi, Beyler yani Aslar oluyor. Ayıp değil ya, ben Aslardan oldum bittim hoşlanmam. Belki kendim hiçbir zaman As olamadığım, As olamıyacağım için. Kabul etmeli ki, onların dördünde de bir Kral havası, bir Padişah cakası vardır. Hele bazı takımlarda bunları daha da bir şatafatlı resmederler.

Karamaça Beyinde meşum bir şeyler sezilir. Onun sarayında her halde birtakım karanlık dalavereler dönüyor, gece, mahzenlerinde, bir sürü kelleler uçuyor olmalıdır.

İspati beyini ben bir Bizans Prensine benzetirim.

Bunlara kıyasla Kupa Beyi daha bir bizden gibidir. Kupa Beyi her halde Osmanlı Hanedanına mensup olmalı.

Karo Beyine gelince, o bir Selçuk Sultanıdır. Çelebi, zarif, nazik... Aksi gibi Tekel damgasını da hep onun üstüne vururlar. Buna rağmen öylesine asil ve kibar bir havası vardır ki, bu damga bile onu çirkinleştirmez, inadına daha bir açar, daha bir sevimli yapar. Öyle ki, damgası olmıyan bir Karo Beyi görsek, bayağı yadırgar, bir eksiklik duyarız.

Resimli kâğıtlar içinde kanım en çok Kupa Kızına kaynar. Kupa Kızı, etine dolgun, duru-beyaz, hanım-hanımcık bir tazedir. Üniversiteyi filân bir kalemde geçin, güç hâl ile bitirdiği ortadan sonra liseyi bile okuyamamıştır. Olsa olsa sanat enstitüsü mezunudur. Herkesin okumağa merakı olmaz a, buncağızın da başka marifetleri var: Dikişle nakışın her türlüsü, örgü işlerinin daniskası... Eteği belinde, bütün evi o çeviriyor. Yeni yetişirken mahalledeki oğlanlarla mektup alıp verdiği olmuş gerçi. Cahillik işte. Hoş görmeli. Ama evlenince eşi bulunmaz bir hayat arkadaşı olacaktir. Buna eminim. Bir kere kocasına ukalâ ukalâ karşılık vermez. Sonra bu cins kadınlar çocuklarına da düşkün olurlar. Daha ne?

Onunla evlendiğiniz takdirde, kaynınız Kupa Oğlu olacaktır ki, Allah için, uslu akıllı, yumuşak başlı, kendi halinde bir çocuktur.

I.	iskambil destesi	deck of cards
	delişmen	over-impulsive
	uçarı, uçar	rake, scoundrel
	cambaz	acrobat
	sihirbaz	magician
	düzenbaz	trickster
	şaklaban	buffoon
	caka	swagger
	maça, karamaça	spade
	meşum	ominous
	dalavere	intrigue
	mahzen	dungeon
	hanedan	dynasty
	zarif	graceful
	nazik	refined
	Tekel (inhisar)	state monopolies
	damga vurmak	to stamp
	yadırgamak	to find unfamiliar
	etine dolgun	plump
	duru beyaz	fair in complexion
	hanım hanımcık	perfect housewife
	taze (n.)	young woman
	güç hal ile	with difficulty
	olsa olsa	at the most
	buncağız	this little one
	dikiş	sewing
	nakış	embroidery
	ev çevirmek	to run a house
	ukalâ	pedant
	karşılık vermek	to talk back

Babaları Kupa Papazına gelince, sizden iyi olmasın, pek babacan, pek cana yakın bir adamdır. Hoş fıkralar anlatıp göbeğini hoplata hoplata güler. Daha coşarsa, küt küt karşısındakinin sırtına vurur. Evde teklif tekellüf hak getire.. Sen de sen, ben de ben. Candan insanlardır vesselâm. Öyle bir aileye damat girmek isterim.

İspati kızına gelince, bakın ondan her türlü sinsilik umulur. Siz onun öyle sakin ve masum göründüğüne bakmayın, o ne hin oğlu hindir o, o ne içinden pazarlıklı aşiftedir o... İskambilin üstünde gördüğünüz onun bayramlık resmi. O, bu masum bâkire pozunu, fotoğrafçıda resim çektirirken bir, bir de pazarları kiliseye giderken takınır. Şöyle kulağınızı verin de bir dinleyin mahalleyi. Maçanın Oğlu ile sinema localarında, plâj kabinelerinde yapmadığı kalmamış. Hal böyle iken, yine de bilmiyenlere karşı kendini dirhem, dirhem satar. İspatinin Oğlu ablasının kirli çamaşırlarını herkesten iyi bilir, bilir ama gel gör ki ablası da onun kumar borçlarını öder, evden şunu bunu götürüp satışını gizler. Babaları da zaten itin biri. Bu yaşa gelmiş hâlâ sefih, kumarbaz, bir gün olsun ayık gezdiği görülmemiş. Tencere dibin kara hikâyesi, kimin kime ne demeğe hakkı var.

Karolara gelince, onlar kişizade, görmüş geçirmiş bir ailedir. Bakmayın şimdi biraz düştüklerine. Babaları Hariciyeden emekli. Zannedersem Şehbendermiş. Eski usul, mukaffa ve musanna bir İstanbul Türkçesi konuşur. Kızları, nörsler matmazellerle, el bebek gül bebek büyütüldü. Beş senedir İngiliz Filolojisine gidiyor, bitiremedi. Bitiremez de elbet. Allahın günü kantinde ha ha ha, hi hi hi, akşam üstü de oğlanlarla altı buçuk matinesi... Erkek kardeşini sorarsanız, al onu vur ona. Karonun Oğlu da, hoppala paşam, hoppala beyim dadılar tayalarla şımartılmış, kuş sütüyle beslenmiş, beyaz, tüysüz, oğlandan çok kıza yakın, tasvir gibi bir civan. En iyi mekteplere verdiler, okumadı. Günahı boynuna, birtakım uygunsuz, meymenetsiz heriflerle geziyormuş. Allah bilir, eroin de çekiyordur. Gözlerinin her daim mahmur bakışını ben pek hayra yoramıyorum. Öyle efendi babanın çocuğu böyle soysuz çıksın, yazık, çok yazık...

Maçalar bir Ermeni ailesidir. Gedikpaşa'da oturuyorlar. Peder koyu bir katolik papazı. Bas-bariton, tumturaklı bir sesi vardır. Oğlu Mahmutpaşa'da bir tuhafiye mağazası işletiyor. İspati kızı ile maceralarına yukarda azbuçuk dokunduk. Ablası Maça Kızı, esmer, kara kaşlı, kara gözlü, bazı yerleri muhakkak ki aşırı tüylü, gerçi sıcak, gerçi güzel, ama neme lâzım, duasında, niyazında, dini bütün bir tazedir. Belli ki, babasına çekmiş. Istavrozunu bir gün göğsünden eksik etmez, kardeşinin İspati Kızıyla yaptıklarını duysa, utancından yerin dibine geçer. Öylesine kaba-sofu ki, malûm günlerde erotik rüyalar gördüğü zaman bile, şuuraltısının kendine oynadığı bu oyuna içerler, sabahleyin alelacele banyo yapıp tövbe istiğfar eder. İyi bir drahoması var. Şimdi, genç değil, şöyle kırkını, kırkbeşini aşmış, efendiden ağırbaşlı bir kısmet bekliyor. Hayırlısı.

babacan	jolly
canayakın	amiable
kayın	brother-in-law
teklif-tekellüf	formality in speaking
sinsi	sly
ummak	to expect
aşifte	prostitute
bâkire	virgin
sefih	dissolute
şehpender	consul

ayık	sober
mukaffa (kafiyeli)	rimed
musanna (süslü)	flowery language
tasvir (resim)	picture
civan (genç) [archaic]	youth
hayra yormak	to interpret as auspicious
aburcubur	a variety of food eaten haphazardly

CEMALEDDİNİ AKSARAYİ

Resimli kâğıtlardan sonra ilk ağızda onlularla dokuzlular gelir. Onlularla Dokuzlular, resimsiz kâğıtlar içinde önemli oyunlara katılma imtiyazına sahip, başlıca kâğıtlardır. Bundan ötürü de hallerinde görgüsüzce bir çalım, budalaca bir kurum sezilir. Haydi Onlular Asların halktan yetişme vezirleridir diyelim. Ya Dokuzlulara ne buyurulur? Bunlar, kendilerini sayıdan bile saymadıkları halde yine de oyunlarına alan, oyunlarına alıp onlara öbür resimsiz kâğıtlardan üstün bir değer sağlıyan aristokrat kâğıtlara yaranmaktan, siftinmekten hoşlanırlar. Bu halleriyle Dokuzluları, Efendilerinin önünde yerlere kadar eğilen ama saray parmaklıkları dışındaki halka tepeden bakan, mabeyinciler, veya stile uşaklar makulesinden saymak yanlış olmaz anırım.

Dokuzlular mabeyinci veya stile uşak olursa Sekizlilerle Yedililere de el ulaklığı, bahçıvan yamaklığı gibi daha aşağılık işler düşüyor.

Bütün bunlardan sonra sıra nihayet Konçinalara gelir. Konçina diye, bilindiği gibi, Altılıdan aşağı kâğıtlara deniyor. Konçinalar, ismi üstünde işte, Konçinadırlar. Geçin Bezik gibi, Poker gibi kibar oyunları. Aşçı İskambili gibi en pespaye oyunlarda bile hiçbir işe yaramaz, üzgün ve küskün, oyunu dışardan sayrederler. Diyeceksiniz ki, Pinakl'da, Kanasta'da oyuna alınıyorlar ya... Ben ona oyuna alınmak mı derim. Zavallılar, çıtır kozların at oynattığı meydanlarda ha bire gelir gider, ayak altında dolaşıp trafiği tıkar, itilip kakılır, muştalanır dururlar. Hasılı aburcuburdurlar. Böyle oynamaktansa ben yeşil çuhanın üstüne kapanıp yüzüstü uyuklamayı tercih ederim. Konçinalar bu bakımdan iskabillerin Paryasıdırlar. Var oluşlarının sebebi sırf öbür kâğıtlara basamak olmak, onların üstün mevkiini sağlamaktır. Alt basamak olmasa üst basamak neye, kime öğünecek?

Konçinaların bu içler acısı durumu bana oldum olasıya dokunmuştur. Kaldı ki, deste içinde hüküm süren bu derebeylik rejimini bugüne bugün İnsan Hakları Beyannamesi ile uzlaştırmağa da imkân yoktur. Nitekim, usta oyuncu geçindiğim sıralarda onları Paryalıktan kurtarıp eşitliğe kavuşturacak, böylece desteyi de iyi kötü çağımızın demokrasi gidişine uyduracak yeni oyunlar aradığım oldu. Hattâ, öyle bir oyun bulayım ki diyordum, orada birliler asıl değerine indirilsin, beşliler kızları, dörtlüler oğlanları alabilsin, alay bu ya, icabında bir kılkuyruk üçlü dört papazı birden sustaya durdurabilsin. Fakat olmuyor beyler; Aslarda o küçük dağları ben yarattım diyen heybet, Papazlarda o bütün güvenini sakaldan, asadan, baltadan alan azamet varken, o güdük, o sümsük, o boynu bükük Konçinalar bir türlü el kaldıramıyorlar. Sinmiş bir kere içlerine. Alışkanlık deyin, aşağılık daha doğrusu Konçinalık kompleksi deyin, yapamıyorlar işte, ellerinden gelmiyor.

Bunu anladığım günden beri oyunlar aramaktan eskilerini de oynamaktan vazgeçtim. Her kâğıda eşit değer tanıyan biricik oyun olduğu için şimdi yalnız Pasyans açıyorum.

Haldun Taner
(1916 -)

II. ayıp değil ya
oldum bittim
kanı kaynamak
bir kalemde geçmek
sizden iyi olmasın
günahı boynuna
hak getire
vesselâm
tencere dibin kara hikâyesi
hin oğlu hin
içinden pazarlıklı
kendini dirhem dirhem satmak
görmüş geçirmiş
al bebek gül bebek büyütmek
yerin dibine geçmek
at oynatmak

III. a. Haldun Taner'in hikâyeciliğini nasıl buldunuz?
Hikâyeyi nasıl dedikodu ağzıyla anlatıyor? Açıklayın.

b. Neden artık yalnız "pasyans" açıyor?

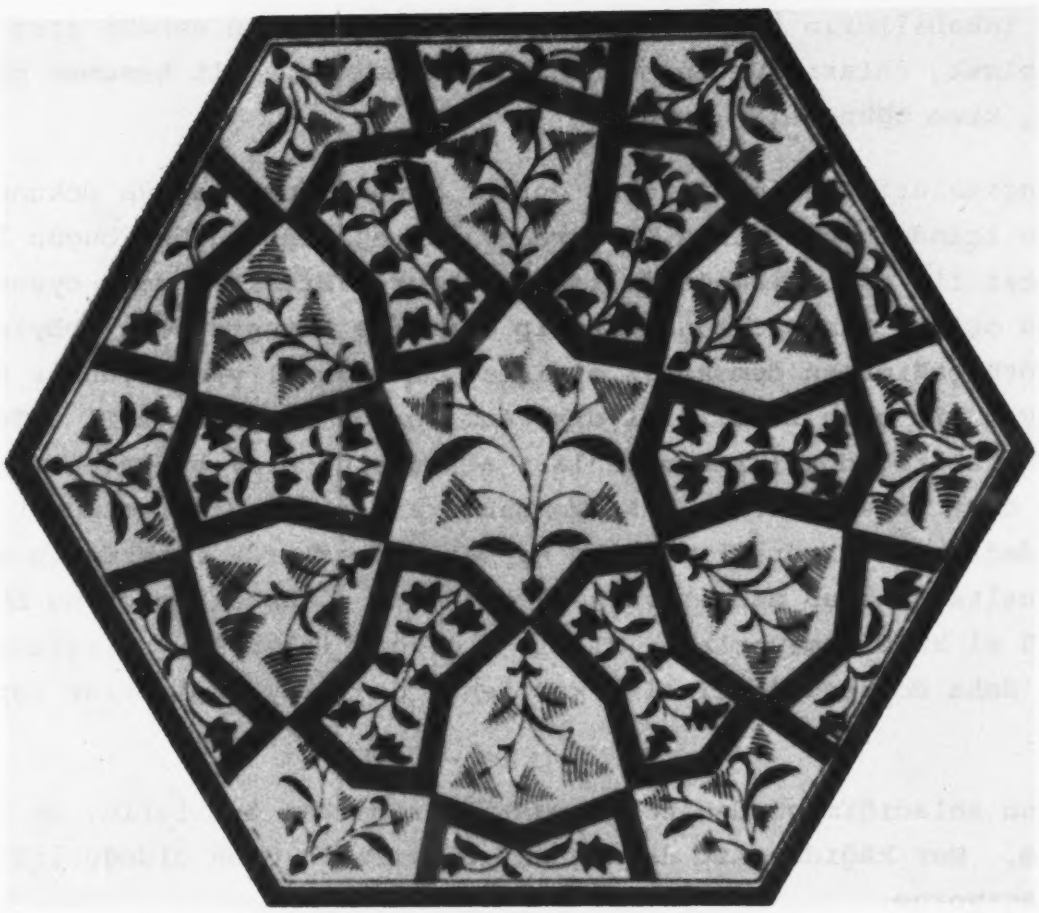

TREN SESİ

Garibim;
Ne bir güzel avutacak gönlümü,
Bu şehirde;
Ne de bir tanıdık çehre;
Bir tren sesi duymaya göreyim.
İki gözüm,
İki çeşme

O. V. Kanık
(1914 - 1950)

İSTASYON

Burda gelir insana
Boş günlerin usancı.
Çalar birden kampana
Ölüm çanından acı.

Sonra bir düdük öter.
Kesik çığlıklarla der,
Burdan bildik gidenler
Yarın döner yabancı.

Necip Fazıl Kısakürek
(1905 -)

I.

garip	one away from home
çehre	visage, face

II. İki gözü iki çeşme

III. a. "Duymaya göreyim" yapısına benzer örnekler verin.

b. Bu konuşma dilinin arı birkaç sözüyle şair çok derin duygular belirtmiştir. Sonundaki "İki gözüm iki çeşme" hem bütün şiiri tamamlıyor hem de şiire bir mizah havası veriyor. Ne dersiniz?

* * * * * * * *

I.

usanç	weariness
ölüm çanı	bell tolling for death
kesik	broken
çığlık	scream

II. kampana çalmak

III. a. usanç, usanmak'tan geliyor.
Buna benzer eklerle yapılan birkaç isim daha bulabilir misiniz?

b. Acı sözünü ne gibi anlamlarda kullanabilirsiniz? Örneklerle açıklayın.

c. bildik sözünü, isim ve sıfat olarak iki ayrı cümlede kullanın.

DİLEK

Bir küçük, bir küçücük evim olsa,
İçinde bir küçük, bir küçücük halım olsa,
Bütün bunlar benim öz malım olsa!

Masam, mürekkebim, etajerim,
Penceresinde benim perdelerim,
Etajerinde benim kitaplarım olsa!

Bir ufak, bir minicik evim olsa,
İçinde bir kadın, beni parasız pulsuz seven bir kadın...
Bu kadın karım olsa!

Nerde, hangi şehirde olursa olsun,
Bir küçük, bir küçücük evim bulunsun,
Bir ufacık halım olsun yeter,
Yeter de artar bile.

Nerde, hangi şehirde olursa olsun,
Etajerim, kitaplarım olsun,
Beni parasız pulsuz seven karım olsun yeter,
Yeter de artar bile.

Cevdet Kudret Solok
(1907 -)

I

I..	dilek	wish
	mürekkep	ink
	etajer	set of shelves

II. para pul
yeter de artar bile

III. Olmak ile bulunmak arasındaki anlam yakınlığını inceleyin. Örnekler verin.

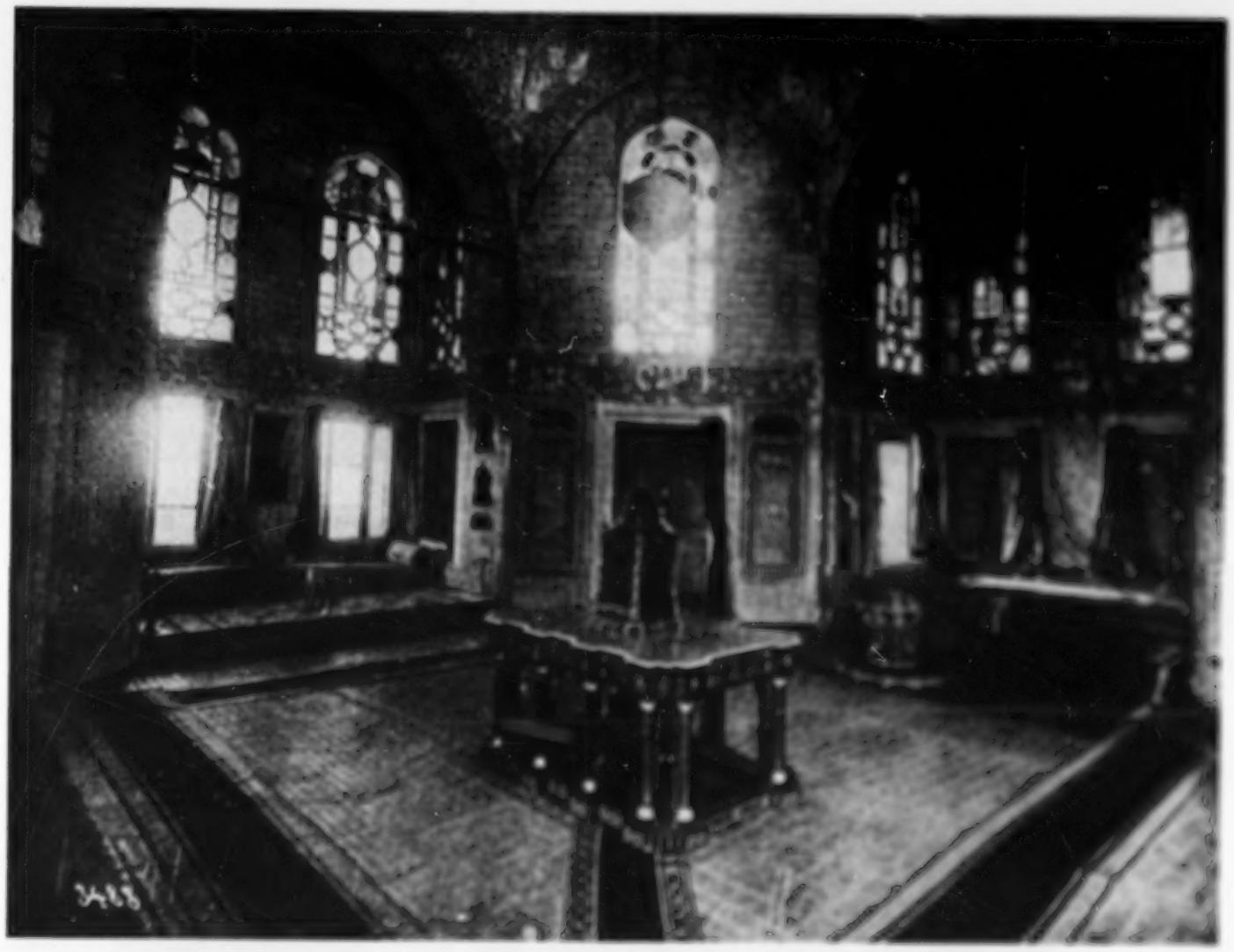

Topkapı Sarayı, Bağdat Köşkünden

ESKİ BİR KASA HIRSIZI EMNİYET MÜDÜRÜ OLDU

DAR ÜS SELAM, (a.a.) - Tanzanya'nın Rungva şehri Emniyet Müdürlüğüne azılı bir kasa hırsızı getirilmiştir.

Rungva'da ve diğer Tanzanya şehirlerinde birçok ticarethanenin kasalarını soymakla isim yapmış olan Kaveve Karume onyedi yıl hapis yattıktan sonra 1967 Aralık ayında "Hapishanede gösterdiği iyi davranıştan" ötürü geri kalan cezası Devlet Başkanı Julius Nyerere tarafından affedilerek, hapisten çıkmıştı.

Mahkûmiyet toplamı yüzüki yıl olan eski kasa hırsızı, son zamanlarda hırsızlık vakalarının görülmemiş bir şekilde artması üzerine, Rungva şehri Emniyet Müdürlüğüne getirilmiştir. Eski kasa hırsızı, bütün mesleksdaşlarını yakından tanıdığı için, Emniyet Müdürlüğü görevine başlar başlamaz seksenden fazla azılı hırsızı yakalamış ve nezarete almıştır.

Tanzanya İçişleri Bakanlığı ileri gelenleri alınan tedbirin yerinde olduğunu ve tövbekâr kasa hırsızının Rungva'da hırsızlığın kökününü kazıyacağını söylemektedirler.

= = = = = = = = = = = ===

azılı	ferocious, notorious
kasa kırıcı	safe-breaker
tövbe etmek	to repent
kökünü kazımak	to exterminate

"[illegible]" dan,

İNGİLİZ BASININDA FIRTINA KOPARAN HABERİ FRANSA YALANLADI

LONDRA, (a.a.) - "Press Association" adlı İngiliz basın ajansı, iyi haber alan bir kaynağa dayanarak, De Gaulle'ün Fransa, Batı Almanya, İngiltere ve İtalya tarafından geniş bir Avrupa İktisadi Birliği kurulması görüşünde olduğunu, Ortak Pazar'a pek fazla bel bağlamadığını açıkça söylediğini bildirmiştir.

Ajans, De Gaulle'ün İngiliz Büyükelçisi ile 4 Şubat'ta Paris'te bu konuları görüştüğünü, İngiltere Hükümetinin 12 Şubat'ta verdiği cevapta, Generalin tekliflerini "Son derece önemli" bulduğunu belirtmektedir.

Ajansın verdiği bu haber, basında büyük yer almış, "Evening News" gazetesi haberi, "Avrupa'ya atılan bomba: General De Gaulle İngiltere'ye bir komplo teklif etti" başlığıyla vermiştir.

Paris'teki Fransız yetkili çevreleri ise, ajansın General De Gaulle'e atfen verdiği haberi yalanlamışlardır.

- - - - - - - - - - - - -

DİNİ LİDERLER İSTANBUL'DA TOPLANDI

Dünyadaki dinleri temsil eden liderlerin, "Bir Barış Konferansı toplanması" konusundaki görüşmeleri, dün Hilton Otelinde başlamıştır.

"Dini liderlerin, elele vererek dünyadaki barışı korumak" konusunda bir konferansı toplantıya çağırmalarının gerekli olup olmadığını ele alan liderlerin İstanbul toplantısı, yarın sona erecektir. Bu konuda müsbet bir karar alındığı takdirde, konferansın yeri de tesbit edilecektir.

- - - - - - - - - - - - -

dayanmak — to be based on
bel bağlamak — to depend
atfetmek — to attribute, ascribe

"Wintername" den

AĞAÇ DİKMEK

Vatanımızı kuraktan korumanın çaresi: ağacı, ormanı korumak, çoğaltmaktır.

Kelebekler ışığa üşüştükleri gibi, içi su dolu bulutlar da ormanlara koşuşurlar. Bulutlar yorgunluklarını ormanlarda alırlar. Topraklar emdikleri sularla ormanlara can verirler. Suların temizi, ağaç kökleri süzgeciyle süzülenlerdir. Bilmem siz ne dersiniz? Bana kalırsa her yurtdaşa diktiği, aşıladığı ağaca göre şeref vermelidir.

Bu sözüme karşı belki şunu diyebilirsiniz:

- Heryerde ağaç yetişir mi?

Ben de bu sözünüze karşı: "Evet, yolu ile dikilir, düzeniyle bakılırsa heryerde ağaç yetişir ve heryere göre dikilecek ağaç vardır." derim.

Yemişli, yemişsiz ağaç dikelim, ormanlarımızı gözümüz gibi koruyalım, baş tacımız Atatürkün izini bırakmıyalım.

Atatürk, Ankaranın çorak bir yerinde yollar açtı, binlerce fidan diktirdi, öyle güzel, öyle büyük bir çiftlik yaptı ki onu gören yerli, yabancı, herkes şaşıp kalıyor.

Hasan Fehmi

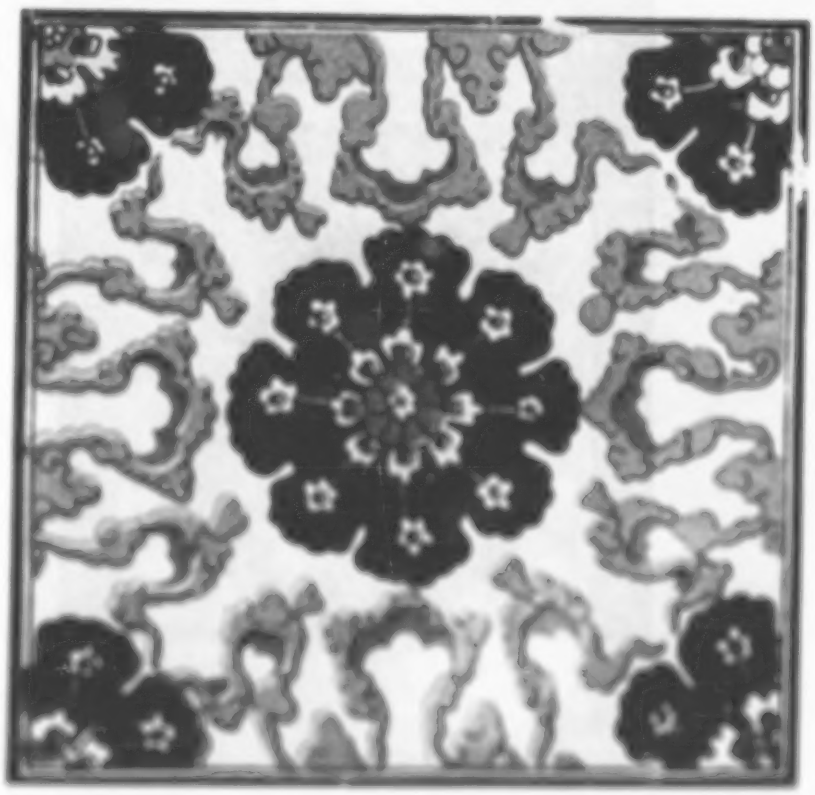

ağaç dikmek	to plant
kurak	arid, dry
kelebek	butterfly
üşüşmek	to swarm
emmek	to absorb
süzmek	to filter
aşılamak	to graft (Bot.)
yolu ile	properly
düzen	order
yemiş	fruit
taç	crown
iz	step
çorak	arid, barren
fidan	sibling

"OKUR" DEĞİL, "BAKAR"

Bir ilân: "(....) 10 ay içinde Türkiye'nin en çok okunan ikinci gazetesi oldu". Bir grafik... Bakıyoruz adı geçen gazete 100 binden 300 bine fırlamış. Allah versin, milyona kadar yolu var. Bir gazetenin 300 bin basması en azından bir milyon okura seslenmesi demektir. Sevinilecek bir şey. Bir milyon kişi okuyor bu gazeteyi! İlânda da "en çok okunan" denmiyor mu zaten!

Ama alın o gazeteyi elinize. Okuyun bakalım. Ne okuyacaksınız? Okuyacak bir şey bulursanız okuyun. Gazete her şeyden önce haber verir okuruna. Sonra yazılar, romanlar... Bu gazetede haber yok! Ya cinayet olacak, ya ırza saldırı, ya da heyecan verici bir palavra... Başka haber arama! Aç ikinci sayfayı bir iskeletin cinayetleri... Yakalanmaz, tutulmaz, ele geçmez bir adam. Herkesi öldürür, yapmadığı kötülük kalmaz. Çırılçıplak kadınlar, açık saçık sahneler. Bütün kötülükler var... Sonra sözüm ona röportajlar. Gene resimli romanlar, çıplak kızlar...

En çok okunan gazetelerden biri... Okunan demeli buna, "bakılan" demeli. Bu çeşit gazeteleri alanlara da "okur" değil "bakar" demek gerek. Bak bak, içini çek, hayran kal, kendinden geç... Tabii yüz binden üçyüz bine çıkar tirajı! Beklesin, yarım milyonu da bulur... Türkiye'de okur yok, yok ama "bakar" öyle çok ki! "Görür" az da "bakar" pek çok... Millet "bakıyor" sadece! Bir şey görmeden, anlamadan... Ona kimse bir şey göstermek, anlatmak istemiyor ki! Niye anlamaya, görmeye çalışsın?.. Bakıyor resimlere, okur sayılıyor...

Yalnız o gazete değil... Bir yığın dergi çıkıyor "bakar" lar için. Çocuk dergileri, sinema dergileri, çıplaklık dergileri... Hep göz için, kafa için değil... Zaten gereksiz şey bu "kafa" dedikleri. Göz yeter insanın hayvansal yönlerini uyandırmaya, ayakta tutmaya. Ne gerek var "kafa"ya, "kafa"yı besleyen, güçlendiren, insanı insan eden bilgilere?.. Bunlar okumakla gelir, öyleyse okumamalı, okutmamalı. Yalnız baktırmalı, bol bol baktırmalı. Kadınlara, kızlara, haydutlara, katillere, hırsızlara...

"Bakar kör" derler hani ya, bu çeşit gazete ve dergiler bakar körlerin sayısını hızla arttırıyor! Bir yandan satışları yükseliyor, öte yandan da "bakar körler" le doluyor yurdumuz.

Kâğıt ziyanı! Mürekkep ziyanı, emek ziyanı! Hele hele göz ziyanı! Zaman ziyanı! Geri kalmış ülkelerde basın başlıca kalkınma araçlarından biridir. Halkı eğitecek, aydınlatacak, düşünmesini, anlamasını öğretecek... Bu "çek"ler, "ak"lar büyük tiraj ardında koşanlara yüz geliyor. Onlara yüz geliyor, bize yüz gülmüyor. Gelmiyor da ne oluyor? Onlar yüzbinlere "baktırıyorlar", bizler birkaç bin kişiye okutuyoruz gazetemizi... Ayrıntı bu kaderçik!

Akbal, Oktay

TURKISH

I.	palavra	idle talk
	sözüm ona	pseudo
	iç çekmek	to sigh
	hayran kalmak	to be astounded with admiration
	kendinden geçmek	to become unconscious
	yön (taraf)	side, direction
	ziyan	loss
	mürekkep	ink
	emek	effort
	ayrım (fark)	difference

II. "Allah versin... gözümüz yok."
e... kadar yolu var.

III. Yazar neden "okur" istiyor da "bakar" istemiyor?

BİLEN, KÜTÜPHANESİ OLANDIR

Bizim radyonun "Bilen kazanıyor" diye bir programı vardı, dinleyicileri hayli eğlendirdiğini sandığım bu programı birkaç zamandır reklâmcılar benimsedi. Şimdi bazı müstahzarlarında, istekli olanlara, tarih, edebiyat, spor, sinema, tiyatro vesaireyle ilgili sualler soruluyor, cevaplandıranlara doğru cevaplandırdıkları sorular miktarı mükâfat veriliyor ve bütün soruları bilenler hararetle alkışlanıyor. İlk zamanlar her sualin cevabını doğru verenlerin gazetelerde de isimleri çıktı, kendilerini basın da alkışladı.

Şöylece, ince elenip sık dokumadan düşünülürse Amu Derya nehrinin nerede olduğunu, İkinci Murat'ın hangi tarihte öldüğünü, Waterloo savaşını hangi generalin kaybettiğini, Timur'un kaçıncı yüzyılda yaşadığını, 1948 dünya yüzme şampiyonunun kim olduğunu hatırlamak iyi şeydir ama, bunları bilmek çok daha iyidir. Hepsi bir demeyiniz, hatırlamakla bilmek arasında bence hayli fark vardır.

Amu Derya nehrinin Ortaasya'da olduğunu hatırlıyan kimse acaba bu nehrin hangi memleketleri suladığını bilir mi? Waterloo'yu Napoleon kaybetti demek, eğer bunu diyen o savaşa girme sebebini, Fransa'ya karşı yapılan elbirliğini bilmiyorsa marifet midir? İkinci Murat'ın ölüm tarihini hatırlıyanlar onun icraatından habersizseler, akıllarında kalmış olan tarihin ne kıymeti vardır. 1948 dünya yüzme şampiyonu falandır, demekten bir şey çıkmaz, iş spor tarihinde yüzme yarışlarının verdiği neticeleri, kurulmuş ve kırılmış rekorları, bu yarışların ne zaman ve ne şekilde başladığını bilmektir.

Ne yazık ki, bizde kütüphanesizlik, kütüphane merakının uyanmamış olması hâlâ ezberciliğin kıymetini sürdürmesini kamçılayıp gidiyor. Halbuki ezberliyene değil, bilene muhtacız. Bilen de, kelime, cümle, tarih hatırlıyan değil, istenen kitaba el atıp yerini bir çırpıda bularak cevabını etraflı veren kimsedir.

Radyo idaresine teklif ediyoruz: Bilen kazanıyor programı kültür bakımından faydalı hale getirilebilir. Reklâmcılar ne yaparlarsa yapsınlar, onlar pek tabiî olarak dinleyiciye hoş geçirtmek isterler, fakat radyolarımız bu işi daha ciddiye alabilirler ve almalıdırlar da.

Orta, lise ve Üniversite tahsiline uygun sorular hazırlansın ve meselâ sorulsun:

- Türkiye Cumhuriyeti hangi tarihte ilân edildi?

"Hünername" den (1584)

Cevaptan sonra devam edilsin:

- Nerede edildi, kimler söz aldı, müzakereler kaç saat sürdü?

- Bunları hangi kitapta okudunuz? O kitapta daha başka ne bahisler var? Kitap, kütüphanenizde mi? Kitaplarınızın sayısı ve nevileri nedir?

Okul ve üniversite sayısını artırırken kütüphane yapmanın zevkini de aşılamaya ve bu güzel merakı teşvik etmenin yolunu aramaya bakmalıyız.

Hafızanın kuvvetli olması fena değildir ama, bilginin hafızadan fazla kütüphaneye dayanması çok daha iyidir.

İzzet S. Sedes
(Milliyet Gazetesi'nden)
23.II.1958

Olivenza' dan

TURKISH

I.	kütüphane	library
	reklâm	advertisement
	beninsemek	to make one's own
	müstahzar	ready made drug
	mükâfat (ödül)	reward
	marifet	skill
	icraat	achievements
	teklif	proposal
	nevi	kind, sort
	aşılamak	to instill
	alkışlamak	to applaud
	kamçı	whip
	muhtaç olmak	to be in need of
	etrafli	in detail
	ilân etmek	to proclaim
	müzakere	negotiation
	teşvik etmek	to encourage

II. İnce eleyip sık dokumak
Bir çırpıda
Sı etmek

III. Öğretmenin eğitim için ne şiki faydaları, zararları vardır?

TERCÜME ÜZERİNE

"Türkçenin eksikleri" adlı iki yazıda Reşat Nuri Güntekin, Avrupa dillerindeki birçok sözlerin bizde birer karşılığı olmamasından şikâyet etti, tercümelerimizin o yüzden çektikleri sıkıntıları anlattı. İlgi ile okuduğum o iki yazı bana birtakım şeyler düşündürdü, dertlerimi tazeledi.

Daha doğrusu birtakım eski düşünceleri yeniden aklıma getirdi. Yıllardır ben de tercüme ile uğraşırım, Reşat Nuri Güntenkinin "Kahramanlar"ı dilimize çevirdiği günlerde karşılaştığı hemen hemen yenilmez zorlukları anlatırken ben de nice günlerimi hatırladım. Hepimizin mâcerasıdır o mâcera... Herhangibir dilden kitap, sadece cümle tercüme ederken Türkçenin eksiklerini hepimiz duyduk: "Bu dilde söylenmez ki bu söz!" dedik.

Zamanla görgüm arttığı için midir nedir? Düşüncem de değişiyor. Türkçenin eksiklerinden çok kendi eksiklerimi duymaya başlıyorum. Artık: "Bu dilde söylenemez ki bu söz!..." dediğim pek olmuyor; onun yerine: "Elbette vardır türkçesi bu sözün; ama nedir? Ben bulamıyorum" deyip üzülüyorum. Bu hal bende nasıl başladı anlatayım:

Geçmiş gün, adını da, kimin yazdığını da unuttum, Fransızca bir roman okuyordum. Dilimize çevirmeyi hiç düşünmüyordum ama, tercümeciliğin verdiği alışıklıkla bâzı yerlerde durup: "Burasını Türkçeye acaba nasıl çevirmeli?" dediğim oluyordu. Bir deli hikâyesiydi o roman; adamcağız çıldırmış, yemek yemiyor; timarhaneye götürüyorlar, önüne yemek getirilince: "Je ne mange jamais!" diyor... tercümeciliğin şeytanı kulağıma fısladı: "Nasıl tercüme edersin bunu?"

O Fransızca söz, kelime kelime çevrilince ne kadar soğuk oluyor'... "Ben asla yemem", yahut: "Ben yemem"... Tatsızlığından başka bana, Fransızcasına da uymuyor gibi geldi. Sahiden de uymuyor, delinin meramını anlatmıyor. Nedir delinin demek istediği?. Yemek yemeyi, tütün gibi, içki gibi, gerçekten lüzumu olmıyan, ancak zevk için, keyif için edinilmiş bir âdet sayıyor. Tütün içmiyen bir Fransıza cığara uzatırsanız: "Je ne fume jamais" der; delinin: "Je ne mange jamais" demesi de işte o mânâda... Demek ki onun da Türkçede karşılığı: "Kullanmam" olmalıdır. Böyle tercüme edildi mi, hem dilimize daha uygun bir cümle oluyor, hem de delinin meramını daha iyi anlatıyor...

O gün anladım: Tercüme ederken bir cümledeki kelimelerin değil, bütün cümlenin Türkçedeki karşılığını aramak gerektir. Bize, yazarın ne demek istediğini bildiren, kelimeler değildir, onların birbirleriyle birleşerek meydana getirdikleri bütündür. Düşünün bir kere: "Ben kırlarda gezmeye gidiyorum"

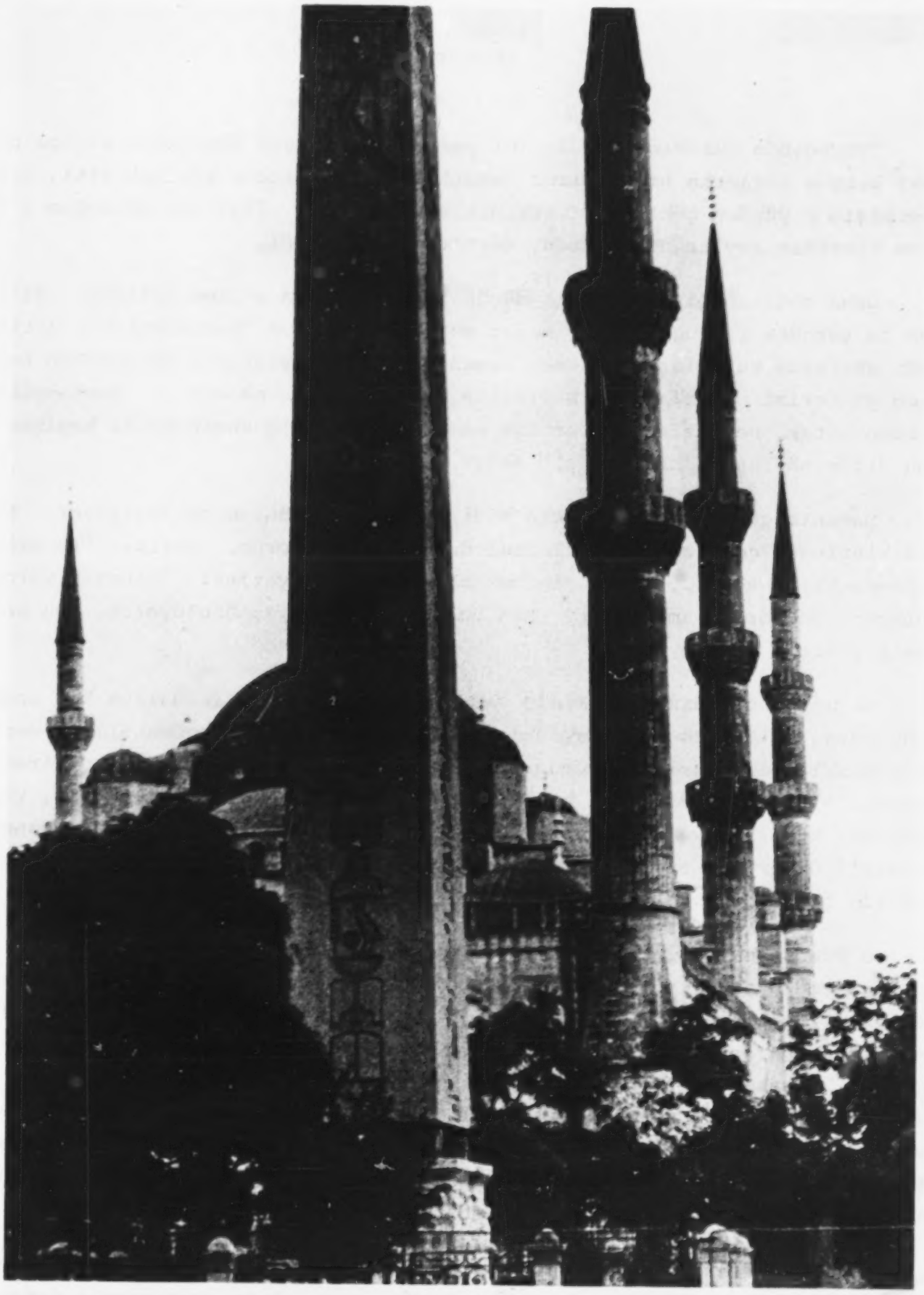

Istanbul, At Meydani

dediğimiz zaman, o cümledeki kelimeleri kullandığımızın farkında mıyız?. Biri bize: Sen şimdi ben, kır, gezmek, gitmek sözlerini kullandın" dese belki şaşarız: kır ile gezmek neysene ama, ben ile gitmek sözleri bize yabancı gelebilir; çünkü biz ayrı ayrı o kelimelerle değil, hepsinin birden bildirdiği şeyi düşünmüşüzdür. İnsan kelimelerle değil, cümlelerle düşünür. Demek ki tercümede de bir yazarın kullandığı kelimelere bağlanmak, onların hepsine, ille bir karşılık bulacağım demek boştur; o yazarın meramını kavrayıp dilimizde onu anlatmaya çalışmak gerektir.

Tercüme sadece kelimelerin karşılığını koymak değildir, dilde bir yaratma işidir.

Bizde tercümeciler bu yola pek gitmiyorlar: ellerindeki metne bakıyorlar, orada ne görürlerse Türkçeye çevirdiler mi işleri bitti sanıyorlar. Bakıyorsunuz, Fransızcada kolaylıkla anlaşılan bir cümle, Türkçede anlaşılmaz bir hale gelmiş. "Bu nedir böyle?" dediniz mi: "Ne yapayım? aslında öyle; yazarın deyişini değiştirmeye benim ne hakkım var?" diyor. Farkında değil ki değiştiriyor: bir yazarın kullandığı kelimeler eserinin özüdür de, çabuk anlaşılması eserinin özü değil midir?.

Bunları Reşat Nuri Güntekin'in sözlerini çürütmek için yazmıyorum. Onların içinde çok doğru bulduklarım, tamamiyle kabul ettiklerim var. Ancak, onun düşündükleri yanında, onun düşündüklerine katılsın da birbirlerini tamamlasın diye ben de bâzı düşüncelerimi söyledim. Tercüme sözü çabuk kapanmaz; bu söze o da, ben de daha çok döneceğiz; bu işde o da, ben de daha çok düşünce değiştireceğiz.

Nurullah Ataç
(Günlerin Getirdiği'nden)

I.

eksik	short comings
şikâyet	complaint
uğraşmak	to work at
yenmek	overcome
nice	many a
mâcera	adventure
görgü	experience
meram	intent
keyif	joy
kavramak	grasp

II.

meydana getirmek
birinin sözlerini çürütmek

III.

"Tercüme bir yaratma işidir" sözüyle yazar ne anlatmak istiyor?

GRAMER DERSİ

'Sevmek', bu bir kelimedir.
'Sarı saçlı' dersem bir kız için
Sıfat söylemiş olurum.
'Ben sarı saçlı bir kızı sevdim'
Bir cümledir, sevda dolu bir cümle;
Nokta koymalı, durmalı, zira
Zira 'açlık' da bir kelime,
Cümleye gelmez sarı saçlı kız gibi.
Ah, elbet dolaşırsa ölüm sık sık dilime
"Öleceğim, ölüyorum, öldüm'
Diyeceğim bir gün
Tasrif ederekten.

M. T. Uslu
(1922 - 1946)

I. tasrif etmek — to conjugate

II. diline dolaşmak
cümleye gelmemek

III. "Tasrif ederekten" sözünde - ten eki ne anlamda kullanılıyor?
Benzer örnek verin.

İbni Kemal

İLK TÜRK DİLCİSİ KAŞGÂRLI MAHMUT, ÇAĞI VE ESERİ

Çok sayın bayanlar ve baylar,

...Kaşgarlı Mahmut, kelimenin tam anlamıyla on birinci yüzyılın bir Türk bilginidir. O kendi eserini sırf Türklüğe karşı duyduğu sevgi dolayısıyla yazmıştır... Eserin önsözünde: "Her kelimeyi tam yerinde kullanmak maksadıyla, her sözün masdar ve anlamını açıkladım. Bu hedefe ulaşmak maksadıyla yıllarca pek ağır güçlüklere ve üzüntülere katlandım." demektedir.

Yukardaki sözler, Kaşgarlı'nın nasıl bir maksatla hareket ettiğini ve hangi maksatla güçlükler ve üzüntüler çekmeğe mecbur olduğunu göstermektedir. Demek ki o, bu güçlük ve üzüntüleri sırf yaptığı işin doğruluğu uğruna katlanmış, Türk dilinin özlüğünü korumaya çalışmıştır. Bundan dolayıdır ki "Divanı Lûgat-it Türk" sade bir sözlük kitabı olarak düzenlenmemiş, bilâkis bu dar çerçeveden sıyrılıp Türklüğe ait eşsiz bir kaynak olmuştur.

"Divanı Lûgat-it Türk" adından da anlaşılacağı üzere, yalnız o zamanki canlı Türk şivelerinin bir sözlüğü olmayıp, tümüyle o çağın Türk dil ve medeniyetine ait -benzerlerine rastlanmayan bir kaymaktır. Mükemmel bir surette Arapça bilir, yazardı; şüphesiz yüksek doğu kültürüne de sahipti. Eserinde Türkçe'ye ait topladığı kelimeleri alfabe düzeni ile sıralamış, örnek olmak üzere, yalnız Türkçe cümleler almış, her kelimeye ait özellikleri açıklamaya çalışmış, kendisince Türkçe olmayan kelimelere önem vermemiş, halk edebiyatından topladığı malzemeleri de eserine katmıştır. Coğrafya ve memleket adlarından ancak belli başlı olanlarını dikkate almıştır.

Eserinde kendisi hakkında verdiği bilgiye göre, Mahmut bu bilgileri ancak kendi dolaştığı sahalarda, yani Türklerin yaşadıkları ülkelerde elde etmiştir. Bu da o zamanlarda doğu Türkistan Türklerinin medeniyetçe pek yüksek olduklarını göstermektedir.

Bütün değerine ve önemine rağmen Kaşgarlı Mahmut, biz Türkler tarafından pek az incelenmiştir. Büyüklerini bilmeyen bir millet, medeniyet sahasının en basit bir kör yolcusu olur.

Yeni Atatürk gençliğinin bu sahada da öncülük vazifesine geçmesini beklemek her Türk'ün hakkıdır.

Prof. A. Caferoğlu

I.

sırf	only, merely
hedef, maksat, gaye [amaç]	aim, goal
katlanmak	to endure, to bear
kaynak	source
birşey uğruna	for the sake of
çerçeve	frame
şive	dialect
tüm	whole, entire
rastlamak	to encounter, to run across
düzenlemek	to arrange
bilâkis	on the contrary
sıyrılmak	to come out
özellik	peculiarity, characteristic

II. belli-başlı

III. Kaşgârlı Mahmut kimdir; ne yapmıştır?

İstanbul Üniversitesi Giriş Kapısı

İLK ÖGRETİM

Kim ne derse desin, Türkiyede ilköğretim bugünkü haliyle ancak okuma yazma ihtiyacina, lüzumunda mektup yazma arzusuna cevap verir. Dolayısiyle ilkokuldan çıkan çocuklar, daha üst öğrenim yapamıyacak olurlarsa, yalnız gazete okumağa ve gerektiğinde mektup yazmaya mahkûm oluyorlar demektir. Bizde beş sınıflı zorunlu ilkokul öğretimi tatbik edilmeğe başlandığı tarihten bugüne yarım yüzyıla yakın süre geçti. Elli yıl içinde iki tarih çağı geride idik. 1945'de Atom çağına girdik, aradan onbeş yıl geçer geçmez uzay çağının kapısını açtık. Demek istiyoruz ki bilginin genişlemesi, tekniğin ilerlemesi yanında beş yıllık öğretim çok cılız kaldı. Bu nedenle gerek demokratik batı, gerek demirperde sosyalist memleketleri ilkokulu sekiz yıla çıkardılar. Böylece, yalnız mahalle bekçisi, odacı veya posta müvezzii yetiştiren veya okuduğundan istifade edemediği için, kendi dar muhitinde bildiklerini unutan kuşaklar yerine, esnafsa, kendi hesabını tutacak, kalifiye işçi olabilecek, memleket ve dünya sorunlarını iyi kötü hazmedebilecek, tekniğe yönelebilecek, makineli tüfengi, uçağı, tankı kullanabilecek, tarımdaki gelişmeleri anlayacak, ve tâkip edebilecek unsurlarla milli kudretlerini geliştirmenin çaresine baktılar. Bu müşahededen şu sonucu çıkarıyoruz: Acaba ilköğretimi sekiz yıla çıkarmak için evvelâ bütün yurdun beş yıllık ilkokullarla teçhiz edilmesini beklemeli, ve ondan sonra mı sekiz sınıfa geçmeli? Yoksa beş yıllık okullara paralel olarak binaların elverişli öğretmenin mevcut olduğu yerlerde derhal ve hiç beklemeden sekiz sınıflık sistemi kabul mü etmeli? Biz bu ikinci fikirden yanayız.

Bu düşüncemizi kuvvetlendirmek için Plânlama Teşkilâtımızdan hazırlanması belki zor olan bir hesabın da yapılmasını beklemekteyiz. Türkiyedeki tahsil ve milli gelir arasındaki münasebet, acaba nedir? Acaba, öğretim, ve özellikle ilköğretim uğrunda yaptığımız yatırım, maddi olarak milli kalkınmamıza ne eklemektedir? Çok korkuyoruz ki, ilköğretim beş yıllık bir sistem içinde kaldıkça, beş yıl okuyanlar üretime fazla bir şey ilâve edemedikleri için bu yatırım boşa gitmekte, manevi randıman maddeye intikal edemiyerek milli gelire fazla bir katkıda bulunamamaktadır. Kalkınma istediğimiz hıza ulaşamadıkça da, her türlü öğretimi memlekette bütün unsurları ile, yani, okul bina sı, öğretmen lojmanı, okuma araçları okula giden yol v.s... ile yerine getirmek kolay olmayacaktır. Anlaşılan hâlâ fasit bir daireden kurtulamama durumu ile karşı karşıyayız.

I.

zorun	necessity, compulsion
cılız	puny, undersized
muhit	environment, milieu
müvezzi	mailman
(cp. tevzi et.)	
kuşak	generation (see other meanings)
kalifiye işçi	skilled worker
katmak	to add
unsur	element
okuma araçları	training and teaching aids
müşahade	observation
teçhiz etmek	to equip
elverişli	suitable, convenient
üretmek	to increase, to multiply
para yatırmak	to invest
fasit (d)	vicious, perverse
orantı	ratio

Nasreddin Hoca

TÜRKİYEDE ÖĞRETİM VE GENÇLİK SORUNU

Türkiyede gençlik bunalımları dediğimiz olaylar, birbirini takip etmekte; kamu oyunu, bu bunalımların ortaya koyduğu olaylar kadar Üniversite reformu problemleri de ilgilendirmektedir. Gençler neden haşin ve öfkelidir? Bu işin ne kadarı öğretim meselesiyle ilgili, ne kadarı sürekli ihtilâl anlayışının ürünü olarak politik bir nitelik taşır?

Dünyada öğretimin bütün derecelerdeki esaslı özelliklerinden biri bu öğretimin ne kanun ile ne hükûmetin, icranın veya diktatörün tesiriyle düzenlendiğidir. Aslında öğretim toplumun etkisi altında bir renk alır. Bu öğretim kendini Milli Eğitim Bakanlığında hazırlanan programlara göre değil, sosyal değişimlere ve gelişmelere göre ayarlar.

Misâl: Köy Enstitüleri, bir hükûmet programı ve kararıyle meydana geldi, fakat gerileyen sosyal düzen içinde ayakta duramadı ve bir gün kapatıldı. Türkiyede iktidarlar, teknik öğretimin gelişmesini çok arzu ettiler. Fakat teknik öğretim yerine memlekette tüketici, dolayısiyle hayatından memnun olmayan insanlar yetiştirecek olan İmam Hatip Okulları alabildiğine açıldı. Üniversitelerimiz, Atatürk devrinde geçirdikleri inkılâplarla ulaştıkları merhaleleri muhafaza edemediler. Alman hocalar âdeta zorla memleketten uzaklaştırıldı ve üniversiteler zamanla durgunlaştı. Şimdi Türkiyede ilkokula paralel Kur'an kursları gelişiyor. Demek ki, bu memleket az gelişmişlikten kurtulup düzenli ve ileri bir hayata kavuşuncaya kadar, öğretim müesseselerini geriye doğru eteğinden çekecek olan eğilimlerle mücadele mecburiyetinde kalacaktır. Bu yapılamadıkça, Türkiyeyi, yüzyıllımızın uygarlık düzeyine ulaştırmak mümkün olamayacaktır. Sosyolojik realiteden gelen bu kanaatı araştırmalarımıza ve bundan sonraki düşüncelerimize esas olarak alacağız.

Bir öğretim programı hangi derecede olursa olsun, zamanın ihtiyaçlarına cevap verdiği nisbette yararlıdır. Bunu gören Jules Ferry, Fransada devrin ihtiyaçlarını sezerek öğretim programını ona göre hazırlattığı için, Fransada Millî Eğitim uzun süre diğer milletlere nümune olacak tarzda gelişti.

Cihad Baban

VOCABULARY

Türkiyede Öğretim ve Gençlik Sorumu

bunalım	crisis
kamu oyu	public opinion
haşin	rude, rough
öfke	anger, wrath
ayarlamak	to fix
düzenlemek	to put into order
tüketmek	to exhaust, to use up
merhale	stage, phase
durgun	calm, quiet
uygarlık	civilization
düzey	plane
sezmek	to perceive
sürekli	continuous
ihtilâl	revolution
ürün	product
nitelik	quality
eleştirmek	to search carefully, to criticize
icra	executive
gerilemek	to move backward, to retrogress
eğilmek (meyletmek)	to lean, to tend
nümune (örnek)	sample

SORULAR: 1. Köy Enstitüleri hakkında ne biliyorsunuz?
2. Teknik Öğretim den ne anlıyorsunuz?

OKUL İÇİNDE KURULAN ÇADIR

Nisanın 15 inden 20 sine kadar tam beş gün hiç durmadan yağmur yağdı. Okulun damı suyu elek gibi aşağı süzdü. Akan yarı çamurlu sularla içerisi göl oldu. Duvarın bir tarafı daha çöktü. Çocukları dağıttık artık. Eşyalarla kendimi kurtarsam yeter. Köyde nereye gidecek olsan beterin beteri.

Bir fakir canın ne eşyası olacak? Pencerelerin önlerine sığdırıp yarı yarıya kurtardım onları. Taban zaten toprak olduğundan orta yerin çamurunu kazıyıp çukurlaştırdım. Etrafa damlayan sular ortadaki gölde birikiyor. Biraz kuru toprak kazıyıp kül tenekesiyle getirdim, bir köşeye döşedim. Yatağı katlayıp koydum buraya. Karyolanın da ayaklarını büküp pencere önüne koydum. Bez çarşafı duvara gerdim. Bu yatak çarşafı çadır vazifesini görecek, ben altında iki büklüm oturmak pahasına da olsa akıntıdan kurtulacağım. Dediğim gibi oldu. Yatak çarşafı köşeyi akıntıdan korudu, mükemmel bir çadır vazifesi gördü. Altı da, kuş yuvası gibi kuru bir sığınak olmuştu. Evin bir köşesine kurduğum bu çadırın altında iki büküm otururken gölün suyu fazlalaşıp ta çadıra doğru kabardı mı kalkıp bir kaç teneke su döküyorum dışarı. Böylelikle su çadıra yükselmiyor.

Ne gelen var, ne giden. Herkes kendi derdinde. Ben de kendi maceramı yaşıyorum. Tepeden inme göl kenarında ve çadır altında. 'Cap cup' diye gölün içine yukarıdan düşen kocaman damlaların duvara sıçrattığı suları ve meydana getirdiği daireleri seyrediyorum. Büke büke kötürüm oluyor bacaklarım. Bazan damlaların altına uzatıyorum.

MAHMUT MAKAL

BİR ROMAN KAHRAMANI

Çadırımın üstüne yağmur yağıyor,
Saros körfezinden rüzgar esiyordu,
Ve ben, bir roman kahramanı,
Ot yatağın içinde,
İkinci dünya harbinde
Başucumda zeytinyağı yakarak
Mevzuumu yaşamağa çalışıyordum;
Bir şehirde başlayıp
Kim bilir nerde,
Kimbilir ne gün bitecek mevzuumu.

O. V. KANIK

I.

dam	roof
elek	sieve
süzmek	to strain, to filter
çamur	mud
çökmek	to collapse
sığmak	to squeeze into, to fit into
taban	floor
çukur	hollow
kazmak	to dig
kül	ash
teneke	tin
döşemek	to lay down, to furnish
bükmek	to bend, to fold
germek	to stretch, to spread on
bez	linen or cotton material
çarşaf	bed sheet
paha (baha)	cost, price
sığınak	shelter
kabarmak	to rise, to swell
daire	circle
kötürüm	cripple
akıl etmek	to think of
soba	stove
dürüm yapmak (dürmek)	to fold over
meydana getirmek	to produce, to make

II. beterin beteri

III. a. "gölün suyu fazlalaşıp ta çadıra doğru kabardı mı" deyiminde "mı" nın rolünü açıklayın. Benzer örnekler verin.

b. Bu parçada Makal kısa cümlelerle ne anlatıyor?

IV. İki parça arasında ne benzerlikler buluyorsunuz?

BİZİM KÖYÜN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Köyden, köylüden söz açmanın öyle hesaplı, öyle kurnazca bir biçimi var ki, insana tiksinti veriyor. O kırk yıllık bakımsız, perişan köylerimiz, politika adamlarının söylevlerinde, millî ozanların o şişirme anlatımlarında, nerdeyse cennete taş çıkartacak. Her şeyi güllük gülüstanlık göstermek, ince bir hesap işidir, elbet. Alkış toplamanın, ulu kişilere yaranmanın en kestirme yolu da, ne yazık ki, budur. Ama, beri yanda, bu çeşit resmî şan şerefi, gerçeği olduğu gibi söylemeye değişmiyenlerin dikenli yolu var. Oraya insan, ancak rahatı pahasına, kelle koltukta girebiliyor.

* * *

Yakın geçmişimizde, aydınları köye, köyün, daha doğrusu Anadolu'muzun yoksulluğu üzerine eğilmiş görmek için, Meşrutiyet'e kadar inmemiz gerekiyor. Meşrutiyetten önce, bir tek aydın, yurdun yürekler acısı durumuna dokunuvermiş. O da bir tek dize ile: "Diyar-ı küfrün" beldelerini, kâşanelerini gördükten sonra islâm yurduna dönen şair, oralarda virânelerden başka bir şeye raslamamış. Bu tek dize, dönemleri aşıp bize, o gün olduğu gibi bugün de, unutulmuş, küçümsenmiş bir "köy dâvası" nın acıklı bir uyarması gibi mirâs kalmış.

* * *

Aydın kişilerin yurt işleriyle ilgilenmeleri Meşrutiyet'le başlıyor diyebiliriz. "On temmuz mucizesi" ile açılan "hür bir lisan" dönemi bir kaş yurtsevere konuşabilme olanağını veriyor. Bir yandan Tanin yazarı Ahmet Şerif Anadolu gezisine çıkıyor. Yurdun çeşitli köşelerinde, zorbalık yönetiminin ezdiği, sömürüp kara cahillik ve yoksulluk içinde bıraktığı Anadolu'nun yürekler acısı serüvenini gazete sayfalarına döküyor. Öte yanda, Ebubekir Hâzım, Küçük Paşa adlı hikâyesiyle Anadolu köylerinin yoksulluğunu, kimsesizliğini canlandırmaya çalışıyor. Küçük Paşa bizde köy üzerine yazılmış ilk eser olmak bakımından ayrı bir değer taşır. Yazar, gördüğü köylerin korkunç durumunu dile getirmek için hikâyesini "Küçük bir çocuğun muhayyel bir sergüzeşti" biçimine sokmuş. Önsözünde, "ben o sadet haricindeki hakikatleri bu hikâyeyi süslemek için yazdım" diyor. O düşsel gerçeği, Anadolu köylerinin gerçek trajedi levhalarının hatırı için yazmış. Onun için, bu esere - romantik konusu bir yana - Anadolu'nun yoksulluğunu padişahlık yönetimine yükleyen bir suçlama gözüyle bakabiliriz. Gerek Anadolu'da Tanin, gerek Küçük Paşa ayrı biçimlerde kaleme alınmış bilgisizlik ve kara sefalet üzerinde birleşiyor.

* * *

O günlerden buyana neler değişti? Yaban adlı romanın bize tanıttığı Kurtuluş Savaşı'nın o ateşli günlerindeki köyün görünüşü de bundan başka değil.

I.	tiksinti	disgust
	bakımsız	neglected, uncared for
	söylev (nutuk)	speech (political)
	alkış	applause
	yaranmak	to curry favor
	yürekler - acısı	heart - rending
	belde	city, town
	diyarı küfr (archaic)	land of infidels
	kâşane	palace
	virâne	ruins
	dize	verse
	mirâs	inheritance
	mucize	miracle
	olanak (imkân)	possibility
	sömürmek	to exploit
	cahil	ignorant
	serüven (macera, sergüzeşt)	adventure
	muhayyel	imaginary
	düş	dream
	suçlama	accusation

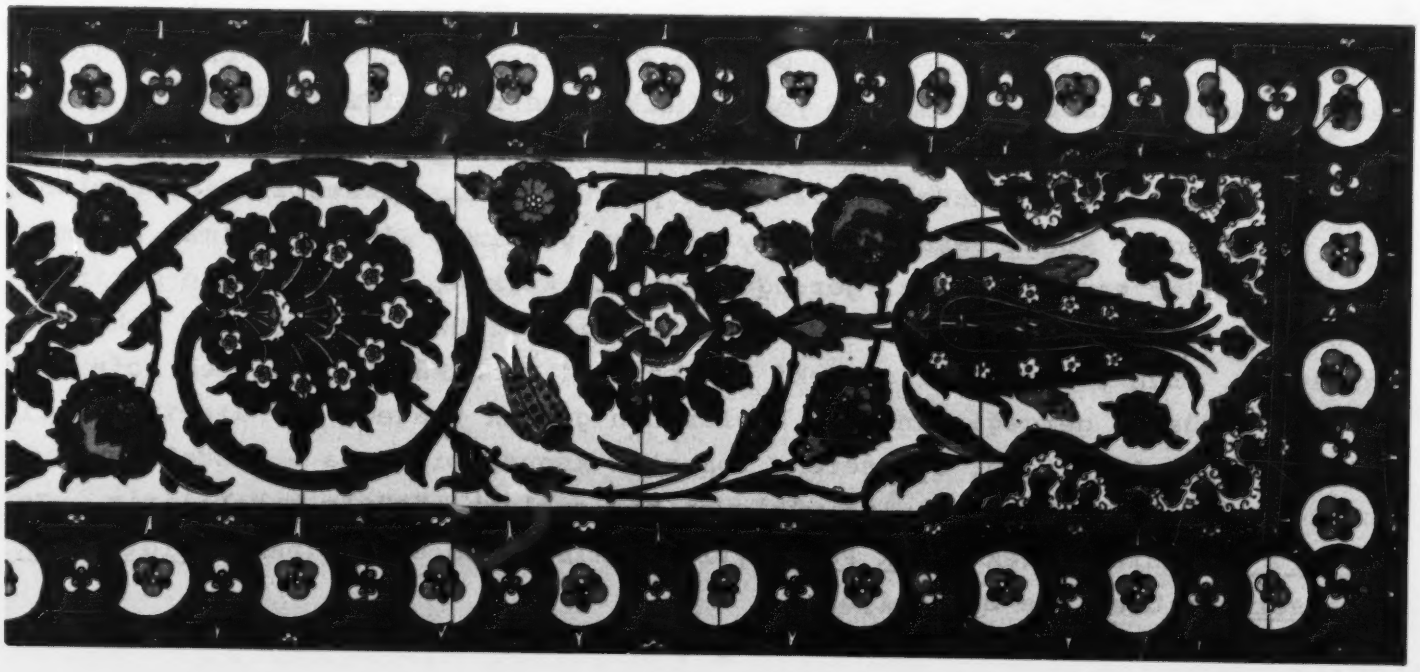

Kurtuluş Savaşı, ne çabalarla kazanılmış, görüyoruz. Hükümetten, şehirden aydınlardan yılgın bir yığını harekete getirmek için neler yapmak gerekmiş, neler. Önce köylünün bilgisizliğini ortadan kaldırmak, sonra da onda millî bilinç uyandırmak gerekmiş. Bu savaş kazanılmışsa, önce kendi kendimizi yenmekle kazanılmış..

* * *

O gün bugün dâvamız hep aynı dâva: Bugün artık uygarlık savaşını kazanmamız için yine kendimizi yenmemiz gerekiyor. Bu gerçeği, bize ülkücü genç öğretmen Mahmut Makal'ın köy notları butün açıklığı ile gösteriyor. 1910'dan buyana, köy dâvasında, bir arpa boyu kadar bile ilerlemediğimizi görmek için, genç bir köy aydınının, içinde yaşadığı, canıyla kanıyla bağlı olduğu köyünün gerçeklerini dile getirmesi gerekmiş meğer.

Mahmut Makal, köy okulundan Enstitüye, oradan da köy öğretmenliğine geçmiş aydın ve sanatçı bir genç. Yolu şehirlere uğramamış hiç. Köy Enstitüsünün ileri eğitim havası içinden geçip, Atatürk Devrimlerinin ilkeleriyle beslenmiş kafasını, yüreğini, köyün kalkınmasına adamış. O da, köy dertlerine devânın, yine bu dertli köyün koynundan çıkacağına inanan binlerce kardeşi gibi sarılmış canla başla görevine. Ama, bu görevi çetin, alabildiğine çetin bir görevmiş. "Mukadderat çarkının ömürleri ögüterek bin yıl evvelki gibi döndürdüğü" bu yerde, tek başına, bir roman kahramanı gibi, öğretim savaşında, dişlerini sıkıp başlamış serüvenini yaşamaya. Bir an gelmiş. Dile getireyim de, onu bütün Türk aydınlarının, okumuşlarının, malı yapayım demiş. Bu istekten <u>Bizim Köy</u> adlı, o yürekler acısı gerçeğin içinden bütün yurda açılan koca bir pencere meydana gelmiş. Bu pencereden bizlere doğru yükselen sesler yoksulluğun, bilgisizliğin, yetimliğin acıklı sesi olmuş...

Mahmut Makal bize, eksiksiz, artıksız, köyün acılarını yansıtmak istiyor. Çünkü, acılardan yeni bir şeyin doğacağına inanıyor. Bütün bu acılar ortasında, onu kimi zaman boynu bükük, kimi zaman küskün, kimi zaman da başkaldırmış görüyoruz.

İlk bakışta, bu duygular, dünyasından habersizleri aldatıp karamsar düşüncelere götürebilir. Ama, köy öğretmenlerinin içinde yanan o insan sevgisini, o ateşli inancı bilenlerin yüreğine umuttan, güvenden başka bir şey giremez. Nitekim, Makal, bütün bu acılar içinde, umudunu hiç yitirmiyor. Bin bir çile içinde yapabildiği ufak tefek iyilikler karşısındaki o çocuksu sevinci, korkunç koşullar karşısında ezilmeye hiç yanaşmayıp kendi kendine "Dayan Mahmut, dayan" deyişindeki o yıkılmaz diretiş kötü düşüncelere ne güzel bir yanıt oluyor. Savaşmak zorunda kaldığı geri güçlerin amansızlığı ölçüsünde yaşa anın anlamına varan, savaşın kutsallığına inanan <u>Makal</u>'ların inancı köy dâvamızın tek umudu olarak içimizi rahatlatıyor.

<u>Bizim Köy</u> bir sanat eseri olarak da güçlü. Çünkü, gücünü dile getirdiği gerçekten alıyor. Bu gerçek üzerinde düşününce, görüyoruz ki, köy dâvamız hâlâ

çaba (gayret)	effort
yığın	mass
bilinç (şuur)	consciousness
ülkü	ideal
meğer	evidently
ilke	principle, basis
adamak	to pledge
öğütmek	to grind
çark	wheel (of life)
yansımak	to reflect
küskün	sulky, offended
yitirmek (kaybetmek)	to lose
çile	ordeal
yanaşmamak	never resorting to
yanıt	a lament
yakınmak	to lament
dayanmak	to strenghen oneself to endure
amansız	merciless

Alanya

olduğu yerde durup kalmış. İnsanın, bu durum karşısında, elli yıl önce Anadolu'yu gezip içi burkulan Ahmet Şerif gibi: Devrim yaptık, yönetim yolu değişti, koltuklarımız kabarıyor.. Öte yandaysa henüz insanlık haklarını istemek için bile bir istek, bir neden duymayan, insanca yaşamak için henüz bir eğilim gösteremiyen milyonlar var, diyesi geliyor.

Ama, bugün Ahmet Şerif'in karamsarlığına düşmeye yer yok. Ahmet Şerif, notlarının bir yerinde: "...çocuklarımıza hayat mücadelesinde muvaffak olmaları için lâzım gelen teşebbüs kuvveti, azim ve cesareti aşılıyacak muallimler yok" diye yakınıyor.

Bugün, kafalarında aydın geleceklerin umut ışığı, gönüllerinde insan ve yurt sevgisi ile, bu uzun süreli savaşa girişmiş binlerce Mahmut Makallar var. Hepsi aynı görev aşkıyla, yetim, zavallı, yoksul Anadolu'nun kalkınma serüveninde paylarına düşeni yapıyorlar. Bizden selâm olsun onlara!...

Vedat Günyol

II. o gün bugün
az gitmek, uz gitmek, dere tepe düz gitmek
sonra bir arpa boyu yol gitmek
bir işe dört elle (canla başla) sarılmak
dişini sıkmak
boynu bükük
baş kaldırmak

III. a. "tiksinti" "tiksinmek" ten geliyor.
Benzer örnekler verin.

b. "kara cehalet", "kara sefalet",
"karamsar düşünce", "kara kara
düşünmek" sözlerinde "kara"
yı inceleyin.

c. "yılgın" sıfatı "yılmak" tan geliyor, Benzer yapılar bulup
açıklayın.

d. "neler yapmak gerekmiş neler" deyiminde "neler" in rolü nedir?
Benzer örnekler verin.

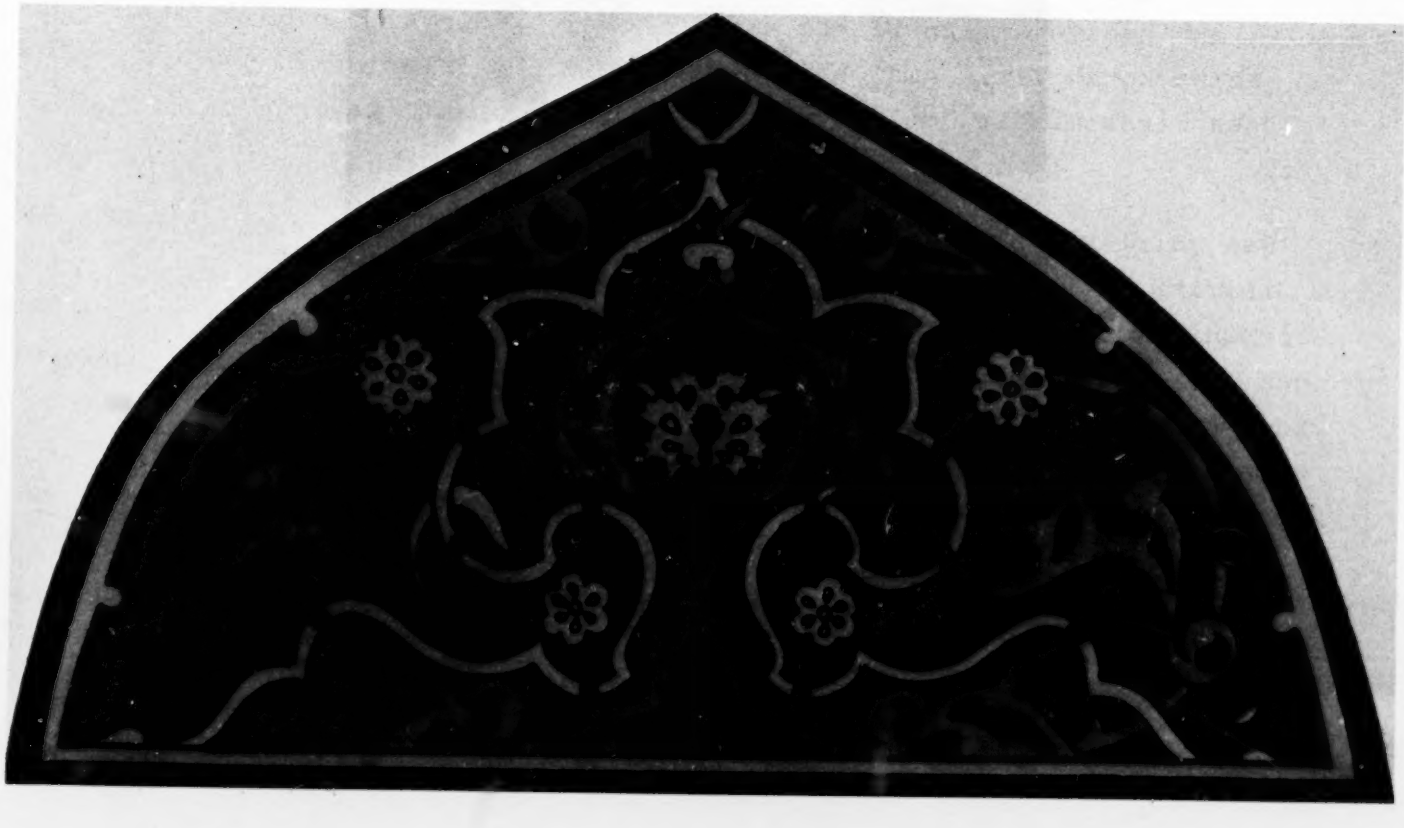

ŞİİRİMİZ ÜZERİNE

Şiirimizi, eski şiirimizi kendimiz de okumalı, çocuklarımıza da okutmalıyız. Dilimizi gerçekten öğrenmenin, tadına erip onunla güzel şekiller kurmak gücünü edinmenin başka yolu yoktur. Edebiyat-ı Cedide'den beri, belki de Tanzimat'dan beri Türk yazarlarının çoğu Türk dilini beğenmez, ille değişsin de frenkçeye benzesin isterler; en özenerek yazdıklarında bile başka bir dilden çevrilmiş sandıracak bir hava, Karacaoğlan'la birlikte

Dilleri var, bizim dile benzemez.

dedirtecek bir yabancılık kokusu duyulur. Şaşılmaz öyle olmasına: Avrupa'dan gelen kitapları okumasak olamazdı: Onlar bize kafamız için gerekli bir azık getiriyorlardı. Ama divanları kapatmak zorunda değildik; Fuzûli'nin, Bâki'nin, Nedim'in kasidelerinde, gazellerinde öyle bir tazelik, öyle bir yenilik vardır ki, Tevfik Fikret'in şiirlerinde de, Halit Ziya Uşaklıgil'in nesrinde de bulamazsınız. Fuzûli, Bâki, Nedim o tazeliği, o yeniliği Türk dilini sevmiş, saymış olmalarına borçludurlar. Biz de onların şiirlerini okuyup, çocuklarımıza okutup o sevgiyi, o saygıyı edinmeliyiz.

Divan şiiri millî değilmiş de, halk şiiri, saz şairlerimizin koşmaları, millî imiş; onun için divanları kapatıp yalnız cönkler okumalı, ağızlarda dolaşan türküleri toplayıp öğrenmeli imişiz... Bu tatsız şaka biraz uzun sürdü. Halk şiirimizin güzelliklerini bilmez, anlamaz değilim; Köroğlu'nun, Karacaoğlan'ın diye anılan birkaç koşma, semai vardır ki, en güzel gazellerimizin yanına konabilir. Ama onlar azdır. Divan şairlerimizin yazdıkları da bizim baba mirasımızdır, onları hor görmeğe de, yabancı saymağa da hakkımız yoktur.

Saz şairlerimizin şiirlerini okumalıyız, ama divan şiirini de bırakamayız. Bize dilimizi asıl onlar öğretecek, tadına asıl onlar erdirecektir. Fuzûli'nin gazellerini okurken, Bâki'nin gazellerini okurken o Arapça, Farsça sözlerin altında Türkçenin tatlı sesini duymuyor musunuz? Suçu onlarda değil, kendinizde arayın. Karacaoğlan'a bayılırım, ama Nedimi'i, Galib'i okurken de kelimeleri her zaman anlamasam dahi gene benim dilim olduğunu seziyorum, gene kendi dilimi duyduğum için yüreğim çarpıyor. Divan şairlerimizin Arapça'dan, Farsça'dan aldıkları sözler, onların dillerini Türkçe olmaktan çıkaramamıştır. O sözler birer yabancıdır; ama salınıp gezdikleri bahçenin toprağı buram buram Türkçe kokar, Türk kokar.

Nurullah Ataç
(Günlerin Getirdiği'nden - 1946)

I.	gerçekten	truly, really
	ermek	attain
	ille (illâ)	without fail
	özenmek	to take pains
	azık	food
	kaside, gazel	ode
	koşma	musical composition played and sung in free form
	Semai	a rhythmic pattern with three beats; a form special to vocal music
	saz şairi	minstrel
	babamirası	heritage
	hor görmek	to look down upon, to scorn

TANRIM

Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Tanrım seni.
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Tanrım seni.

Gökyüzünde İsa ile,
Tur Dağında Musa ile,
Elindeki asâ ile
Çağırayım Tanrım seni.

Yunus okur diller ile,
Ol kumru bülbüller ile
Hakkı seven kullar ile
Çağırayım Tanrım seni.

YUNUS EMRE
(1307 - 1334)

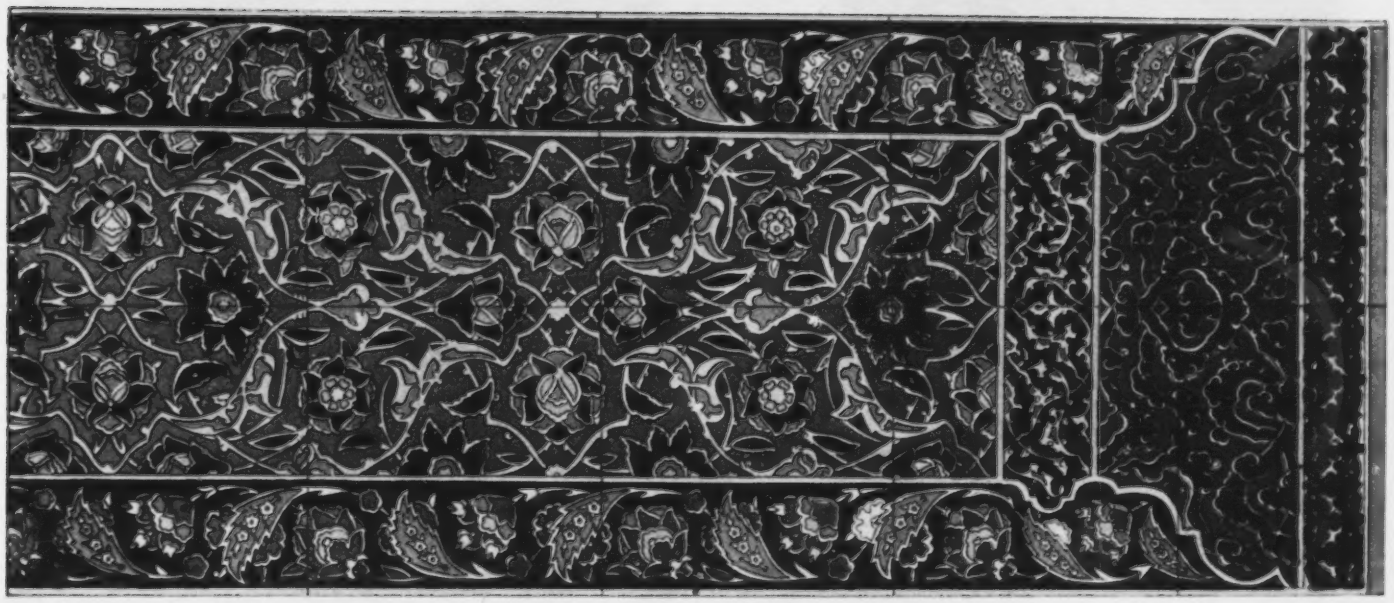

I.	seher	dawn
	Tur Dağı	mountain on the Sinai peninsula
	Isa	Christ
	Musa	Moses
	kul	slave of God
	âsa	staff carried by ascetics
	kumru	dove

II. diller ile okumak

III. Şair'in din anlayışını anlatın.

Dervişler

KOÇAKLAMA

Mert dayanır, nâmert kaçar,
Meydan gümbür gümbürlenir!
Şahlar şahı divan açar,
Divan gümbür gümbürlenir!

*
* *

Yiğit kendini öğende,
Oklar menzili döğende,
Şeşper kalkana değende,
Kalkan gümbür gümbürlenir!

*
* *

Ok atılır kal'asından,
Hak saklasın belâsından,
Köroğlu'nun narasından,
Her yan gümbür gümbürlenir!

Köroğlu
(XVI ncı yüzyıl)

Halk Oyunu

I.

Koçaklama	a name given to heroic songs in folk music
mert	a brave, manly man
nâmert, nâmerd	unmanly coward
divan	Court
yiğit	man of courage
öğmek	to praise
ok	arrow
menzil	goal, place of destination
değmek	to touch
kalkan	shield
kal'a	fortification
belâ	calamity, trouble
Hak	God
nara	loud cry

II. a.

Şiirde gerek harp meydanı
gerekse padişahın divan toplantısının önemi hangi sözlerle belirtilmiştir?

b. öğende, döğende ve değende sözlerini bugün nasıl söyleriz?

III. Şiirde kafiyeli sözleri bulun.

OSMAN PAŞA

Kara kazan coştu derler,
Dalga boydan aştı derler,
Osman Paşanın askeri
Gece burdan geçti derler,

Moskof Tunayı atladı,
Karakolları yokladı,
Osman Paşanın kolunda
Yüzbin tane top patladı.

Tuna nehri aşmam diyor,
Etrafıma taşmam diyor.
Kör olası kâfir Moskof
Ben Tunadan çıkmam diyor.

Halk Türküsü

I.

coşmak	to become unable to hold oneself
aşmak	to go over or beyond
Moskof	the Russians
Tuna	the Danube
atlamak	to jump over
karakol	frontier post, police headquarters
yoklamak	to examine, to try out
top	cannon
kâfir	the accursed, damned

II. kör olası

III. Bu Türkü en basit bir erin de anlayıp severek söyleyebileceği bir havadır. Neden?

Göreme Vadisi freskolarından

BOĞAZ RÜYASI

Son gül dağıldı, son kuş uçup gitti. Şimdi yaz
Yol yol sürüklenen sarı yaprak sesindedir.
Eşsiz güzelliğiyle hayalimde hep Boğaz;
Gönlüm yaz ortasında Bebek bahçesindedir.

Üstünde incecik buğudan tül, öbür kıyı
Sakin bir öğle sonrası hazziyle uykuda,
Bir ses, hüzünle perdeli, bir eski şarkıyı
Rüyâda bir dua gibi söyler Küçüksu'da

Artık uzak ve hatıralaşmış, güneşli yaz
Yaprakların tabiatı örten pasındadır;
Her an, yaz ortasında hayâl ettiğim Boğaz
Masmavi, göz kapaklarımın arkasındadır.

NECMETTİN HALİL ONAN
(1902 -)

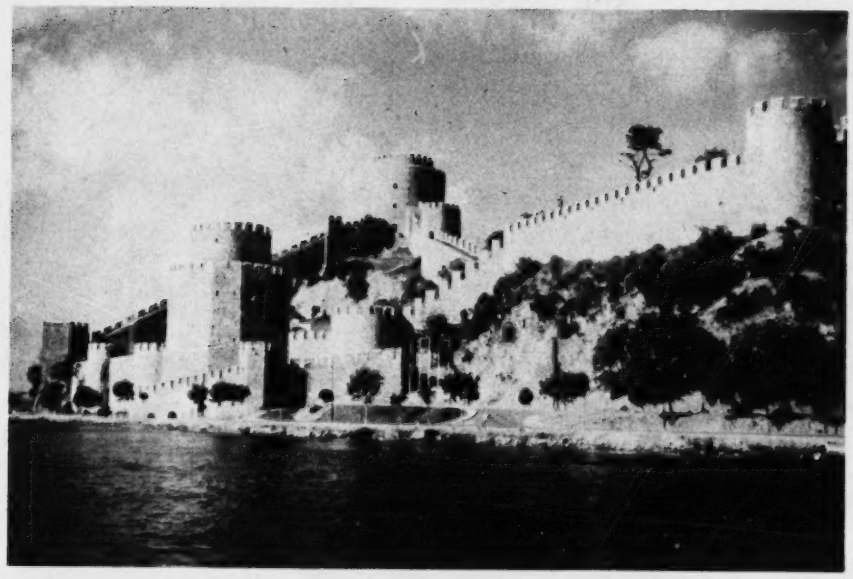

Rumelihisar

I.

dağılmak	to scatter
sürüklenmek	to be dragged
buğu	vapor
tül	tulle
haz	pleasure
hüzün	sorrow
perde	screen
rüya	dream
dua	prayer
pas	rust

II. N. H. Onan

"Boğaz Rüyası" nı şiirle değil resimle belirtse idi, tabloda neler görürdünüz?

AYRILIK VAKTİ

Akşamı getiren sesleri dinle,
Dinle de gönlünü alıver gitsin.
Saçlarımdan tutup kor gözlerinle
Yaşlı gözlerime dalıver gitsin.

Güneşle köye in beni bırak ta,
Küçüle küçüle kaybol ırakta
Bu yolu dönerken arkana bak da
Köşede bir lâhza kalıver gitsin.

Ümidim yılların seline düştü,
Saçının en titrek teline düştü,
Kuru yaprak gibi eline düştü,
İstersen rüzgâra salıver gitsin.

N. F. Kısakürek
(1905 -)

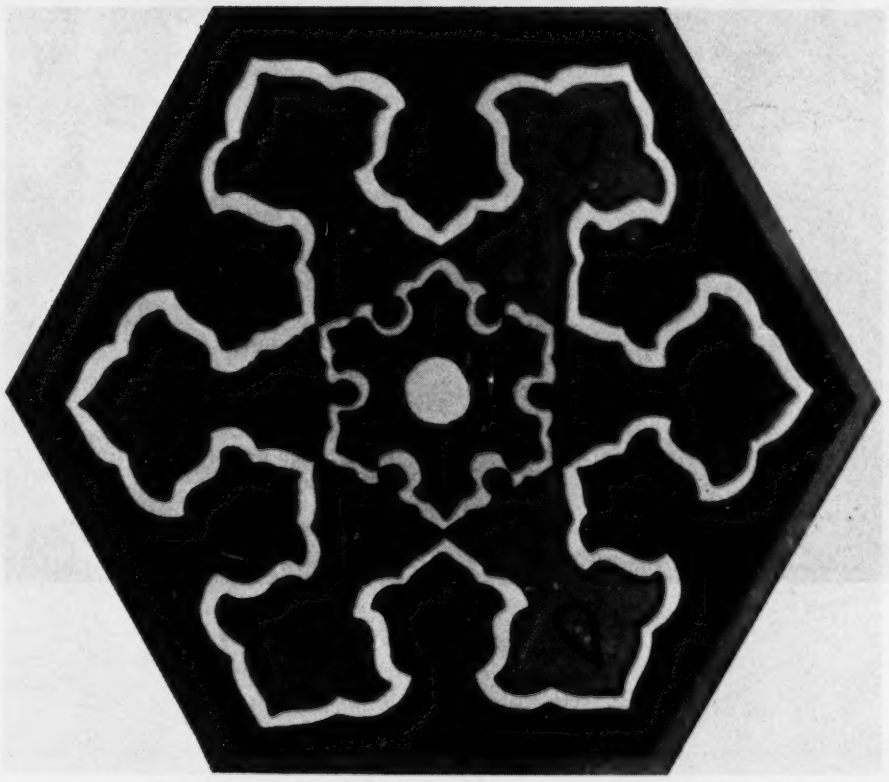

I.

kor	ember
ırak, uzak	far
lâhzâ	instant
sel	flood
titrek	trembling
saç teli	a hair of the head

II.

almak la alıvermek
dalmak la dalıvermek
kalmak la kalıvermek
salmak la salıvermek

} bir mi dir?

Daha başka örnekler verin.

"Haremde Bir Düğün"

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhüle giden bir gemi kalkar bu limandan.

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol,
Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.

Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.

Bîçare gönüller. Ne giden son gemidir bu.
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.

Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler,
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.

Bir çok gidenin herbiri memnun ki yerinden,
Bir çok seneler geçti; dönen yok seferinden.

YAHYA KEMAL BEYATLI
(1884 - 1958)

I.

meçhul	unknown
mendil sallamak	to wave a handkerchief
rıhtım	wharf
elem	sorrow
nemlı	moist
ufuk	horizon
biçare	hopeless, wretched
hicran	pang of separation
matem	mourning
nafile	in vain

II.

Demir atmak
yol almak

3III. Şair, sessiz gemi yolculuğunu neye benzetiyor? Bu görüşle bütün şiiri anlatın.

SALKIM SÖĞÜT

Akıyordu su
   gösterip aynasında söğüt ağaçlarını.
Salkım söğütler yıkıyordu suda saçlarını!
Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
   koşuyordu kızıl atlılar güneşin battığı yere!

Birden
   bir kuş gibi
     vurulmuş gibi
     kanadından,
yaralı bir atlı yuvarlandı atından!

Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
   uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına!

Ah ne yazık!
   Ne yazık ki ona,
dörtnal giden atların köpüklü boynuna bir daha yatmıyacak,
beyaz orduların ardına kılıç oynatmıyacak!
Nal sesleri, sönüyor perde perde,
atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde!

Atlılar, atlılar, kızıl atlılar,
atları rüzgar kanatlılar!
Atları rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr...
At...

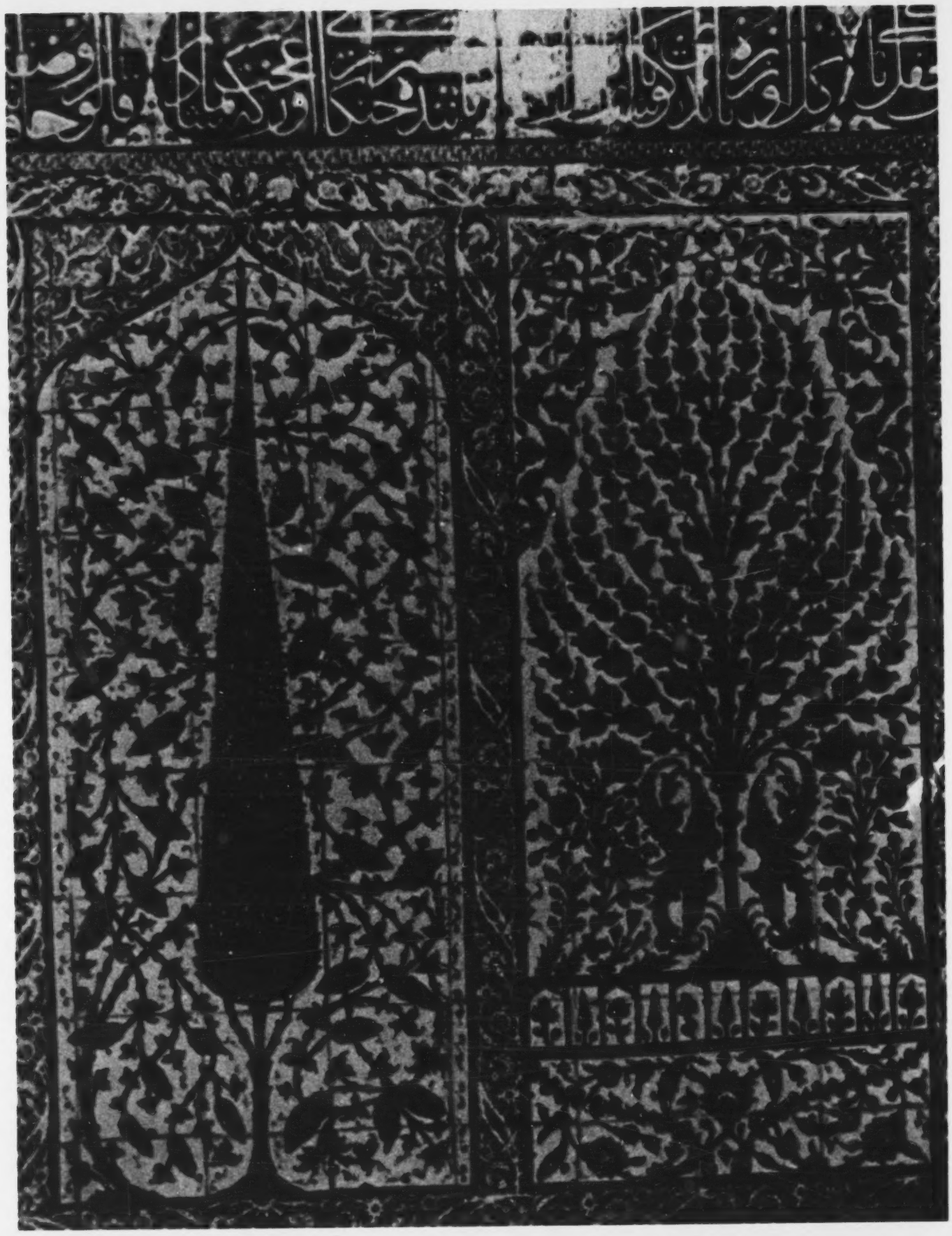

Yeni Camiden Çiniler

Akar suyun sesi dindi.
Gölgeler gölgelendi,
renkler silindi.
siyah örtüler indi
mavi gözlerine,
sarı salkım söğütler
sarı saçlarının üzerine;
Ağlama salkım söğüt
ağlama!
Kara suyun aynasında el bağlama!
el bağlama!
Ağlama!

Nazım Hikmet Ran
(1902 - 1963)

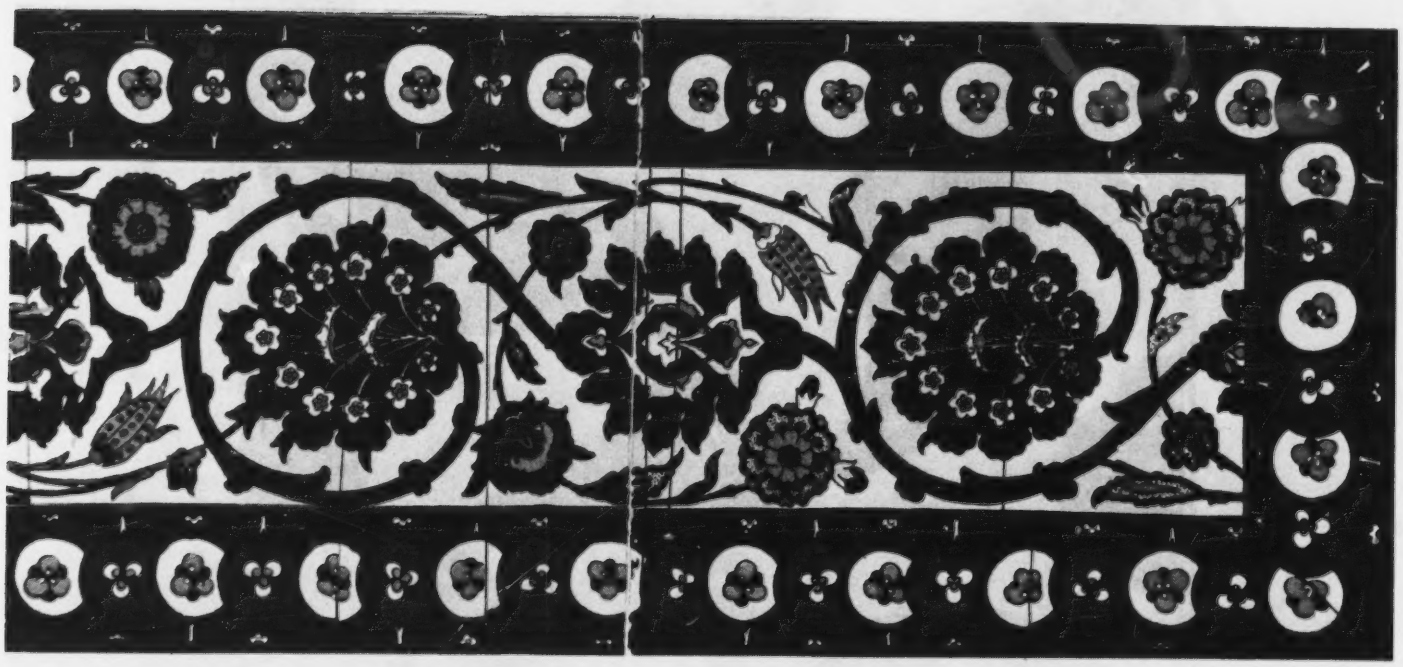

I.

salkım söğüt	weeping willow
yalın kılıç	drawn sword
yuvarlanmak	to roll down
nal	horse-shoe
kanat	wing
boyun	neck
ardında	following

II.

kılıç oynatmak
perde perde sönmek
el bağlamak

III.

a. Bu şiirde ne gibi incelikler gözünüze çarpıyor?

b. parlamak ile parıldamak aynı mı? Buna benzer başka örnekler verebilir misiniz?

UYUMAK

Köşede rahat bir koltuk gibi her zaman beni bekleyen
İçime gömülüp
Işıklı bir günün orta yerinde uyumak!
Akşamın bir sadaka gibi önüme atılmasını
Gecenin haraç mezad göklerde satılmasını beklemeden
Uykuyu bir arpa torbası gibi boynuma geçirmeden
Uyumak!
Başımı bir yaz öğlesinin dizlerinde unutup
Ayaklarımı mavi çakıl taşları dolu berrak
Bir uykuya uzatarak
Uyumak!
Rüyalarımı canımın istediği yerinden açıp
İstediğim zaman kapatarak
Bir turna sürüsü gibi süzülüp giden içimin peşine takılarak
Uyumak!
Sarı gül kokan göklerin ortasına boylu boyunca uzanıp
Göz kapaklarımın arasında kalan masmavi bir gök parçasını
Başımın içindeki karanlığa damlatarak
Uyumak!

B. R. Eyüboğlu
(1908 -)

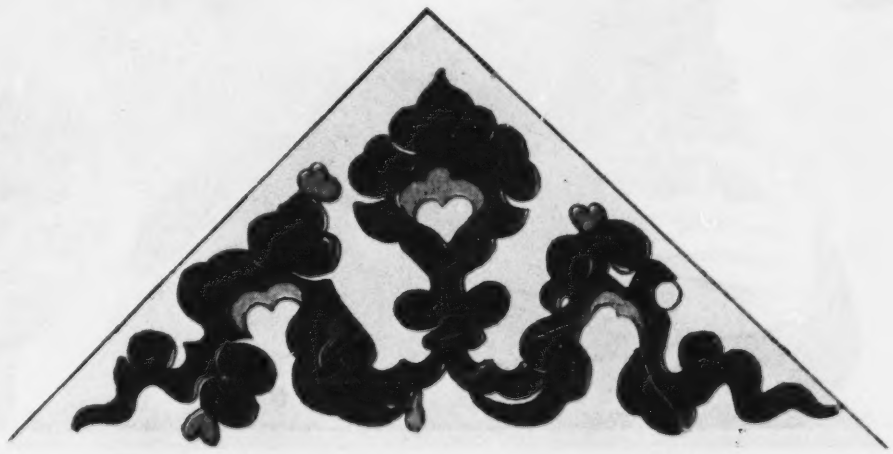

I.

sadaka	alms
haraç mezat	to sell hurriedly at an auction
arpa	barley
diz	knee
çakıl taşı	pebble
berrak	clear
turna	crane

II.

süzülüp gitmek
peşine takılmak
boylu boyunca uzanmak

III. Şair "uyku" yu nasıl anlatıyor? Benzetişleri inceleyin.

İstanbul Kariye Camiinden (XIV. yüzyıl)

1966 DA PLÂSTİK SANATLAR

Türkiye'de plâstik sanatlar, özellikle resim mi gelişen, yoksa plâstik sanat gösterileri mi? Ne alanda olursa olsun çokluğun kalite demek olmadığı bilinen bir gerçek. Azlık, enderlik çoğu zaman haslığa, kaliteye işaret. İstanbul ve Ankara'da ayda şu kadar sergi açılması, ressamlar ordusunun her yıl yeni yetişenlerle az daha kabarması, bunlara amatörlerin, iş olsun diye resim yapıp sergileyenlerin katılışı toplumun alışveriş standardını gereğinden çok aşmasını sonuçlandırıyor. Aslında plâstik sanatlara, özellikle resim sanatına kayıtsız, ilgisiz bir memlekette; İstanbul ve Ankara gibi iki şehirde kümelenen sanatçıların, amatörü, profesyoneli, iş olsuncuları ile durmadan sergi açarak çok kere yapmacık, köksüz bir sanat hayatı uyandırmaları gerçek, has bir sanat kültürünü kökleştirecek yerde düzensiz, prensipsiz bir curcuna etkisi vermektedir.

Tarafsız, bilgili bir eleştirici bu görüntü karşısında şöyle bir yargıya varabilir: boyuna sergiler açılıyor, sergiler kapanıyor, yenileri geliyor eskilerin yerine. Bu sergiler bütününde çeşitli anlayışlar, teknikler gösteriyor kendini. Bugün Türkiye'de "Hoca Ali Rıza estetiği" diyebileceğimiz görüşün sevdalıları, amatörleri, sanatçıları var, belki de çoğunlukla. Bunlar, fotoğrafik, inceden inceye kopya eden "natüralist" tutumu, nedense "Klâsisizm" olarak adlandırırlar. Sainte-Veuve'ün deyimi ile, "Sürebilen, ölmeyen, devam eden" şey olan klâsik, natüralist görüşün savunucuları ve işçilerinin elinde karaktersiz, kişiliksiz bir kopyacılık derecesine düşürülür.

Sokakta gezen adamın bu sanat anlayışına paralel olarak, ama pek sınırlı, sayılı bir sözde aydın çevresine seslenen son Paris, Roma ya da New York akımları kovalayıcıları var. Bunlar Batıda çalışmışlardır, ya da sık sık Batıya giderler. Gidemezlerse Avrupa dergilerini, gazetelerini, röprodüksiyonlarını izlerler sevgi, hasretle. Bir ay önce Paris'te, Roma'da gün gören yeni bir tarzdan haberlidirler. Bir sürü isim bellemişlerdir. Bunlara göre Türkiye, ancak Batının kuyruğuna takılarak bir sanat yapabilir. Bunlara göre yerli sanat, bölgesel sanat olamaz. Sanat artık milletlerarası bir niteliğe bürünmüştür. Folklorün plâstik sanatlarda yeri yoktur.

İstanbul ve Ankara galerileri, açılış günlerinde, belki bini geçmiyen bir meraklı kitlesi ile dolar. Hep aynı kişilerdir bunlar. Genellikle resimden anlamaz, resmin tadına varmazlar, resme bakmasını bile bilmezler. Açılıştan on dakika sonra bu kalabalıktan pek az kişinin duvarlarda asılı olan tablolarla ilgilendiğini görürsünüz. Ötekiler "monden" hazza vermişlerdir kendilerini. Hele ressam işi geniş tutup hiç değilse gelenlere bir limonlu votka sunmak

I.

ender	very rare
has	pure, unadulterated
kabarmak	to swell, to increase
kayıtsız	indifferent
küme	heap
yapmacık	affected, artificial
curcuna	din
görüntü	specter
yargı	lawsuit
savunmak	to defend oneself
akım	trend, current
izlemek	to follow
bellemek	to learn
bir sürü	a lot of
kitle (kütle)	mass

Bedri Eyüboğlu - "Çınaraltı"

cömertliğini gösterdiyse açılış gününün dinamizmine diyecek yoktur. Zaten en çok rağbet gören de, kokteylli açılışlardır. Buralarda kalabalık iğne atsan yere düşmez genişlik ve kalınlığı bulur. O kez resimlere bakmak söz konusu değildir.

Türkiye'de sanat, -ama özellikle resim dünyası- son yıllar içinde Hanımefendilerin ve Küçükhanımların salgınına uğramış bulunuyor. Canları sıkılan, ya da poker, briç ve flört partilerinden usanan Hanımefendilerin haylisi resim yapmaya, seramik yapmaya başlamışlardır. Soyut sanatın kolay, göz alıcı türleri tuval, fırça boya gibi ham maddelerin tedariki ile sonuca yöneltebilir meraklılarını. Bunun hocaları da hazırdır. Hanımefendiler şeref verir bu hocalara zaten. Beyaz tuvale ustalıkla sıvıştırılan boya yığınları sosyetede hayranlık uyandırır. Varlıklı ellerde sanat gösterileri, açılışın viski ve şampanyaları, hemen alışa hazır akran, akraba müşterileri, şampanyaya koşan amatör ve eleştiricileri ile ertesi günü yankılarını günlük gazetelerde okuduğumuz büyük başarılardır. Sahifelerini sosyetenin emrine vermiş lüks baskılı bazı dergilerde ressam Hanımefendinin fotoğrafları yayınlanır.

Kimi Küçükhanımların resim denemelerini izleyen lüks dergiler, bunların sergi açılışlarını kaçırmazlar. Küçükhanım tabloları, ya da seramikleri önünde dergi fotoğrafçısına poz verir. Böyle pozlarda sanatçı bayanın kendisi elbette ki yapıtlarından çok daha ilgi çekicidir. Yapıtlara bakan kim, bütün ilgiyi sanatçı bayan toplar, amaca varılır böylece. Bir zamanlar radyoya çağrılırdı bu amatör Küçükhanımlar, sorular sorulurdu onlara. Küçükhanım sanat görüşünü açıklardı. Çoğu objektif sanata karşı idi. Çağımız soyut sanat çağı idi. Yetişkin eski ressamları beğenmezlerdi. Geçmişti bunların devri.

* * *

Sanat snobizminin, züppeliğinin sanatçısı, sözde amatörü, sözde eleştiricisi ile öne sürdüğü bu gelip geçici fanteziler yanında, Türk plâstik sanatına hizmeti büyük gerçek ressamların alçakgönüllü, has kişileri derin bir sessizlik içinde yaşarlar. Kimse söz açmaz onlardan. Sözde eleştiriciler, kapı kapı sergileri izleyip küçük kronikleri düzenleme çabasında, Türk resim sanatının gerçek temsilcileri ile ilgilenmeye zaman bulamazlar. Meraklı aydın, bibliyografyamızda, bir Osman Hamdi, bir Nazmi Ziya, bir Cemal Tollu üstüne bir kitabı, broşürü, etüdü boşuna arar. Böylesine yayınlara çalışmalara zamanı yoktur eleştiricilerimizin. Onlar ya günlük aktüaliteyle ilgilidir, ya da yabancı yayınlardan devşirilen teorik metafizik problemlerle.

Bunları yazmak kolay, bu durumun nedenini aramak gerek. Gerçek şu ki, resim gibi geleneğinden yoksun bir sanat kolunun toplum kültürü içinde oturmamış, kendi bünyesinden, varlığından kopma anlatımına, deyişine kavuşamamıştır. Resim sanatı bizim toplum içinde biraz yapmacık, biraz ekleme bir sanattır daha.

rağbet	demand
kez	time
soyut (mücerret)	abstract
göz alıcı	dazzling
tedarik	to obtain
ustalık	proficiency
sıvamak	to daub
eleştirmek	to criticize
yankı	echo
yapıt	work
yetişkin	grown up
züppe	affected, snobbish
sözde	so-called
alçakgönüllü	humble, modest
çaba	effort
devşirmek	to collect

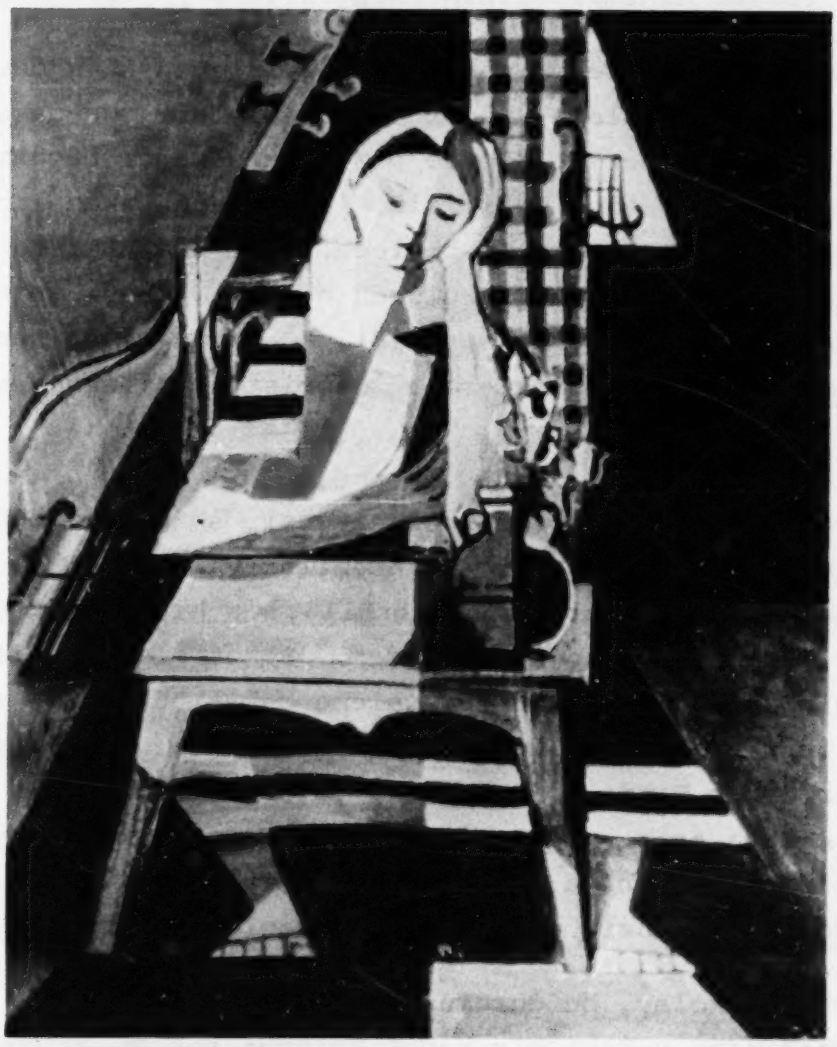

Hulûsi Mercan - "Okuyan Kız"

Bir süs, bir lükstür sanki. Ne büyük sanatçısını, ne büyük yazarını, tarihçisini, ne de tarafsız, bilgili eleştiricisini bulmuştur. Oluş halindedir.

Bu durum, resim plânında, resim, heykel, mimarlık gibi plâstik sanatlar plânında değer ölçülerinin kurulmasını engellemiştir. Elli yılı aşmıyan bir çağdaş sanat devri içinde birbirini kovalayan kuşakların, her gelenin bir öncekinden üstün olduğu, olması gerektiği kanısı anarşik bir çevre kurmuştur sanatımızda. Küçük büyüğünü, öğrenici öğretmenini, şu grubun adamı öteki grubun adamını beğenmez olmuştur. Bir kör döğüşü egemen olmuştur plâstik sanatlarımızda.

* * *

Bu hengâmeyi "dün böyle idi" diye etiketlendirip geçmiş bir devrin dosyasına atmayı, rafa kaldırmayı ne kadar isterdik. Bir dine bağlanır gibi kişiden alçakgönüllülük, içtenlik, çalışkanlık, sabır, sevgi, inanç isteyen sanatta bütün bu hafiflikler, bu maskaralıkların sonunu görmek ne sonsuz mutluluk olurdu. Bütün Türkiye bir avuç sanatçı ile dünyadaki rolünü yürütürdü aslında. Ama bu bir avuç sanatçı bambaşka çapta, yapıda, ruhta olacaktı. Batıya kuyruk olmaktan utanacaktı. Kendini, kendi ruhunu, cevherini arıyacaktı, sabırla, alçakgönüllülükle. Seçici, güç beğenir olacak, derinlemesine girecekti sanat problemlerinin içine. O zaman belki bir Türk ekolü doğacak, dünya konserine kendi sesini katacaktı.

Böylesine mutlu bir çağın hasreti içinde, yaşadığımız üç yüz altmış beş günün bilânçosunu kurmakla ödevliyiz burada. Geçen yıl da söylediğimiz gibi, kronik yazarının günbegün, aybeay notlarından yoksun olduğumuzdan, bilânçonun küçük rakamlarından çok, genel toplamı ile yetineceğiz. Yılın şu ayında kim sergi açmış, hangi dergide göklere çıkarılmış, öteki ayın şu ya da bugününde hangi eleştirici kimi yermiş, kimi övmüş, ne bilelim bunları? Ne diye ilgilenelim bunlarla? Ressamdan sanat yazarlığı istemek abes iken, "vak'a nüvis" olması nasıl istenir? Biz, kendi hesabımıza, ilerlemiş biryaşın hep daralan zamanı içinde sergilere gidemezken görmediğimizden nasıl haber verelim okuyucuya?

* * *

Ne var ki, önemli olaylar olduğu kadar değerli kişiler, iyiniyetli, tarafsız varlıklar da var bu memlekette. Bunlar yukarda sözünü ettiğim hafifliklerin, şarlatanlıkların, panayır gösterilerinin çok üstünde, bereket.

Türkiye'nin dış memleketlerdeki gösterileri var ilkin, bunların üstünde ne kadar uzun durulsa yeridir. Biennaller var; Varlık Yayınlarını izleyenler Cep Dergisi'nde bunlar üstüne yazdıklarımızı okumuşlardır, tekrarlamak gereksiz. Venedik, Sao Paulo, Paris Biennallerinde Türkiye'nin yeri, baş rolü oynıyanların

çağdaş	contemporary
kovalamak	to pursue
kuşak	generation (cf.)
kanı	conviction
kördöğüşü	confusion
egemen	sovereign
hengâme	uproar
içtenlik	sincerity
maskaralık	buffoonery
cevher	ability, gift (cf.)

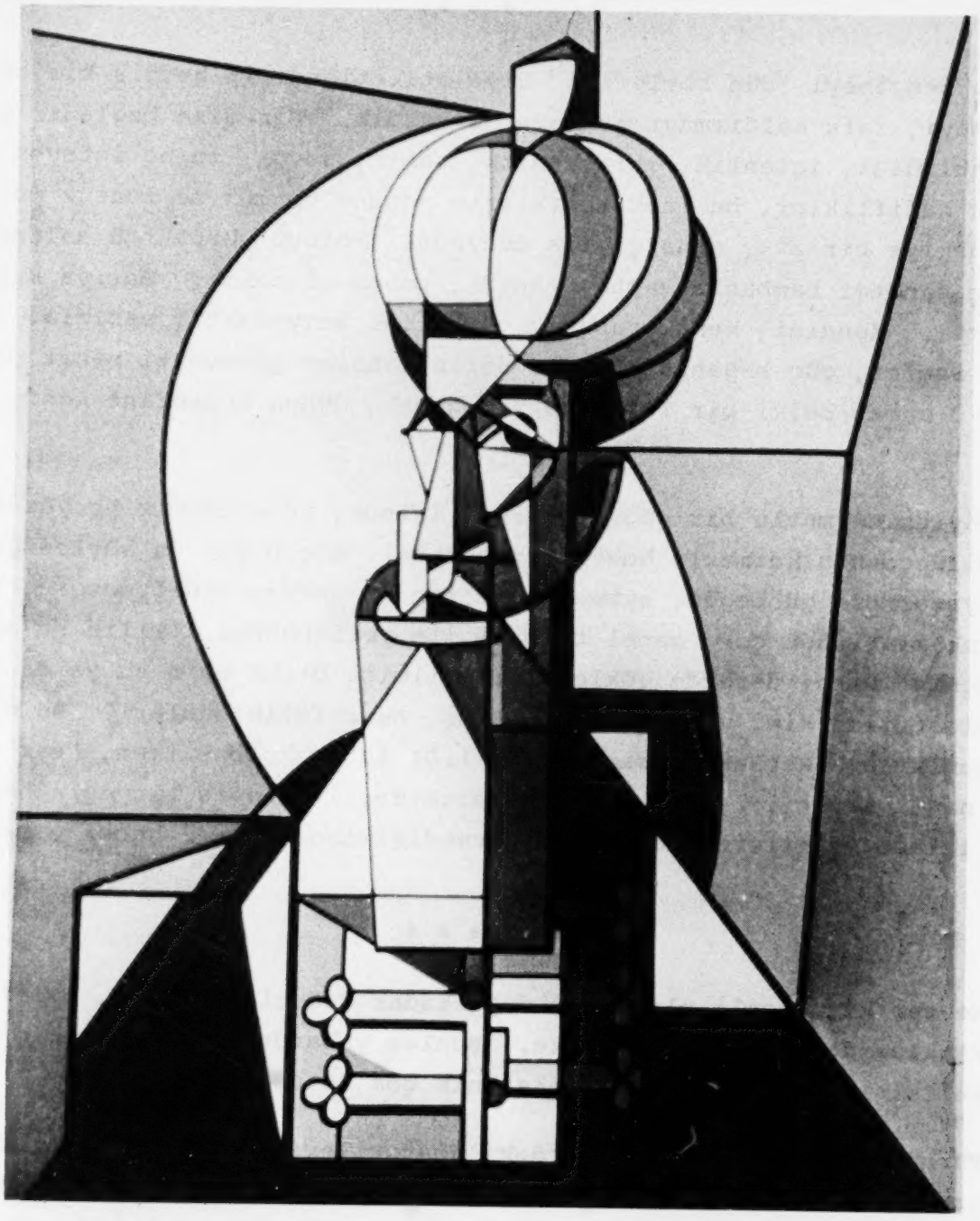

Sabri Berkel - "Sinanın Portresi"

yeri olmasa da kuyrukta, en geride olmamıştır. Türk sanatçılarının -en gençlerine kadar- çağdaş diliklere pek ayak uydurmayıp daha ağırbaşlı anlatımlarda kalmaları belki de onları gelip geçici başarılardan uzak tutmuştur? Bu da iyidir bizce, iyidir yarın için.

Bir sürü sergi yanında çeşitli topluluklar, gruplaşmalar oldu. Ne var ki, iddialı manifestolar, programlar, katalog önsözleri bu toplulukların, grupların çoğuna uzun ömür sağlıyamadı. Ortalığı kasıp kavurma iddiası ile ilk sergisini açan filân grup, sıra üçüncü sergiye gelmeden eriyip gider, dağılır. Üyeler ne insanca, ne estetikçe anlaşamamışlardır. Daha geniş topluluklarda kişi kavgaları, hırsları, bencillikleri üyeleri ayırmıştır. Baş olmak, öncü olmak hırsı bu kadar çok kişinin paylaşamadığı, sonunda yapıcı olmaktan çok eritici, dağıtıcı olan bir hırs...

Kişilik bakımından birbirine aykırı sanatçıların toplandığı bu sergiler, Türk resminin dünyaya yayılması bakımından büyük fayda sağlıyamıyorsa da, hiç değilse Türk sanatını tanımayan Batı halklarına belli belirsiz bir fikir vermek gibi bir sonuç sağlıyor.

* * *

Geçen yıllarda olduğu gibi 1966'da da Güzel Sanatlar Akademisi, sergi galerisi, konferans, konser, ve sinema salonu ile epeyi ilginç gösterilere alan oldu. Çağdaş Alman Grafik Sanatları Sergisi, Bulgar Resim ve Heykel Sergisi, Polonya Grafik Sanatları Sergisi bu gösterilerin en önemlilerindendi. Kimi zaman Akademi'nin holü, "İngiliz malikâneleri sergisi", ya da "İngiliz köprüleri" gibi hiç de Akademi'nin kadrosuna, havasına uymayan gösterileri barındırıyor, ya da barındırmak zorunda kalıyor. Yarın bir yabancı devlet gelip çocuk oyuncaklarını, kadın çoraplarını, radyolarını, televizyon cihazlarını sergilemek istese buyrun mu demek gerekecek?

Yabancı devletlerin parası ile yaşayan, gelişen Türk - Filanca, Türk - Falanca kültür cemiyetlerinin galerilerine sanatçılarımız rağbet ediyor. Parasız, hazır sergi yerleri, ufukta beliren yabancı burslar, kokteyller, konserler, sevimli karşılayış, ağırlayışlar hep o yabancı memleketin kültürünü Türkiye'ye yayma çabasının gösterileri. Kendi yağı ile kavrulmak isteyen aydına ya da sanatçı vatandaşa tatsızca geliyor bu propaganda makinesi. Hele kimi Türk aydınları, o memlekette okumuş, o memleketin dilini öğrenmiş olduklarından, ücretsiz propagandacılığını yapıyorlar o memleketin, zevkle; ücretsiz diyorum ama, hizmetlerin sonunda çıkagelen tatlı bursları unutuyorum.

* * *

Turgut Zaim - "Köylü Kadınlar"

Türk heykeltraşlığı ne âlemde? Resim dünyamızın iyi, orta, kötü, en kötü örnekleri arasında süregelen çalkantısı içinde heykel sanatımız, ötedenberi içinde bulunduğu statik tutumdan çıkmış görünmüyor. Toplu sergilerde yüzlerce tablo arasında kaybolan birkaç büst, birkaç alçı demir ve bronz heykelcik Türk heykeltraşlığının bugünkü tutumu, akımları üstüne kesin fikir vermekten uzak. Şunu da açıklamak gerekir ki, heykeltraşlığımız, bugüne kadar, Atatürk büstlerine, anıtlarına verdi kendini özellikle. Sanat araştırmalarına, ama içten, derine giden araştırmalara vakit kalmadı sanki. Anıtçılık o kadar sardı Türk heykelini ki, "Heykel" sözcüğü Atatürk büstü, figürü, anıtı demek oldu. Egemen, kendine yeter, sanat yapıtı heykel anlayışı daha kökleşmedi Türkiye'de.

Nurullah Berk
(1969)

Abidin Dino - "Portre"

bilanço	balance sheet
kronik yazarı	chronicles, historian
yetinmek	to be contented with
abes	absurd
ağırbaşlı	serious minded
iddialı	pretentions
hırs	ambition
bencilik	selfishness
temkin	caution
bandırmak	to shelter
aykırı	contrary
ağırlamak	to entertain
alçı	plaster
tutum	attitude

II. iş olsun diye
tadına varmak
iğne atsan yere düşmez
bereket versin
göklere çıkarmak
kasıp kavurmak
kendi yağı ile kavrulmak
yabana atılacak şey

III. Türk plastik san'atlarından ne anlarsınız?
Bu san'atı türkleştiren ne olabilir?

POLİTİKA VE POLİTİKA

Denebilir ki Türkiye bugün dünya yüzünde, büyük şehirden kasabasına, kasabasından köylerine kadar hemen her ferdinin, hemen her gün politika ile uğraştığı ülkelerden biridir.

Memleketimiz, 1946 da ilk defa uygulanan tek dereceli seçimden beri, yirmi yıldır, çeşitli buhranlar atlata atlata gerçek demokrasiye geçiş yolundadır. Bunun sancıları içinde bulunan halkın bu çekişmeli politika düşkünlüğünü tabiî görmek lâzımdır. İleri yaşlarda yüzme öğrenmeye uğraşan kişinin, bunu öğreninceye kadar, birkaç defa boğulma tehlikesi geçirdiği gibi, demokrasi kervanına geç katılan Türkiyede de Batılı demokrasi gerçekten ve bütün şartlariyle kurulana kadar, bu gibi buhran ve çekişme devirleri olacaktır. İşte gerek iktidar partisinin, bazan sert tedbirleri öngören davranışları, gerek diğer partiler, özellikle ana muhalefet partisi içindeki kaynaşma ve bölünmeler hep bu gerçek demokrasiyle geçiş sancılarının yarattığı buhranlardır.

Yüzde altmışı hâlâ okur yazar olmıyan halkın köylere kadar hangi yollardan günlük politikaya sürüklendiğine göz atarsak - iktisadî sebepler dışında - şunları görürüz:

Tek dereceli seçime girdiğimizdenberi halka hoş görünmek istiyen, köy meydanlarına, köy kahvelerine kadar sokulan; cahil halktan bazılarının özellikle dinî konularda ve yeniliğe, lâik millî eğitim sistemine karşı söylediklerine - kendisi içinden inanmasa da- "çok doğru! Bunları düzeltmeli" diye "nabza göre şerbet veren" politika esnaflığı, politika madrabazlığı bugün memleketimizde âdeta devamlı bir meslek haline gelmiştir. Bazı kişiler daha, yüksek okul ve üniversite sıralarında iken bile, partilerce desteklenen çeşitli öğrenci derneklerinde kendi öğrencilik vazifelerini ve derneğin asıl gayesini bir kenara itip, kulisler, çelme takmalar, entrikalar, çeşitli ayak oyunları öğrenerek bu mesleğe adım atmaktadırlar. Bazı politikacılar bu gibi öğrencileri yanlarına alarak resimler çektirmekte, bazı gazeteler bunların poz poz fotoğraflarını basmakta ve sonra bunlar o öğrencinin Anadoludaki kasabasında hattá bazan köylerde dağıtılmakta ve böylece cahil halka: "Bak, bizim hemşehri İstanbul'da veya Ankara'da daha genç yaşında ne büyük adam oldu" denilmektedir. Çünkü hep biliriz ki, cahil halk için, gazeteye resmi, radyoda ismi geçmek, her kula nasip olmıyan erişilmez bir büyüklük sayılır.

Fakülteyi normal süresinin iki, hattâ bazan üç katı bir süre içinde kör-topal bitirebilen ve asıl mesleğinde çoğu defa başarı kazanmasına imkán olmıyan böyle bir gencin yolu çizilmiştir: O, artık tam bir politika esnafı olmuştur,

Side'den

gözleri Parlâmentodadır. Oraya kapağı atabilmek için, evvelce öğrendiği oyunlara, -sonraki tecrübeleri ile- yenilerini de katarak, hocaların, şeyhlerin, seyitlerin elini öpmeye, kıravatlı ya da kıravatsız toprak ağalarına büyük itibar göstermeye başlar. Bir yandan da güya halktan yana imişçesine ona sokulur'ye onun kafasını bir politika kazanı gibi karıştırır durur. Ve bir defa Parlâmentoya seçilince, bu postu muhafaza etmek için, devlet dairelerinde evrak takipçiliğinden tutunuz da içkili ziyafetler vermeye ve bütün sert tedbirlerin teşvikçisi olmaya kadar her hareketi caiz görür.

Köylü halkın kafasının, seçim zamanları dışında dahi, günlük politika ile meşgul olmasını ve köylünün, üretici gücüne yeni güçler katmaya çalışacak yerde, çoğu defa, üretim işlerini karısına, kızına, yeni yetişen erkek çocuğuna bırakarak köy kahvesi veya meydanında ya da cami avlusunda politika yârenliğine dalmasının başka bir nedeni, eski köy imamlarının ve köylere yayılan gizli Türk medreseleri veya Arap medreseleri icazetlisi, yahut imam hatip okulu mezunu köylü gençleri birtakım çıkarcı "aklı evvel"ler tarafından ümmetcilik fikri etrafında teşkilâtlandırılmasıdır. Cidden tarafsız, aydın, milliyetçi fakat sayıları çok az genç din adamları müstesna olmak üzere, bunlardan büyük bir çoğunluk, kendisini âdeta bugünkü iktidar partisinin muhafazacı politikasını halka yaymakla görevli sayarak, halk arasında ve özellikle camilerde rahatça dini politikaya âlet etmektedir. Böylece bunlar bugünkü iktidarın kaynağı olan büyük (oy deposu)nun bekçiliğini yapmakta, o depodan başka partilerin küçük oy ambarlarına bir tek tanenin bile geçmemesine gayret etmekte ve bunun için de durmadan politikaya karışmaktadırlar.

Son yirmi yıldanberi hızla gelişen ve yukarıda gözönüne serilen bu kervanlara, birkaç yıldanberi, politika hayatımızda ilk defa yer alan bir sosyalist partinin elemanlarının da karışması, halkın devamlı olarak politika ile uğraşmasının başka bir nedeni oldu. Bu nokta üzerinde biraz derinlemesine durmak gerekir. Kendi ülkelerini aydın zümre arasında ne kadar yayarsa yaysın, Parlâmentoda hiçbir zaman çoğunluk sağlıyamıyacağını anlıyan ve komünizmin ihtilâlci metodlarından dikkatle sakınarak demokratik sosyalizmi benimsemiş bulunan bu parti, ilerde iktidara gelebilmek için, bugünkü iktidar partisinin tâvizcilik ve mukaddesatçılık kitleleri ile kilitlediği büyük oy deposuna göz dikti ve işte büyük kıyamet de bundan sonra koptu. Çünkü bu deponun içindekilerin bugünkü iktisadî çaresizliklerini, yoksullukların nedenlerini yavaş yavaş anlamaya başladıkları görülünce, hacı, hoca, seyyit ve özellikle toplumdaki üstün iktisadi ve siyasî durumlarını sürdürmek, hattâ "torunlarının" çıkarlarını daha bugünden korumak sevdasında olan toprak ve ticaret ağaları bu davranışa karşı amansız bir "cihad" açtılar. Demokratik sosyalizm hattâ (ortanın solu) sözcüğü ile nitelendirilen sosyal adaletçilik (komünizm) olarak ilân edildi. Bazı yazarlar, daha da azgınlaşarak, temel hak ve hürriyetleri

Sultan Selim III.

koruma tasarısına karşı çıkanların tümünün komünist olduğunu yazmaktan utanmadılar. Bugün yurdun çeşitli bölgelerinde para ile kurulan "milliyetçi" sıfatını kimseye bırakmıyan ve kaynağını eski, sözüm ona (Vatan Cephesi) ocaklarından alan çeşitli teşekküller, dernekler, her türlü propaganda aracından faydalanarak, çok yakın bir tehlike gibi gösterilmeye çalışılan komünizme karşı savunma örgütleri sayıldılar. Bugün bunlar, mukaddesatçı derneklerin yanında yer alıp, halkın uyarılmasına karşı çalışmakta iseler, bunun sebebi, her gün tekrarlana tekrarlana ayağa düşürülen (Vatan, millet, din, mukaddesat) gibi yüksek kavramların koruyuculuğu değil, düpedüz menfaat koruyuculuğudur. Keseler bunun için açılmakta, iftira makineleri bunun için işletilmekte ve halk arasında bu yönde devamlı surette politika yapılmaktadır.

Özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda masum insanlığa felâketler getiren ve bugün de bütün bir medenî insanlığın gözü önünde, felâket getirmekte devam eden harplerin; Macaristan'daki son bağımsızlık savaşının kanlı bir şekilde bastırılması dramının köküdeki asıl nedenlerin, (insanlığın zaferi, dünya sulhü, milletlerin özgürlüğü) teraneleri arkasında gizlenmek istenen kapitalist veya komünist emperyalizm çıkarları olduğunu bugün artık her namuslu Türk aydını iyice anlamalı ve bilmeli, hangi çeşidinden olursa olsun, emperyalizm çıkarlarına hizmet edenlerin arkasından gitmemeli; halkı uyarmaya uğraşanlara, sosyal adalet istiyenlere, beş parmaklarında beş kara, her türlü iftirayı savurmaktan çekinmiyen, vicdanları körleşmiş çıkarcı politika esnafına inanmamalıdır.

Yüzyıllardanberi geri bırakılmış bu halkı sevmek, onu sosyal alanda, iktisat ve siyaset alanlarında aydınlatmaya, ona "sosyal adalet"i öğretmeye, milliyetçilik ve bağımsızlık ruhunu aşılamaya çalışmak bugünkü Türkiye'de izlenmesi gereken en kutsal, en doğru politikadır. Gönül hayal eder ki, bütün partiler bir temel politikada birleşsin! O zaman politika madrabazlığının da, din madrabazlığının da, komünizm tehlikesinin de kökü kendiliğinden kurur; çünkü bunları besliyen ortam kurur.

Ord. Prof. Dr. VELİDEDEOĞLU, H. V.

I.

uygulamak (tatbik etmek)	to apply
buhran	crisis
sancı	pain
çekişme	strife, struggle
düşkünlük	extreme fondness for
kaynaşma	turmoil
sürüklemek	to drag into
sokulmak	to worm oneself into...
madrabaz	cheat, impostor
kulis	lobbying
çelmetakma	tripping
itibar	esteem
evrak takip etmek	to follow up an application
teşvik etmek	to encourage
seyit	a descendent of the Prophet
caiz görmek	to sanction
avlu	courtyard
icazetli	authorized
teşkilatlandırmak	to organize
ümmet	community of the same religion
ülkü	ideal
tâviz	concession
çaresizlik	frustration
çıkar (menfaat)	profit, advantage

II.

göz atmak
nabza göre şerbet vermek
beş parmağında beş kara
her kula nasip olmayan büyüklük
... kör topal bitirmek
kapağı atmak
göz dikmek
kıyamet kopmak
ayağa düşmek

III.

a) Politika esnafı kime denir?

b) Tek dereceli seçim hakkında ne düşünüyorsunuz?

"YENİ DEMOKRASİ"

Kıyasıya sağ-sol kavgaları, gösteriler, meydan arbedeleri, işgaller, mecliste sövüşmeler, polisin yüreksizliği ve zulmü gibi çalkantılar arasında, çoğumuz "Demokrasi elden gidiyor" korkusuna kapıldık. Aslını ararsanız, bu olaylar Türk demokrasisinin gelişmekte ve gerçekleşmekte olduğunu gösteriyor. Tarihimizde ilk defa olarak halk, kendi iradesini devlete yön vermeğe çalışarak kabul ettirmek çabasına girişiyor. Çoğumuzu haklı olarak üzen olaylar, memleketimizde gerçek demokrasinin doğum sancılarıdır.

Osmanlı devletinin teokratik düzeninde, tanrısal yetki sahibi gibi görülen Sultanın "halk-dışı" yönetimine boyun eğilirdi.

Tanzimattan Cumhuriyete kadar, "halkı da düşünen" bir azınlık yönetimi ağır bastı.

Cumhuriyetle "halk için yönetim" çağı başladı, ama baştakiler gerçek anlamda halktan değildi.

1950 den bu yana "Halk içinde yönetim" yolunda bir hayli ilerledik. Gelgelelim, bu sürede iktidar halkın çoğunluğunu temsil etti ise de halkın iradesini gerçekleştiremedi.

1960'ların sonunda "halk tarafından yönetim" başlıyor. Demokrasimizin gerçek devrimi işte budur. Bugüne kadar Türkiyede demokrasi yoktu, serbest seçimler ve çok partili rejim vardı. Bugüne kadar halkımız, "cüz'î irade" -ye sahipti, artık "küllî irade" sahibi olmağa azimlidir. Bugüne kadar Türk halkı, isteklerini dört yılda bir oyla ifade edebiliyordu, şimdiden sonra gerekirse günü gününe protesto ile, sosyal hareketle, direnme ile dile getirecek. Bugüne kadar ulusumuz yukardan yönetiliyordu, artık halk kendini kendi iradesine göre yönetecek.

Demokrasimizdeki bu gelişme, son zamanlarda çoğumuzu tedirgin eden toplumsal sarsıntıların, sağ-sol kavgalarının üstünde ve ötesindedir. Gerçek vatanseverleri sevindirmelidir. Daracık menfaatlerden başka herşeye kör ve sağır kalanlar, geçirdiğimiz buhranları bir kızılca kıyamet gibi göstermeğe kalkışıyorlar. Birtakım zorbalara göre, Türkiyede aşırı hürriyet vardır. Solcular, Amerikayı keşmekeş yaratıp memleketimizde Yunan Cuntasına benzer bir rejim kurmak emeliyle suçluyorlar. Sağcılar, bir komünist darbe olacak korkusu içinde, Türkiyeyi ya din ve şeriatle ya da faşist bir dikta ile yönetmek uğrunda etrafa saldırıyorlar.

Talât Halman
22 Şubat 1969
"Millîyet"

kıyasıya	pitilessly, ruthlessly
arbede	uproar, row
işgaletmek (cf. meşgul)	to occupy
sövmek (söğmek)	to swear at
dövmek (döğmek)	to beat, to strike
zulm (cf. zalim)	cruelty
yetki (selâhiyet)	authority
süre (müddet)	period
irade	will
cüzî	insignificant
küllî	total, universal
azim	determination, resolution
direnme (mukavemet)	resistance
tedirgin etmek	irritate, provoke
kalkmak, kalkışmak	to attempt, to venture
darbe	"coup", blow

II.

gelgelelim
kızılca kıyamet (kopmak)
dile gelmek, getirmek

Kanuni Sultan Suleyman

SOLDA FIRTINA

Bizde Parlâmentoya girmek olanağını bulan ilk sosyalist parti, Türkiye İşçi Partisidir. Bu partinin Parlâmentomuzda temsil edilmesiyledir ki, yakın zamanlara kadar ağıza alınması suç sayılan sosyal ve ekonomik konular yavaş yavaş ortaya çıkmış, böylece Türk demokrasisinin de bugün göstermelik ve biçimsel hüviyetinden sıyrılıp gerçek bir demokrasiye dönülebileceği umutları ufukta belirmişti.

Gerçi bu kolay varılır bir aşama değildi. Fikir özgürlüğünü aydınlara, daha doğrusu yönetici kadroya özgü bir lüks, bir imtiyaz bilmek saplantısından hâlâ kurtulamamıştık. Bu imtiyazı ele geçirenlerimiz ise, çoğunlukla yürürlükteki ekonomik düzenin halk çıkarına göre ayarlanmasını hoş görmediklerinden, halka ya yukardan bakıyorlar, ya onu avutup uyutmanın yolunu arıyorlar, ya da fikir özgürlüğü sloganı altında gerçek-dışı bir takım hayallere takılıyor, aralarında köşekapmaca oynuyorlardı.

Halka dönük toplumsal eğilimlerden her biri tabu ilân edilmişti. Sol, solcu, sosyalist, komünist gibi sözcüklerin hepsi eş anlam taşır sayılıyor, bu eğilimler arasında ayırım gözetilmiyordu.

27 Mayıstan sonra yurdumuzda esmeye başlayan özgürlük havası sayesinde durum bir hayli değişmeye başlamış, 1961 Anayasası ile de yurdumuzun politik ortamı halka dönük fikirlerin açıkça tartışılabileceği bir düzeye yaklaşmıştı.

Türkiye İşçi Partisinin, onu tutanların, hattâ onu hoş görenlerin bu aşamaya varılmasında değerli hizmetleri geçtiğine şüphe yoktur.

Durum böyle iken şimdi TİP topluluğu içinde patlak verdiğini gördüğümüz bunalım, yalnız bu partiye değil, belki daha ziyade Türk demokrasisinin geleceğine inananlar hesabına umut kırıcı bir olay gibi görünmektedir.

Olayı izleyenler:

- Ne? diyecekler, bunlar mı yoksul Türk halkını sefaletten kurtarmak amaciyle pir aşkına nefislerini feda edenler? Bunlar mı hiç bir karşılık beklemeksizin halk uğruna el ele yola çıkanlar? Ortada fol yok, yumurta yokken sanki gelecek seçimlerde iktidarı peylemişler gibi, şimdiden koltuk, makam kavgasına çıkıyorlar! Bugün böyle kıyasıya birbirlerine girenler, yarın uzaktan biraz iktidar kokusu burunlarına çarparsa neler yapmazlar, varın siz kıyaslayın!

Üçüncü büyük kongresi sonunda patlak veren olaylara bakıp da TİP hakkında yukarıdaki kuşkulara kapılan vatandaşları haksız bulmak güçtür. Demokrasilerde sol kanat, ileriyi temsil eden yürütücü güçtür. Hele gericilerin ve tutucuların

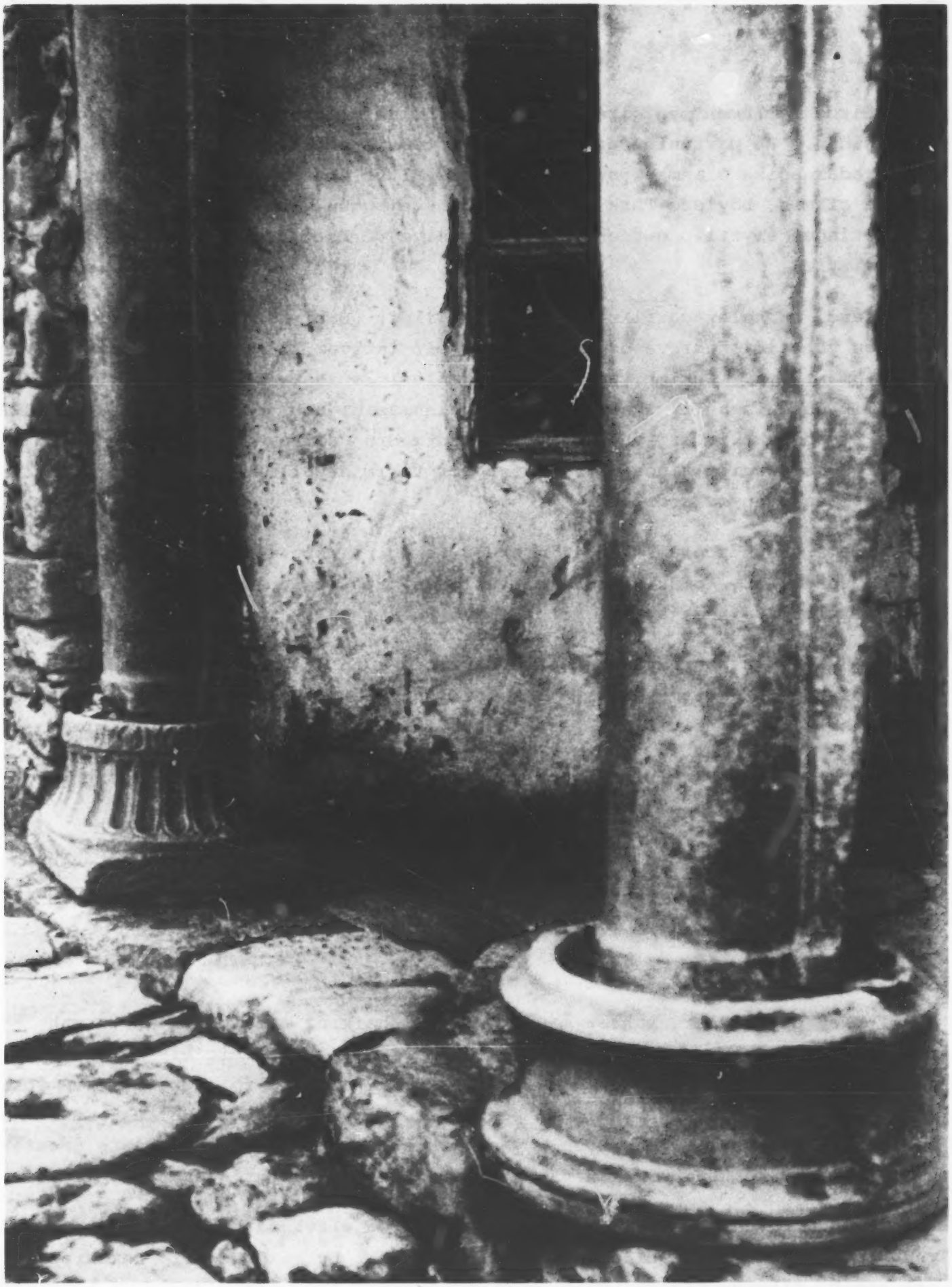

ağır bastığı bizim demokrasimizde böyle bir güce her ülkeden fazla ihtiyacımız vardır. Türk solunun henüz körpe, maddeten küçük olduğu da bilinen bir gerçektir.

Bunların bölünerek dağılmaları ile kayba uğrayacak olan, onlardan önce Türk demokrasisi olacaktır.

NADİR NADİ

- - - - - - - - - - - - -

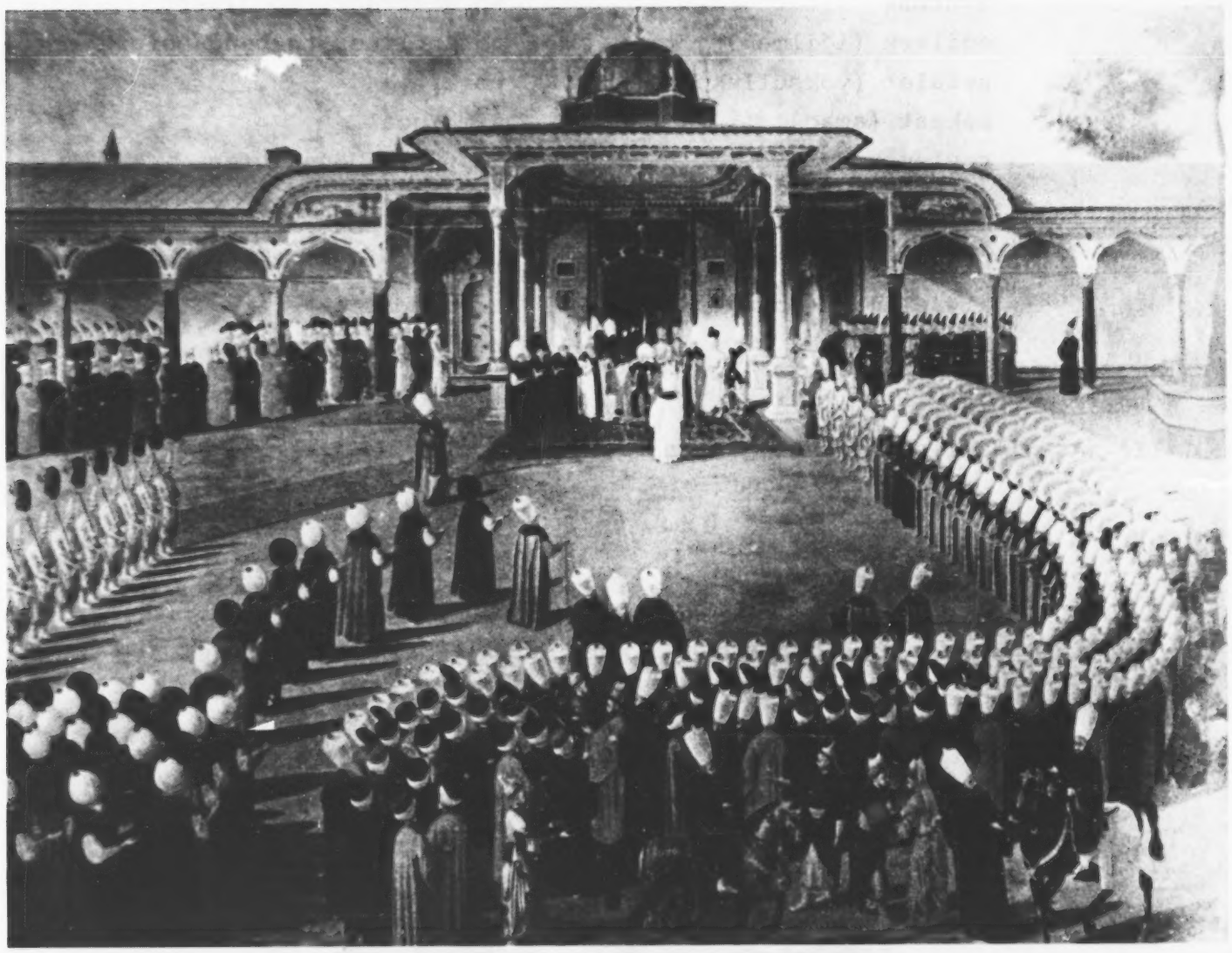

III. Selim'in Vezirleri Kabul Edişi

I.

olanak (imkân)	possibility
suç	offense, crime
ufuk	horizon
belirmek	to appear
aşama (mertebe)	rank, step
özgür (serbert, hür)	free
özgü	peculiar, characteristic
imtiyaz	privilege
saplantı	fixed idea
ayarlamak	to adjust, to regulate
yürürlük	being in force, in practice
avutmak	to distract, to divert
eğilmek (iğilmek)	to incline, to bend before
sefalet (yoksulluk)	poverty
maksat (amaç)	aim, goal
peylemek	to put a deposit on
makam	office, post
kıyasıya	ruthlessly
kıyaslamak (mukayese etmek)	to compare
kuşku (şüphe)	doubt, suspicion

II. Aşağıdaki sözleri açıklayın:

ağıza almak
ortaya çıkarmak
ele geçirmek
köşe kapmaca oynamak
birinin çıkarı
pir aşkına
fol yok yumurta yok

"Yolda Bir tahtıravan" (XVIII. yüzyıl)

KUYRUKLU ŞİİR

Uyuşamaz; yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi.
Senin yiyeceğin kalaylı kapta;
Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik.

Ama seninki de kolay değil kardeşim;
kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü.

CEVAP

- Ciğercinin kedisinden sokak kedisine
Açlıktan bahsediyorsun;
Demek ki sen komünistsin.
Demek bütün binaları yakan sensin.
İstanbuldakileri sen
Ankaradakileri sen....
Sen ne domuzsun, sen!

ORHAN VELI KANIK
(1914 - 1950)

I.

uyuşmak	to come to a mutual understanding
ciğer	liver
kalaylı kap	tinned utensil
kemik	bone

II.

kuyruk sallamak
tanrının günü

III. a) Bu mizahlı şiirden ne anlıyorsunuz?

b) Türkçede "ne domuz" adam deyince ne anlaşılır? İngilizcede ne anlaşılır?

SİLAH BAŞINA

Bir adam İzmir'de Atatürk heykeline saldırmış. Bu kimsenin bir Türk vatandaşı olduğu anlaşılıyor.

Adam, Cumaovası'ndan gelmiş. Yanında oğlu var. Oğlunun yaşı belli değil. Silâhını ona taşıtıyor. İşe başlamadan önce namaz kılmış. Sonra da oğlundan baltayı alıp heykele saldırmış.

İzmir'e eskiden (Gâvur İzmir) denirdi. Memleketin en medenî yeri olduğu için.

Yurdun düşman eline düşmesi üzerine ilk tepkiler İzmir'de başlamıştır. İzmirliler millî haysiyetin şuurlu temsilcileri olmuşlardır.

Dumlupınar'ın, son kurtuluşun parolası (Akdeniz)dir. Akdeniz demek İzmir demektir. Türkiye'nin medeniyet dünyasına en sokulmuş yeri İzmir idi.

İzmirdeki heykel bir süs değildir. Eşsiz bir kumandanı anmak için de dikilmemiştir. Bu heykel şerefli bir milletin medenî milletler arasında lâyık olduğu yeri almak azminin heyecanlı bir sembolüdür. Çünkü, milletçe bağımsız yaşamanın şartı olan millî birliği, gelecekte var olmanın tek imkân yolunu, uygarlık yolunu temsil eder.

İşte, adam, bu heykeli yıkmak istemiş.

İlk bakışta bu teşebbüs bir mecnun hareketidir. Üzerinde durulmaya değmez. Zabıtayı ve akıl doktorlarını ilgiler.

Fakat, bakınız adam ne diyor: Arap harflerini kaldıran kimsenin, ölmüş de olsa, heykelinin ortada durması caiz değildir. Bu kimse memleketi düşmandan kurtarmış olabilir. Ama böyle olmuş olması Arap harflerini kaldırmakla işlediği günahı affettirmez. Ben de rüyamda Allahı gördüm. Heykeli yıkma emrini aldım.

Türkiye devletinin bir ana düzeni vardır. Bu düzen aksarsa devlet cihazı işlemez. Bu düzenin dayandığı değişmez esasların başında (Atatürk devrimleri) gelir. Türk harflerinin kabulü bu devrimlerden biridir.

Adam bunu istemiyor. Bunun anlatmakta olduğu mânaya isyan ediyor. Özlediği, "idama kadar kanını helâl ettiği" maksat budur. Bu adam toplumun ilerlemesine karşıdır. Geri dönülmesini ister. Ve bu özleminde yalnız değildir.

Priyene Tiyatrosu

Bir defa kendi çocuğu yanındadır. Baltayı taşıtır ona. Bu çocuk belki otuz, otuz beş, belki on, on beş yaşlarındadır. Ama, balta taşıyacak bir çağda olduğuna göre, herhalde ilköğretim geçirmiş bir vatandaştır.

Böyle iken, babasına ortak ve yardımcıdır. Demek ki, ilköğretim çocuğa hiçbir şey verememiştir. Hurafe ve safsata öğretimi yenmiştir.

Ayni gün Denizli'de, hem de bir gece yarısında, bir ilkokul tahrip olunmuştur. Ders araçları parçalanmış, camı çerçevesi indirilmiş, içinde iş görülemiyecek hale getirilmiştir. Memlekette toplumun ileri gitmesine engel olan bir zihniyet ve bu zihniyeti uygulayan eller vardır.

Devletin varlığı yönünden bundan daha vahim, bundan daha öldürücü tehlike düşünülemez.

Tehlike hissedilmiştir. Adam linç edilmekten zor kurtarılıyor. Delikanlılar ve genç kızlar, ellerinde meşaleler Atatürk heykelleri dibinde nöbet tutmaya koşuyorlar. Birçok gençlik kuruluşları isyan anlatan protestolar haykırıyorlar. Bunlar memleketin gerçek çocuklarıdır. Ama dikkat ediniz! Her tarafta dernekleri, kuruluşları, teşkilâtları olan, maddî durumları ile ilgili hususlarda bildiriler yayınlayan İmam-Hatip Okuları âni bir tepki göstermiyor. Devletin temel düzenine can veren prensipler bu müesseselerin kabuğunu delip işleyememiştir.

Hastalığın mikrobunu yok edecek devayı kullanmazsanız maraz şifa bulmaz. Gençlerin temiz heyecanı kara ve kaba kuvvetin kemirmekte olduğunu kurtaramaz. Çiviyi çivi söker. Baltayı balta. Kanununuzu balta kadar keskin, balta kadar etkili kılacaksınız. Balta ile alınmak istenen neticeden daha kesin sonuç alınabilecek halde bulunduracaksınız.

Adam diyor ki: Atatürk'ü tanımam, ama Said Nursi'yi iyi tanırım. İki ismi yanyana kullanabilen kimsede hayâ diye bir şey aramayınız. Böyle bir kimse insaftan da yoksundur. Bu adam Atatürk'ün vatan kurtardığını bilmez mi? Bu memleketi medenî dünya nimetlerine kavuşturan zihniyeti Atatürk'e medyun olduğumuzu düşünemez mi? Pekâlâ bilir ve düşünür. Lâkin, onu hareketinde iten, sorumluluğunun neticelerine karşı emniyette tutan bir şeyler vardır. Said Nursî adı altında gizlenen hareket bunlardan biridir.

Kanunlarımız yetersiz. Mevcut hükümlerle ideal bellediğiniz Anayasa düzenini ayakta tutamıyacağınız anlaşılıyor. Aydın diyebildiklerinizden bir kısmının Anayasada değişiklik yoluna gidilmesini telkin edişi ucuz bir çözüm yoludur. Anayasa mevcut kanunlar hükümlerine uydurulmaz. Kanunlar Anayasaya yakıştırılır.

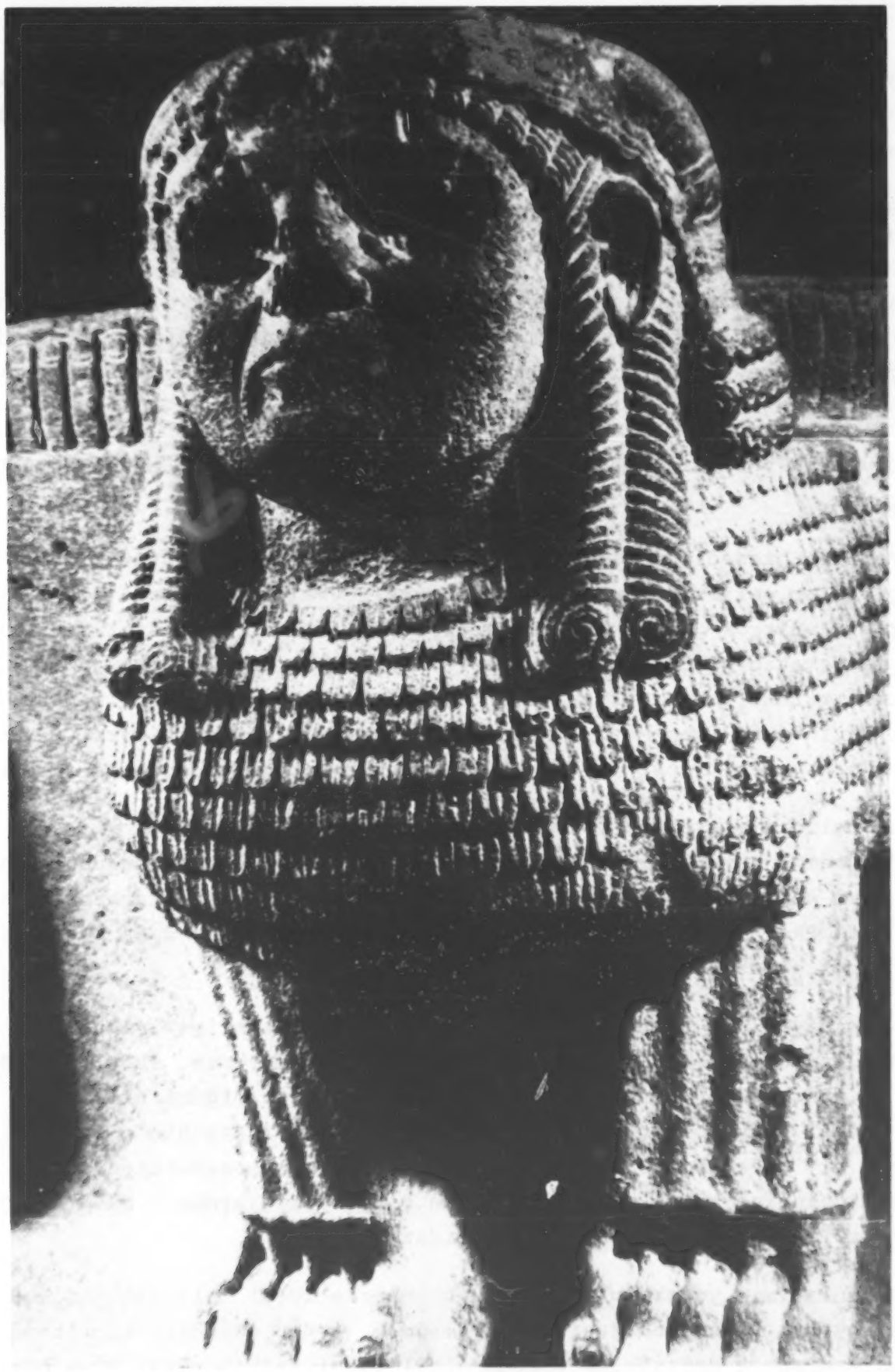

Eti aslanı

Madem ki gaye, Türkü çağdaş uygarlık seviyesine eriştirmektir, o halde bu gayeye aykırı, bu gayenin gerçekleşmesini önleyici veya engelleyici her hareketi ceza müeyyidesi altına sokmak ödevindesiniz.

Devlet organları içinde bu ödevin kendilerine borç olduğu cihazlar ve kişiler vardır. Vazifeyi yerine getirmek namus işidir. Hiç duracak zaman yok. Elimizi çabuk tutalım.

Prof. Dr. Bülent Nuri ESEN
(Cumhuriyet, 15.4.1966)

Güney-doğuda, İsadan Önceden Kalma Ilâh ve Ata Heykelleri

I.

saldırmak	to attack
balta	axe
tepki	reaction
haysiyet	self-respect, dignity
süs	decoration
anmak	to commemorate
lâyık	deserving, worthy
azim	resolution
teşebbüs	attempt
mecnun (deli)	insane
caiz	canonically permitted
günah işlemek	to sin
düzen	order, harmony
isyan etmek	to rebel
idam	execution
hurafa	superstition
safsata	sophistry
araç	apparatus
zihniyet	mentality
vahim	grave
şifa	cure
kemirmek	to gnaw
keskin	sharp
kabuk	shell
müeyyide	sanction
delmek	to pierce
haya (utanmak)	shame
yoksun	deprived
medyun (borçlu)	debtor
emniyet	security
telkin	suggestion

II.

Kanım helâl olsun!
Çivi çiviyi söker.
Elini çabuk tutmak

III.

Böyle bir durumda İzmir valisi siz olsaydınız ne yapardınız?

MİLLİYETÇİYİZ

Evet, milliyetçiyiz, ve bizim milliyetçiliğimiz, boru, davul mehter takımı,kavuk, külâh, ve içi boş nutuk edebiyatiyle süregelen ne idüğü belirsiz bir milliyetçilik değildir. Koşulları kesin, sınırları açık, yönü belli, akıl ve bilime dayanan bir milliyetçiliktir.

Milliyetçilik, çağımızın Türkiye'sinde duyguların beslediği bir fantezi değildir; düpedüz bir mecburiyettir. Şöyle ki:

1 - Atatürk'ün deyişiyle, "imtiyazsız, sınıfsız bir millet" olmak için milliyetçiyiz. Millet içinde her türlü imtiyazları yok etmek için milliyetçiyiz. Bugün halk kavramı millet içindeki fakir çoğunluğunu ifade eder. Halk kavramı ile millet kavramını birbirine eş yapmak için milliyetçiyiz. Halk dışında bir millet kavramı, ve millet dışında bir halk kavramını yok etmek için milliyetçiyiz. Demek ki, halkçı olduğumuz için milliyetçiyiz.

2 - İktisadi bakımdan halktan ayrı bir azınlığın millet içinde yerini tanımadığımız için milliyetçiyiz. Bir azınlığı gitgide zengin ve imtiyazlı, ve millet çoğunluğunu gitgide fakir ve yoksul yapan iktisadî düzenin karşısında olduğumuz için milliyetçiyiz.

3 - Kökü dışarda iktisadi kurumlara karşı olduğumuz için milliyetçiyiz. Millet içinde imtiyazlı bir zümrenin yabancılarla iş ortaklığına girerek "gayrimilli" müesseseler kurmasını millî çıkarlar açısından çok tehlikeli buluyoruz. Çeşitli şirketlerle, bankalarla, ve öteki kurumlarla çıkarlarını ve kaderlerini yabancılara bağlamış bir zengin azınlık, yabancılarla ortak çıkarlarını millî çıkarlardan üstün tutmaktadırlar. Çünkü refahlarını, düzenlerini, istikballerini, yabancılarla menfaat ortaklığı düzenine oturtmuşlardır. Bu iktisadi bağlantıdan onları da kurtarmak ve kökü dışarıya bağlı "gayrimilli" kuruluşları "millî" kurumlar haline getirmek zorundayız.

4 - Millî varlığımızı hiçbir yabancı milletin varlığına bağlı saymadığımız için milliyetçiyiz. Türk milleti tek başına kendi varlığını koruyacak ve kalkınacak güçtedir. Yabancı milletlerle ilişkiler ve karşılıklı yardımlaşmalar başka şeydir; bir büyük yabancı devletin himayesi altına sığınmak zilleti, ve bir yabancı devletin güdümünü kabul etmek şerefsizliği başka şeydir. Bugün Türkiyeyi yeryüzünde Amerikan uydusu saydıracak "gayrimilli" politikayı "millî çıkarlar" yönünde ve milliyetçiliğe uygun biçimde düzenlemek milliyetçilerin görevidir.

Eti Kabartması

5 - Ahlâk açısından insanın insanı ve milletlerin milletleri sömürmesine karşı olduğumuz için milliyetçiyiz. Türk milletinin iç yaşayışında bir Türkün vatandaşını sömürmesi, vatandaşının emeğini çalması,vatandaşlarının sırtından zengin olması, ahlâk kurallarına aykırıdır. Bunun gibi milletlerin birbirini sömürmesi de çağımızın moral ölçülerine aykırıdır. İç ve dış sömürücülere karşı millî çıkarları korumak, memleketin millî kaynaklarını milletin bütününe yarıyacak biçimde işletmek, yabancılara peşkeş çekmemek, milliyetçiliğimizin görevlerinden önde gelenidir.

6 - İktisadi kalkınmanın ve iktisadi bağımsızlığın metodunu bildiğimiz için milliyetçiyiz. İktisadi kalkınma önce Türkiyeyi bağlamış yabancı emperyalizme karşı başkaldırmak ve sonra içerde milletçe fedakârlığa katlanmakla mümkündür. Bu ortak fedakârlıkta mutlu azınlığa hiçbir imtiyaz tanınamaz. Millî kalkınma heyecanı rüzgârı ancak sosyal adalete saygılı bir kalkınma seferberliğinde vatandaşları harekete getirebilir. Yabancıların yardımına değil, millî kaynaklarımıza dayanan bir iktisadi kalkınmayı mümkün gördüğümüz için milliyetçiyiz.

7 - Ümmetçiliğe karşı olduğumuz için milliyetçiyiz. Atatürk'ün milliyetçiliği Batı emperyalizmine ve Doğu ümmetçiliğine karşıdır. Arap kültürünün egemenliğini tanımadığımız gibi Batı emperyalizminin değer yargılarını kökünden reddediyoruz. Çağdaş medeniyetin bilim verilerini, matematikten iktisada kadar bütün alanlarda kabul ediyoruz. Milleti hurafelere götürecek, millî bütünlüğü ve kültürü yok edecek ümmetçiliğe karşıyız.

8 - Hümanist olduğumuz için milliyetçiyiz. Çağımızın insanlık toplumunda söz hakkı öncelikle milletlerdedir. Milletlerarası örgütlerde, insan, öncelikle millet gerçeği içinde değerlendiriliyor. Ve insan ancak millî vasıtaları kullanarak ağırlığını duyurabiliyor. Hümanizm yolunda ilerlemek, ancak millet olarak bağımsızlığa kavuşmakla mümkündür. Birleşmiş Milletlerde Amerikan uydusu gibi oy kullanmak, emperyalizmin hizmetine girmek, millî kurtuluş savaşları karşısına çıkmak, yalnız milliyetçiliğe değil hümanist anlayışa da aykırıdır. Çağımızın hümanist akımı, toplumculuk yolundan geçer: toplumculuk ise millet gerçeği içinde yürürlüğe konabilir. Çağımızın hümanist anlayışına ancak bağımsız bir millet olarak katılabiliriz. Milliyetçiliğimizin amacı hümanizm olduğu için milliyetçiyiz.

Bütün gerekçesiyle milliyetçilik 1966 Türkiye'sinde şartları gayet açık bir akımdır; ve çağımızın medeniyetinde olumlu görevi, çağımızın insanlığı içinde olumlu yeri vardır. Bu, Atatürk milliyetçiliğidir; ve o milliyetçilik bizim milliyetçiliğimizdir, biz de o milliyetçiliğin bir neferiyiz.

İlhan Selçuk

(Cumhuriyet, 5.8, 1966)

TURKISH

I.

boru	horn (musical instrument)
davul	drum
mehter takımı	band of musicians at the Ottoman court
kavuk	tall, quilted hat
külâh	conic shaped hat
nutuk (söylev)	speech
edebiyat	literature
ne-idüğü-belirsiz	of obscure origin
koşul	terms
beslemek	to nurture
kavram	concept
gitgide	gradually
açı	angle
çıkar (menfaat)	interest
kader	fate
himaye	protection
sığınmak	to take refuge
zillet	degradation
güdüm	guidance, mandate
uydu	satellite
sömürmek	to exploit
ümmetçi	factionalist
egemenlik	sovereignity
yargı (hüküm)	judgment
aykırı	contrary to
kural	rule
fedakârlık	self-sacrifice
akın (cereyan)	trend, current
gerekçe	justification
nefer (er)	private, soldier

II. birinin sırtından geçinmek,
zengin olmak,
peşkeş çekmek.

III. a) Orta Doğu memleketlerinde millîyetçilik neden çok önemlidir?

b) Millîyetçiliğin olumsuz etkileri nelerdir?

ANLAŞMALARIN TASDİKİ

Amerika ile aktedilen ikili anlaşmalar üzerinde görüşmelerin başlamış olduğu bildirilmiştir. Verilen habere göre, sayıları elli beş olan bu anlaşmalar, bir veya birkaç anlaşma halinde toplanacaktır. Sayın Selim Sarper, geçen gün B.M.M. 'sinde gündem dışı söz alarak, bu konuda önemli bir uyarmada bulunmuş, varılacak anlaşma veya anlaşmaların Meclisçe tasdiki lüzumunu belirtmiştir. Eski bir Genel Sekreter ve Dışişleri Bakanından gelen bu uyarma mutlaka dikkate alınmalıdır.

İkili anlaşmaları imzalayan devrik iktidar, bunları, NATO antlaşmasının 3 üncü maddesi çerçevesi içinde görerek, yani onları antlaşmanın uygulanmasından ibaret sayarak, Meclisten geçirmemişti. Bu maddede deniliyor ki: "İşbu antlaşmanın gayelerinin daha müessir bir şekilde tahakkukunu temin için taraflar kendi hususî vasıtalarını geliştirmek ve birbirlerine karşılıklı yardımlarda bulunmak suretiyle, münferiden ve müçtemian devamlı ve fiilî olarak hareket edip bir silâhlı tecavüze karşı münferiden ve müçtemian mukavemet kudretini idame ve tezyit eyliyeceklerdir."

Rampalar, üsler, personellerin statüsü, her şey bu maddeye sıkıştırılmıştır. Girenler olabilir, fakat giremiyenler daha çoktur. Muhtevaları bilinmeden kesin söz söylenemez. Fakat meselâ İncirlik Hava Üssü, herhalde bu üssün Amerikalılarca kullanılış şekli tehlikeler yaratıyor. Üs, 3 üncü maddeye dayanılarak, 23 Haziran 1954 de teati edilen mektuplarla Amerikan Hava Kuvvetlerinin istifadesine açılmıştır. Sözde Türk üssüdür, fakat Amerikalılar, NATO ihtiyaçlarının dışında da kullanıyorlar.

İncirlik üssü zaman zaman konu olarak ortaya atılır, fakat esrarı çözülemez. Geçen yılın Kasım ayında Komutanı Albay Zeki Utlu tarafından yayınlanan kısa bildiride denilmişti ki: "İncirlik üssü Türk komutanlığına aittir. Teşkilât ismi Hava Atış Bombardıman Destek Grup Komutanı olan Türk komutanı üssün komutanıdır. Amerikan komutanlığı üsteki Amerikalıların komutanıdır." Fakat bu bildiri de İncirliğin esrarını çözmedi. Üssün Türk komutanı ile "Amerikalıların komutanı" arasındaki ilişkiler nedir? U2 casus uçağını 1960'ta kim uçurdu? 1958'de Lübnan'a giden Amerikan askerleri İncirlik üssünü neden kullandı?

Herhalde görüşmelerde bu meseleler daha açık hükümlere bağlanmalı, uygulanmaları garanti altına alınmalı, anlaşma mutlaka Meclisten geçirilmelidir.

Rampalara gelince; bunlar etrafındaki anlaşmalar daha az esrarlı değildir. Bildiğimize göre, bu mesele (1957) sonlarına doğru NATO Bakanlar Konseyinin Paris'te Başbakanlar kademesinde yapılan toplantıda bazı memleketlerde atom silâhları stokları kurulmasını (stock piling) ve Avrupa Müttefik Kuvvetleri

Van, Ahtamar Kilisesi Kabartmalarından (X. yüzyıl)

Yüksek Komutanlığı emrinde olarak atom başlıklarını fırlatmak (war heads) üzere orta menzilli balistik rampaların (I.R.B.M.) tesisi kararıyle başlamıştır. Türkiye de bunları kabul eden birkaç devlet arasındadır.

Şu var ki, Mc Mahon Kanununa göre, Amerika'nın vereceği atom silâhları, ancak Amerika'nın rızasiyle kullanılabilir. Hükümran devlet sıfatiyle, topraklarında atom silâhı bulunanlar da bu silâhların kullanılması hususunda söz sahibidirler. Yani tetikte parmakları vardır, fakat çekemezler. İngiltere'de Atom Silâhları Avrupa Komutanlığının emrinde değildir. İtalya'da bu komutanlığın emrindedir. Bunlar herkesçe bilinmekte olup, İtalya, anlaşmaları kendi Meclisinden geçirmiş iken, bizde gizlidir. Bilindiği gibi Amerika bize sormadan, Küba meselesinde Kruşçef ile vardığı anlaşma sonucunda topraklarımızdan Jupiter'leri kaldırmıştır. Bunu tek taraflı olarak yapabilir miydi? Bu anlaşmalar gizlidir. Bizce, Jupiter'lerin çekilmesi iyi olmuştur. Keşke bütün rampalar ve üsler kaldırılsa da rahat etsek.

Haydi, üsler ve rampalar üzerindeki anlaşmalar gizli kalsın deniliyor; ya Amerikan personelinin statüleri ve kapitülasyonu andıran imtiyazları hakkındaki anlaşmalar neden gizli tutuluyor? Halk sürüler halinde Amerikalıları sokaklarda görmüyor mu? Ankara'da otobüs işlettiklerini, PX'ten kaçak eşyayı piyasalarımıza sürdüklerini görmüyor mu?

Bütün bunlar şimdi gözden geçirilmeli, sakıncaları kaldırılmalı ve varılacak anlaşmalar da Meclisin tasdikinden geçirilmelidir.

Ahmet Şükrü ESMER
(Ulus, 17.5. 1966)

I.

gündem	agenda
uyarma (ihtar)	warning
tasdik	ratification
devrik	overthrown
uygulama (tatbik etme)	application
müessir	effective
tahakkuk	realization
münferiden	as an individual
müçtemian	collectively
idame eylemek	to continue
tezyit	to increase
mukavemet	resistance
muhteva	contents
teati etmek	to exchange
çözmek	to untie, to solve
bağlamak	to tie
mutlaka	definitely
kademe	step
hükûmran	sovereign
sıfatıyla	as
sakınca	draw-back
kaçak eşya	smuggled goods
rıza	consent

II.

piyasaya sürmek
gözden geçirmek

III. Siz ne dersiniz: ne gibi anlaşmalar halka açıklanmalıdır? Niçin?

MONTRÖ VE AMERİKA

I

Tamamını okuduğumuz yazının Boğazlar rejimini kapsıyan kısmının özeti şöyledir:

-Bazı Amerikan makamları, Sovyetlerin geçiş şartlarında yaptıkları ihlâllerin, Montrö sözleşmesinin fiilen ve hukukan değiştirilmesinin bir ön hazırlığı olduğunu belirtmektedirler.

-Türkiye'deki iyi haber alan kaynakların belirttiğine göre, Türk Hükûmeti, Rusya ile ilişkilerini geliştirmeğe ve ekonomik yardım almağa çalışmaktadır. Son zamanlarda komünist propagandanın etkisi de çok artmıştır.

-Uluslararası bir sözleşmenin yasaklarına rağmen, Türk Hükûmetinin Rus denizaltı gemilerinin Karadeniz Boğazından gece karanlığında geçmelerine müsaade etmekte olduğu anlaşılmaktadır. Gözlemciler, geçen ay bir Sovyet denizaltı gemisinin gün ışımadan bir saat önce İstanbul Boğazına girmiş olduğunu, dolayısıyle fotoğraflarının alınmasının ve gözle izlenmelerinin mümkün olamadığını bildirmişlerdir.

-Karadeniz'den Ege'ye geçen bir denizaltı gemisi tekrar Karadeniz'e dönmeğe mecburdur. Başka bir yerde üslenemez.

-Bazı Sovyet istihbarat gemileri Çanakkale Boğazından akşam üstü girdikten sonra geceyi Marmara Denizinde geçirerek bu deniz civarında bulunan Türk ve Amerikan muhabere merkezlerinin faaliyetlerini dinlemektedir.

MONTRÖ VE AMERİKA

II

Amerika, Karadeniz'e gemi geçirip bayrak göstermek ister, Rusya silâhlarına bahane bularak itiraz eder; Ruslar Akdeniz'e gemi geçirir, Amerika, Türkiye göz yumuyor diye yakınır. Her iki taraf da Montrö'yü top etmiş oynamaktadır.

Bir kere daha tekrar edelim ki, Türkiye Montrö hükümlerini uzun yılların tecrübesini de haiz olarak, tarafsız ve dikkatli bir şekilde uygulamaktadır. Montrö'de değişiklik istenirse, bilinmelidir ki, bugünkünden daha iyi bir rejimi bulmak, pratikte hemen hemen mümkün değildir. Türk tezi, Lozan'dan beri ortadadır. Bu tez, Türkiye'nin hükümranlığını hiçbir veçhile zedelememek şartiyle, mutlak serbestlik ve mutlak kapalılık arasında bir yoldur. Bugünkü uygulama da budur. Türkiye bu noktaya, 1535'teki kapitülâsyondan başlıyarak ve Sevr'den geçerek gelmiştir.

Bu meseleyi zorlıyarak Türkiye'yi, kendisi için sebepsiz anlaşmazlıklara, düşmanlıklara sürüklemek gayretinin dostça bir yanı da yoktur.

Kanad bölgelerde bulunan ülkeleri endişeye sevkeden yanlış bir ittifak stratejisi ortada dururken ve Ortadoğu olayları tehlikeli patlamalara hazır bir halde iken, elbette ki ciddî bir sebep olmadıkça, Türkiye, bölgesindeki komşulariyle iyi ilişkiler kuracak ve devam ettirecektir. Aksini yapmak, sadece hamakat olur.

Cumhuriyet Gazetesinden

(1969)

Eti kabartması : kurban

I.

kapsamak	to comprise, to contain
ihlâl	infringement
sözleşme	agreement
ilişki (münasebet)	connection
gözlemci (müşahit)	observer
üs	base
istihbarat	intelligence, information
hükümranlık	sovereignty
zedelemek	to bruise
uygulamak (tatbikat)	application
zorlamak	to force, to strain
hamakat	stupidity

II.

göz yummak
top edip oynamak

III. a. Boğazlar Meselesinde Türk millîyetçiliğinin önemi nedir?

b. Kapitülasyonların Osmanlı tarihinde oynadıkları rolü anlatın.

Side'den

ASKERÎ DARBELERE DAÎR...

Yirmi gündenberi Ankara'da su altında sessiz bir buhran hüküm sürüyordu. Siyasîlerin büyük bir kısmı göze çarpacak ölçüde bir telâş ve kuşku içindeydiler. Fısıltılar kovalıyordu. Her an askerî bir darbe bekleniyor gibiydi âdeta...

Bazı milletvekilleri her ihtimale karşı geceyi evlerinde geçirmiyor, başka yerlerde yatıyorlardı.

Bugün Başbakanın, Genelkurmay Başkanının emekliye sevkedilmiyeceğini açıklaması, Genelkurmay Başkanının da aynı anda demokrasiye bağlılığını bildirmesiyle bu buhran geçmiş bulunmaktadır.

Bizim fikir tarihimizde askerî darbeler üzerinde az durulmuştur.

Oysa askerî darbeleri iyi incelemek ve iyi eleştirmek gerekir. Askerî darbelerin ihtilâl mahiyetinde olanları ve hükümet darbesi halinde kalanları hangileridir? Bugün askerî bir darbe bir ihtilâl mahiyetine bürünebilir mi? Bürünemez mi? Halkı peşinden sürükleyebilir mi? Sürükleyemez mi? Böyle bir ortam var mıdır, yok mudur? Bütün bunları ince ince didiklemekte büyük yararlar vardır...

Bugünkü ortamda askerî bir darbe, bir ihtilâl mahiyetine bürünemez. Halk böyle bir darbe özlemi içinde değildir ve yüzyıllardanberi katı ve sert yönetimlerden usanmıştır. Halkın özlemediği ve beklemediği bir askerî darbe ise mutlaka kimsenin nefes alamıyacağı bir faşizme yönelir ve bu baskı başka patlayışları davet eder sonunda...

Aslında sıkıntı, perişanlık ve sefalet içinde olan halk yığınları neden askerî bir darbe özlemi içinde değildir? Bunun nedenlerini geçmişte aramak gerektiği kanısındayız. Askerî darbeler kadroları değiştirmiş, kâğıt üzerinde bazı yenilikler getirmiş, fakat temelde statükocu ve burjuvaziye dönük kalmıştır. Halkın sosyal ve ekonomik durumunda hiç bir yücelme yaratmamıştır. Hattâ halka karşı haşin ve katı olmuştur. Onun için halkta askerî darbe özlemi yoktur. Bu özlem İstanbul Dükalığı piramidinde eteklerde kalan ve kendi değerine uygun bir yaşantı bulamayan aydın çevrelerde göze çarpar çoklukla... Bu özlem çeşitli gerekçeler de bulur kendine. Fakat bu gerekçelerde halkın neden askerî darbeleri sevmediğinin izahı yoktur. İzahı yoktur, çünkü bu çevreler halka önem vermeden halkı kurtarma formüllerinin kolaylığına kaçarlar. Ve bu formüller içinde kendilerine kurtarmak, tıpkı Paris'ten Cezayir'i kurtarmak kadar imkânsızdır...

"Ahtamar" Ermeni Kilisesi
Van Gölü (X. Asir)

Halkı kurtarmak, halka rağmen iktidara geçmekle mümkün değildir. Bu ancak halkı dolandırmadan halkla birlikte iktidara geçmekle mümkündür. Halkı dolandırmadan halkla birlikte iktidara gelme çabası gösterilmeden, halkın iyiliği uğruna darbelerden medet ummak pek kolay ve pek sakıncalı bir yoldur. Böyle durumlarda şahsî ihtiraslara havada kalmaya mahkûm bir halk sevgisi iddiası kolayca bahane edilebilir. Halkı, uyandığı ve bilinçlendiği takdirde halkın kendisi kadar hiç kimse düşünüp sevmez... Bu uyanma ve bilinçlenme ise darbeyle hele halkın benimsemiyeceği operasyonları özleyenler daha başta halk sevgisini ispat etmemiş olanlardır.

Antiemperyalist mücadelenin ancak iktidara geçmekle zafere ulaşabileceği düşüncesi de sağlama oturmamaktadır. Antiemperyalist mücadeleye ağırlıklarını koyanlar, iktidara gelmeden de pekâlâ etken olabilirler. Önce böyle bir ağırlığı koymayı denemeden iktidara gelme arzusu tatmin edici değildir.

Askerî darbeler ancak bütün bu yollar tıkandığı ve halka gitmenin, halkla birlikte çalışmanın ve halka gerçekleri anlatmanın imkânsız hale geldiği çıkmazlarda son çare olabilir. Biz bugün böyle bir son çareden başka hiçbir imkân kalmadığı kanısında değiliz.

Halk yavaş yavaş uyanmakta, bilinçlenmekte ve sınıfının sahibi olmaya başlamaktadır. Antiemperyalist mücadeleye ağırlığını koyan çevreler gitgide gelişmekte ve genişlemektedir. Bu yoğunlaşmanın ve bu eylemin Anayasa içinde yaratacağı değişiklikler, felsefi bir temele ve bir sınıf görüşüne dayanmayan halksız darbelerden çok daha olumlu sonuçlara doğru dönüktür.

Ve bugünün sosyalisti, halka kendisini çok daha doğru ve samimî metodlarla Menderes kadar sevdirdiği zaman gerçek zafere ulaşacaktır. Bunun ise çaresi darbe değil, halka gitmek, onu bilinçlendirmek ve örgütlemektir. Gerçekten halktan yana olanlar önce böyle bir eylem içinde işe başlarlar.

Çetin ALTAN
(Akşam, 5.12.1966)

I.

darbe	coup
kuşku (şüphe)	suspicion
fısıltı	whisper
kovalamak	to chase
sevketmek	to send
eleştirmek	to analyze
devrim (ihtilâl)	revolution
mahiyet	aspect
bürünmek	to assume
didiklemek	to pick into fibers, to scrutinize
usanmak	to be weary of
nefes almak	to breathe in
baskı	repression
perişanlık	wretchedness
sefalet	poverty
halk yığını	the masses
kadro	cadre
haşîn	harsh
ortam (vaziyet)	situation
pâye	title, rank
dolandırmak	to swindle
çabalamak	to strive
medet	help, succour
ummak	to expect
bahane	pretext
yanaşmak	to come close to
etken (müessir)	effective
tıkanmak	to be clogged
yoğun (kesif)	dense

II. peşinden sürüklemek

III. a) Aşkerî darbe nedir?
Türkiyede sonyıllarda olan askerî darbeler hakkında ne biliyorsunuz?

b) "Halkçılık" sözünden ne anlıyorsunuz?

ŞU TABLOYA BAKINIZ

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü dediğimiz milletlerarası kuruluş, genel olarak Fransızca adının ilk harfleriyle (OCDE) biçiminde ifade edilir. OCDE'nin 21 üyesi vardır. Bu 21 üyeden 17 si kalkınmış, çok kalkınmış, hattâ pek çok kalkınmış ülkelerdir. Geri kalan dördü ise henüz kalkınmakta olan ülkeler arasındadır. Bunlar sırasiyle İspanya, Portekiz, Yunanistan ve Türkiye' dir. Son zamanlarda Yugoslavya da OCDE ile ortaklık kurmuş ve beşinci devlet olarak az gelişmişler arasında yer almıştır.

Az gelişmişlik nedir? OCDE'nin ölçülerine göre, yılda millî gelirden adam başına düşen payın 700 dolardan az olması, tarımla uğraşan aktif nüfusun °/o 35'den fazla olması, yılda adam başına düşen elektrik tüketiminin 800 kilovat/saatten eksik bulunması gibi haller az gelişmişliğin kesin belirtileridir.

İmdi, OCDE tarafından yayımlanan "Observateur" dergisinin son sayısında gördüğümüz kıyaslamalı istatistiklerden size birtakım rakamlar sunmak istiyoruz:

İlkin millî gelir hesaplarına bir göz atalım. Yıllık millî gelirden nüfus başına İspanya'da 570 dolar, Yunanistan'da 590 dolar, Portekiz'de 420 dolar, Yugoslavya'da 500 dolar, Türkiye'de 250 dolar düşmektedir.

Sonra öteki rakamları arka arkaya sıralıyalım: Tarımda çalışan aktif nüfusun genel nüfusa oranı. İspanya'da °/o 35, Yunanistan'da 55, Portekiz'de 42, Yugoslavya'da 50, Türkiye'de 75'tir.

Dış alımlardan (ithalât) yılda adam başına düşen pay İspanya'da 96 dolar, Yunanistan'da 133, Portekiz'de 97, Yugoslavya'da 66, Türkiye'de 19 dolardır.

Dış satımlardan (ihracat) adam başına İspanya'da 31, Yunanistan'da 38, Portekiz'de 62, Yugoslavya'da 56, Türkiye'de 15 dolar düşmektedir.

Yıllık elektrik enerjisi tüketimi adam başına İspanya'da 799, Yunanistan'da 445, Portekiz'de 463, Yugoslavya'da 679, Türkiye'de 131 kilovat/saattir. Her bin kişiye düşen telefon sayısı İspanya'da 87, Yunanistan'da 58, Portekiz'de 60, Yugoslavya'da 21 (sosyalist memleket), Türkiye'de sadece 12 dir.

1960-1965 yılları arasında bu beş ülkenin başardığı kalkınma hızı ortalama İspanya'da °/o 9,2 Yunanistan'da °/o 9, Portekiz'de °/o 6,4, Yugoslavya'da °/o 8,6, Türkiye'de °/o 4,3 olmuştur.

Yukarıki tablonun ortaya koyduğu açık gerçek, adı geçen beş az gelişmiş ülke arasında Türkiye'nin sondan birinciliği elinde tuttuğudur.

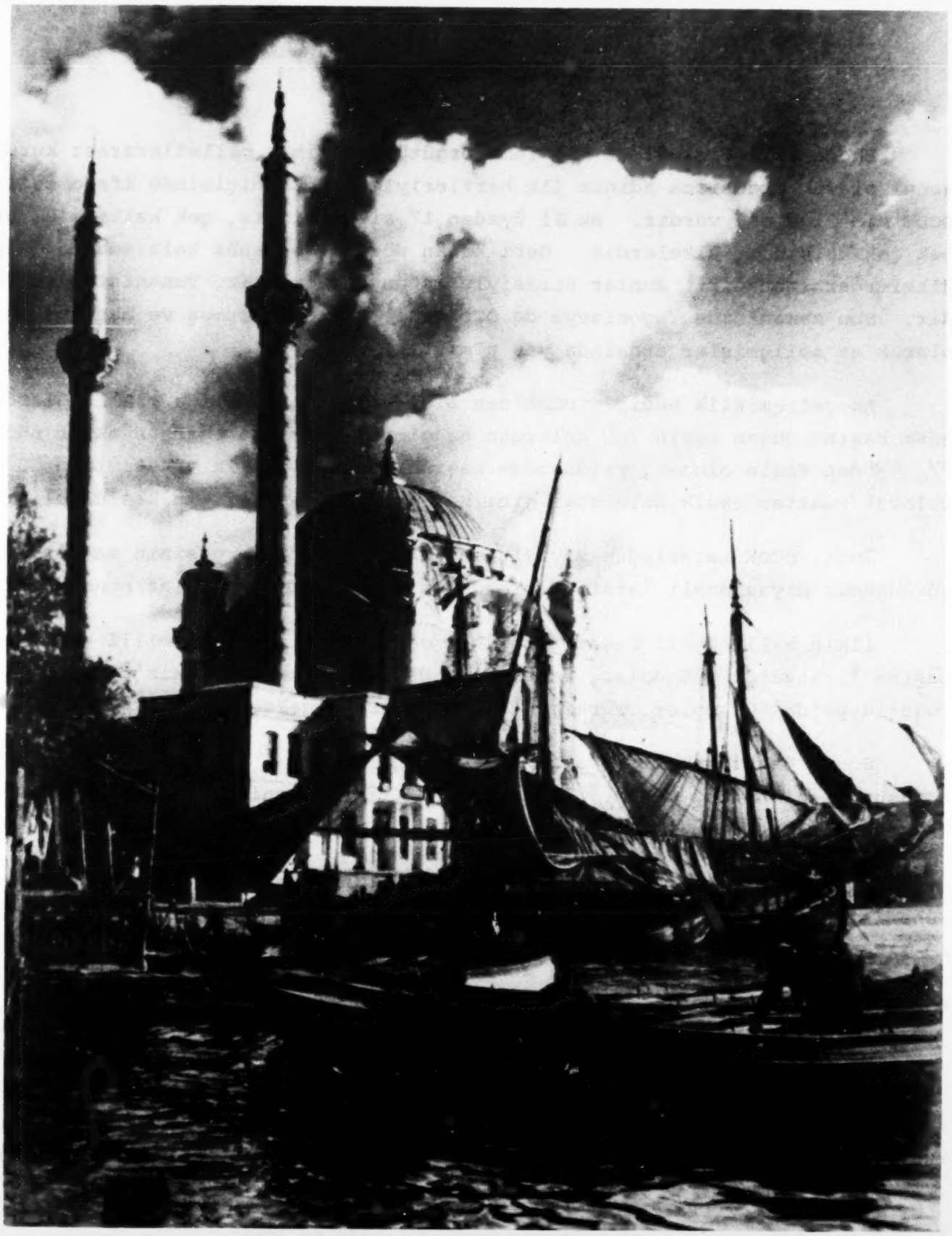

Ortaköy Camii

Şimdi bana:

- Biz durumu zaten biliyorduk. Hatırlatıp da ne diye yüreğimizi dağlarsın!

Diyenler belki bulunacaktır. Ama unutmıyalım ki, ne denli acı olsa da gerçeklere karşıdan yüreği burkularak bakmasını bilmeyen milletler, sosyal ve ekonomik toparlanmalarını hiçbir zaman başaramıyacaklardır.

Gene unutmıyalım ki, İkinci Cihan Savaşından bu yana biz, adı geçen beş millet arasında, kalkınma imkânları bakımından en elverişli durumda bulunanı idik. İspanya çok kanlı bir iç savaş geçirmiş, ayrıca Portekiz'le beraber yıllar yılı dünya milletleri tarafından aforoz edilmişti. Yugoslavya ve Yunanistan İkinci Cihan Savaşının bütün acılarını çekmişler, baştanbaşa istilâya uğramışlar, sonra da ihtilâller, kardeş kavgaları arasında çalkanıp durmuşlardı.

Savaş ateşi sönüp kara bulutlar dağılmaya başladığı sıralarda biz birçok bakımlardan yukarıki beş milletin önünde yer almış bulunuyorduk. Yurdumuz yanıp yıkılmamıştı. İnsan potansiyelimiz en ufak bir kayba uğramamıştı. Altın ve döviz rezervimiz tarihimizde görülmedik derecede kabarıktı. Şimdi en arkalarından yetişmeye çalıştığımız dört devletin ise o zamanki halleri bitikti.

Yirmi yıl içinde tamamiyle tersine dönen durumu bir an önce düzeltmek, "milletin makûs talihini" mutlaka yenmek zorunda olduğumuzu, yüreğimiz burkularak da olsa, bir an aklımızdan çıkarmamak zorunda olduğumuzu bilelim.

Acıklı halimizin nedenleri üzerinde tartışırken:

- Bu bir sistem meselesidir, bu bir rejim meselesidir!

Diye kesip atmanın da kalkınma dâvamızı aydınlatmaya yeterli olmadığını yukarıki tablo bize gösteriyor. Dört devletten ikisi, İspanya ve Portekiz, faşist yöntemle; biri Yugoslavya, kendine özgü sosyalist bir yöntemle; biri Yunanistan, kapitalist yöntemle kalkınma hamlelerinde başarı yoluna girmişlerdir. Karma ekonominin tartışmaları arasında, bir yandan devlet eliyle kimi fertleri zengin ederken, öte yandan millet olarak yerinde sayan bir biz varız.

Ne diyelim? Namık Kemal gibi:

Uyan ey yâreli şir-i jiyan bu hâb-ı gafletten

diye türkü çağırmanın bir yararı olacağını bilsek, ezan vakti bütün minarelerden, hoparlörleri sonuna kadar açmak suretiyle, bunu millete duyurmayı şart koşardık.

Nadir Nadi

I.

tüketim	consumption
ortak	partner
dergi	periodical
kıyaslamak (mukayese etmek)	to compare
kesin (kat'i)	definite
dış-alım (ithalât)	import
dış-satım (ihracat)	export
burkulmak	to be sprained, twisted, wrenched
toparlamak	to collect together
elverişli	suitable
afaroz edilmek	to be ex-communicated
istila	invasion
çalkanmak	to rock
makûs-talih	ill-luck
karma	mixed, various
ezan	call to prayer

II.

yüreğini dağlamak
yerinde saymak

III.

"Observateur" dergisinin "gelişme ölçüleri" ni doğru buluyor musunuz? Neden?

"Milletin makûs talihi" Atatürk'ün bir sözüdür. Bugün için ne anlamda kullanılıyor?

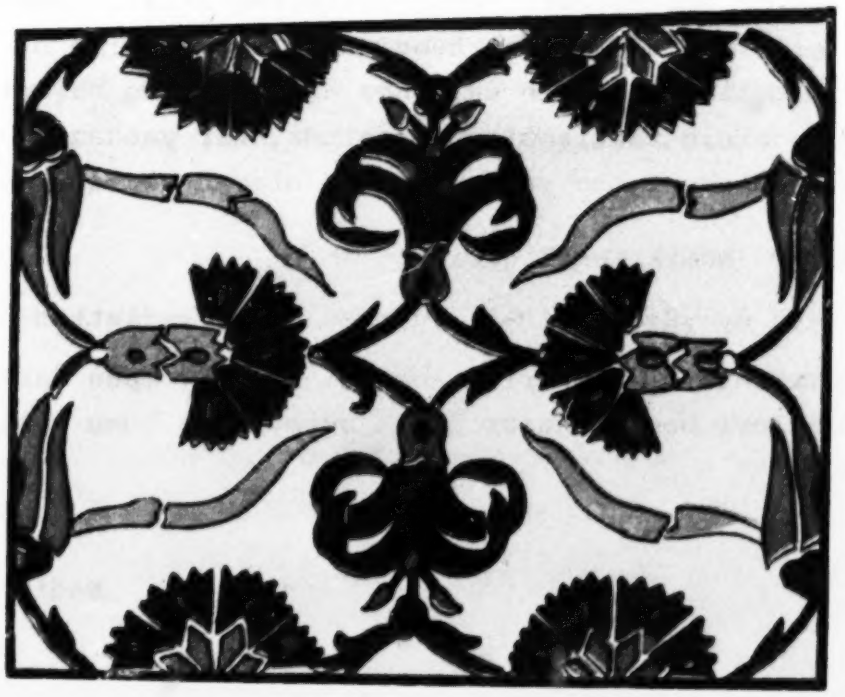

ORTAK PAZAR İLİŞKİLERİ MÜZAKERE EDİLİRKEN...

"Türkiye'yi yükümlülükler bakımından Yunanistan modeli bir anlaşmayla Ortak Pazar'a katmak, ekonomimizin gerçekleri karşısında sorumluluğu geniş bir gaflet olur. Osmanlı ve diğer ülkeler tarihleri, zamanında önleyici tedbirleri alınmazsa, gelişmiş ve geri kalmış ülkeler arasında kurulacak gümrük birliklerinin aradaki uçurumları çok daha derinleştirdiğinin örnekleriyle doludur. Kalkınmamızın doğrultusunu başkalarının rotasına uydurmak zorunluğundan kurtarmak istiyorsak, yapılacak anlaşmanın, bütün ayrıntılarıyla Türkiye'nin gerçekleriyle bağdaştırılması şarttır."

DOC. Dr. Ali Sait YÜKSEL

[İstanbul İTİA Öğretim Üyesi, Devlet Plânlama Teşkilâtı Ortak Pazar Uzmanı]

Eti kabartması : av

Ortak Pazar İlişkileri Müzakere Edilirken

müzakere etmek (görüşmek)	to study, to examine
yüküm	burden, obligation
sorumluluk	responsibility
gaflet	thoughtlessness
önlemek	to prevent
uçurum	precipice, wide gap
bağdaşmak	to conform, to agree
zorunluk	necessity

II.

1. Türkiyenin Ortak Pazara katılması nasıl olmalı?
2. Önleyici tedbir ne olabilir?
3. "Türkiyenin gerçekleri "sözünden ne anlıyorsunuz?

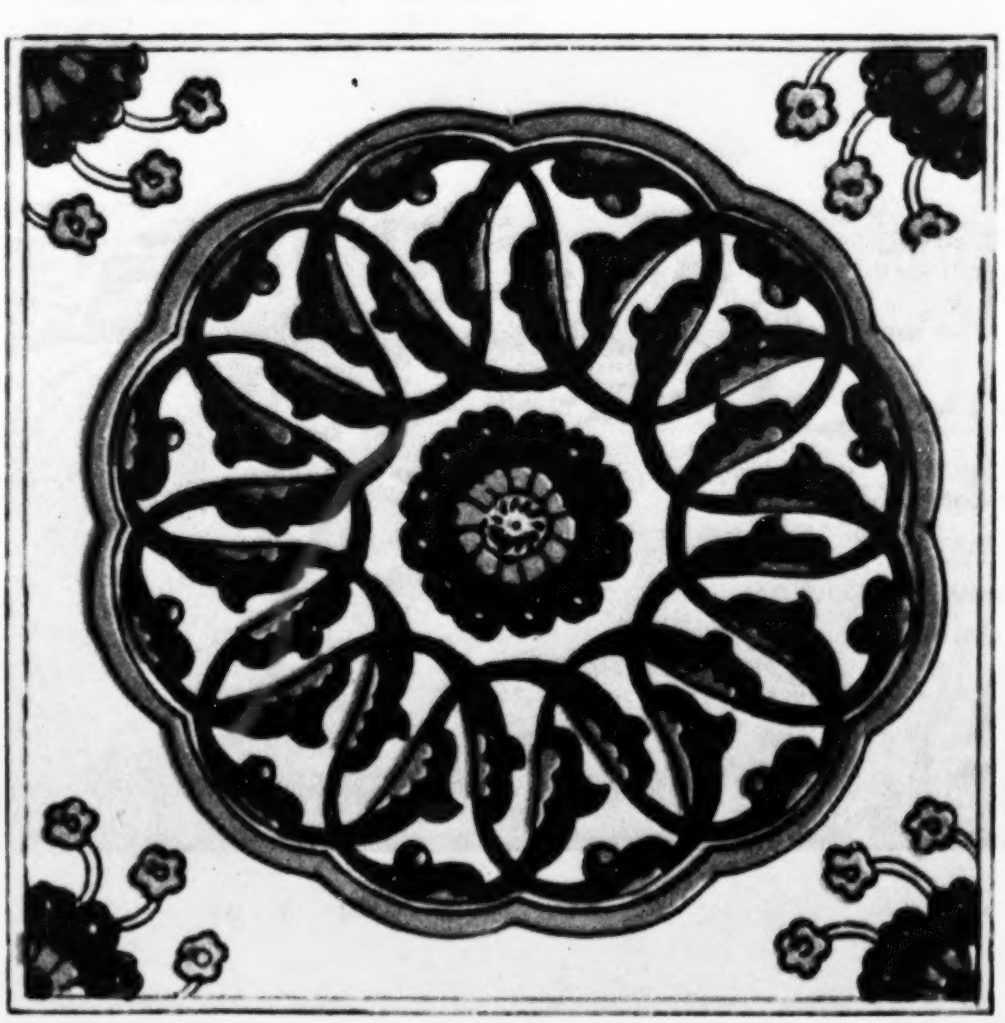

GLOSSARY

a

abanmak	to lean on heavily
abes	absurd
acaip	strange
açı	angle
adamak	to pledge
âdeta	almost
afaroz etmek	to excommunicate
ağaç dikmek	to plant trees
ağarmak	to become white, visible in light
ağır basmak	to prevail
ağırbaşlı	serious
ağırlamak	to entertain
ahşap	of wood
akçe	old Ottoman coin
akçıl	whitish
akıl etmek	to happen to think of
akıl danışmak	to consult
akım (cereyan)	current
akın	raid
akın etmek	to invade
aksamak	to stall, to develop a defect
al	bright red
alâmet	sign
alçı	plaster
âlet	instrument
alev	flame
aldırmamak	to ignore
alkışlamak	to applaud
amansız	merciless
anafor (slang)	illicit gain
anayasa	constitution
and içmek	to vow, to take an oath
anı (hatıra)	memory
anmak	to commemorate
ant	pact
araç	apparatus, aid
araştırmak	to search thoroughly
arbede	uproar, row

ardında	following
ardını arkasını getirmek	to bring to an end
armağan (hediye)	gift, memorabilia
arsız	shameless
aşama (mertebe)	rank, step
aşifte	prostitute
aşılamak	to instill, to graft
aşırı	excessive
aşmak	to go over
atfetmek	to attribute
atlıkarınca	merry-go-round
avare dolaşmak	to drift about
avlu	courtyard
avutmak (teselli etmek)	to distract, to divert
ayaklanma (isyan)	riot, rebellion
ayarlamak	to adjust, to regulate
aydınlatmak	to enlighten
ayaz	strong cold wind
ayıp	shame
ayırmaç	characteristic
aykırı	contrary to
azad etmek	to set free
azgın	wild
azim	determination, resolution
azık	food
azılı	ferocious, notorious

b

babacan	jolly
babamirası	heritage
babayiğit	brave
baca	chimney
badana	whitewash
bağdaşmak	to agree, to be compatible
bağımsız (müstakil)	independent
bağlamak	to tie
bakımsız	neglected
bâkire	virgin
bakraç	copper pail

bal	honey
bal gibi	very easily
balta	axe
barındırmak	to shelter
baraka	hut, shed
baskı	repression, restraint, print
basmak	to raid, to press, to print
başarmak (muvaffak olmak)	to accomplish
başıkabak	bareheaded
bataklık	swamp
bayağı (adv.)	quite, actually
bayındır (mamur)	developed
bedava	gratis, free
beğenmek	to like, to approve
belâ	calamity
bel bağlamak	to depend on
belde	city or town
belirmek	to appear
bencilik	selfishness
benimsemek	to make one's own
beslemek	to feed
beşik	cradle
bez	linen or cotton material
bezgin	weary
bezirgân (archaic)	merchant
biçare	hopeless, poor
biçmek	to reap, to cut out
bilâkis	on the contrary
bilânço	balance-sheet
bilinç (şuur)	consciousness
bitkin	exhausted
bocalamak	to falter
boğuşmak	to grapple with
bora	tempest
boru	horn (musical instrument)
borçlu olmak	to owe
boy	clan, bank
boyun	neck
boz-kurt	grey wolf
bozguncu	defeatist
bozulmak	to be spoiled, corrupted

böğürtlen	blackberry
buğu	vapor, fog
bunalım (buhran)	crisis
buncağız	this little one
burkulmak	to be sprained, twisted, wrenched
buzdağı	iceberg
bükmek	to bend, to fold
büyü	spell, magic

c

cahil	ignorant
caiz	canonically permitted
caiz görmek	to sanction
caka	swagger
can atmak	to be dying to do something
canbaz, cambaz	acrobat
canciğer	dear, bosom friend
can korkusu	fear for life
cana yakın	amiable
celâl	wrath of God
cephane	ammunition
cephe	front
cepheleşme	to form opposing groups
ciğer	liver
cihan (dünya)	world
cilâlı	polished
cirit	game of jereed
cılız	puny, undersized
coşmak	to become exuberant
cüret	daring
cüz'î	insignificant, little
çaba (gayret)	effort
çağ	period, era
çakşır	trousers secured round the waist in folds and sewn to light leather boots at the ankles
çalkanmak	to rock
çalı	bush
çalım	arrogance
çam	pine

çamur	mud
çan	bell, gong
çapalamak	to hoe
çardak	trellis, bower
çare	remedy
çark	wheel
çarşaf	bed-sheet
çatı	roof
çatırdamak	to crackle
çatlamak	to crack
çayır	grass
çehre	visage, face
çehre çatmak	to frown
çekinmek	to draw back through fear, scruple or dislike
çelme takmak	to trip
çerçeve	frame
çetin, yaman	tough, hardy
çift	plough pulled by oxen
çiğnemek	to tread on, to chew
çile	ordeal, destiny
çimdiği basmak	to pinch
çizgi (hat)	line
çığ	avalanche
çığlık	scream
çıkar (menfaat)	profit, interest
çıplak	nude
çıra	chip of pitch pine wood
çırak	apprentice, novice
çorak	arid, barren
çökmek	to collapse, to be prostrated by age, grief, etc.
çömelmek	to squat
çöp	chip, straw, garbage
çözmek	to untie, to solve
çözümlenmek	to be analyzed
çukur	hollow
çürümek	to decay
çürük	decayed, unreliable

d

dağılmak	to scatter
daire	circle
dalavere	intrigue
dalga	wave
dam	roof
damga	stamp
damla	drop
danışmak	to consult
dal	branch
darbe	coup, blow
davranmak	to behave
davul	drum
dayanmak	to last, to endure, to be based on, to strengthen oneself
dayanıklı	enduring
değer (kıymet)	value
değirmen	mill
değmek	to touch
delik	hole
delişmen	over-impulsive
delmek	to pierce
denge (muvazene)	balance
dere	stream, brook
dergâh	dervish convent
dergi	periodical, journal
dert	trouble
dev	giant
devirmek	to overthrow
devrik	overthrown
devrim	revolution, reform
dırdır	nagging
dış-alım (ithalât)	import
dış-satım (ihracat)	export
diken	thorn
dikiş	sewing
dilek	wish
dili tutulmak	to be tongue-tied
din	religion
dip	end, foot of (a tree, etc.)
dipçik	butt of a rifle

direk	pillar, pole, mast
direnme (mukavemet)	resistance
divan	Court
diyar	realm
dize (şiir)	verse
dizgin	reign
doğa (tabiat)	nature
doğrultu	direction
doğum	birth
dolap	closet
dolu, tolu	hail
dona kalmak	to be stupefied
döşemek	to furnish
dövmek, döğmek	to beat
dua	prayer
durgun	calm, quiet
duru	clear, transparent
dut	mulberry
dürmek, dürüm yapmak	to fold over
dürtmek	to prod, to nudge
düstur	motto
düş (rüya)	dream
düşkünlük	extreme fondness for
düzen	order, harmony, ruse
düzenbaz	trickster
düzey	plane

e

ebe	midwife
edebiyat	literature
efsane	myth
egemenlik	sovereignty
eğilmek, iğilmek	to incline, to bend
eğitim (talim)	education, training
eğlemek	to stop
eğri, iğri	crooked, slanting
ehlîyet (belge)	licence
elâlem	everybody but you

el çırpmak	to clap hands
elek	sieve
elem	grief
eleştirmek	to review, to criticize
elmas	diamond
elverişli	suitable
emmek	to suck, to absorb
emniyet	security
engel (mani)	barrier
erdem (fazilet)	virtue
ermek	to attain
esmer	dark in complexion
esnaf	tradesman, artisan
esnemek	to yawn
eşik	threshold
eşmek	to dig, to scoop out
etajer	set of shelves
etek	skirt
etine dolgun	plump
etraflı	in detail
ev çevirmek	to run a housė
evrak takip etmek	to follow up an application
ezan	call to prayers

f

fâhiş	exorbitant
falan, falanca	such and such
farzetmek	to suppose
fasit (d)	vicious, perverse
fedakârlık	self-sacrifice
felâket	calamity
fert	individual
feryat	wail, cry for help
fesleğen	sweet basil
fethetmek	to conquer
feyiz	abundance
fidan	sibling
fırlamak	to rush out
fol	nest-egg

g

gaflet	thoughtlessness
gaga	beak
garip	one away from home
geçimsizlik	conflict, discord
gerçekten	truly
gerdanlık	necklace
gerekçe	justification
gerekli (lüzumlu)	necessary
gerilemek	to move backwards
geri püskürtmek	to repulse
germek	to stretch
gitgide	gradually
giz (sır)	secret
gizlenmek	to hide oneself
göç (muhaceret)	migration
gömülmek	to be buried
gönül	heart
görgü	experience
gözlemci (müşahit)	observer
gözlemek	to observe, to watch
gurbet	alien land
güdüm	mandate
günah	sin
gündem	agenda
günübirliğine	for the day
gür	abundant
güreş	wrestling
gürz	mace, iron club

h

Hak	Truth, God
hakkı olmak, hakketmek	to deserve
halleşmek, hallolmak	to dissolve
hamakat	stupidity
hamle	move
han	inn
hanedan	dynasty
hanımhanımcık	perfect housewife

harcamak	to spend
harita	map
hasret	yearning
haşarat	insects
haşîn	rude, rough
hava almak (slang)	to be left empty-handed
havlu	towel
haya (utanma)	sense of shame
haykırmak	to scream, to cry out
haysiyet	self-respect
haz	pleasure
hazım	digestion
hazin	sad
hedef	aim, goal
helâl olmak	to be one's own to have and enjoy
hemşire	nurse
heyhat	alas
hicran	pang of separation
hilâl	crescent
hile	ruse
himaye	protection
hisar	fort, fortress
hırs	ambition
hor görmek	to scorn
hoşnut	satisfied
höyük	artificial mound, tumulus
hurafe	superstition
huy	peculiarity
huysuz	bad-tempered, peevish
hücum etmek	to attack, to assault
hükmetmek	to rule, to dominate
hükümranlık	sovereignty
hüner	skill
hüzün	sorrow

i

icat etmek	to invent
icazetli	authorized
icra etmek	to execute
icraat	achievements
iddialı	pretentious
için için	secretly, inwardly
iç sıkıntısı	boredom
idam	execution
idame eylemek	to continue
ihlâl	infringement
ihtilâl	revolution
ihtimam	care
iğne	needle
ikrar etmek	to admit
il, el	province, town
ileri sürmek	to claim
ilân etmek	to proclaim
ilke	principle, basis
ilkin (evvelâ)	at first
ille, illâ	without fail, particularly
ilişki (münasebet)	connection
ilişmek	to sit temporarily and uncomfortably
imtiyaz	privilege
inci	pearl
inme	stroke, paralysis
insaf	mercy
inzibat	M.P.
ip	rope
irade	will
iri	large
iskambil destesi	deck of cards
israr etmek	to insist
istidat	aptitude
istihbarat	intelligence, information
istiklâl	independence
istilâ	invasion
isyan etmek	to rebel
işgal etmek	to occupy
işkence	torture

iteklemek	to manhandle
itibar	esteem
itimat (güven)	trust
iz	step, imprint
izlemek (takip etmek)	to follow

ı

ırak, uzak	far
ırk	race
ısırmak	to bite
ıslık	whistle

k

kabarmak	to rise, to swell
kabuk	shell
kaçak eşya	smuggled goods
kademe	step
kader	fate
kafatası	skull
kahraman	hero, heroic
kalabalığı yarmak	to push through a crowd
kalaylı kap	tinned utensil
kalender	carefree
kalifiye işçi	skilled workman
kal'a, kale	fortification
kalkan	shield
kalkışmak	to attempt
kamaştırmak	to dazzle
kamçı	whip
kamış	reed, cane
kamu oyu	public opinion
kâmus	lexicon
kanat	wing
kan dökmek	to shed blood
kanmak	to be persuaded, fooled, satisfied
kanun tasarısı	draft-law, bill
kapsamak	to comprise, to include
kaptıkaçtı	minibus
karakol	police headquarters

karanfil	carnation
karar kılmak	to choose after deliberation
kararti	shadow
karış	span
karma	mixed, various
karpuz	watermellon
karşılık vermek	to talk back
kasa hırsızı	safe-breaker
kasdetmek	to mean, to intend
kasırga	hurricane
kaside, gazel	ode
kaş	eyebrow
katlanmak	to endure
katmak	to add
katılmak (iştirak etmek)	to participate
kavak	poplar-tree
kavga	quarrel
kavramak	to grasp
kavram	concept
kavuk	tall, quilted hat
kavuşma	reunion
kayın	brother-in-law
kaymak	to glide, to slip
kaynak	source
kaynaşma	turmoil
kaynaşmak	to weld
kaz	goose
kazmak	to dig
kâfir	heathen, infidel
kâhya	bailiff, care-taker
kâr	profit
kâşane	palace
keder (acı)	grief
kefal	grey-mullet
kefen	shroud
kelebek	butterfly
kemer	arch, aquaduct, (also belt)
kemik	bone
kemirmek	to gnaw
kent (şehir)	city

kerpiç	sun-dried brick
kese	purse
kesílmek, şişmek	to be exhausted from running
kesik	broken, interrupted
kesin	definite
keskin	sharp
kestirmek	to calculate, to foresee
keyif	joy, pleasure
kil	clay
kiriş	beam
kılavız	guide
kılıf	case, cover
kımıldamak	to move slightly
kıpırdanma	stirring
kıraç	arid, unfit for cultivation
kışkırtmak	to incite against
kıvranmak	to writhe with pain
kıyafet	attire, costume
kıyamet	Doomsday
kıyasıya	pitilessly, ruthlessly
kıyaslamak (mukayese etmek)	to compare
kızışmak	to become heated
koçaklama	a name given to heroic songs in folk music
koltuk	armchair, under one's arm
konaklamak	to stop over
konuk (misafir)	guest
koparmak (slang)	to get something out of someone
kor	ember
korkak	coward
koru	orchard, grove
koşma	a folk poem of three to six stanzas
koşul	terms
kotarmak	to dish out
kovalamak	to chase, to pursue
kovmak	to expel, to chase away
kovuk	cave, cavity
koyun	bosom
köfte	meatball
köhne	antiquated

kökünü kazımak	to exterminate
köpürmek	to foam
kötürüm	cripple
kronik yazarı	chronicler, historian
kudret	power
kuduz	rabid
kule	tower
kulis	lobbying
kulübe	hut
kurak	arid
kural	rule
kurşunî	grey, lead-colored
kurt	wolf, shrewd person
kuşak (nesil)	generation, sash
kuşku (şüphe)	suspicion
kutsal (mukaddes)	sacred
kükremek	to roar
kül	ash
küllî	total, universal
küme	mass, mound, pile
küpe çiçeği	fuchsia
kürek çekmek	to row
küsmek	to be cross with
küskün	sulky, offended
küstah	impertinent
kütletmek	to crack one's knuckles
kütük	log

l

lâhza	instant
lâf, lâkırdı	talk
lâyık	deserving, worthy
leke	stain, spot
loş	gloomy, dark
lüfer	blue-fish

m

macera	adventure
maça, karamaça	spade in cards
mademki	since, as
maden	ore, mine
maḍrabaz	cheat, impostor
mahpus	prisoner
mahzen	dungeon
makam	office, post
maksat (amaç)	purpose
makûs-talih	ill-luck
mamur	cultivated, developed
manzum	in verse form
marifet	skill
maroken	Morocco leather
matem	mourning
maya	essence, leaven
meclisi dağıtmak	to dissolve the Parliament
mecnun (deli)	insane
meçhul	unknown
medyûn (borçlu)	debtor
meğer	evidently
mehtap	full moon
mehter takımı	band of musicians at the Ottoman Court
mendebur	mean person
mendil sallamak	to wave a handkerchief
menzil	goal, place of destination
meram	intent
mercan	coral
merd, mert	a brave, manly man
meret	cursed thing
merhale	stage, phase
merkep (eşek)	donkey
mersin	myrtle
meslek	profession
meşum	ominous
mevzi	military position
meydana getirmek	to produce, to make
meyhane	pub
miras	inheritance

misket	grapeshot
mıntıka (bölge)	region
moloz	rubble
mor salkım	wisteria
mucize	miracle
muhafız	guard
muhalefet	opposition
muhasebeci	accountant
munayyel	imaginary
muhit	environment
muhtaç	in need of
muhteva	contents
muhkem	firm, strong
mukavemet	resistance
munis	charming
murada ermek	to have one's wish come true
murdar	polluted
mutlaka	definitely
mübarek	the blessed one
müçtemian	collectively
müessir	effective
müeyyide	sanction
müfettiş	inspector
mühimsemek	to take seriously
mükâfat (ödül)	reward
mülâkat	interview
münasebet	relationship
münferiden	individually
mürekkep	ink
müsait	suitable
müstahzar	ready-made
müşahade	observation
mütareke	armistice
mütemadiyen	incessantly, continuously
müvezzi (cf. tevzi etmek)	mailman
müzakere	negotiation, study

n

nafile	in vain
nakış	embroidery
nal	horse-shoe
nalın	wooden shoes used in hamams
nâmerd, nâmert	unmanly
nara	loud cry
nazariye	theory
nazik	refined, delicate
nazlı	coy
ne-idüğü belirsiz	of obscure origin
nefer (er)	private, soldier
nemli	moist
neşe	joy
nevi	kind, sort
nezaret etmek	to supervise
nice	many a
nihayet	finally
nikâh	legal act of marriage
nitelik (vasıf)	quality
nutuk (söylev)	speech
nümune (örnek)	sample

o

ocak	hearth
oğuşturmak	to rub
ok	arrow
okşamak	to caress
okuma araçları	training and teaching aids
olanak (imkân)	possibility
olta	fishing-line
omuz silkmek	to shrug one's shoulders
orantı (nispet)	ratio
ortak	partner
ortam	state, situation
ova	plain
oyalamak	to distract, to put off
oymak	to carve out

oysa (halbuki)	whereas
öbek	heap, mound
öfke, hışım	anger, wrath
öğüt (tavsiye)	advice
öğütmek	to grind
ölüm çanı	bell tolling for death
önlemek	to prevent
örgü	knitting
övmek, öğmek (methetmek)	to praise
övünmek, öğünmek	to brag
öykü (hikâye)	story
özellik	peculiarity, characteristic
özenmek (itina etmek)	to take pains
özgü	peculiar
özgür,(hür, serbest)	free
özlem (hasret)	longing for

P

paha, baha	cost, price
para yatırmak	to invest
parlamak	to shine
pas	rust
paten	roller-skates
patırtı	a tapping sound
patlıcan	eggplant
paylaşmak	to share
perde	screen, curtain
pergel	pair of compasses
perişan olmak	to be routed, to be miserable
pertavsız	magnifying glass
peştemal	bath-wrap
peylemek	to put a deposit on
pırıltı	glimmer
piyade	infantry
pusu	ambush
put	votive image

r

rahmet dilemek	to wish God's mercy and grace for a deceased
rastlamak (karşılaşmak)	to run into, to encounter
razı	resigned, contented
reklâm	advertisement
rıhtım	wharf
rıza	consent
römork	a trailer hitched onto a tractor
rütbe	rank
rüya (düş)	dream

s

saban	plow
sabır	patience
saçak	eaves
saç-teli	a hair of the head
safsata	superstition
sahanlık	platform of a train
sakınca	draw-back
sakınmak	to avoid
sakız	chewing-gum
saklanmak	to hide oneself
saksı	flower-pot
saldırmak (hücum etmek)	to assault
salıncak	swing
salınmak	to sway
salıvermek	to let go
salkımsöğüt	weeping willow
sallanmak	to loiter, to swing
Saltanat	Ottoman reign
sancak	banner (the embroidered fringed flag used especially by troops)
sancı	pain
sap	handle
saplantı	fixed idea
saptamak (tespit etmek)	to fix
sardunya	geranium
sarılmak	to grab, to embrace
sarkmak	to hang down

sarmaş-dolaş	entwined
sarsmak	to shake
savunma (müdafaa)	defence
saygı	respect
saymak	to consider, to count
saz	reed and also musical instrument
saz şairi	minstrel
seçmek	to perceive, to distinguish, to elect
sefalet (yoksulluk)	poverty
sefih	dissolute
seki	stone or earthen seat
sekmek	to skip, to hop
sel	flood
selâhiyet (yetki)	authority
semai	a rhythmic pattern with three beats; a form special to vocal music
semt	region, neighborhood
sepet	basket
serüven, macera, sergüzeşt	adventure
seslenmek	to call out
sevap	good deed
seviye	level
seyr etmek	to watch
seyít	descendent of the Prophet
sezmek	to feel instinctively
sihirbaz	magician
sille, tokat	slap
sindirmek	to repress, to cow
sinirlenmek	to be irritated
sinsi	sly
sipahi	Ottoman cavalry soldier
siper	trench
sirke	vinegar
sıçramak	to leap
sıfat	title, adjective
sıfatıyla	as
sığınak	shelter
sığınmak	to take refuge
sığmak	to fit into
sıkıyönetim	martial law

sıla	one's native home
sınır (hudut)	line, boundary
sır	secret
sırf	only, merely
sırıtmak	to grin
sırt	slope, back
sıvışmak	to run away quietly
sıyrılmak	to come out
sızlamak	to ache
sızmak	to ooze
soba	stove
softa	fanatic
sokulmak	to worm oneself into
solucan	earthworm
somut (müşahhas)	concrete
sopa	club, stick
sorumluluk	responsibility
sorun	problem
soyut (mücerret)	abstract
söğüt	willow
sökmek	to wrench out
sömürmek	to exploit
sönmek	(for fire) to go out
sövmek, söğmek	to swear at
söylenti	rumor
söylev (nutuk)	political speech
sözde	so-called
sözleşme	agreement, pact
suç (cürüm)	offense, crime
sunmak	to offer, to give
sükût	silence
süngü	bayonet
süre (müddet)	a while, a period
sürekli	continuous
sürümek, sürüklemek	to drag
süs	ornament
süzmek	to filter, to strain
şafak	dawn
şahlanmak	to get out of hand
şaklaban	buffoon

şan-şeref	glory and honor
şatafat	ostentation
şehadet parmağı	index finger
şehit etmek	to kill a moslem
şehpender (archaic)	consul
şekerleme yapmak	to take a nap
şenlik	public rejoicing
şeref	honor
şeşper	halberd, mace or battle-axe with six edges
şiddet	ferocity, violence
şifa	cure
şíkâyet	complaint
şimşek	lightning
şirin	attractive
şişmek	to swell
şive	accent, dialect
şuur (bilinç)	consciousness
şükran, teşekkür	thanks

t

taarruza geçmek	to start an attack
taban	floor, sole (of a shoe)
taburcu olmak	to be discharged from hospital, etc.
taç	crown
tahakkuk	realization
takılmak	to be stuck, to be caught on
takunya, nalın	sabot, wooden shoes
talim	drill, exercise
tamah	greed
tanık (şahit)	witness
tanrı	God
tapınak	temple
tapmak	to worship
tapu senedi	title deed
tarassut	observation
tarla	field
tartışma	argument, dispute
tartmak	to weigh

tasa	care, concern
tasdik (onay)	ratification
tasrif	conjugation
tasvir	description
taşkın	overflowing
tâviz	concession
tavşan	hare
taze	fresh; young woman
tazı	hound
teçhiz etmek	to equip
tedirgin etmek	to irritate
teati etmek	to exchange
tekel (inhisar)	state monopolies
tekke	shrine
teklif (önerge)	proposal
teklif tekellüf	formality
tekne	tub
telâş	flurry, anxiety
telkin	suggestion
temaşa etmek	to enjoy watching
tembihlemek	to instruct, to warn
temel	foundation
temkin	caution
teneke	tin, can
tente	awning
tepinmek	to kick and stamp feet
tepki	reaction, kick-back
tereddüt (duraklama)	hesitation
terhis etmek	to demobilize
terlemek	to perspire
tesir etmek	to affect
testere	saw
testi	water-pitcher
teşkilât	organization
teşebbüs	attempt
teşvik etmek	to encourage
tez, tezelden	without delay
tezyit	to increase
tiksinti	disgust
timar etmek	to groom animals

titremek	to tremble
titrek	trembling
tıkırtı, takırtı	rattling
tırnak	finger or toe-nail
toparlamak	to collect together
topçu	artillery
torba	cloth-bag
tövbe etmek	to repent
tuhaf	strange, funny
tutum	attitude
tüketmek	to exhaust, to use up
tüketim	consumption
tül	net, tulle
tüm	whole, entire
tütmek	to smoulder, to give out smoke
tütün	tobacco
tüy	feather

u

uçarı	rake, scoundrel
uçurum	precipice, wide gap
ufuk	horizon
uğraşmak	to strive
uğraşı (meşgale)	occupation
uğruna	for the sake of
uğultu	din, roar
uğurlamak	to bid God's speed, to see off
ukalâ	pedant
ulaşmak	to reach, to extend
ummak	to expect
umurunda olmamak	to be indifferent
umut (ümit)	hope
unsur	element
unvan	title
usanmak, bıkmak	to be weary of
usanç	weariness
utanç	shame
uyanık	alert
uyarma (ihtar)	warning

uydu (peyk)	satellite
uydurmak	to contrive, to make up
uygarlık	civilization
uygulamak (tatbik etmek)	to apply, to execute
uyuklamak	to snooze, to doze off
uyuşmak	to come to a mutual understanding
uzlaşma	reconciliation
üfürmek	to blow
ülkü	ideal
ümmet	community of the same religion
ümmetçi	factionalist
ün	renown
üretmek	to increase, to propagate
ürkmek	to start with fear
ürmek	to bark
ürün	product
üs	base
üstelemek	to insist
üşüşmek	to swarm

V

vâde	term
vahîm	grave
vefat (ölüm)	death
veresiye	on credit
vesile	opportunity
virane	ruins
vırvır etmek	to nag, to bug

Y

yaban asmaları	wild creepers, vine
yadel	distant, foreign place
yadırgamak	to find unfamiliar
yakınmak	to lament
yalamak	to lick
yalancıktan	pretending
yalınayak	barefoot
yalınkılıç	drawn sword
yalvarmak	to plead, to beg

yamaç	side of a hill
yanaşmamak	not to consent, not to approach
yanıt	a lament
yansımak	to reflect
yara	wound
yaranmak	to ingratiate oneself
yaratmak	to create
yarasa	bat
yarenlik etmek	to chat
yargı (hüküm)	judgment
yarılmak	to split open
yarış	race, contest
yarma	a breakthrough
yavuz	bold
yaylı	horse-drawn carriage with springs
yaymak	to spread
yekûn	total
yemiş	fruit
yenmek	to defeat
yenilgi (mağlubiyet)	defeat
yermek, kötülemek, (zemmetmek)	to censure, to find fault with
yetki (selâhiyet)	authority
yetinmek (iktifa etmek)	to be contented with
yiğit	man of courage
yitirmek (kaybetmek)	to lose
yığın	mass
yılmak	to recoil
yıkmak	to destroy
yoksun (mahrum)	deprived
yokuş	slope
yolmak	to pluck
yolu ile	properly
yorgan	quilt
yosun	moss
yönelmek	to turn towards
yöre	side, suburb
yuğurmak	to knead
yuvarlanmak	to roll down
yük	load

yüküm	burden, obligation
yürekler acısı	heart-rending
yürek oynatan	scary
yürürlük (meriyet)	being in force, in practice, validity

z

zararı dokunmak	to cause harm
zarif	graceful, elegant
zedelemek	to bruise
zekâ	intelligence
zerde	dish of sweetened rice colored with saffron
zeytin	olive
zihniyet	mentality
zillet	degradation, disgrace
ziyan	loss, harm
zıpkın	harpoon
zırhlı	(armored), battleship
zorlamak	to force, to strain
zorunluk (zaruret)	necessity, compulsion
zulm (cf. zalim)	cruelty

☆ U. S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE : 1970 O - 396-398 (149)

FSI Language Publications Available from
Superintendent of Documents
Washington, D.C. 20402

BASIC COURSES

* Amharic	(Units 1-50)	$2.25
* Amharic	(Units 51-60)	$2.50
* Cambodian	(Units 1-45)	$2.00
* Cambodian	(Units 46-90)	
* Cantonese	(Units 1-30)	
* Chinyanja	(Units 1-63)	$1.75
* French (set)	(Units 1-12 / Units 13-24)	$4.00
* Fula	(Units 1-40)	$2.75
* German	(Units 1-12)	$2.00
* German	(Units 13-24)	$1.75
* Greek	(Vol. I)	$1.75
* Greek	(Vol. II)	$1.00
* Greek	(Vol. III)	$2.00
* Hebrew	(Units 1-40)	$5.00
* Hungarian	(Units 1-12)	$2.00
* Hungarian	(Units 13-24)	$1.75
* Kirundi	(Units 1-30)	$2.75
* Kituba	(Units 1-35)	$2.25
* Korean	(Vol. I)	$3.00
* Korean	(Vol. II)	$4.75
* Lao	(Vol. I)	
* Lingala	(Units 1-24)	$2.75
* Luganda	(Lessons 1-94)	$2.25
* Moré	(Units 1-48)	$1.75
* Serbo-Croatian	(Units 1-25)	$3.50
* Serbo-Croatian	(Units 26-50)	$4.00
Shona	(Units 1-49)	$2.50
* Spanish (set)	(Units 1-15 / Units 16-30)	$12.25
* Spanish	(Units 31-45)	$3.25
* Spanish	(Units 46-55)	$4.00
* Swahili	(Units 1-150)	$3.00
* Thai	(Units 1-20)	
* Thai	(Units 21-40)	
* Turkish	(Units 1-30)	$3.75
* Turkish	(Units 31-50)	$2.25
* Twi	(Units 1-20)	$1.25
* Vietnamese	(Vol. I)	$2.75
* Vietnamese	(Vol. II)	$1.50
* Yoruba	(Units 1-49)	$2.75

* Finnish Graded Reader	$4.50
* French Supplemental Exercises	$3.25
Hindi-An Active Introduction	
* Hungarian Graded Reader	$3.75
Indonesian Newspaper Reader	$1.75
* Luganda Pretraining Program	
Modern Written Arabic	$4.00
* Spanish Programmatic Course (Instructor's Manual-Vol. I)	$0.75
* Spanish Programmatic Course (Student Workbook-Vol. I)	$2.25
* Spanish Programmatic Course (Instructor's Manual-Vol. II)	
* Spanish Programmatic Course (Student Workbook-Vol. II)	
* Swahili General Conversation	$0.75
* Swahili Geography	$0.65
Thai Reference Grammar	$1.25
Turkish Graded Reader	
Vietnamese Familiarization Course	$1.75
Yoruba Intermediate Texts	$1.25

Supplies of all publications listed are limited, and prices are subject to change without advance notice. Rules require remittance in advance of shipment. Check or money order should be made payable to the Superintendent of Documents. Postage stamps and foreign money are not acceptable.

* Tape recordings to accompany these courses are available for purchase from the Sales Branch, National Audiovisual Center (GSA), Washington, D.C. 20409.